AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS,

uiri ob eximias indolis eruditionisq; dotes ad consularem dignitatem euecti, & rerum diuinarum, religionis christianæ, iuris item ciuilis & militarium peritia excellentis,

1569 +

Psychomachia.
Cathemerinon.
Peristephanon.
Apotheosis.
Hamartigenia.
Contra Symmachum, præfectum urbis, libri duo.
Enchiridion Noui & Veteris testamēti.

In calce adiecta sunt aliquot scholia, per Ioannem Sichardum.

BASILEAE 1540.

Sichardi 1. Ed. variantes
Sich. variantes

GENNADIVS PRESBY ter in catalogo uirorum illustrium, huius Prudentij sic meminit.

PRudentius uir secularis literaturæ eruditus, composuit Dittochæum de ueteri, & nouo testamento personis excerptis. Commentatus est & in morem Græcorum Hexaëmeron de mundi fabrica, usque ad conditionem primi hominis, & præuaricationem eius. Composuit et libellos, quos Græca appellatione prætitulauit, ἀποθέωσις, ψυχομαχία, ἁμαρτιγένεια, id est, de diuinitate, de compugnantia animi, de origine peccatorum. Fecit & in laudem martyrum sub aliquorum nominibus, Inuitatorium ad martyriũ librum unum, & Hymnorum alterum: speciali tamen conditione aduersus Symmachum, idololatriam defendentem, ex quorum lectione agnoscitur Palatinus miles fuisse. Hæc Gennadius, ubi, quia Dittochæum, & commentarios in Hexaëmeron, cæteris præponit, hinc subiungit: Composuit & libellos, an Dittochæum aliud opus fuerit, quàm nos scripsimus quærendum.

FINIS.

ORNATISSIMO VIRO D. Martino Goliae, Decano Aschaffenburgensi, necessario suo, Ioan. Sichardus, S.

Q Viduis uelim potius tibi in mentē ueniat, ornatißime uir, quā obliuione me tui rarius ad te hactenus scripsisse. Eius enim quum sim ingenij, ut quos cœpero cōstantißime amem, talesq; nōnunquam quos iure meo odisse etiam poterā, cōmitti à me posse per summū flagitiū putas, ut tui sim unquā passurus obliuionē mihi obrepere? Quē quum mihi primū sanguinis necesßitudo quædam coniungat, tum ingeniū illud tuū, non modo eo, quo haberis apud tuos loco, dignū, sed quouis maximo imperio: deinde plurimæ tuæ uirtutes, quæ hominē te nouū, absit inuidia uerbo, eousq; euexere, ut, id quod est planè mōstri simile, nihil à purpuratis illis dextre obiri uulgo persuasum sit, quod non tuis ueluti auspicijs geratur. Accedit eò quod nō uulgaribus sum à te beneficijs prouocatus, ut ita amantē non redamasse, hominis sit non modo ingrati, sed ne quidem eius, qui uelit sensu aliquo humano præditus uideri. \ etus enim offensa, quēadmodum dum uterq; sententiam suam pro uirili tuetur, est inter nos suscepta, ita tolletur, nisi fallor, cōmode: ubi iam ea de re, de qua in certamen, non

dißidendi studio, sed exempli causa, uentū erat, inter nos cōuenit. Sunt aūt quæ, ut maxime fuerim iniquus, non re pugno enim magnopere, culpæ tamen me eximant, si cogi tes à me tempori fuisse seruitū: cui quum me anxie magis quàm feliciter accōmodo, ne id quidem tuli, quod in primis captabam. Aut si ne id quidem apud te satis est habiturū pōderis, quod tamen secus futurū existimo, eiusmodi mea fuit ætas, in quam si tale quid cadat, quale à maximis ingenijs non fuit alienum, an non donabis? nimirum si cum Flacco nostro me uideas.

Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.

Quamuis, si uerum fateri uelim, nō iniuria uideri possem suscepisse hanc, non dico simultatē, nolo enim hoc uerbum nominari apud eos qui omnino inter se aliquādo cohæserint, sed offensionē animi temporariā: quā quū protinus deposuissem, eiusq; dedissem paulo post tibi significationē haud obscurā, facis tu quidem parū è dignitate tua, si post reditionem in gratiā, atq; demū missos placati ad te animi mei obsides, pergis tamen etiā nūc cōflictatiunculæ illius, cuius iam pridem oportebat memoriā apud te exoleuisse, recordari diem. Ad me quidē quod pertinet, hāc uolo omnino de me tibi opinionē induas, nunquā te post expostulationē illam à me non modo amatū frigidius, sed quum singularē animi tui moderationē uehementer essem admiratus, cœpi tandem etiam suspicere: Cuius equidem

rei ad te Prudentium hunc nostrum, qui prime sponde-at, mittimus. In quo emendando si sim, quod potißimum uolui, consecutus, triumpho, uidelicet ut is tibi bene erga te affecti animi mei faciat fidem, & à nostre ætatis hominibus pauló inoffensius legatur: qui antehac non modo mutilus, quod temporum iniuriæ imputari conueniebat, sed & sui dißimilis est circumlatus: ita ut primo protinus aspectu agnoscas quædam temere à sciolo, nescio quo, inserta subditia, quæ à Prudentij dictione longe lateque dißideant. Pristino autem nitori restituimus, non ingenio freti, quod est genus emendandi satis lubricum, ne dicam interim pestilens, sed ex codicibus uetustioribus, quorum ad me unum ex Argentorato submisit V. C. Vuerinherus Vuoflinus, uir cum eruditus, tum, quod in magna nunc laude, ut sunt mores hominum, est ponendum, communibus studijs maxime fauens. Quod laborem si tibi, tuiq; similibus gratum sensero, addet id mihi calcar, ut in cæteris quoq; idem facere nihil sim dubitaturus. Interim ista nostra candide amplectere, & Vale. Basileæ, ex ædibus nostris, Anno,

M. D. XXVII. Mense

Martio.

AVRELII PRVDENTII
uita per Aldum Romanum.

Aurelius Prudentius Clemens, uir consularis, genere fuit Hispanus, ex urbe Cæsaraugusta, ut ex eo hymno colligimus, quẽ in laudẽ duodeuiginti martyrũ Cæsaraugustanorũ scripsit. Fuit homo ingeniosus, grauis, & ornatus moribus, ac Christianæ religionis obseruantissimus, quod ex ipsius operibus facile est cognoscere: licet adolescentiã, & iuuentutẽ, quũ bonis literis indulgeret, incontinenter egerit: quod dolet ipse in proœmio καθημερινῶν his uerbis:

Aetas prima crepantibus
Fleuit sub ferulis, mox docuit toga
Infectum uitijs falsa loqui non sine crimine.
Tum lasciua proteruitas,
Et luxus petualans (heu pudet, ac piget)
Fœdauit iuuenem nequitiæ sordibus, ac luto.

Fuit & iuris peritus, ac Massaliæ cõsul. Militauit etiã nõ sine laude, puto sub Honorio, quod sic ipse testatur:

Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus urbium.
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.
Tandem militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit.

Assumptum propius stare iubens ordine proximo.

Postremo septimum & quinquagesimũ annũ agens, res ecclesiasticas uario metrorum genere cœpit cõponere ingeniose quidem, & elegãter, sed spreta interdum sylla barum quantitate in peregrinis dictionibus, & maxime græcis: non quod putem ipsum ignorasse literas græcas, quoniam hi tituli librorum eius redarguunt, ψυχομαχία, καθημερινῶν, ἀποθέωσις, ἁμαρτιγένεια, περὶ στεφάνων, διττοχαῖον, *sed* Ectasin, *Systolenq́; facere posse interdum in rebus sacris sibi licuisse (nisi mendosi codices) fortasse uoluit.* Dolens *præterea nihil scribendo eò ætatis uenisse, sic queritur:*

Instat terminus & diem
Vicinum senio iam deus applicat,
Quid nos utile tanti spacio temporis egimus?

Floruit temporibus Valentiniani *secundi, &* Theodosij *magni, & filiorum eius* Arcadij *&* Honorij *Imperatorum, quibus &* Ausonius *&* Claudianus *poëtæ, item* Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, *diui ecclesiæ sanctæ doctores floruerunt.* Nam *in procemio primi libri contra Symmachum, colligimus* Prudentium *eo tempore floruisse, quo Symmachus, his ad Christum pro Symmacho precibus:*

Saluator generis Romulei *precor,*
Qui cunctis ueniam das pereuntibus,

Qui

Qui nullum statuis non operis tui
Mortalem, facili quem releues manu,
Huius, si potis est, iam miserescito
Praeruptam in foueam praecipitis uiri,
Spirat sacrilegis flatibus inscius,
Erroresq; suos indocilis souet.
Obtestor iubeas, ne citus impetus
Arsurum medijs inferat ignibus,

Tum quia contra Symmachum diuus etiam Ambrosius scripsit ad Valentinianum Augustum, perspicimus diui Ambrosij tempestate fuisse Prudentium. In fine autem secundi libri contra Symmachum, uidetur Prudentius ad Honorium Theodosij Magni filium dirigere sermonem his carminibus:

Te precor Ausonij dux Augustissime regni,
Et tam triste sacrum iubeas, ut caetera tolli.
Perspice, nónne uacat meriti locus iste paterni,
Quem tibi supplendum deus, & genitoris amica
Seruabit pietas? solúsne praemia tantae
Virtutis caperet partem tibi nate reseruo,
Dixit: & integrum decus, intactumq; reliqit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodq; patri superest, successor laudis habeto.
Ille urbem uetuit taurorum sanguine tingui,
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Nullus in urbe cadat, cuius sit pœna uoluptas,
Nec sua uirginitas oblectet cædibus ora,
Iam solis contenta feris immanis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
Et uirtute potens, & criminis inscia Roma,
Quemq́; ducem belli sequitur, pietate sequatur.

Præterea meminit Stiliconis, quem & Rufinū Theodosius Magnus, quū Arcadius, & Honorius filij, quos post liberatū orbē, subactosq́; undiq; domitosq́; tyrānos, cōsortes imperij fecerat, nondū maturi imperio forent, ductores legit, & Rufinum Arcadio adiunxit, & Stiliconē Honorio: & Arcadius Cōstantinopoli, Romæ Honorius imperauit. Carmina uero, quibus de Stilicone Honorij comite meminit, quoniam stragem barbarorum continent, qui duce Radagasio in Italiam irruperunt (fuit enim numerus CC. millium) operæprecium hoc loco recensere existimauimus, sunt autem hæc:

Tentauit Gethicus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio ueniens iuratus ab Istro
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrucis proceres uestire togatos.
Iamq́; ruens Venetos turmis protriuerat agros,
Et Ligurum uastarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuscumq́; solum uicto amne premebat.

Depulit

Depulit hos equitum nimbus, non peruigil anser
Proditor occulti tenebrosa nocte pericli,
Sed uis cruda uirûm, perfractaq; congredientum
Pectora, nec trepidans animus succumbere letho
Pro patria, & pulchram per uulnera quærere laudem.
Nunquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum
Virtutis precium? dux agminis, imperijq;,
Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
Atq; parens Stilico, deus unus Christus utriq;.
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
Inscripta, cecinere tubæ, prima hasta dracones
Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famosis olim ditata rapinis
In cumulos congesta iacent, mirabere seris
Posteritas seclis inhumata cadauera late,
Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.

Romã quoq; ex Hispania profectũ fuisse testatur ipse in libro περὶ στεφάνων, in Cassiani, Hippolyti, & Petri, & Pauli martyrijs. Cõposuit aũt multa quæ titulis Græcis ornare operæpreciũ duxit, præter duos libros aduersus Symmachum, ac Romani martyris tragœdiam. Ea uera sunt ψυχομαχία, hoc est, animi pugna, Heroico carmine. ψυχὴ enim Græce, Latine animus,

& μάχομαι pugno. In eo enim libro uitia cũ uirtutibus pugnãt, & succũbunt uitia. καθημερινὸν, hoc est, diurnarũ rerũ opus. Sunt enim odæ ex uario metrorũ genere à matutino ad uespertinũ crepusculũ. ἀποθέωσις, hoc est, diuinitas, deificatio, ἀποθεόω, deifico: est enim opus de rebus diuinis. ἁμαρτιγένεια, peccatorũ origo, ἡ ἁμαρτία peccatũ, et γεννάω genero. Scribit enim aduersus Marcionẽ hæreticũ, qui duos esse deos dicebat, alterũ Veteris testamẽti crudelẽ, sanguinariũ, ac pessimum: Noui alterũ, piũ, misericordẽ, optimũ: atq; animos à bono, à malo corpora esse creata, pugnasseq; eos inter se, atq; à malo bonũ uictũ, animumq; in corpus immissum, & hinc inter carnẽ & animum bella geri intestina assidue: quod cõfirmabat his Apostoli uerbis: Caro cõcupiscit aduersus spiritũ, spiritus aũt aduersus carnẽ. Id uero, quia fomes peccatorũ, origoq; est, ἁμαρτιγένεια ei libello inditũ est nomen. περὶ στεφάνων, hoc est, de coronis. Sunt enim hymni in laudẽ martyrũ, qui quoniã legitime certauerũt, coronis honestati sunt. Διττοχαῖον, duplex cibus, διττὸς duplex, & ὀχὴ cibus. Sunt enim tituli historiarũ ueteris, & noui testamẽti: atq; hinc puto Dittochæũ, hoc est, duplicẽ cibũ appellatũ hunc librũ à Prudentio. Sed quoniã nõ sic excultus est, & elaboratus hic liber, ut cæteri à Poëta cõpositi, sunt qui nõ esse Prudẽtij dicunt.

dicunt. Ego uero ipsum à cæteris separare nō sum ausus: tum quia Gennadius, qui post diuū Hieronymū scripsit de uiris illustribus, Dittochæū à Prudētio cōpositū dicit, tū etiā, quia in antiquißimo codice cæteris Prudētij operibus, quæ imprimenda curauimus, insertus & hic erat libellus, & pro Dittochæū, dirrochæū, titulus, scriptorū culpa, quod cōijcio facile: quia interpretatū inibi est antiquißimis characteribus, duplex refectio, pro duplex cibus. Scripsit etiā aduersus Symmachū libros duos heroico carmine pulcherrimos, in quibus & doctrinā suam, copiamq; ac ingenium non mediocre ostendit. Erat aūt hic Symmachus urbis Romæ præfectus, ac summa uir eloquentia, qui ad Valentinianū, & Theodosium, Arcadiumq; Imperatores legatus à Senatu missus, ut ueteres deorum cultus reuocarentur, hac de re elegantē habuit orationem. Quæ impressa inter diui Ambrosij epistolas uisitur, cui & Ambrosius prosa oratione, & Prudētius duobus libris heroico carmine cōpositis, apte, copioseq; respondent. Inquit quoq; Gennadius Hexaëmeron de mūdi fabrica, usq; ad conditionem primi parentis, & præuaricationem eiusdem commentatum fuisse Prudentium, quod opus si uenisset in manus nostras, unà cum cæteris prodijsset in publicum.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE
hoc opere habentur.

PSYCHOMACHIA.

Pudicitiæ & Libidinis pugna.
Patientiæ & Iræ congressus.
Superbiæ & Humilitatis pugna.
Luxuriæ & Sobrietatis.
Auaritiæ & Largitatis.
Concordiæ & Discordiæ.

CATHEMERINON.

Ad Gallicantum hymnus.
Matutinus.
Ante cibum.
Post cibum.
Ad incensum cerei paschalis.
Ante somnum.
Ieiunantium.
Post ieiunium.
Omni hora.
In exequijs defunctorum.
Octauo Calendas Ianuarias.
Epiphaniæ.

PERI

In honorem sanctorum martyrum Hemiterij, & Cheledonij Calagurritanorum, Hymnus.
De diuo Laurentio.
De Eulalia uirgine.
De decem & octo martyribus Cæsaraugustanis.
De sancto Vincentio martyre.
De Fructuoso, episcopo Tarraconensi, & Augurio, & Eulogio, martyribus.
De Quirino martyre, & Episcopo Sisciana ecclesiæ.
Locus, ubi Martyres paßi sunt, quod Baptisteriũ appellatur.
Paßio Caßiani martyris, in foro Corneliano.
Romani martyris supplicium.
De paßione Hippolyti martyris, ad Valerianum Episcopum.
Petri & Pauli apostolorum paßio.
De Cypriano martyre, & Episcopo Carthaginensi.
De Agnete uirgine.

In infideles hymnus.
Contra hæresim, quæ patrem passum affirmat.
Contra Vnionitas, id est, Sabellianos hæreticos.
Aduersus Iudæos.
De natura animæ.
Aduersus Fantasmaticos, qui Christum negant uerum hominis corpus habuisse.
De resurrectione carnis humanæ.

HAMARTIGENIA.

Aduersus Marcionitas, qui duos deos affirmant.
De integritate uisionis animæ.
Poëtæ peroratio.

SYMMACHI V. CL. relatio ad Valentinianum, Theodosium, & Arcadium, Augustos, pro ueteri Deorum cultu aduersus Christianos.

AVR. Prudentij Clementis contra Symmachum libri duo.

ENCHIRIDION Noui & Veteris testamenti, quod & quidam Dittochæum uocant.

IOAN. SICHARDI Annotationes. siue Scholia.

FINIS.

AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS, VIRI CONSVLARIS, IN ψυχομαχίαν PRAEFATIO.

Carmen Iambicum ſenarium acatalecti cum habens locis imparibus Spondeum, Anapæſtum, Iambum, Tribrachum: Paribus uero Iambum & nonnũquam Anapæſtum, in ſexto Pyrrhichium etiam.

υ- υ- -- υ- -- υ-

SEnex fidelis prima credendi uia eſt
Abram, beati ſeminis ſerus Pater,
Adiecta cuius nomen auxit ſyllaba,
Abram parenti dictus, Abraham deo.
Senile pignus qui dicauit uictimæ,
Docens ad aram cum litare quis uelit,
Quod dulce cordi eſt, quod pium, quod unicum,
Deo libenter offerendum credito.
Pugnare noſmet cum prophanis gentibus
Suaſit, ſuumq; ſuaſor exemplum dedit,

Nec ante prolem coniugalem gignere
* parente. Deo * placentem, matre Virtute æditam,
Quàm strage multa bellicosus spiritus
Portenta cordis sæuientis uicerit.
Victum feroces forte reges ceperant
Loth, immorantem criminosis urbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas foucbat aduena
Pollens honore patruelis gloriæ.
Abram sinistris excitatus nuncijs
Audit propinquum sorte captum bellica,
Seruire duris Barbarorum uinculis,
Armat trecentos terq; senos uernulas
Pergant ut hostis terga euntis cædere,
* triũphator. Quem Gaza diues, ac * triumphus nobilis
Captis tenebat impeditum copijs.
Quin ipse ferrum stringit, & plenus deo
Reges superbos molæ prædarum graues
Pellit fugatos, sauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, paruulos, monilia,
Greges equarum, uasa, uestem, buculas.
Loth ipse ruptis expeditus nexibus
* bagis. Attrita * baccis colla liber erigit.
Abram triumphi dissipator hostici
Redit, recepta prole fratris inclytus,

Ne quam

Ne quam fidelis sanguinis prosapiam
Vis pessimorum possideret principum.
Adhuc recentem cæde de tanta uirum,
Donat sacerdos ferculis cœlestibus.
Dei sacerdos, Rex & idem præpotens,
Origo cuius fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit autorem sui.
Melchisedech, qua stirpe, quis maioribus
Ignotus, uni cognitus tantum Deo.
Mox & triformis Angelorum trinitas
Senis reuisit hospitis mapalia.
* Et iam uieta Sarra in aluo fertilis
Munus iuuentæ mater exanguis stupet,
Hærede gaudens, & cachinni pœnitens.
Hæc ad figuram prænotata est linea,
Quam nostra recto uita resculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemq; nostri portionem corporis,
Quæ capta fœdæ seruiat libidini,
Domi coactis liberandam uiribus.
Nos esse large uernularum diuites,
Si quid trecenti, bis nouenis additis
Possint, figura nouerimus mystica.
Mox ipse Christus, qui sacerdos uerus est,
Parente natus alto, & ineffabili,

Aliâs
Et iam qui
etam Sar-
ræ in aluũ
fertile Mu-
nus uenire.

 Cibum

inenarrabili, atque uno satus

Cibum beatis offerens uictoribus,
Paruam pudici cordis intrabit caſam,
Monſtrans honorem trinitatis hoſpitæ.
* cõplexibus. *Animam deinde ſpiritus* connexibus,*
Pie maritam, prolis expertam diu,
Faciet perenni fertilem de ſemine.
* Tũc ſera ** Tum Sarra dotem poßidens puerpera,*
Hærede digno patris implebit domum.

AVRELII PRVDENTII V. C. PSYCHOMACHIAE, ID EST DE COMPVGNANTA ANIMI, LIBER.

CHriſte graues hominũ ſemper miſerate labores,
Qui patria uirtute cluis, propriaq́ꝫ, ſed una,
Vnum nanq́ꝫ Deum colimus de nomine trino,
Non tamen & ſolum, quia tu Deus ex patre Chriſte,
Diſſere Rex noſter, quo milite pellere culpas
Mens armata queat noſtri de pectoris antro,
Exoritur quoties turbatis ſenſibus intus
Seditio, atq́ꝫ animam morborum rixa fatigat,
Quod tunc præſidium pro libertate tuenda,
Quæúe acies furijs inter præcordia mixtis

Obſiſtat

Obsistat meliore manu. Nec enim bone ductor
Magnarum uirtutum inopes, neruisq; carentes
Christicolas uitijs populantibus exposuisti.
Ipse salutiferas obsesso in corpore turmas
Depugnare iubes, ipse excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens tibi dimicet, & tibi uincat.
Vincendi præsens ratio est, si cominus ipsas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Viribus infestis liceat portenta notare.

FIDEI, ET IDOLOlatriæ pugna.

Prima petit campum dubia sub sorte duelli
Pugnatura Fides, agresti turbida cultu,
Nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos,
Namq; repentinus laudis calor ad noua feruens
Prælia, nec telis meminit, nec tegmine cingi.
Pectore sed fidens ualido, membrisq; retectis
Prouocat insani frangenda pericula belli.
Ecce lacessentem collatis uiribus audet
Prima ferire Fidem, ueterum cultura deorum.
Illa hostile caput, phaleratáq; tempora uittis
Altior insurgens labefactat, & ora cruore
E pecudum satiata solo applicat, & pede calcat,

Elisos in mortem oculos, animamq; malignam
Fracta intercepti commertia gutturis arctant,
Difficilemq; obitum suspiria longa fatigant,
Exultat uictrix legio, quam mille coactam
Martyribus Regina fides animarat in hostem.
Nunc fortes socios parta pro laude coronat
Floribus, ardentiq; iubet uestirier ostro.

PVDICITIAE, ET *libidinis pugna.*

Exin gramineo in campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia, speciosis fulget in armis:
Quam patrias succincta faces sodomita Libido
Aggreditur, piceamq; ardenti sulphure pinum
Ingerit in faciem, pudibundaq; lumina flammis
Appetit, & tetro tentat suffundere fumo.
Sed dextram furiæ flagrantis, & ignea diræ
Tela lupæ saxo ferit imperterrita uirgo.
Excussasq; sacro tedas depellit ab ore.
Tunc exarmatæ iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio, calidos uomit illa uapores,
Sanguine concretos cœnoso, spiritus inde
Sordibus exhalans uicinas polluit auras.
*Hoc habet. * Hoc tibi habe, exclamat uictrix Regina, supremus*
Hic tibi finis erit, semper prostrata iacebis,

Nec iam

Nec iam mortiferas audebis spargere flammas
In famulos famulasúe dei, quibus intima casti
Vena animi sola feruet de lampade Christi.
Tene, ô uexatrix hominum, potuisse resumptis
Viribus extincti capitis recalescere flatu?
Assyrium postquam thalamum ceruix Olopherni
Cæsa, cupidineo madefactum sanguine lauit.
Gemmatumq; torum mœchi ducis aspera Iudith
Spreuit, & incæstos compescuit ense furores.
Famosum mulier referens ex hoste trophæum
Non trepidante manu uindex mea cœlitus audax.
At fortasse parum fortis matrona sub umbra
Legis adhuc pugnans, dum tempora nostra figurat
Vera, quibus uirtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput excisura ministros.
Nunquid & intactæ post partum uirginis ullum
Fas tibi iam superest? post partum uirginis, ex quo
Corporis humani naturam * prisco propago — * pristina origo.
Deseruit, carnemq; nouam uis ardua seuit.
Atq; innupta deum concepit fœmina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum patre numen.
Inde omnis iam diua caro est, quæ concipit illum,
Naturamq; dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non destitit esse
Quod fuerat uerbum, carnis dum glutinat usum,

Maiestate quidem non degenerante per usum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod semper erat, quod non erat, esse
Incipiens. Nos, quod fuimus, iam nón sumus, aucti
Nascendo in melius: mihi contulit, & sibi mansit.
Nec Deus ex nostris minuit sua, sed sua nostris
Dum tribuit, nosmet dona ad cælestia uexit.
* quod Dona hæc sunt, * quis uicta iaces lutulenta libido,
Nec mea post Mariam potis es perfringere iura.
Tu præceps ad mortis iter, tu ianua lethi,
Corpora commaculans, animas in tartara mergis.
Abde caput tristi iam frigida pestis abysso,
Occide prostibulum, manes pete, claudere Auerno,
Inque tenebrosum noctis detrudere fundum.
Te uoluant subter uada flammea, te uada nigra,
Sulphureusque rotet per stagna sonantia uortex.
Nec iam Christicolas, furiarum maxima, tentes,
* Christo. Vt purgata suo seruentur corpora * Regi.
Dixerat hæc: & læta libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Iordanis in undis
Abluit infectum, sanies cui rore rubenti
Hæserat, & nitidum macularat uulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluuiali docta lauacro
Victricem uictrix, abolens baptismate labem
Hostilis iuguli, nec iam contenta piatum

Condere

Condere uagina gladium, ne tecta rubigo
Occupet. Ablutum scabrosa sorde nitorem
Catholico in templo diuini fontis ad aram
Consecrat, æterna splendens ubi luce * nitescat.   * coruscet.

PATIENTIAE ET
iræ congressus.

Ecce modesta graui stabat Patientia uultu,
Per medias immota acies, uariosq; tumultus,
Vulneraq;, & rigidis uitalia peruia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat,
Hanc procul Ira tumens spumanti feruida rictu,
Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
Vt belli exortem, teloq;, & uoce lacessit,
Impatiensq; moræ conto petit, increpat ore,
Hirsutas quatiens galeato in uertice cristas.
En tibi Martis, ait, spectatrix libera nostri,
Excipe mortiferum securo pectore ferrum,
Nec doleas, quia turpe tibi gemuisse dolorem.
Sic ait, & stridens sequitur conuicia pinus
Per teneros crispata notos, & certa sub ipsum
Defertur stomachum, rectoq; illiditur ictu,
Sed resilit duro loricæ excussa repulsu.
Prouida, nam Virtus conserto adamante trilicem
Induerat thoraca humeros, squamosaq; ferri
Texta per * intortos commiserat undiq; neruos.   * innumeros.

Inde quieta manet Patientia, fortis ad omnes
Telorum nimbos, & non penetrabile durans,
Nec mora eſt iaculo monſtri ſine more furentis,
Opperiens proprijs perituram uiribus iram,
Scilicet indomitos poſtquam ſtomachando lacertos
Barbara bellatrix impenderat, & iaculorum
Nube ſuperuacuam laſſauerat irrita dextram,
Cum uentoſa leui cecidiſſent tela uolatu,
* Iactibus. * Ictibus & uacuis baſtilia fracta iacerent.
Vertitur ad capulum manus improba, & enſe coruſco
Connixa in plagam, dextra ſublimis ab aure
Erigitur, mediumq; ferit librata cerebrum.
Aerea ſed cocto caßis formata metallo
Tinnitum percuſſa refert, aciemq; retundit
Dura reſultantem, frangit quoq; uena rebellis
* caßis. Illiſum chalybem, dum cedere neſcia * caſſos
Excipit aſſultus, ferienti & tuta reſiſtit.
Ira, ubi truncati mucronis fragmina uidit,
Et procul in partes enſem crepuiſſe minutas,
Iam capulum retinente manu ſine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decorisq; pudendi
Perfida ſigna abijcit, monimentaq; triſtia longe
Spernit, & ad proprium ſuccenditur effera lethum
Miſsile de multis, quæ fruſtra ſparſerat, unum
Puluere de campi peruerſos ſumit in uſus,

Raſile

Rasile figit humi lignum, ac se cuspide uersa
Perfodit, & calido pulmonem uulnere transit.
Quam super aßistens Patientia, Vicimus, inquit,
Exultans uitium solita uirtute sine ullo
Sanguinis, ac uitæ discrimine, lex habet istud
Nostra genus belli, furias, omnemq́; malorum
Militiam, & rabidas tolerando extinguere uires.
Ipsa sibi est hostis Vesania, seq́; furendo
Interimit, moriturq́; suis Ira ignea telis.
Hæc effata secat medias impune cohortes
Egregio comitata uiro: nam proximus Iob
Hæserat inuictæ dura inter bella magistræ,
Fronte seuerus adhuc, & multo funere anhelus.
Sed iam clausa truci subridens ulcera uultu,
Perq́; cicatricum numerum sudata recensens
Milia pugnarum, sua præmia, dedecus hostis.
Illum Diua iubet tandem requiescere ab omni
Armorum strepitu, captis, & perdita * quæ sunt * quæq́.
Multiplicare opibus, nec iam peritura referre.
Ipsa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, uulniferos gradiens intacta per imbres,
Omnibus una comes uirtutibus associatur,
Auxiliumq́; suum fortis Patientia miscet.
Nulla anceps luctamen init Virtute sine ista
Virtus, nam uidua est, quam non patientia firmat.

Super.

SVPERBIAE, ET humilitatis pugna.

* Morte. * Forte per effusas inflata Superbia turmas
Effreni uolitabat equo, quem pelle leonis
Texerat, & ualidos uillis onerauerat armos.
Quo se fulta iubis iactantius illa ferinis
Inferret, tumido despectans agmina fastu,
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus, extructos augeret ut addita cirros
Congeries, celsumq; apicem frons ardua ferret.
Carbasea ex humeris summo collecta coibat
Palla sinu, teretem nectens à pectore nodum.
A ceruice fluens tenui uelamine limbus
* ingestas. Concipit * infestas textis turgentibus auras.
Nec minus instabili sonipes feritate superbit
Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
Huc illuc frendens obuertit terga, negata
Libertate fugæ, pressisq; tumescit habenis.
Hoc sese ostentans habitu uentosa uirago
Inter utranq; aciem supereminet, & phaleratum
Circunflectit equum, uultuq;, & uoce minatur.
Aduersum spectans cuneum, quem milite raro,
Et paupertinis ad bella coëgerat armis
Mens humilis, Regina quidem, sed egens alieni
Auxilii, proprio nec sat confisa paratu

Spem

Spem sibi collegam coniunxerat, ædita cuius
Et suspenso ab humo est Opulentia diuite regno.
Ergo humilem postquam malesana Superbia mentem
Vilibus instructam nullo ostentamine telis
Aspicit, in uocem dictis se fundit amaris.
Non pudet ô miseri plebeio milite claros
Attentare duces? ferroq; lacessere gentem
Insignem * titulis? ueteres cui bellica uirtus * telis.
Diuitias peperit? lætos & gramine colles
Imperio calcare dedit? unde aduena nudus
Nititur antiquos (si fas est) pellere reges.
En, qui nostra suis in prædam cedere dextris
Sceptra uolunt, en qui nostros sulcare nouales?
Aruaq; capta manu popularier hospite aratro
Contendunt? duros & pellere marte colonos.
Nempe * ô ridiculum uulgus, natalibus horis * hoc.
Totum hominē, & calidos à matre amplectimur artus,
Vimq; potest tum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in ossibus omnes.
Quis locus in nostra tunc uobis sede dabatur,
Congenitis cum regna simul ditionibus æquo
Robore crescebant? nati nam luce sub una
Et domus, & domini paribus adoleuimus annis.
Ex quo plasma nouum de consepto paradisi
Limite progrediens amplum transfugit in orbem.

Pellitosq;

Pellitosq; habitus sumpsit uenerabilis Adam.
Nudus adhuc, ni nostra foret præcepta sequutus
Quis nam iste ignotis nunc hostis surgit ab oris
Importunus, iners, infelix, degener, amens?
Qui sibi tam serum ius uindicat, hactenus exul.
Nimirum uacuæ credentur friuola famæ,
Quæ miseros optare iubent, quandoq; futuri
**læta. Spem fortasse boni, * lenta ut solatia mollem*
Desidiam pigro rerum medicamine palpent.
Quid ni illos spes palpet iners, quos puluere in isto
Tirones bellona truci non excitat ære,
Imbellesq; animos uirtus tepefacta resoluit?
An ne Pudicitiæ gelidum iecur utile bello est?
An tenerum pietatis opus sudatur in armis?
Quàm pudet ô Mauors, & Virtus conscia, talem
Contra stare aciem, ferroq; lacessere nugas,
Et cum uirgineis dextram conferre choreis,
**ubi. Iustitia est * nam semper egens, & pauper Honestas,*
Arida Sobrietas, albo Ieiunia uultu,
Sanguine uix tenui Pudor interfusus, aperta
Simplicitas, & ad omne patens sine tegmine uulnus,
Et prostrata in humum, nec libera iudice sese
Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.
Faxo ego sub pedibus stipularum more teratur
Inualida ista manus, neq; enim perstringere duris

Dignamur

Dignamur gladijs, algenti & sanguine ferrum
*Imbuere, & * fragili uires fœdare triumpho.* * fragilis uiros.
Talia uociferans rapidum calcaribus urget
Cornipedem, laxisq; uolat temeraria frenis,
Hostem humilem cupiens impulsum bonis equini
Sternere, deiectamq; supercalcare ruinam.
Sed cadit in foueam præceps, quam callida forte
Fraus interciso suffoderat æquore furtim.
Fraus detestandis uitiorum è pestibus una,
Fallendi uersuta opifex, quæ præscia belli
Planiciem scrobibus uiolauerat insidiosis,
Hostili de parte latens, ut fossa ruentes
Exciperet cuneos, atq; agmina mersa uoraret.
Ac ne fallacem puteum deprendere posset
Clara acies, uirgis adopertas texerat oras,
Et super imposito simularat cespite campum.
At regina humilis quamuis ignara manebat
Vlteriore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut foueæ calcarat furta malignæ.
Hunc eques illa dolum dum fertur præpete cursu
Incidit, & cæcum subito patefecit hiatum.
Prona ruentis equi ceruice inuoluitur, ac sub
Pectoris impressu fracta inter crura rotatur.
At uirtus placidi moderaminis, ut leuitatem
Perspicit obtritam monstri sub morte iacentis,

Intendit

Intendit gressum mediocriter, os quoq; parce
Erigit, & comi moderatur gaudia uultu.
Cunctanti Spes fida comes succurrit, & offert
Vltorem gladium, laudisq; inspirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hostem
Protrahit, & faciem leua reuocante supinat.
Tunc caput orantis flexa ceruice resectum
Eripit, ac madido suspendit colla capillo.
Extinctum uitium sancto Spes increpat ore,
Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum,
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere, disce cauere
Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.
Peruulgata uiget nostri sententia Christi,
Scandere celsa humiles, & ad ima redire feroces.
Vidimus horrendum membris, animisq; Goliam
Inualida cecidisse manu, puerilis in illum
Dextera fundali torsit stridore lapillum,
Transiectamq; cauo penetrauit uulnere frontem,
Ille minax, rigidus, iactans truculentus, amarus,
Dum tumet indomitum, dum formidabile feruet,
Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid possint ludicra parui,
Succubit teneris bellator turbidus armis.
Me tunc ille puer uirtutis pube sequutus

Florentes

Florentes animos sursum in mea regna tetendit,
Seruatur qua certa mihi domus omnipotentis
Sub pedibus domini, meq́; ad sublime uocantem
Victores cæsa culparum labe capessunt.
Dixit, & auratis perstringens aëra pennis
In cœlum se uirgo rapit, mirantur euntem
Virtutes, tolluntq́; animos in uota, uolentes
Ire simul, ni bella duces terrena retardent.
Confligunt uitijs, seq́; ad sua præmia seruant.

LVXVRIAE, ET SO-
brietatis pugna.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria, extinctæ iandudum prodiga famæ,
Delibuta comas, oculis uaga, languida uoce,
Perdita delitijs, uitæ cui causa uoluptas,
Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos soluere sensus.
Et nunc peruigilem ructabat marcida cœnam.
Sub lucem quia forte iacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atq́; inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per uina, & balsama gressu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
Non tamen illa pedes, sed curru inuecta uenusto
Saucia mirantum capiebat corda uirorum.
O noua pugnandi species, non ales harundo

Neruo pulsa fugit, nec stridula lancea torto
Emicat amento, framea nec dextra minatur.
Sed uiolas lasciua iacit, folijsq; rosarum
Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
Inde eblanditis uirtutibus, halitus ilex
Inspirat tenerum labefacta per ossa uenenum.
Et male dulcis odor domat ora, & pectora, & arma,
Ferratosq; toros oblito robore mulcet.
Deijciunt animos, ceu uicti, & spicula ponunt
Turpiter, heu dextris languentibus obstupefacti,
Dum currum uaria gemmarum luce micantem
Mirantur, dum bracteolis crepitantia lora,
Et solido ex auro preciosi ponderis axem
Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
Argento albentem seriem, quam summa rotarum
Flexura electri pallentis continet orbe.
Et iam cuncta acies in deditionis amorem
Sponte sua uersis transibat perfida signis,
Luxuriæ seruire uolens, dominæq; fluentis
Iura pati, & laxa ganeorum lege teneri.
Ingemuit tam triste nefas fortissima uirtus.
Sobrietas, dextro socios decedere cornu,
Inuictamq; manum quondam sine cæde perire.
Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat, defixa cuspide sistit,

Instauratq;

Instauratq; leuem dictis mordacibus alam,
Extimulans animos, nunc probris, nunc prece mixta.
Quis furor insanas agitat caligine mentes?
Quid ruitis? cui colla datis, quæ uincula tandem
Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia sertis
Et ferrugineo uernantes flore coronas,
His placet assuetas bello iam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier ulnas?
Vt mitra Cæsariem cohibens aurata uirilem
Combibat in usum croceo religamine nardum.
Post inscripta oleo frontis signacula, perq;
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.
Vt tener incessus uestigia syrmate uerrat,
Sericaq; infractis fluitent ut pallia membris
Post immortalem tunicam, quam pollice docto
Texuit alma fides, dans impenetrabile tegmen
Pectoribus lotis, dederat quibus ipsa renasci.
Ite ad nocturnas epulas, ubi cantarus ingens
Despuit effusi spumantia damna falerni
Immensam cyathis stillantibus undam, ubi multo
Fulcra mero, ueteriq; toreumata rore rigantur.
Excidit ergo animis heremi sitis, excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem mystica uirgo
Elicuit scissi salientem è uertice saxi

Angelicusue cibus prima in tentoria nostris
Fluxit auis, quem nunc sero felicior æuo
Vespertinus edit populus de corpore Christi.
His uos imbutos dapibus iam crapula turpis
Luxuriæ, ad madidum rapit importuna lupanar.
Quosq; uiros non ira fremens, idolaq; bello
Cedere compulerant, saltatrix ebria flexit.
State precor uestri memores, memores quoq; Christi,
Quæ sit uestra tribus, quæ gloria, quis Deus, & rex,
Quis dominus, meminisse decet. Vos nobile Iudæ
Germen ad usq; dei genitricem, qua deus ipse
Natus homo, procerum uenistis sanguine longo,
Excitet egregias mentes celeberrima Dauid
Gloria continuis bellorum exercita curis.
Excitet & Samuël, spolium qui diuite ab hoste
Attrectare uetat, nec uictum uiuere Regem
Incircuncisum patitur, ne præda superstes
Victorem placidum rediuiua in prælia poscat.
Parcere iam capto crimen putat ille tyranno.
At nobis contrà uinci, & succumbere uotum est,
Pœniteat, per si qua mouet reuerentia summi
Numinis, hoc tam dulce malum uoluisse nefanda
Proditione sequi, si pœnitet, haud nocet error.
Pœnituit Ionathan ieiunia sobria dulci
Conuiolasse fauo sumpto, mellisq; sapore

Heu male

Heu male gustato, regni dum blanda uoluptas
Oblectat iuuenem, iurataq; sacra resoluit.
Sed quia pœnituit, nec sors lachrymabilis ulla est,
Nec tinxit patrias sententia sæua secures.
En ego Sobrietas (si conspirare paratis)
Pando uiam cunctis uirtutibus, ut male suada
Luxuries multo stipata satellite pœnas
Cum legione sua Christo sub iudice pendat.
Sic effata Crucem domini feruentibus offert
Obuia quadrigis, lignum uenerabile in ipsos
Intentans frenos, quod ut expauere feroces
Cornibus expansis, & summa fronte coruscum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fusi
Per prærupta fugam, fertur resupina reductis
Nequicquam auriga loris, comasq; madentes
Puluere fœdat humi, tunc & uertigo rotarum
Implicat excussam dominam nam prona sub axe
Labitur, & lacero tardat sufflamine currum.
Addit obrietas uulnus lethale iacenti,
Conijciens silicem rupis de parte moralem.
Hunc uexilliferæ, quoniam sors obtulit, ictum
Spicula nulla manu, sed belli insigne gerenti
Casus agit saxum, medij spiramen ut oris
Frangeret, & recauo misceret labra palato,
Dentibus introrsum resolutis, lingua resectam

 Dilania-

Dilaniata gulam fruſtis cum ſanguinis implet.
Inſolitis dapibus crudeſcit guttur, & oſſa
Colliquefacta uorans reuomit, quas hauſerat, offas.
Ebibe iam proprium poſt pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans, ſint hæc tibi fercula tandem
Triſtia præteriti nimijs ſub luxibus æui.
Laſciuas uitæ illecebras guſtatus amaræ
Mortis, & horrifico ſapor ultimus aſperat hauſtu.
Cæde ducis diſperſa fugit trepidante pauore
Nugatrix acies. Iocus, & Petulantia primi
Cymbala proijciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant reſono meditantes uulnera ſyſtro.
Dat terga fugitiuus Amor, lita tela ueneno,
Et lapſum ex humeris arcum, pharetramq; cadentem
Pallidus ipſe metu ſua poſt ueſtigia linquit.
Pompa oſtentatrix uani ſplendoris, inani
Exuitur nudata peplo, diſciſſa trahuntur
Serta uenuſtatis, colliq; ac uerticis aurum
Soluitur, & gemma diſcordia diſſona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta frutecta
Ire Voluptatem: quoniam uis maior acerbam
Compellit tollerare fugam, formido pericli
Perdurat teneras iter ad cruciabile plantas.
Qua ſe cunq; fugax trepidis fert curſibus agmen,
Damna iacent, crinalis acus, redimicula, uittæ,
Fibula,

Fibula, flammeolum, strophium, dyadema, monile,
His se Sobrietas, & totus Sobrietatis
Abstinet exuijs miles, damnataq; castis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte seueros
Conniuente oculos prædarum ad gaudia flectit.

AVARITIAE ET *Largitatis pugna.*

Fertur Auaritia gremio præcincta capaci,
Quicquid edax luxus pretiosum liquerat, unca
Corripuisse manu, pulchra ad ludibria uasto
Ore inhians, auriq; legens fragmenta caduci
Inter arenarum cumulos, nec sufficit amplos
Impleuisse sinus, iuuat infarcire crumenis
Turpe lucrum, & grauidos furtis distendere fiscos,
Quos læua celante tegit, laterisq; sinistri
Velat oprimento: uelox nam dextra rapinas
Abradit, spolijsq; ungues exercet ahenos.
Cura, fames, metus, anxietas, periuria, pallor,
Corruptela, dolus, commenta, insomnia, sordes,
*Eumenides * furiæ, monstri comitatus aguntur.* * uariæ.
Nec minus interea rabidorum more luporum
Crimina persultant toto grassantia campo,
Matris Auaritiæ nigro de lacte creata.
Si fratris galeam fuluis radiare ceraunis
Germanus uidit commilito, non timet ensem

Excrere, atq; caput socio mucrone ferire,
De consanguineo rapturus uertice gemmas.
Filius extinctum belli sub sorte cadauer
Aspexit si forte patris, fulgentia bullis
Cingula, & exuuias gaudet rapuisse cruentas,
Cognatam ciuilis agit discordia prædam,
Nec parcit proprijs amor insaciatus habendi
Pignoribus, spoliatq; suos fames impia natos.
Talia per populos edebat funera uictrix
Orbis Auaritia, sternens centena uirorum
Milia uulneribus uarijs, hunc lumine adempto,
Effoßisq; oculis uelut in caligine noctis
Cæcum errare sinit, perq; offensacula multa
Ire, nec oppositum baculo tentare periclum.
Porrò alium capit intuitu, fallitq; uidentem,
Insigne ostentans aliquid, quo dum petit ille,
Excipitur telo incautus, cordisq; sub ipso
Saucius occulto ferrum suspirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patitur uitare focos, quibus æstuat aurum:
Quod petit arsurus pariter speculator auarus.
Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat interitu, neq; enim est uiolentius ullum
Terrarum uitium, quod tantis cladibus æuum
Mundani inuoluat populi, damnetq; gehennæ.

Quin

Quin ipsos tentare manu(si credere dignum est)
Ausa sacerdotes Domini, qui prælia fortè
Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
Virtutum, magnoq; implebant classica flatu.
Et fors innocuo tinxisset sanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leuitidis una
Semper fida comes, clypeum obiectasset, & atræ
Hostis ab incursu claros texisset alumnos.
Stant tuti rationis ope, stant turbine ab omni
Immunes. fortesq; animi, uix in cute summa
Perstringens paucos tenui de uulnere lædit
Cuspis Auaritiæ. Stupuit lues improba castis
Heroum iugulis longe sua tela repelli.
Ingemit, & dictis ardens furialibus infit:
Vincimur heu segnes, nec nostra potentia perfert
Vim solitam, languet uiolentia sæua nocendi.
Sueuerat inuictis quæ uiribus omnia ubiq;
Rumpere corda hominũ, nec enim tam ferrea quenquam
Formauit natura uirum, cuius rigor æra
Sperneret, aut nostro foret impenetrabilis auro.
Ingenium omne neci dedimus, tenera, aspera, dura,
Docta, indocta simul, bruta, & sapientia, nec non
Casta, incæsta meæ patuerunt pectora dextræ,
Sola igitur rapui quicquid Styx abdit auaris
Gurgitibus, nobis nitissima tartara debent

Quos retinent populos, quod uoluunt sæcula nostrum est,
Quod miscet miscet mundus uesana negotia, nostrum est
* Quid sit * Qui fit, prævalidas quod pollens gloria uires
Deserit, & cassos ludit fortuna lacertos.
Sordet Christicolis rutilantis fulua monetæ
Effigies, sordent argenti emblemata, & omnis
Thesaurus nigrante oculis uilescit honore.
Quid sibi docta uolunt fastidia? nónne triumphum
* summus. Egimus è Scarioth? * magnus qui discipulorum
Et conuiua Dei, dum fallit fœdere mensæ
Haudquaquam ignarum, dextramq́; parop side tingit,
Incidit in nostrum flammante cupidine telum,
Infamem mercatus agrum de sanguine amici
Numinis, obliso luiturus iugera collo.
Viderat & Hiericho propria inter funera, quãtum
Possit nostra manus, cum uictor concidit Achar,
Cædibus insignis, murali & strage superbus,
Succubuit capto uictis ex hostibus auro,
Dum uetitis insigne legens anathema fauillis,
Mœsta ruinarum spolia insatiabilis haurit.
Non illum generosa tribus, non plebis auitæ
* iura. Iuuit * Iuda parens, Christo quandoq; propinquo
Nobilis, & tali felix Patriarcha nepote.
Quis placet exemplum generis, placeat quoq; forma,
Exitij sit pœna eadem, quibus & genus unum est.

Quid

Quid moror aut Iudæ populares, aut populares
Sacricolæ summi (summus nam fertur Aaron)
Fallere fraude aliqua Martis congreßibus impar.
Nil refert, armis contingat palma, dolisúe
Dixerat, & toruam faciem, furialiaq; arma
Exuit, inq; habitum sese transformat honestum.
Fit uirtus specie, uultuq; & ueste seuera:
Quam memorant frugi, parce cui uiuere cordi est,
Et seruare suum, tanquam nil raptet auare,
Artis adumbratæ meruit ceu sedula laudem.
Huius se specie mendax Bellona coaptat.
Non ut auara lues, sed uirtus parca putetur,
Necnon & tenero pietatis tegmine crines
Obtegit anguineos, ut candida palla latentem
*Dißimulet * rabiem, diroq; obtenta furori,* * formam
Quod rapere, & clepere est, auideq; abscondere parta,
Natorum curam dulci sub nomine iactet.
Talibus illudens, male credula corda uirorum
Fallit imaginibus, monstrumq; ferale sequuntur,
Dum credunt uirtutis opus, caput impia Erinnys
Consensu faciles, manicisq; tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, perturbatisq; maniplis
Nutabat uirtutum acies errore biformis
Portenti, ignorans, quid amicum credat in illo,
*Quidúe hostile * uocet lethum, uersatile & anceps* * notet.

Lubricat

Lubricat incertus dubia ſub imagine uiſus.
* operatio Cum ſubito in medium ſrendens * miſeratio campum
Proſilit auxilio ſocijs, pugnamq; capeßit
Militiæ poſtrema gradu, ſed ſola duello
Impoſitura manum, ne quid iam triſte ſuperſit.
Omne onus ex humeris reiecerat, omnibus ibat
* induuijs. Nudata * exuuijs, multo & ſe faſce leuarat,
Olim diuitijs, grauibusq; oppreſſa talentis,
Libera nunc miſerando inopes, quos larga benigne
Fouerat, effundens patrium bene prodiga cenſum,
Iam loculos ditata fide ſpectabat inanes,
Aeternam numerans rediturо fœnore ſummam.
* & inops Horruit inuict e Virtutis fulmen, * inopsq;
Mentis Auaritia ſtupefactis ſenſibus hæſit,
Certa mori, nam quæ fraudis uia reſtat, ut ipſa
Calcatrix mundi mundanis uicta fatiſcat
Illecebris, ſpretoq; iterum ſeſe implicet auro?
Inuadit trepidam Virtus fortißima duris
Vlnarum nodis, obliſo & gutture frangit
Exanguem, ſiccamq; gulam, compreſſa ligantur
Vincla lacertorum ſub mentum, & faucibus arctis
Extorquent animam, nullo quæ uulnere rapta
Palpitat, atq; aditu ſpiraminis intercepto
Incluſam patitur uenarum carcere mortem.
Illa reluctanti genibusq;, & calcibus inſtans

Perfodit & costas, atq; ilia rumpit anhela.
Mox spolia extincto de corpore diripit, auri
Sordida frusta rudis, nec adhuc fornace recoctam
Materiem tineis etiam marsupia crebris
Exesa, & uirides obducta ærugine nummos
Dispergit seruata diu uictrix, & egenis
Dißipat, ac tenues captiuo munere donat
*Tunc circunfusam * uultu exultante coronam*
Respiciens, alacris media inter milia clamat * multum.
Soluite procinctum iusti, & discedite ab armis
Causa mali tanti iacet interfecta, lucrandi
* *Ingluuie pereunte, licet requiescere sanctis.* * Illuuie.
Summa quies, nil uelle super quàm postulet usus
Debitus, ut simplex alimonia, uestis & una
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletumq; modum naturæ non trahat extra,
Ingressurus iter peram ne tollito, neue
*De tunicæ alterius gestamine prouidus * esto.* * ito.
Nec te sollicitat res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt escæ cum sole diurnæ.
Nónne uides ut nulle auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante deo, non anxia credat?
Confidunt uolucres uictum non defore uiles,
Passeribusq; subest modico uenalibus asse
Indubitata fides, dominum curare potentem

Ne pe-

Ne pereant. Tu cura dei, facies quoq; Christi
An dubitas ne te tuus unquam deserat autor?
Ne trepidate homines, uitæ dator, est dator escæ.
Quærite luciferum cœlesti dogmate pastum,
* insatiabilis. Qui spem multiplicans alat * inuiolabilis æui
Corporis immemores, memor est, qui condidit illud,
Suppeditare cibos, atq; indiga membra fouere.
His dictis curæ emotæ, metus, & labor, & uis,
Et scelus, & placitæ fidei fraus infitiatrix
Depulsæ uertere solum. Pax inde fugatis
Hostibus alma abigit bellum, discinditur omnis
Terror, & auulsis exfibulat ilia zonis.
Vestis ad usq; pedes descendens defluit imos,
Temperat & rapidum priuata modestia gressum.
Cornicinum curua æra silent. placabilis implet
Vaginam gladius, sedato & puluere campi
Suda redit facies, liquid e sine nube diei
Purpuream uideas cœli clarescere lucem.
Agmina casta super uultum sensere tonantis
Arridere, hilares pulso certamine turmæ,
Et Christum gaudere suis uictoribus, arcem
Aetheris, ac portum famulis aperire profundum.
Dat signum felix Concordia, reddere castris
Victrices aquilas, atq; in tentoria cogi.
Nunquam tanta fuit species, nec par Deus ulli

Militiæ, cum dispositis bifida agmina longe
Duceret ordinibus, peditum psallente caterua.
Ast alia de parte equitum resonantibus hymnis,
Non aliter cecinit respectans uictor hiantem
Israël rabiem ponti post terga minacis,
Cum iam progrediens calcaret littora sicco
Vlteriora pede, stridensq; per extima calcis
Mons rueret pendentis aquæ nigrosq; relapso
Gurgite nilicolas fundo deprenderet uno,
Ac refluente sinu iam redderet unda natatum
Piscibus, & nudas præceps operiret arenas.
Pulsauit resono modulantia tympana plectro
Turba Dei celebrans mirum ac memorabile seclis
Omnipotentis opus, liquidas inter freta ripas
Fluctibus incisis, & subsistente procella
Crescere, suspensosq; globos potuisse teneri.
Sic expugnata uitiorum gente, resultant.
Mystica dulcimodis uirtutum carmina psalmis.
Ventum erat ad fauces portæ castrensis, ubi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine claustra.
Nascitur hic inopina mali lachrymabilis astu
Tempestas, placidæ turbatrix inuida Pacis:
Quæ tantum subita uexauit clade triumphum.

Concordiæ

CONCORDIAE ET discordiæ pugna.

Inter consertos cuneos Concordia forte
Dum stipata pedem iam tutis mœnibus infert,
Excipit occultum uitij latitantis ab ictu
Mucronem læuo in latere, squalentia quamuis
Texta catenato ferri sub tegmine corpus
Ambirent, sutis & acumen uulneris hamis
Respuerent, rigidis nec fila tenacia nodis
Impactum sinerent penetrare in uiscera telum.
Rara tamen chalybem tenui transmittere puncto
Commissura dedit, qua sese extrema politæ
Squama ligat tunicæ, sinus & sibi conserit oras.
Intulit hoc uulnus pugnatrix subdola uictæ
Partis, & incautis uictoribus insidiata est.
Nam pulsa culparum acie Discordia, nostros
Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.
Scissa procul palla, structum & serpente flagellum
Multiplici, media camporum in strage iacebat.
Ipsa redimitos olea frondente capillos
Ostentans, festis respondit læta choreis.
Sed siccam sub ueste tegit, te maxima Virtus,
Te solam tanto è numero, Concordia tristi
Fraude petens. Sed non uitalia rumpere sacri
Corporis est licitum, summotenus extima tactu

Læsa cutis

Læſa cutis; tenuem ſignauit ſanguine riuum.
Exclamat Virtus ſubito turbata: Quid hoc eſt?
Quæ manus hic inimica latet? quæ pectora noſtra
Vulnerat, & ferrum tanta inter gaudia uibrat?
Quid iuuat indomitos bello ſedaſſe furores,
Et ſanctum uitijs pereuntibus omne receptum,
Si Virtus ſub Pace cadit? Trepida agmina mœſtos
Conuertere oculos, ſtillabat uulneris index
Ferrata de ueſte cruor, mox & pauor hoſtem
Comminus aſtantem prodit: nam pallor in ore
Conſcius audacis facti, dat ſigna reatus,
Et deprenſa tremit languens manus, & color albens.
Circumſtat propere ſtrictis mucronibus omnis
Virtutum legio, exquirens feruente tumultu
Et genus, & nomen, patriam, ſectamq́;, deumq́;
Quem colat, & iuſſu cuiatis uenerit, illa
Exanguis, turbante metu Diſcordia dicer,
Cognomento hæreſis. Deus eſt mihi diſcolor inquit.
Nunc minor, aut maior, modo duplex, & modo ſimplex.
Cum placet aëreus & de phantaſmate uiſus,
Aut innata anima eſt, quoties uolo ludere numen,
Præceptor Belial mihi ſit, domus eſt plaga mundi.
Non tulit ulterius capti blaſphemia monſtri
Virtutum regina Fides, ſed uerba loquentis
Impedit, & uocis claudit ſpiramina pilo,

Pollutam rigida transfigens cuspide linguam.
Carpitur innumeris feralis bestia dextris,
Frustatim sibi quisq; rapit, quod spargat in auras,
Quod canibus donet, coruis quod edacibus ultro
Offerat, immundis cœno exhalante cloacis
Quod tradat, monstris quod mandet habere marinis.
* Discissum fœdis animalibus omne cadauer
Diuiditur, ruptis perit hæresis horrida membris.

*Discissumq; feris

Compositis igitur rerum, morumq; secundis
In commune bonis, * tranquillæ plebis ad unum
Contigit hac statione frui, uallóq; foueri
Pacificos sensus, & in otia soluere curas.
Extruitur media castrorum sede tribunal
Editiore loco, tumulus quem uertice acuto
Excitat in speculam, subiecta unde omnia late
Liber in offenso circumspicit aëre uisus.
Hunc syncera Fides, simul & Concordia sacro
Fœdere iuratæ Christi sub amore sorores.
Conscendunt apicem, mox & sublime tribunal
Par sanctum, charumq; sibi, supereminet æquo
Iure potestatis, consistunt aggere summo
Conspicuæ, populosq; iubent astare frequentes.

*Postquã intra tuta morari Contigit, ac statione frui

Concurrunt alacres castris ex omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis ullo
Intercepta sinu per conceptacula sese

Degeneri

Degeneri languore tegat, tentoria apertis
Cuncta patent uelis, reserantur carbasa, nequis
Marceat obscuro stertens habitator operto.
Auribus intentis expectat concio, quid nam
Victores post bella uocet Concordia princeps,
Quam uelit atq; Fides uirtutibus addere legem.
Erumpit primam in uocem Concordia, tali
Alloquio, cumulata quidam iam gloria uobis
O patris, ô domini fidißima pignora Christi,
Contigit: extincta est multo certamine sæua
Barbaries, sanctæ quæ circumsepserat urbis
Indigenas, ferroq; uiros, flammaq; premebat.
Publica sed requies priuatis rure, foroq;
Constat amicitijs: scissura domestica turbat
Rem populi, titubatq; foris, quod dißidet intus.
Ergo cauete uiri, ne sit sententia discors
Sensibus in uestris, ne secta exotica tectis
Nascatur conflata odijs, quia scissa uoluntas
Confundit uarijs arcana biformia fibris.
Quod sapimus coniugat amor, quod uiuimus, uno
Conspiret studio, nil dissotiabile firmum est.
Vtq; homini, atq; Deo medius interuenit Iesus,
Qui sociat mortale patri, ne carnia distent
Spiritui æterno, sitq; ut Deus unus utrunq;.
Sic quicquid gerimus, mentisq; & corporis actu,

Spiritus unimodis texat compagibus unus.
Pax plenum uirtutis opus, Pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pretiumq; pericli.
Sydera Pace uigent, consistunt terrea Pace.
Nil placitum sine pace Deo, non munus ad aram
Cum cupias offerre probat, si turbida fratrem
Mens impacati sub pectoris oderit antro,
*Nec si * flammiuomis Christi pro nomine martyr*
Ignibus insilias, seruans inamabile uotum
Bile sub obliqua, pretiosam prosit Iesu
Impendisse animam, meriti quia clausula Pax est
Non inflata tumet, non inuidet æmula fratri.
Omnia perpetitur patiens, atq; omnia credit.
Nunquam læsa dolet, cuncta offensacula donat.
Occasum lucis uenia præcurrere gestit
Anxia, ne stabilem linquat sol conscius iram.
Quisq; litare Deo mactatis uult holocaustis,
Offerat in primis pacem, nulla hostia Christo
Dulcior, hoc solo sancta ad donaria uultum
Munere conuertens, liquido oblectatur odore.
Sed tamen & niueis tradit deus ipse columbis
Pennatum tenera plumarum ueste colubrum
Rimante ingenio docte internoscere mixtum
Innocuis auibus, latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ouem sub uellere molli,

* *flammicomis.*

Cruda

Cruda per agninos exercens funera rictus.
Hac ſeſe occultant Fotinus, & Arrius arte,
Immanes feritate lupi: diſcrimina produnt
Noſtra, recensq́; cruor, quamuis de corpore ſummo,
Quid poßit furtiua manus, gemitum dedit omnis
Virtutum populus, caſu concuſſus acerbo,
Tunc generoſa Fides hæc ſubdidit: Imò ſecundis
In rebus ceſſet gemitus, Concordia læſa eſt,
Sed defenſa Fides, quin & Concordia ſoſpes
Germanam comitata Fidem, ſua uulnera ridet.
Hæc mea ſola ſalus, nihil hac mihi triſte recepta,
Vnum opus egregium reſtat poſt bella labori
O proceres, regni quod tandem pacifer hæres
Belligeri, armatæ ſucceſſor inermis & aulæ
** Inſtituit Solomon: quoniam genitoris anheli* ** Inſtruxit*
Fumarat calido regum de ſanguine dextra.
Sanguine nam terſo templum fundatur, & ara
Ponitur auratis Chriſti domus ardua tectis.
Hieruſalem templo tunc illuſtrata quieto
Suſcepit iam diua Deum, circumuaga poſtquam
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
Surgat & in noſtris templum uenerabile caſtris.
Omnipotens cuius ſanctorum ſancta reuiſat.
Nam quid terrigenas ferro pepuliſſe phalanges
Culparum prodeſt, hominis ſi filius arce

 Aetheris

Aetheris illapsus, purgati corporis urbem
Intret inornatam, templi splendentis egenus?
Hactenus alternis sudatum est comminus armis,
Munia nunc agitet tacitæ toga candida Pacis,
Adq; sacri sedem properet discincta iuuentus.
Hæc ubi dicta dedit, gradibus Regina superbis
Desilijt, tantiq; operis Concordia consors
Metatura nouum iacto fundamine templum:
Aurea planiciem spacijs percurrit arundo
Dimensis, quadrent ut quatuor undiq; frontes,
Ne commissuris distantibus angulus impar
Argutam mutilet per dissona symmetra normam.
Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
Illustrata patet, triplex aperitur ad Austrum
Portarum numerus, tres occidualibus offert
Ianua trina fores, toties Aquilonis ad axem
Panditur alta domus: nullum illic structile saxum,
Sed caua per solidum, multoq; forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu,
Vestibulumq; lapis penetrabile concipit unus,
Portarum summis inscripta in postibus auro
Nomina apostolici fulgent bissena senatus.
Spiritus his titulis arcana recondita mentis
Ambit, & electos uocat in præcordia sensus.
Quaq; hominis natura uiget, qua corpore toto

Quadrua

Quadrua uis animæ, trinis, ingreßibus aram
Cordis adit, castisq; colit sacraria uotis.
Seu pueros Sol primus agat, seu feruor ephebos
Incendat nimius, seu consummabilis æui
Perficiat lux plena uiros, siue algida Borræ
Aetas, decrepitam uocet ad pia sacra senectam.
Occurit trinum quadrina ad compita numen,
Quod bene discipulis disponit rex duodenis.
Quin etiam totidem gemmarum insignia textis
Parietibus distincta micant, animasq; colorum
Viuentes liquido lux euomit alta profundo.
Ingens chrysolitus natiuo interlitus auro,
Hinc sibi sapphirum sociauerat, inde beryllum,
Distantesq; nitor medius uariabat honores.
Hinc chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine uicino, nam forte cyanea propter
Stagna lapis cohibens, ostro fulgebat aquoso.
Sardonychen pingunt amethystina, pingit iaspis
Sardonium iuxta appositum, pulcherq; topazon.
Has inter species smaragdina gramine uerno
Prata uirent, uoluitq; uagos luce herbida fluctus.
Te quoq; conspicuum structura interserit ardens
Chrysoprase, & sydus saxis stellantibus addit.
Stridebat grauidis funalis machina uinclis,
Immensas rapiens alta ad fastigia gemmas.

At domus interior septem subnixa columnis
Crystalli algenti, uitrea de rupe recisis
Construitur, quarum tegit edita calculis albens
In conum cæsus capita, & sinuamine subter
Subductus conchæ in speciem, quod mille talentis
* *astu.* *Margaritum ingens opibusq; & uiribus * arte*
Adductis animosa Fides mercata pararat.
Hoc residet solio pollens Sapientia, & omne
Consilium regni celsa disponit ab aula.
Tutandiq; hominis leges sub corde retractat.
In manibus dominæ sceptrum, non arte politum.
* *Sed ligno uiuum uiride est.* * *Sed lignum uiuum est, uiridi quod stirpe recisum*
Quamuis nullus alat terreni cespitis humor,
Fronde tamen uiret incolumi, tum sanguine tinctis
Intertexta rosis candentia lilia miscet,
Nescia marcenti florem submittere collo.
Huius forma fuit sceptri gestamen Aaron,
Floriferum, sicco quod germina cortice trudens,
Explicuit tenerum spe pubescente decorem,
* *tumuit.* *Inq; nouos subito * uiruit uirga arida fœtus.*
Reddimus æternas indulgentissime doctor
Grates Christe tibi, meritosq; sacramus honores
Ore pio: nam cor uitiorum stercore sordet.
Tu nos corporei latebrosa pericula operti,
Luctantisq; animæ uoluisti agnoscere casus.

Nouimus

Nouimus ancipites nebuloso in pectore sensus
Sudare alternis conflictibus, & uariato
Pugnarum euentu, nunc indole crescere dextram
Nunc inclinatis ceruicibus ad iuga uitæ
Deteriora trahi, seseq; addicere noxis
Turpibus, & propriæ iacturam ferre salutis.
O quoties animam uitiorum peste repulsa
Sensimus incaluisse Deo, quoties tepefactum
Cæleste ingenium post gaudia candida tetro
Cessisse è stomacho, feruent bella horrida, feruent
Ossibus, atq; inclusa fremit discordibus armis
Non simplex natura hominis: nam uiscera limo
Effigiata premunt animum. Contrà ille sereno
Aeditus afflatu nigrantis carcere cordis
Aestuat, & sordes arcta inter uincla recusat.
Spiritibus pugnant uarijs lux, atq; tenebræ,
Distantesq; animat duplex substantia uires,
Donec præsidio Christus Deus adsit, & omnes
Virtutum gemmas componat sede piata
Atq; ubi peccatum regnauerat, aurea templi
Atria constituens, texat spectamine morum
Ornamenta animæ, quibus oblectata decoro
Aeternum solio diues Sapientia regnet.

Psychomachiæ finis.

Vicinum ſenio iam deus applicat.
Quid nos utile tanti ſpatio temporis egimus?
Aetas prima crepantibus
Fleuit ſub ferulis. Mox docuit toga
Infectum uitijs falſa loqui, non ſine crimine.
Tum laſciua proteruitas,
Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget,
Fœdauit iuuenem nequitiæ ſordibus, ac luto.
Exin iurgia turbidos
Armarunt animos, & male pertinax
Vincendi ſtudium ſubiacuit caſibus aſperis.
Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus urbium,
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.
Tandem militiæ gradu
Euectum pietas Principis extulit,
Aſſumptum propius ſtare iubẽs ordine proximo.
Hæc dum uita uolans agit,
Irrepſit ſubito canities ſeni
Oblitum ueteris * Meſſalæ conſulis arguens. * Maſſalæ
Sub quo prima dies mihi
Quàm multas hyemes uoluerit, & roſas
Pratis poſt glaciẽ reddiderit, nix capitis probat.
Nunquid talia proderunt
Carnis poſt obitum uel bona, uel mala?

Cum iam

Cum iam quicquid id eſt quod fueram, mors aboleuerit,
Dicendum mihi quiſquis es:
Mundum, quem coluit, mens tua perdidit,
Non ſunt illa dei, quæ ſtuduit, cuius habeberis.
Atqui fine ſub ultimo
Peccatrix anima ſtultitiam exuat,
Saltem uoce deum concelebret, ſi meritis nequit.
Hymnis continuet dies,
Nec nox ulla uacet, quin dominum canat,
Pugnet contra hæreſes, catholicam diſcutiat fidem.
Conculcet ſacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis,
Carmen martyribus deuoueat, laudet apoſtolos.
Hæc dum ſcribo, uel eloquor,
Vinclis ô utinam corporis emicem
Liber, quo tulerit lingua ſono mobilis ultimo.

HYMNVS AD GALLICANTVM.

Monocolon, dimetrum, Iambicum, Archilochicum, Acatalecticum, recipiens locis imparibus Spondeum, & nonnũquam Anapæſtum: paribus uero Iambum, & non nunquam Pyrrhichium, hoc modo:

– – ∪ – – – ∪ ∪

Ales

ALes diei nuncius
Lucem propinquam præcinit,
Nos excitator mentium
Iam Christus ad uitam uocat.
Auferte clamat lectulos,
Aegros, sopores, desides,
Castiq;, recti, ac sobrij,
Vigilate iam sum proximus.
Post solis ortum fulgidi
Serum est cubile spernere,
Ni parte noctis addita
Tempus labori adieceris:
Vox ista, qua strepunt aues
Stantes sub ipso culmine
Pauloante quàm lux emicet,
Nostri figura est Iudicis.
Tectos tenebris horridis,
Stratisq; opertos segnibus,
Suadet quietem linquere
Iam iamq; uenturo die.
Vt cum coruscis flatibus
Aurora cœlum sparserit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad spem luminis.
Hic somnus ad tempus datus,

al. et melius, ægro sopore desides.

Est forma

Est forma mortis perpetis.
Peccata seu nox horrida
Cogunt iacere, ac stertere.
Sed uox ab alto culmine
Christi docentis præmonet,
Adesse iam lucem prope,
Ne mens sopori seruiat.
Ne somnus usq; ad terminos
Vitæ socordis, opprimat
Pectus sepultum crimine,
Et lucis oblitum suæ.
Ferunt uagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere, & cedere.
Inuisa nam uicinitas
Lucis, salutis, numinis,
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum dei.
Quæ uis sit huius alitis,
Saluator ostendit Petro,

Ter ante

Ter ante quàm gallus canat,
Sese negandum prædicans.
*Fit nanq; * peccator prius*
Quàm præco lucis proximæ
Illustret humanum genus,
Finemq; peccandi ferat.
Fleuit negator denique
Ex ore prolapsum nefas,
Cum mens maneret innocens,
Animusq; seruaret fidem.
Nec tale quicquam postea
Lingua loquutus lubrica est,
Cantuq; galli cognito,
Peccare iustus destitit.
Inde quod omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Christum rediisse ex inferis.
Tūc mortis oppressus uigor,
Tunc lex subacta est tartari,
Tunc uis diei fortior
Noctem coēgit cedere.
Iam iam quiescant improba,
Iam culpá furua obdormiat,
Iam noxa lethalis suum

* *peccatum*

Perpessa

Perpessa somnum, marceat.
Vigil uicißim spiritus
Quodcunq; restat temporis
Dum meta noctis clauditur,
Stans, ac laborans excubet.
Iesum ciamus uocibus,
* sobrie. Flentes, precantes, * sobri
Intenta supplicatio
Dormire cor mundum uetat.
Sat conuolutis artubus
Sensum profunda obliuio
Preßit, grauauit, obruit
Vanis uagantem somnijs.
Sunt nempe falsa, et friuola,
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus,
Vigilemus, hic est ueritas,
Aurum, uoluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera,
Quæcunq; nos inflant mala,
Fit mane, nil sunt omnia.
Tu Christe somnum disijce,
Tu rumpe noctis uincula,
Tu solue peccatum uetus,
Nouumq; lumen ingere.

Hymnus

HYMNVS MATVTINVS.

Carminis ratio eadem eſt, quæ
eſt ſuperioris.

Nox, & tenebræ, & nubila,
Confuſa mundi, & turbida,
Lux intrat albeſcit polus,
Chriſtus uenit, diſcedite.
Caligo terræ ſcinditur
Percuſſo ſolis ſpiculo,
Rebusq; iam color redit,
Vultu nitentis ſyderis.
Sic noſtra mox obſcuritas,
Fraudisq; pectus conſcium,
Ruptis retectum nubibus.
Regnante palleſcit Deo.
Tunc non licebit claudere,
Quod quiſq; fuſcum cogitat,
Sed mane clareſcent noua
Secreta mentis prodita.
Fur ante lucem ſqualido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latere furtum non ſinit.
Verſuta fraus, & callida,

D *Amat*

Amat tenebris obtegi,
Aptamq; noctem turpibus
Adulter occultus fouet.
Sol ecce surgit igneus
Piget, pudescit, pœnitet,
Nec teste quisquam lumine
Peccare constanter potest.
Quis mane sumptis nequiter
Non erubescit poculis,
Cum sit libido temperans,
Castumq; nugator sapit?
Nunc nunc seuerum uiuitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes sua
Vultu colorant serio.
Hec hora cunctis utilis
Qua quisq;, quod studet, gerat,
Miles, togatus, nauita,
*Opifex, arator, * institor.* (* *institor*)
Illum forensis gloria,
Hunc triste raptat classicum,
Mercator hinc, ac rusticus
Auara suspirant lucra.
At nos lucelli, ac fœnoris
Fandiq; prorsus nescij,

Nec arte

Nec arte fortes bellica,
Te Christe solum nouimus.
Te mente pura, & simplici,
Te uoce, te cantu pio,
Rogare curuato genu
Flendo, & canendo discimus.
His nos lucramur quæstibus,
Hac arte tantum uiuimus,
Hæc inchoamus munera,
Cum sol resurgens emicat.
Intende nostris sensibus,
Vitamq; totam dispice,
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.
Durare nos tales iube,
Quales remotis sordibus
Nitere pridem iusseras,
Iordane tinctos flumine.
Quodcunq; nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus,
Tu * rex Eoi syderis
Vultu sereno illumina.
Tu sancte, qui tetram picem
Candore tingis lacteo,
Ebenoq; crystallum facis,

* lux

Delicta tergens liuida.
Sub nocte Iacob cærula
Luctator audax angeli
Eo usq; dum lux surgeret
Sudauit impar prælio.
Sed cum iubar clarescceret,
Lapsante claudus poplite,
Fœmurq; uictus debile
Culpæ uigorem perdidit.
Nutabat inguen saucium,
Quæ corporis pars uilior,
Longeq; sub cordis loco,
Diram fouet libidinem.
Hæ nos docent imagines
Hominem tenebris obsitum,
Si forte non cedat deo,
Vires rebelles perdere.
Erit tamen beatior,
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta inuenerit.
Tandem facessat cæcitas
Quæ nosmet in præceps diu
Lapsos sinistris greßibus
Errore traxit deuio.

Haec lux serenum conferat,
Purosq; nos praestet sibi,
Nihil loquamur subdolum.
Voluamus obscurum nihil.
Sic tota decurrat dies,
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculi ne peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actusq; nostros prospicit
A luce prima in uesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quicquid est
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit iudicem.

HYMNVS ANTE CIBVM.

Carmen Alcmanium, trimetrum, hypercatalecticũ, monoculum, pentastrophon, cõstans tribus Dactylis & semipede, id est heptimetri heroica, hoc modo.

‒ ᴗ ᴗ ‒ ᴗ ᴗ ‒ ᴗ ᴗ ᴗ
‒ ‒

O Crucifer bone lucisator.
Omniparens pie, uerbigena,
Edite corpore uirgineo,
Sed prius in genitore potens,
Astra, solum, mare quàm fierent.
Huc nitido precor intuitu,
Flecte salutiferam faciem,
Fronte serenus: & inradia,
Nominis ut sub honore tuī
Has epulas liceat capere.
Te sine dulce nihil domine,
Nec iuuat ore quid appetere,
Pocula ni prius, atq; cibos
Christe tuus fauor imbuerit,
Omnia sanctificante fide.
Fercula nostra deum sapiant,
Christus & influat in pateras,
Seria, ludicra, uerba, iocos,
Deniq; quod sumus, aut agimus
Trina superna regat pietas.
Hic mihi nulla rosæ spolia,
Nullus aromate fragrat odor,
Sed liquor influit ambrosius,
Nectareamq; fidem redolet
Fusus ab usq; patris gremio.

Sperne

Sperne camœnas leues ederas,
Cingere tempora quis solita es.
Sertaq; mystica dactylico
Texere docta, liga strophio
Laude dei redimita comas.
Quod generosa potest anima,
Lucis, & ætheris indigena,
Soluere dignius obsequium,
Quàm data munera si recinat
Artificem modulata suum?
Ipse homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus dominante manu,
Quæ polus, aut humus, aut pelagus
Aëre gurgite, rure creant,
Hæc mihi subdidit, & sibi me.
Callidus in laqueat uolucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Inlita glutine corticeo
Vimina plumigenam seriem
Impediunt, & abire uetant.
Ecce per æquora fluctiuagos
Texta greges sinuosa trahunt.
Piscis item sequitur calamum,
Raptus acumine uulnifico
Credula saucius ora cibo.

Fundit opes ager ingenuas,
Diues aristiferæ segetis,
Hic ubi uitea pampineo
Brachia palmite luxuriant,
Pacis alumna ubi bacca uiret.
Hæc opulentia Christicolis
Seruit, & omnia suppeditat.
Absit enim procul illa fames
Cædibus ut pecudum, libeat
Sanguineas lacerare dapes.
Sin fera gentibus indomitis
Prandia, de nece quadrupedum
Nos oleris coma, nos siliqua
Fœta legumine multimodo
Pauerit innocuis epulis.
Spumea mulctra gerunt niueos
Vbere de gemino latices,
Perq́; coagula densa liquor
In solidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.
Mella recens mihi Cecropia
Nectare sudat olente fauus,
Hæc opifex apis aërio
Rore liquet, tenuiq́; thymo,
Nexilis inscia connubij.

Hinc

Hinc quoq; pomiferi nemoris
Munera mitia proueniunt,
Arbor onus tremefacta suum
Deciduo grauis imbre pluit,
Puniceosq; iacit cumulos.
Quæ ueterum tuba, quæue lyra
Flatibus incita, uel fidibus,
Diuitis omnipotentis opus,
Quæq; fruenda patent homini,
Laudibus æquiparare queat?
Te pater optime mane nouo,
Solis & orbita cum media est,
Te quoq; luce sub occidua
Sumere cum monet hora cibum,
Nostra deus canit harmonia.
Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita uena tremit,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caueam,
Laus superi patris esto mihi.
Os igitur tua sancta manus
Cespite composuit madido,
Effigiem meditata suam.
Vtq; foret rata materies
Flauit & indidit ore animam.

Tunc per amœna uireta iubet
Frondicomis habitare locis.
Ver ubi perpetuum redolet,
Prataq́; multicolorata latex
Quadrifluo celer amne rigat.
Hæc tibi nunc famulentur ait,
Vsibus omnia dedo tuis.
Sed tamen aspera mortifero
Stipite carpere poma ueto,
Qui medio uiret in nemore.
Hic draco perfidus indocile
Virginis inlicit ingenium,
Vt socium malesuada uirum
Mandere cogeret ex uetitis,
Ipsa pari peritura modo.
Corpora mutua nosse nefas,
Post epulas inoperta uident,
Lubricus error & erubuĕt:
Tegmina suta parant folijs,
Dedecus ut pudor occuleret.
Conscia culpa deum pauitans
Sede pia procul exigitur.
Innuba fœmina quæ fuerat,
Coniugis excipit imperium,
Fœdera tristia iussa pati.

Autor

Autor & ipse doli Coluber
Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilinguia calce terat,
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atq; uirum mulier.
His ducibus uitiosa dehinc
Posteritas ruit in facinus,
Dumq; rudes imitatur auos,
Fasq;, nefasq; simul glomerans
Impia crimina morte luit.
Ecce uenit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, uelut ille prius:
Sed deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens uitijs.
Fit caro uiuida sermo patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neq; iure tori,
Nec genialibus illecebris.
Intemerata puella parit.
Hoc odium uetus illud erat,
Hoc erat aspidis atq; hominis
Digladiabile dißidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.

Aedere nanq; deum merita
Omnia uirgo uenena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit,
Gramine concolor in uiridi.
Quæ feritas modo non trepidat,
Territat de grege candido?
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim uice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq; truces aquilas
Per uaga nubila, perq; notos
Sydere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christe columba potens,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.
Da locuples deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata leuent,
Neu piger immodicis dapibus
✱ tensa iscera ✱ tanta grauet stomachus.

Haustus

Haustus amarus abesto procul,
Nec libeat tetigisse manu
Exitiale quid, aut uetitum,
Gustus & ipse modum teneat,
Sospitet ut iecur incolume.
Sit satis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ah miseram peperere necem
Sufficiat semel ob facinus
Plasma dei potuisse mori.
Oris opus, uigor igneolus
Non moritur, quia flante deo
Compositus, superoq; fluens
De solio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.
Viscera mortua, quinetiam
Post obitum reparare datur,
Eq; suis iterum tumulis
Prisca renascitur effigies,
Puluereo coëunte situ.
Credo equidem, neq; uana fides,
Corpora, uiuere more animæ:
Nam modo corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad superos remeasse deum.

Spes ea-

Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Iussa quiescere sarcophago.
*Dux * parilis rediuiuus homo*
Ignea Christus ad astra uocat.

* *parili rediuiuus humo*

HYMNVS POST CIBVM.

Metrum monocolon Hendecasyllabum Phaletium, constans Spondeo, Dactylo, & tribus Trochæis, hoc modo:

-- -vv -v -v -v

PAstis uisceribus, ciboq́ sumpto,
Quem lex corporis imbecilla poscit,
Laudem lingua deo patri rependat:
Patri, qui Cherubin sedile sacrum,
Necnon & Seraphim suum supremo
Subnixus solio tenet, regitq́.
Hic est, quem abaoth deum uocamus,
Expers principij, carensq́ fine,
Rerum conditor, & repertor orbis.
Fons uitæ liquida fluens ab arce,
Infusor fidei, sator pudoris,

Mortis

Mortis perdomitor, ſalutis autor.
Omnes quod ſumus, aut uigemus indeſt.
Regnat ſpiritus ille ſempiternus,
A Chriſto ſimul & parente miſſus.
Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi uice conſecrata rident,
Poſtquam combiberint deum medullis.
Sed ſi quid uitij, doliue naſci
Inter uiſcera iam dicata ſenſit,
Ceu ſpurcum, refugit celer ſacellum.
Tetrum flagrat enim uapore craſſo
Horror conſcius æſtuante culpa,
Offenſumq́; bonum niger repellit.
Nec ſolus pudor, innocensq́; uotum
Templum conſtituunt perenne Chriſto
In cordis medij ſinu, ac receſſu.
Sed ne crapula ferueat cauendum eſt,
Quæ ſedem fidei cibis refertam
Vſq; ad congeriem coartet intus.
Parcis uictibus expedita corda
Infuſum melius deum receptant,
Hic paſtus animæ eſt, ſaporq́; uerus.
Sed nos tu gemino fouens paratu,
Artus, atq; animas utroq; paſtu
Confirmas pater, ac uigore comples.

Sic olim

Sic olim tua præcluens potestas,
Inter raucinosos situm leones
Illapsis dapibus uirum refouit.
Illum fusile numen execrantem,
Et curuare caput sub expolita
Aëris materia nefas putantem.
Plebs diræ Babylonis, ac tyrannus
Morti subdiderant, feris dicarant,
Sæuis protinus haustibus uorandum.
O semper pietas, fidesq; tuta,
Lambunt indomiti uirum leones,
Intactumq; dei tremunt alumnum.
Astant cominus, & iubas reponũt,
Mansuescit rabies, fameq; blanda
Prædam rictibus lambit incruentis.
Sed cum tenderet ad superna palmas,
Expertumq; sibi deum rogaret,
Clausus iugiter, indigensq; uictu,
Iussus nuncius aduolare terris,
Qui pastum famulo daret probato,
Raptim desilit obsequente mundo.
Cernit forte procul dapes inemptas,
Quas messoribus Abacuc propheta
Agresti bonus exhibebat arte.
Huius cæsarie manu prehensa,

Plenis

Plenis ſicut erat grauem caniſtris
Suſpenſum rapit & uehit per auras.
Tum raptus ſimul ipſe, prandiumq́;
Senſim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat, offert.
Sumas lætus ait, libensq́; carpas
Quæ ſummus pater, angelusq́; Chriſti
Mittunt liba tibi ſub hoc periclo.
His ſumptis, Danielus excitauit
In cœlum faciem, ciboq́; fortis
Amen reddidit, alleluia dixit.
Sic nos muneribus tuis refecti,
Largitor deus omnium bonorum
Grates reddimus & ſacramus hymnos.
Tu nos triſtifico uelut tyranno,
Mundi ſcilicet impotentis actu
Concluſos, regis, & feram repellis.
Quæ circunfremit, ac uorare tentat,
Inſanos acuens furore dentes,
Cum te ſumme deus precemur unum.
Vexamur, premimur, malis retamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, laceſſunt,
Iuncta eſt ſupplicijs fides iniquis.
Nec deſit tamen anxijs medela:
Nam languente trucis leonis ira,

Illapſe ſuperingeruntur eſcæ.
Quas ſi quis ſitienter hauriendo
Non guſtu tenui, ſed ore pleno,
Internis uelit implicare uenis,
Hic ſancto ſatiatus ex propheta,
Iuſtorum capiet cibos uirorum,
Qui fructum domino metunt perenni.
Nil eſt dulcius ac magis ſaporum,
Nil quod plus hominem iuuare poßit,
Quàm uatis pia præcinentis orſa.
His ſumptis licet inſolens poteſtas
Prauum iudicet, inrogetq́; mortem.
Impaſti licet inruant leones,
Nos ſemper dominum patrem fatentes,
In te Chriſte deus loquemur unum,
Conſtanterq́; tuam crucem feremus.

HYMNVS AD INCENSVM *cerei paſchalis.*

Carmē monocolon Choriambicū Aſclepiadeum Tetrametrum Acatalecticū, conſtans Spondeo, duobus Choriambis, Pyrrhichio uel Iambo, hoc modo:

– –   – ∪ ∪ –   – ∪ ∪ –   ∪ ∪
∪ –

Inuent

INuentor rutili Dux bone luminis,
Qui certis uicibus tempora diuidis,
Merso Sole chaos ingruit horridum,
Lucem Christe tuis redde fidelibus.
Quamuis innumero sydere regiam,
Lunariq; polum lampade pinxeris,
Incussu silicis lumina nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.
Hoc signas opere Conditor inclyte,
Lumen ueridicum mentibus omnium,
In Christo Domino quærere iugiter,
Quem petrã loquitur doctor egregius.
Ne nesciret homo spem sibi luminis
In Christi solido corpore condita,
Qui dici stabilem se uoluit petra,
Nostris igniculis unde genus uenit,
* Pingui quos olei rore madentibus — * Pinguis
Lychnis aut facibus pascimus aridis,
Quin & fila fauis scirpea floreis
Presso melle prius collita fingimus.
Viuax flamma uiget, seu caua testula
Succum linteolo suggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem stuppa calens bibit.
Nectar de liquido uertice feruidum

*olentibus Guttatim lachrymis stillat * alentibus,
Ambustum quoniam uis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendēt ergo tuis muneribus pater
Flammis mobilibus scilicet atria,
Absentemq; diem lux agit æmula
Quam nox cum lacero uicta fugit peplo
Sed quis non rabidi luminis arduam,
Manantemq; Deo cernat originem?
Moses nempe Deum spinifero in rubo
Vidit conspicuo lumine flammeum.
Felix qui meruit sentibus in sacris
Cœlestis solij uisere Principem,
*Hostis * Iussus nexa pedum uincula soluere,
Ne sanctū inuolucris pollueret locum.
Hunc ignem populus sanguinis inclyti
Maiorum meritis tutus, & impotens,
Suetus sub dominis uiuere barbaris,
Iam liber sequitur longa per auia:
Qui gressum tulerant, castraq; cerula
Noctis per medium concita mouerant,
Plebem peruigilem fulgure præuio
Ducebat radius sole micantior.
Sed rex Niliaci littoris, inuido
Feruens felle, iubet præualidam manū
In bellum rapidis ire cohortibus.

Ferratasq; acies clangere claßicum.
Sumunt arma uiri, seq; minacibus
Accingunt gladijs, triste canit tuba,
Hic fidit iaculis, ille uolantia
Præfigit calamis spicula Gnosijs.
Densatur cuneis turba pedestribus,
Currus pars, & equos & uolucres rotas
Conscendunt celeres, signaq; bellica
Prætendunt tumidis clara draconibus.
Hinc iam seruitij nescia pristini
Gens Pelusiacis usta uaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hospita
Rubris littoribus fessa resederat.
Hostis dirus adest cũ duce perfido,
Infert & ualidis prælia uiribus.
Moses porrò suo in mare præcipit
Constans intrepidis tendere greßibus.
Præbent rupta locum stagna uiantibus,
Viparum in faciem peruia, sistitur
Circumstans uitreis unda liquoribus,
Dum plebs sub bifido permeat æquore.
Pubes quinetiam decolor asperis
Irritata odijs, rege sub impio,
Hebræum sitiens fundere sanguinem
Audet se pelago credere concauo.

 Ibant

Ibant præcipiti turbine percita
Fluctus per medios agmina regia.
Sed confusa dehinc unda reuoluitur
In semet reuolans gurgite confluo.
Currus tunc, & equos, telaq; naufraga
Ipsos & proceres, & uaga corpora
Nigrorum uideas nare satellitum,
Arcis iustitium triste tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere
Laudes Christe tuas? qui domitum Pharo
Plagis multimodis cedere Præsuli
Cogis iustitiæ, uindice dextera.
Qui pontum rabidis æstibus inuium
Persultare uetas, ut refluo in salo
Securus pateat te duce transitus,
Et mox unda rapax ut uoret impios.
*eremi Cui ieiuna * uiæ saxa * madentibus
* loquacibus Exundant scatebris, & latices nouos
Fundit scissa silex, quæ sitientibus
Dat potum populis axe sub igneo.
Instar fellis aqua tristifico in lacu
Fit ligni uenia mel uelut Atticum,
Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius.
Nam præfixa cruci spes hominū uiget.
Implet castra cibus tunc quoq; pinguidus.

Illabens

Illabens gelida grandine densius,
His mensas epulis, hac dape construunt,
Quam dat sydereo Christus ab aethere.
Nec non imbrifero uentus anhelitu
Crassa nube leues inuehit alites,
Quae difflata in humum cum semel agmina
Fluxerunt reduci non reuolant fuga.
Haec olim patribus praemia contulit
Insignis pietas numinis unici,
Cuius subsidio nos quoq; uescimur,
Pascentes dapibus pectora mysticis.
Fessos ille uocat per freta seculi,
Discissis populum turbinibus regens.
* *Raptatasq; animas mille laboribus* * *Iactatasq;*
Iustorum in patriam scandere praecipit.
Illinc purpureis tecta rosarijs
Omnis fragrat humus, caltaq; pinguia
Et molles uiolas, & tenues crocos
Fundit fonticulis unda fugacibus.
Illic & gracili balsama surculo
Desudata fluunt, raraq; cinnama
Spirant, & folium, fonte quod abdito
Praelabens fluuius portat in exitum.
Felices animae prata per herbida
Concentu parili suaue sonantibus

Hymnorum modulis dulcia canunt melos.
Calcant & pedibus lilia candidis.
Sunt & spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub styge feriæ.
Illa nocte sacer qua rediȷt deus
Stagnis ad superos ex Acheronticis.
Non sicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano lucifer imbuit,
Sed terris domini de cruce tristibus
Maior sole nouum restituens diem.
Marcent supplicijs tartara mitibus,
Exultatq; sui carceris ocio
* Functo- * *Vmbrarum populus, liber ab ignibus,*
rum *Nec feruent solito flumina sulphure.*
Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem concilijs, uotaq; prospera
Certatim uigili congerimus prece,
Extructoq; agimus liba sacrario.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perspicuo flamma iacit uitro.
Credas stelligeram desuper arcam
Ornatam geminis stare trionibus,
Et qua Phosphoreum temo regit iugum

Paßim

Paßim purpureos ſpargier heſperos.
O res digna Deus, quam tibi roſcidæ
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis, nil preciosius
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.
Tu lux uera oculis, lux quoq; ſenſibus.
Intus tu ſpeculum, tu ſpeculum foris,
Lumen, quod famulans offero, ſuſcipe,
Tinctum pacifici chriſmatis unguine.
Per Chriſtum genitum ſumme pater tuum,
In quo uiſibilis ſtat tibi gloria;
Qui noſter dominus, qui tuus unicus
Spirat de patrio corde paraclitum.
Per quem ſplendor, honos, laus, ſapientia,
Maieſtas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texans perpetuis ſecula ſeculis.

HYMNVS ANTE SOMNVM.

Dimetrum Iambicum, Anacreonticum, Catalecticū, monocolum, tetraſtraphum, conſtans tribus pedibus, & ſemipede. Primo enim loco habet Iambum uel Spondæum promiſcue, ſecundo Iambū, tertio Iambum uel Spondæum, hoc modo.

υ¯ υ¯ υ¯ υ

¯¯ υ¯ ¯¯ υ

ADes pater ſupreme
Quem nemo uidit unquam,
Patriſq; ſermo Chriſte,
Et ſpiritus benigne.
O trinitatis huius
Vis una, lumen unum,
Deus ex deo perennis,
Deus ex utroq; miſſus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora,
Blandus ſopor uiciſſim
Feſſos relaxat artus.
Mens æſtuans procellis,
Curiſq; ſauciata
Totis bibit medullis
Obliuiale poclum.
Serpit per omne corpus
Lethæa uis, nec ullum
Miſeris doloris ægri
Patitur manere ſenſum.
Lex hæc data eſt caducis

Deo iubente

Deo iubente membris,
Vt temperet laborem
Medicabilis uoluptas.
Sed dum pererrat omnes
Quies amica uenas,
Pectusq́; feriatum
Placat rigante ſomno.
Liber uacat per auras
Rapido uigore ſenſus,
Variasq́; per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens ſoluta curis
Cui eſt origo cœlum,
Purusq́; fons ab æthra
Iners iacere neſcit.
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror,
Nunc ſplendor intererrat,
Qui dat futura noſſe.
Plerunq́; diſsipatis
Mendax imago ueris,

Animos pauore mœstos
Ambage fallit atra.
Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena uibrans
Res edocet latentes.
Atqui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species uidet tremendas.
Hoc Patriarcha noster
Sub carceris catena
Geminis simul ministris
Interpres adprobauit.
Quorum reuersus unus
Dat poculum tyranno,
Ast alterum rapaces
Fixum uorant uolucres,
Ipsum deinde regem
Perplexa somniantem,
Nouit famem futuram (* Monuit)
Clausis cauere aceruis.
Mox præsul ac tetrarches
Regnum per omne iussus
Sociam tenere uirgam,

Dominæ

Dominæ resedit aulæ.
O quàm profunda iustis
Arcana, per soporem
Aperit tuenda Christus,
Quàm clara, quàm tacenda.
Euangelista summi
Fidißimus magistri,
Signata quæ latebant
Nebulis uidet remotis.
Ipsum tonantis agnum
De cæde purpurantem,
Qui conscium futuri
Librum resignat unus.
Huius manum potentem
Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans utrinq;
Duplicem minatur ictum.
Quæsitor ille solus
Animæq;, corporisq;,
Ensisq; bis timendus
Prima, ac secunda mors est.
Idem tamen benignus
Vltor, retundit iram,
Paucosq; non piorum
Patitur perire æuum.

Huius

Huic inclytus perenne
Tribuit pater tribunal,
Hunc obtinere iußit
Nomen, ſupra omne nomen.
Hic præpotens cruenti
Extinctor Antichriſti,
Qui de furenti monſtro
Pulchrum refert trophæum.
Quam beſtiam capacem,
Populosq; uorantem,
Quam ſanguinis charybdim,
Ioannes execratur.
Hæc nempe quæ ſacratum
Præferre nomen auſa,
Imam petit gehennam,
Chriſto perempta uero.
Tali ſopore iuſtus
Mentem relaxat heros,
Vt ſpiritu ſagaci
Cœlum peragret omne.
Nos nil meremur horum,
Quos creber implet error,
Concreta quos malarum
Vitiat cupido rerum.
Sat eſt quiete dulci

Feſſum

Fessum fouere corpus
Sat si nihil sinistrum
Vanæ minentur umbræ.
Culto dei memento
Te fontis, & lauacri
Rorem subisse sanctum,
*Te chrismate * innotatum.* * innouatū
Fac cum uocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ,
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.
Procul ô procul uagantum
Portenta somniorum,
Procul esto peruicaci
Præstigiator astu.
O tortuosa serpens,
Qui mille per meandros,
Fraudesq; flexuosas
Agitas quieta corda.
Discede, Christus hic est,
Hic Christus est, liquesce,

Signum, quod ipse nosti,
Damnat tuam cateruam.
Corpus licet fatiscens
Iaceat recline paulum,
Christum tamen sub ipso
Meditabimur sopore.

HYMNVS IEIVNANTIVM.

Carmen monocolon iambicum, senarium, acatalecticum, locis imparibus habens Spondæum, Anapæstum, Iambum, Tribrachum: Paribus uero Iambum, & nonnunquam Anapæstum. Eius specimen, si uoles, licebit mutuari ex primo hymno: Senex fidelis.

O Nazarene dux Bethlem, uerbum patris,
Quem partus alui uirginalis protulit,
Adesto castis Christe parsimonijs,
* *accipe* *Festumq; nostrum rex serenus * aspice,*
Ieiuniorum dum litamus uictimam.
Nihil hoc profecto purius mysterio,
* *uiuidi* *Quo fibra cordis expiatur * liuidi,*
Intemperata quo domantur uiscera
A ruina, putrem ne resudans crapulam

Obstrangula.

Obstrangulat e mentis ingenium premat.
Hinc subiugatur luxus, & turpis gula,
Vini atq; somni degener socordia,
Libido sordens, inuerecundus lepos,
Variæq; pestes languidorum sensuum,
Parcam subactæ disciplinam sentiunt.
Nam si licenter diffluens potu, & cibo,
Ieiuna rite membra non coërceas,
Sequitur, frequenti marcida oblectamine,
Scintilla mentis ut tepescat nobilis,
Animusq; pigris stertat ut præcordijs.
Frenentur ergo corporum cupidines,
Detersa ut intus emicet prudentia,
Sic excitato perspicax acumine,
Liberq; flatu laxiore spiritus
Rerum parentem rectius precabitur.
Helias tali creuit obseruantia
Vetus sacerdos, ruris hospes aridi,
Fragore ab omni quem remotum & segregem
Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fruentem Syrtium silentio.
Sed mox in auras igneis iugalibus,
Curruq; raptus euolauit præpeti,
Ne de propinquo sordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret uirum,

Olim probatis inclytum ieiunijs.
Non ante cœli principem septemplicis
Moses tremendi fidus interpres throni
Potuit uidere, quàm decem recursibus
Quater uolutis sol peragrans sydera
Omni carentem cerneret substantia.
* precant Victus * precantis solus in lachrymis fuit,
solis Nam flendo pernox, irrigatum puluerem
Humi madentis ore preßit cernuo,
Donec loquentis uoce perstrictus dei,
Expauit ignem non ferendum uisibus.
Ioannes huius artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit filium,
Curuos uiarum qui retorsit tramites,
Et flexuosa corrigens dispendia,
Dedit sequendam calle recto lineam.
Hanc obsequelam præparabat nuncius
Mox affutura construens iter Deo,
Cliuosa planis, confragosa ut lenibus
Conuerterentur, néue quicquam deuium
Inlapsa terris inueniret ueritas.
Non usitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis iam uieto in pectore
Matris tetendit serus infans ubera,
Nec ante partu de senili effusus est,

Quàm

Quàm prædicaret uirginem plenam deo.
Post in patentes ille solitudines,
Amictus hirtus bestiarum pellibus,
Setisúe tectus, hispida & lanugine,
Secesßit, horrens inquinari, & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abstinentia
Potum, cibumq; uir seueræ industriæ
In usq; serum respuebat uesperum,
Parum locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suctus dare.
Hortator ille primus, & doctor nouæ
Fuit salutis, nam sacrato in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas,
Sed tincta postquam membra de ecauerat,
Cælo refulgens influebat spiritus.
Hoc ex lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati non secus quàm si rudis
Auri recocta uena pulchrum splendeat,
Micet metalli siue lux argentei,
Sudum polito pr enitens purgamine.
Referre prisci stemma nunc ieiunij
Libet, fideli proditum uolumine,
Vt diruendæ ciuitatis incolis
Fulmen benigni mansuefactum patris

Pie repreßis ignibus pepercerit.
Gens insolenti præpotens iactantia
Pollebat olim, quam fluentem nequiter
Corrupta uulgo soluerat lasciuia,
Et inde bruto contumax fastidio,
Cultum superni negligebat numinis.
Offensa tandem iugis indulgentiæ
Censura, iustis excitatur motibus,
Dextram perarmat rhompheali incendio,
Nimbos crepantes, & fragosos turbines
Vibrans, tonantum nube flammarum quatit.
Sed pœnitendi dum datur diecula,
Si forte uellent improbam libidinem,
Veteresq; nugas condomare, ac frangere,
Suspendit ictum terror exorabilis,
Paulumq; dicta substitit sententia.
Ionam Prophetam mitis ultor excitat,
Pœnæ imminentis iret ut prænuncius:
Sed nosset ille cum minacem iudicem
Seruare malle, quàm ferire, ac plectere,
Tectam latenter uertit in Tharsos fugam.
Celsam paratis pontibus scandit ratem,
Vda reuincta fune puppis soluitur.
** iter* ** Itur per altum, fit procellosum mare,*
Tum causa tanti quæritur periculi,

Sors in

Sors in fugacem missa uatem decidit.
Iussus perire solus è cunctis reus,
Cuius uoluta crimen urna expresserat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur,
Exceptus inde beluinis faucibus,
Alui capacis uiuus hauritur specu.
Transmissa raptim præda, cassos dentium
Eludit ictus, incruentam transuolans
Impune linguam, ne retentam mordicus,
*Offam molares dissecarent * uiuidi,* * uuid
Os omne transit, & palatum præterit.
Ternis dierum, ac noctium processibus
Mansit ferino deuoratus gutture,
Errabat illic per latebras uiscerum,
Ventris recessus circumibat tortiles
Anhelus, extis intus æstuantibus.
Intactus exin tertiæ noctis uice,
Monstri uomentis pellitur singultibus,
Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salsosq; candens spuma tundit pumices,
Ructatus exit, seq; seruatum stupet.
In Niniuita se coactus percito
Gressu reflectit, quos ut increpauerat
Pudenda Censor imputans obprobria,
Impendet, inquit, ira summi uindicis.

Vrbemq; flamma mox cremabit, credite.
Apicem deinceps ardui montis petit,
Visurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ, cladis & diræ struem,
Tectus flagellis * multinodi germinis, * multimodi
Nato & repente perfruens umbraculo.
Sed mœsta postquam ciuitas uulnus noui
Hausit doloris, heu supremum palpitat,
Cursant per ampla congregatim mœnia
Plebs, & senatus, omnis ætas ciuium,
Pallens iuuentus, eiulantes fœminæ.
Placet frementem publicis ieiunijs
Placare Christum, mos edendi spernitur.
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proq; gemma, & serico
Crinem fluentem sordibus spargit cinis.
Squalent recincta ueste pullati patres,
Setasq; plangens turba sumit textiles,
Impexa uillis uirgo bestialibus,
Nigrante uultum contegit uelamine,
Iacens harenis & puer prouoluitur.
Rex ipse, * Choos æstuantem murices * Chics
Læna reuulsa dißipabat fibula
Gemmas uirentes, & lapilles sutiles,
Insigne frontis exuebat uinculum

Turpe

Turpi capillos impeditus puluere.
Nullus bibendi, nemo uescendi memor,
Ieiunas mensas pubes omnis liquerat,
Quin & negato lacte uagientium
Fletu madescunt paruulorum cunulæ.
Succum papillæ parca nutrix denegat.
Greges & ipsos claudit armentalium
Solers uirorum cura, ne uagum pecus
Contingat ore rorulenta gramina,
Potum strepentis neúe fontis hauriat,
Vacuis querelæ personant præsepibus.
Mollitus his, & talibus, breuem deus
Iram refrenat, temperans oraculum,
* *Prosper sinistrum, prona nam clementia*
Haud difficulter supplicem mortalium
Soluit reatum, fitq; fautrix flentium.
Sed cur uetustæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum grauatus artubus
Iesus, dicato corde ieiunauerit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuël est, siue nobiscum deus.
Qui corpus istud molle naturaliter
Captumq; laxo sub uoluptatum iugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emancipator seruientis plasmatis,

* *Proper habent non nulli ueteres codices, tanquam propere dicas.*

Regnantis ante uictor & cupidinis.
Inhoſpitali nanq; ſecretus loco
Quinis diebus octies labentibus,
Nullam ciborum uindicauit gratiam,
Firmans ſalubri ſcilicet ieiunio
Vas appetendis imbecillum gaudijs.
Miratus hoſtis poſſe limum tabidum
Tantum laboris ſuſtinere, ac perpeti,
Explorat arte ſciſcitator callida
Deus ne membris ſit receptus terreis,
Sed increpata fraude, poſt tergum ruit.
Hoc nos ſequamur quiſq; nunc pro uiribus,
Quod conſecrati tu magiſter dogmatis
Tuis dediſti Chriſte ſectatoribus,
Vt cum uorandi uicerit libidinem,
Late triumphet Imperator ſpiritus.
Hoc eſt quod arti liuor hoſtis inuidet,
Mundi poliq; quod gubernator probat,
Altaris aram quod facit placabilem,
Quod dormientis excitat cordis fidem,
Quod limat ægram pectorum rubiginem.
Perfuſa non ſic amne flamma extinguitur,
Nec ſic calente ſole tabeſcunt niues,
Vt turbidarum ſcabra culparum ſeges
Vaneſcit almo trita ſub ieiunio,

Si blanda

Si blanda semper misceatur largitas.
Est quippe & illud grande uirtutis genus,
Operire nudos, indigentes pascere,
Opem benignam ferre supplicantibus.
Vnam, paremq; sortis humanæ uicem
Inter potentes atq; egenos ducere.
Satis beatus quisq; dextram porrigit,
Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
Cuius sinistra dulce factum nesciat,
Illum perennes protinus complet opes,
Ditatq; fructus fœnerantem centuplex.

HYMNVS POST IEIVNIVM.

Carmen Saphicũ, Endecasyllabum, constans Trochæo, Spondæo, dactylo, & duobus Trochæis hoc modo:

¯υ ¯¯ ¯υυ ¯υ ¯υ

Quartus uero quisq;, Adonius est, cõstans Dactylo & Spondeo, hoc modo:

¯υυ ¯¯

CHriste seruorum regimen tuorum,
Mollibus qui nos moderans habenis,

Leniter frenas, faciliq; septos
Lege coërces.
Ipse cum portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Maior exemplis, famulos remisso
Dogmate palpas.
Nona summissum rotat hora solem,
Partibus uix dum tribus euolutis,
Quarta deuexo superest in axe
Portio lucis.
Nos breuis uoti dape uindicata
Soluimus festum, fruimurq; mensis
Adfatim plenis, quibus imbuatur
Prona uoluptas.
Tantus æterni fauor est magistri,
Doctor indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, leuis obsequela ut
Mulceat artus.
Addit & nequis uelit inuenusto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus uultus, capitisq; pexum
Comat honorem.
Terge ieiunans, ait, omne corpus,
Neue subducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur

Pallor

Pallor in ore.
Rectius læto tegimus pudore
Quicquid ad cultum patris exhibemus,
Cernit occultum deus, & latentem
Munere donat.
Ille ouem morbo residem, gregiq;
Perditam * sanat male dißipantem * sano
Vellus adfixis uepribus per hirtæ
Deuia syluæ.
Impiger pastor reuocat, lupisq;
Gestat exclusis humeros grauatus,
Inde purgatam reuehens aprico
Reddit ouili.
Reddit & pratis, uiridiq; campo
Vibrat * implexis ubi nulla lappis * impexis
Spina, nec germen sudibus perarmat
Carduus horrens.
Sed frequens palmis nemus, & reflexa
Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem uiuis uitreum fluentis
Laurus obumbrat.
Hisce pro donis tibi fide pastor,
Seruitus quæ nam poterit rependi.
Nulla compensant precium salutis
Vota precantum.

Quamlis-

Quamlibet ſpreto ſine more paſtu
Sponte confectos tenuemus artus,
Teq; contemptis epulis rogemus
Nocte, dieq;.
Vincitur ſemper minor obſequentū
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & cratem luteam laboris
Grandior uſus.
Ergo ne limum fragilem ſolutæ
Deſerant uires, & aquoſus albis
Humor in uenis dominetur, ægrum
Corpus eneruans.
Laxus, ac liber modus abſtinendi
Ponitur cunctis, neq; nos ſeuerus
Terror impellit, ſua quenq; cogit
Velle poteſtas.
Sufficit quicquid facias uocato
Numinis nutu prius, inchoare,
*renoues Siue tu menſam * renuas, cibumq;
Sumere tentes.
Annuit dexter deus, & ſecundo
Proſperat uultu uelut hoc ſalubre
Fidimus nobis fore, quod dicatas
Carpimus eſcas.
Sit bonum ſupplex precor & medelam
Conferat

Conferat membris, animumq; pascat
Sparsus in uenas cibus obsecrantum
Christicolarum.

HYMNVS OMNI HORA.

Carmen Trochaicum, tetra metrum, monocolon, tristrophon, catalecticum: Paribus locis habet Trochæum, Spondæum, & nonnunquam Anapæstum: Imparibus, Trochæum, Tribrachum, & Dactylum, hoc modo:

-u -- -u --

-u -u -uu

DA puer plectrum, choreis
Vt canam fidelibus,
Dulce carmen, & melodum,
Gesta Christi insignia,
Hunc camœna nostra solum
Pangat, hunc laudet lyra.
Christus est, quem rex sacerdos
Ad futurum protinus

Insulatus

Infulatus concinebat
Voce, chorda, & tympano,
Spiritum cœlo influentem
Per medullas hauriens.
Facta nos etiam probata
Pangimus miracula,
Testis est orbis, nec ipsa
Terra, quod uidit, negat,
Comminus deum docendis
Proditum mortalibus.
Corde natus ex parentis,
Ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur,
Ipse fons, & clausula
Omnium, quæ sunt, fuerunt,
Quæq; post futura sunt.
Ipse iussit, & creata,
Dixit ipse, & facta sunt,
Terra, cœlum, fossa ponti,
Trina rerum machina,
Quæq; in his uigent sub alto
Solis, & lunæ globo.
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret

Primo

Primo plasti ex germine,
Merserat quem lex profunda
Noxialis tartaro.
O beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Aedidit nostram salutem,
Fœta sancto spiritu,
Et puer redemptor orbis
Os sacratum protulit.
Psallat altitudo cœli,
Psallant te omnes angeli,
Quicquid est uirtutis usquam
Psallat in laudem dei:
Nulla linguarum silescat.
Vox & omnis consonet.
Ecce quem uates uetustis
Concinebant seculis.
Quem prophetarum fideles
Paginæ spoponderant,
Emicat, promissus olim,
Cuncta collaudent eum,
Cantharis infusa lympha
Fit falernum nobile,
Nunciat uinum minister
Esse promptum ex hydria,

Ipse rem

Ipse rex sapore tinctis
Obstupescit poculis.
Membra orbis ulcerosa,
Viscerum putredines
Mando, ut abluantur, inquit,
Fit ratum quod iusserat,
Turgidam cutem repurgant
Vulnerum piamina,
Tu perennibus tenebris
Iam sepulta lumina
In linis limo salubri,
Sacri & oris nectare
Mox apertis, hac medela
Lux reducta est orbibus.
Increpas uentum furentem
Quod procellis tristibus
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexat & uagam ratem:
Ille iussis obsecundat,
Mitis unda sternitur.
Extimum uestis sacratæ
Furtim mulier attigit,
Protinus salus secuta est,
Ora pallor deserit,
Sistitur riuus, cruore

Qui flue-

Qui fluebat perpeti.
Exitus dulcis iuuentæ
Raptum ephebum uiderat,
Orba quem mater ſupremis
Funerabat fletibus:
Surge dixit, ille ſurgit,
Matri & aſtans redditur.
Sole iam quarto carentem,
Iam ſepulchro abſconditum
Lazarum iubet uigere
Reddito ſpiramine,
Fœtidum iecur reductus
Rurſus intrat halitus.
Ambulat per ſtagna ponti,
Summa calcat fluctuum,
Mobilis liquor profundi
Pendulam præſtat uiam.
Nec fatiſcit unda ſanctis
Preſſa ſub ueſtigijs.
Suetus antro buſtiali
Sub catenis frendere,
Mentis impos efferatis
Percitus furoribus
Proſilit, ruitq; ſupplex
Chriſtum adeſſe, ut ſenſerat.

Pulsa pestis lubricorum
Milleformis dæmonum,
Corripit gregis suilli
Sordida spurcamina,
Seq; nigris mergit undis,
* Fit * Vt pecus lymphaticum.
Fert qualis ter quaternis
Ferculorum fragmina,
Affatim referta iam sunt
Accubantum milia
Quinq; panibus peresis,
Et gemellis piscibus.
Tu cibus, panisq; noster,
Tu perennis suauitas,
Nescit esurire in æuum
Qui tuam sumit dapem,
Nec lacunam uentris implet,
Sed fouet uitalia.
Clausus aurium meatus,
Et sonorum nescius,
Purgat ad præcepta Christi
Crassa quæq; obstacula,
Vocibus capax fruendis,
Ac susurris peruius.
Omnis ægritudo cedit,

Languor

Languor omnis pellitur,
Lingua fatur, quam ueterna
Vinxerant ſilentia,
Geſtat & ſuum per urbem
Lætus æger lectulum.
Quin & ipſum, ne ſalutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit ianua,
Vectibus cadit reuulſus
Cardo diſſolubilis.
Illa prompta ad inruentes,
Ad reuertentes tenax,
*Obice * retrorſum pulſo* — * *extrorſum recluſo*
Porta reddit mortuos
Lege uerſa, & limen atrum
Iam recalcandum patet.
Sed deus dum luce fulua
Mortis antra inluminat,
Dum ſtupentibus tenebris
Candidum præſtat diem,
Triſtia ſqualentis æthræ
Palluerunt ſydera.
Sol refugit, & lugubri
** Sordibus ferrugine* — * *Sordidus*

Igneum reliquit axem.
Seq; mœrens abdidit,
Fertur horruisse mundus
Noctis æternæ chaos.
Solue uocem mens sonoram,
Solue linguam mobilem,
Dic trophæum paßionis,
Dic triumphalem crucem,
Pange uexillum notatis
Quod refulget frontibus.
**cædis stupendæ* *O nouum * cæde stupenda*
Vulneris miraculum,
Hinc cruoris fluxit unda,
Lympha parte ex altera,
Lympha nempe dat lauacrum,
Tum corona ex sanguine est.
Vidit anguis immolatam
Corporis sacri hostiam,
Vidit & fellis perusti,
Mox uenenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus sibilat.
Quid tibi, profane serpens
Profuit rebus nouis
Plasma primum perculisse

Versipelli

Versipelli * astutia?
Diluit culpam recepto
Forma mortalis deo. * hortamine

Ad breuem se mortis usum
Dux salutis dedidit,
Mortuosq; olim sepultos
Vt redire insuesceret,
Dissolutis pristinorum
Vinculis peccaminum.

Hunc patres, sanctiq; multi
Conditorem præuium
Iam reuertentem secuti,
Tertio demum die
Carnis indumenta sumunt,
Eq; bustis prodeunt.

Cerneres coire membra
De fauillis aridis,
Frigidum uenis resumptis
Puluerem tepescere.
Ossa, neruos, ac medullas
Glutino cutis tegi.

Post ut occasum resoluit
Vitæ, & hominem reddidit
Arduum tribunal alti,
Victor ascendit patris,

Inclytam cœlo reportans
Paßionis gloriam.
Macte iudex mortuorum,
Macte rex uiuentium,
Dexter in parentis arce
Quid uis uirtutibus
Omnium uenturus inde
Iustus ultor criminum.
Te senes, & te iuuentus,
Paruulorum te chorus,
Turba matrum, uirginumq́;
Simplices puellulæ,
Voce concordes pudicis
Perstrepant concentibus,
Fluminum lapsus, & undæ,
Littorum crepidines,
Imber, æstus, nix, pruina,
Sylua, & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Seculorum seculis.

HYMNVS IN EXEQVIIS *defunctorum.*

Carmen monocolon, Anapæsticũ, dimetrum

trum, Catalecticum, constat tribus Anapæstis & syllaba: Quamuis Prudentius promiscue duabus prioribus sedibus Anapæsto & Spondeo utatur, tertia uero Anapæsto est peculiaris, hoc modo:

uu– uu– uu– –

Deus ignee fons animarum,
Duo qui socians elementa,
Viuum simul, ac moribundum
Hominem pater effigiasti.
Tua sunt, tua recta utraq;,
Tibi copula iungitur horum,
Tibi dum uegetata cohærent,
*Spiritus simul & caro * uiuit.* * seruit
Rescissa sed ista seorsum,
Proprios reuocantur in ortus,
Petit alter æthera feruens,
Humus excipit arida corpus,
Rescissa sed ista seorsum
Soluunt hominem, perimuntq;,
Humus excipit arida corpus,
Animæ rapit aura liquorem.
Quia cuncta creata necesse est

Tabefacta ſeneſcere tandem,
Compactaq́; diſſociari,
* Vt * *Et diſſona texta retexi.*
Hanc tu deus optime mortem
Famulis aborere paratus,
Iter inuiolabile monſtras,
Quo perdita membra reſurgant.
Vt dum generoſa caducis,
Ceu carcere clauſa ligantur,
Pars illa potentior extet,
Quæ germen ab æthere traxit.
Si terrea forte uoluntas
Luteum ſapit, & graue captat,
Animus quoq;, pondere uictus,
Sequitur ſua membra deorſum.
At ſi generis memor ignis
* pigra *Contagia * nigra recuſet,*
Vehit hoſpita uiſcera ſecum,
Pariterq́; reportat ad aſtra.
Nam quod requieſcere corpus
Vacuum ſine mente uidemus,
Spacium breue reſtat, ut alti
Repetat collegia ſenſus.
Venient citò ſecula cum iam
Socius calor oſſa reuiſat,
Animataq́;

Animataq́; sanguine uiuo
Habitacula pristina gestet.
Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores,
Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaq́; myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.
Quid nam sibi saxa cauata?
Quid pulchra uolunt monumenta?
Res quod nisi creditur illis
Non mortua, sed data somno?
Hoc prouida christicolarum
Pietas studet, utpote credens
Fore protinus omnia uiua,
*Quæ nunc gelidus sopor * urget.* *** arcet*
Qui iacta cadauera passim
Miserans tegit aggere terræ
Opus exhibet ille benignum

Christo pius omnipotenti.
Quia lex eadem monet omnes
Gemitum dare ſorte ſub una.
Cognataq; funera nobis
Aliena in morte dolere.
Sancti ſator ille Tobiæ,
Sacer ac uenerabilis heros,
Dapibus iam rite paratis
Ius prætulit exequiarum.
Iam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioq; accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia cælo,
Preciumq; rependitur ingens,
Nam lumina neſcia ſolis
Deus inlita felle ſerenat.
Iam tunc docuit pater orbis
Quàm ſit rationis egena,
Mordax, & amara medela,
Cum lux animum noua uexat.
Docuit quoq; non prius ullum
Cæleſtia cernere regna,
Quàm nocte & uulnere triſti
Tolerauerit aſpera mundi.

Mors

Mors ipsa beatior indeſt,
Quod per cruciamina lethi
Via panditur ardua iuſtis,
Et ad aſtra doloribus itur.
Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec poſt obitum recaleſcens
Compago fatiſcere nouit.
Hæc quæ modo pallida tabo
Color albidus inficit ora,
Tunc flore uenuſtior omni,
Sangnis cute tinget amœna.
Nam nulla deinde ſenectus
Frontis decus inuida carpet,
Macies neq; ſicca lacertos
Succo tenuabit adeſo.
Morbus quoq; peſtifer artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta reſudans
✱ Lucet inter uincula mille. ✱ *luet*
Hunc eminus aëre ab alto
Victrix caro, iamq; perennis
Cernet ſine fine gementem
Quos mouerat ipſe dolores.
Quid turba ſuperſtes inepta

Clangens

Clangens ululamina miſcet?
Cur tam bene condita iura,
Luctu dolor arguit amens?
Iam mœſta quieſce quærela,
Lachrymas ſuſpendite matres,
Nullus ſua pignora plangat,
Mors hæc, reparatio uitæ eſt.
Sic ſemina ſicca uireſcunt
Iam mortua, iamq́; ſepulta,
Quæ reddita ceſpite ab imo
Veteres meditantur ariſtas.
Nunc ſuſcipe terra fouendum,
Gremioq́; hunc concipe molli,
Hominis tibi membra ſequeſtro,
Generoſa & fragmina credo.
Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Feruens habitauit in iſtis
Sapientia principe Chriſto.
Tu depoſitum tege corpus,
Non immemor ille requiret
Sua munera fictor, & autor,
Proprijq́; ænigmata uultus.
Veniant modo tempora iuſta,
Cum ſpem deus impleat omnem,

Reddas

Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.
Non si cariosa uetustas
Dissoluerit ossa fauillis,
Fueritq; ciniſculus arens,
Minimi menſura pugilli.
Nec si uaga flumina, & auræ
Vacuum per inane uolantes,
Tulerint cum puluere neruos,
Hominem periſſe licebit.
Sed dum resolubile corpus
Reuocas deus, atq; reformas,
Qua nam regione iubebis
Animam requieſcere puram?
Gremio ſenis abdita ſancti
Recubabit, ut est Eleazar,
Quem floribus undiq; ſeptum
Diues procul aſpicit ardens.
Sequimur tua dicta redemptor,
Quibus atra morte triumphans,
Tua per ueſtigia mandas
Socium crucis ire latronem.
Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida iam paradiſi,
Licet & nemus illud adire,

Homini

Homini quod ademerat anguis.
*Illic *Illud precor optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat exul, & errans.
Nos tecta fouebimus ossa
Violis, & fronde frequenti,
Titulumq́;, & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

HYMNVS OCTAVO CAlendas Ianuarias.

Carmen Iambicum, dimetrum, Acatalecticum, recipiens locis imparibus Spondæum, & nonnunquam Anapæstum: paribus uero Iambum, hoc modo:

υ– υ– –– –– υ–

QVid est quod arctum circulum
Sol iam recurrens deserit?
Christus ne terris nascitur,
Qui lucis auget tramitem?
Heu quam fugacem gratiam
Festina uoluebat dies,

Quam

Quam penè subductam facem
Sensim recisa extinxerat.
Cœlum nitescat lætius,
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuo
Iubar priores lineas.
Emerge dulcis pusio,
Quem matris ædit castitas,
Parens & expers coniugis
Mediator, & duplex genus.
Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & uerbo æditus,
Tamen paterno in pectore
Sophia callebas prius.
Quæ prompta cœlum condidit,
Cœlum, diemq́;, & cætera,
Virtute uerbi effecta sunt
Hæc cuncta: nam uerbum deus.
Sed ordinatis seculis,
Rerumq́; digesto statu,
Fundator ipse & artifex
Permansit in patris sinu.
Donec rotata annalium
Transuoluerentur millia,
Atq; ipse peccantem diu

Dignatus

Dignatus orbem uiseret.
Nam cæca uis mortalium
Venerans inanes næniás,
Vel æra, uel saxa algida,
Vel ligna credebat deum.
Hæc dum sequuntur, perfidi
Prædonis in ius uenerant,
Et mancipatam fumido
Vitam barathro immerserant.
Stragem sed istam non tulit
Christus cadentum gentium
Impune, ne forsan sui
Patris periret fabrica.
Mortale corpus induit,
Vt excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominemq; portaret patri.
Hic ille natalis dies,
Quo te creator arduus
Spirauit, & limo indidit,
Sermone carnem glutinans;
Sentis ne uirgo nobilis,
Matura per fastidia
Pudoris intactum decus
Honore partus crescere?

O quanta

O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex qua nouellum seculum
Procedit, & lux aurea.
Vagitus ille exordium
Vernantis orbis prodidit,
Nam tunc renatus sordidum
Mundus ueternum depulit.
Sparsisse tellurem reor
Rus omne densis floribus,
Ipsasq; harenas Syrtium
Fragrasse nardo, & nectare.
Te cuncta nascentem puer
Sensere dura, & barbara,
Victusq; saxorum rigor
Obduxit herbam cotibus.
Iam mella de scopulis fluunt,
Iam stillat ilex arido
Sudans amomum in stipite,
Iam sunt myricis balsama.
O sancta præsepis tua
Aeternæ rex cunabula,
Poplisq; per seclum sacra,
Mutis & ipsis credita.
Adorat hæc brutum pecus,

Indocta turba scilicet,
Adorat excors natio,
Vis cuius in pastu sita est.
Sed cum fideli spiritu
Concurrat ad præsepia
Pagana gens, & quadrupes,
Sapiatq́; quod brutum fuit,
Negat patrum prosapia,
Perosa præsentem deum,
Credas uenenis ebriam
Furijsue lymphatam rapi.
Quid prona per scelus ruis?
Agnosce, si quicquam tibi
Mentis resedit integræ,
Ducem tuorum principum.
Hunc quem latebræ & obstetrix
Et uirgo fœta, & cunula
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.
Peccator intueberis
Celsum coruscis nubibus,
Deiectus ipse & irritis
Plangens reatum fletibus.
Cum uasta signum buccina
Terris cremandis miserit,

Et scissus

Et scissus axis cardinem
Mundi ruentis soluerit.
Insignis ipse, & præminens
Meritis rependet congrua,
His lucis usum perpetis,
Illis gehennam & tartarum.
Iudæa tunc fulmen crucis
Experta, qui sit senties,
Quem te furoris præsule
Mors hausit, & mox reddidit.

HYMNVS EPIPHANIAE.

Ratio carminis huius cõuenit cũ superiori.

QVicunq; Christum quæritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit uiscre
Signum perennis gloriæ.
Hæc stella, quæ solis rota
Vincit decore, ac lumine,
Venisse terris nunciat
Cum carne terrestri deum.
Non illa seruit noctibus,
Sequuta lunam menstruam,
Sed sola cœlum poßidens,

Cursum dierum temperat.
Arctoa quamuis sydera
In se retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerunq; sub nimbis latent.
Hoc sydus aeternum manet,
Haec stella nunquam mergitur,
Nec nubis occursu abdita
Obumbrat obductam facem.
Tristis cometa intercidat,
Et si quod astrum Sirio
Feruet uapore, iam dei
Sub luce destructum cadat.
En Persici ex orbis sinu,
Sol unde sumit ianuam,
Cernunt periti interpretes
Regale uexillum Magi.
Quod ut refulsit, caeteri
Cessere signorum globi,
Nec pulcher est ausus suam
** flammam* *Conferre * formam lucifer.*
Quis iste tantus, inquiunt,
Regnator, astris imperans,
Quem sic tremunt caelestia,
Cui lux, & aethra inseruiunt?

Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cœlo, & Chao.
Hic ille rex est gentium,
Populiq; rex Iudaici,
Promissus Abrahæ patri,
Eiusq; in æuum semini.
Aequanda nam stellis sua
Cognouit olim germina,
Primus sator credentium,
Nati immolator unici.
Iam flos subit Dauidicus
Radice Iessæa editus,
Sceptriq; per uirgam uirens,
Rerum cacumen occupat.
Exin sequuntur perciti
Fixis in altum uultibus,
Qua stella sulcum traxerat,
Claramq; signabat uiam.
Sed uerticem pueri supra
Signum pependit imminens,
Pronaq; submissum face
Caput sacratum prodidit.
Videre quod postquam Magi,

Eoa promunt munera,
Stratiq; uotis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.
Agnosce clara insignia
Virtutis ac regni tui
Puer ô, cui trinam pater
Prædestinauit indolem.
Regem, deumq; adnunciant,
Thesaurus, & flagrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrheus
Puluis sepulchrum prædocet.
Hoc est sepulchrum quo deus
Dum corpus extingui sinit,
Atq; id sepultum suscitat,
Mortis refregit carcerem.
O sola magnarum urbium
Maior Bethlem, cui contigit
Ducem salutis cœlitus
Incorporatum gignere,
Altrice te summo patri
Hæres creatur unicus,
Homo ex tonantis spiritu,
Idemq; sub membris deus.
Hunc & prophetis testibus,
Iisdemq; signatoribus,

Testator

Testator, & sator iubet
Adire regnum, & cernere.
Regnum quod ambit omnia
Dia, & marina, & terrea
A solis ortu ad exitum,
Et tartara, & cœlum supra.
Audit tyrannus anxius
Adesse regum principem,
Qui nomen Israël regat,
Teneatq; Dauid regiam,
Exclamat amens nuncio,
Successor instat, pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas sanguine.
Mas omne infans occidat,
Scrutare nutricum sinus,
Interq; materna ubera
Ensem cruentet pusio.
Suspecta per Bethlem mihi
Puerperarum est omnium
Fraus, nequa furtim subtrahet
Prolem uirilis indolis.
Transfigit ergo carnifex
Mucrone districto furens
Effusa nuper corpora,

Animasq́; rimatur nouas.
Locum minutis artubus
Vix interemptor inuenit,
Quo plaga descendat patens,
Iuguloq; maior pugio est.
O barbarum spectaculum,
Inlisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculosq́; per uulnus uomit.
Aut in profundum palpitans,
Mersatur infans gurgitem,
Cui subter arctis faucibus,
Singultat unda & halitus.
Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceu turba nascentes rosas.
Vos prima Christi uictima,
Grex immolatorum tener,
Aram ante ipsam simplices
Palma, & coronis luditis.
Quid proficit tantum nefas?
Quid crimen Herodem iuuat?
Vnus tot inter funera
Impune Christus tollitur.

Inter coxui ſanguinis
Fluenta ſolus integer
Ferrum,quod orbabat nurus,
Partus feſellit uirginis.
Sic ſtulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Chriſti figuram præferens
Moſes,receptor ciuium.
Cautum & ſtatutum iuſſerat,
Quo non liceret matribus,
Cum pondus alui abſolueret,
Puerile pignus tollere.
Mens obſtetricis ſedulæ
Pie in tyrannum contumax,
Ad ſpem potentis gloriæ
Furata ſeruat paruulum.
Quem mox ſacerdotem ſibi
Aſſumpſit orbis conditor,
Per quem notatam ſaxeis
Legem tabellis traderet.
Licétne Chriſtum noſcere
Tanti per exemplum uiri?
Dux ille c rſo Aegyptio
Abſoluit Iſraël iugo.
At nos ſubactos iugiter

Erroris imperio graui,
Dux noster hoste saucio
Mortis tenebris liberat.
Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in transitu
Repurgat undis dulcibus,
Lucis columnam præferens.
Hic præliante exercitu,
Paßis in altum brachijs,
Sublimis Amalech premit
Crucis quod instar tunc fuit.
Hic nempe Iesus uerior,
Qui longa post dispendia,
Victor suis tribulibus
Promissa soluit iugera.
Qui ter, quaternas denique
Refluentis amnis alueo
Fundauit, & fixit petras,
Apostolorum stemmata.
Iure ergo se Iudæ ducem
Vidisse testantur Magi,
Cum facta priscorum ducum
Christi figuram pinxerint.
Hic rex priorum iudicum,
Rexere qui Iacob genus,

Dominus'q; rex ecclesiæ,
Templi & nouelli, & pristini.
Hunc posteri Effraim colunt,
Hunc sancta Manaße domus,
Omnes'q; suspiciunt tribus
Bissena fratrum semina.
Quin & propago degener
Ritum sequuta inconditum,
Quæcunq; dirum feruidis
Baal caminis coxerat.
Fumosa auorum numina
Saxum, metallum, stipitem,
Rasum, dolatum, sectile,
In Christi honorem deserit
Gaudete quicquid gentium est,
Iudæa, Roma, & Græcia,
Aegypte, Thrax, Persa, & Scytha,
Rex unus omnes poßidet.
Laudate uestrum principem
Omnes beati, ac perditi,
Viui, imbecilli, ac mortui,
Iam nemo posthac mortuus.

CATHEMERINON
FINIS.

Aurelij

AVRELII
PRVDENTII CL. V. C.
περὶ στεφάνων, id est, de coronis.

HYMNVS IN HONOREM
ſanctorum martyrum Hemiterij & Cheledonij Calagurritanorum.

Carminis ratio eiuſmodi eſt qualis hymni omnium horarum. Da puer plectrum.

−υ −− −υ −υ

−υ −υ −υυ

SCripta ſunt cœlo duorum
Martyrum uocabula,
Aureis quæ Chriſtus illic
Annotauit literis.
Sanguinis notis eadem
Scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem
Terra Hibera ſtemmate.
Hic locus dignus tenendis

Oßibus

Oßibus uiſus deo,
Qui beatorum pudicus
Eſſet hoſpes corporum.
Hic calentes hauſit undas
Cæde tinctus duplici.
Illitas cruore ſancto
Nunc arenas incolæ
Confrequentant obſecrantes
Voce, uotis, munere.
Exteri nec non & orbis
Huc colonus aduenit.
Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi
Quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando
Fruſtra congeßit preces,
Lætus hinc terſis reuertit
Supplicator fletibus,
Omne quod iuſtum popoſcit
Impetratum ſentiens?
Tanta pro noſtris periclis
Cura ſuffragantium eſt.
Non ſinant, inane ut ullus
Voce murmur fuderit,

Audiunt

Audiunt, statimq; ad aurem
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipso
Dona terris influunt,
Supplicium causas petitis
Quæ medelis inrigant.
Nil suis bonus negauit
Christus unquam testibus,
Testibus quos nec catenæ
Dira nec mors terruit.
Vnicum deum fateri
Sanguinis dispendio,
Sanguinis sed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum est.
Hoc probis dignum uiris,
Membra morbis exedenda
Texta uenis languidis,
Hostico donare ferro,
Morte & hostem uincere,
Pulchra res ictum sub ense
Persequutoris pati.
Nobilis per uulnus amplum
Porta iustis panditur.
Lota mens in fonte rubro

Sede

Sede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris
Ante uiam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Christus uocat.
Sueta uirtus bello & armis
Militat sacrarijs,
Cæsaris uexilla linquunt,
Eligunt signum crucis.
Proq; uentosis draconum
Quod gerebant pallijs,
Præferunt insigne lignum,
Quod draconem subdidit,
Vile censent expeditis
Ferre dextris spicula,
Machinis murum ferire,
Castra fossis cingere.
Impias manus cruentis
Inquinare stragibus,
Forte tunc atrox secundos
Israëlis posteros
Ductor aulæ mundialis
Ire ad aram iusserat,
Idolis litare nigris,
Esse Christi refugas.

Liberam

Liberam succincta ferro
Pestis urgebat fidem,
Illa uirgas, & secures
Et bisulcas ungulas
Vltro fortis expetebat,
Christi amore interrita,
Carcer inligata duris
Colla baccis impedit.
Barbaras forum per omne
Tortor exercet manus,
Veritas crimen putatur,
Vox fidelis plectitur.
Tunc & ense cæsa uirtus
Triste percußit solum,
Et rogis ingesta mœstis,
Ore flammas sorbuit.
Dulce tunc iustis cremari,
Dulce ferrum perpeti,
Hic duorum chara fratrum
Conualescunt pectora
Fida, quos per omne tempus
Iunxerat sodalitas,
Stant parati ferre, quicquid
Sors tulisset ultima.
Seu foret præbenda ceruix

Ad bipen-

Ad bipennem publicam,
Verberum post uim crepantum,
Post catastas igneas,
Siue pardis offerendum
Pectus, aut leonibus,
Nos ne Christo procreati
Mammonæ dicabimur?
Et dei formam gerentes
Seruiemus seculo?
Absit ut cœlestis ignis
Se tenebris misceat.
Sit satis quod capta primo
Vita sub chirographo,
Debitum persoluit omne,
Functa rebus Cæsaris.
Tempus est deo rependi
Quicquid est proprium dei,
Ite signorum magistri,
Et uos tribuni absistite.
Aureos auferte torques,
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Iam uocant stipendia.
Christus illic candidatis
Præsidet cohortibus,

Et throno regnans ab alto,
Damnat infames deos.
Vosq; qui ridenda uobis
Monstra diuos fingitis,
Hæc loquentes obruuntur
Mille pœnis martyres.
Nexibus manus utrasq;
Flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla
Grauibus ambit ciclis.
O uetustatis silentis
Obsoleta obliuio,
Inuidentur ista nobis,
Fama & ipsa extinguitur.
Chartulas blasphemus olim
Nam satelles abstulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita secula
Ordinem, tempus, modumq;
Paßionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Posterorum spargerent.
Hoc tamen solum uetusta
Subtrahunt silentia
Iugibus longum catenis

An capil-

An capillum pauerint.
  Quo uiros dolere tortor,
Quæue pœna ornauerit,
Illa laus occulta non eſt,
Nec ſeneſcit tempore.
  Miſſa quod ſurſum per auras
Euolarunt munera,
Quæ uiam patere cœli
Præmicando oſtenderent.
  Illius fidem figurans,
Nube fertur annulus,
Hic ſui dat pignus oris,
Vt ferunt, orarium.
  Quæ ſuperno rapta flatu
Lucis intrant intimum,
Per poli liquentis axem
Fulgor auri abſconditur.
  Ac diu uiſum ſequacem
Textilis candor fugit.
Subuehuntur uſq; in aſtra,
Nec uidentur amplius.
  Vidit hoc conuentus adſtans,
Ipſe uidit carnifex,
Et manum repreſſit hærens
Ac ſtupere obpalluit.

Sed tamen peregit ictum,
Ne periret gloria.
Iam ne credis bruta quondam
Vasconum gentilitas,
Quàm sacrum crudelis error
Immolarit sanguinem?
Credis in deum relatos
Hostiarum spiritus?
Cerne quàm palàm feroces
Hic domantur dæmones,
Qui lupino capta ritu
Deuorant præcordia.
Stragulant mentes & ipsas,
Seq; miscent sensibus,
Tunc suo iam plenus hoste
Sistitur furens homo.
Spumeas efflans saliuas,
Cruda torquens lumina,
Expiandus quæstione
Non suorum criminum.
Audias, ne tertor adstat,
Eiulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus,
Nec flagellum cernitur.
Crescit & suspensus ipse

Vinculis

Vinculis latentibus,
His modis spurcum latronem
Martyrum uirtus quatit.
Hæc co'rcet, torquet, urit,
Hæc catenas incutit,
Prædo uexatus relictis
Se medullis exuit.
Linquit inlæsam rapinam,
Faucibus siccis fugit,
Vngue ab imo usq; ad capillum
Salua reddit omnia.
Confitens ardere sese,
Nam gehennæ est incola,
Quid loquar, purgata longis
Alba morbis corpora?
Algidus cum decoloros
Horror artus concutit,
Hic tumor uultum relinquit,
Hic color uerus redit.
Hoc bonum Saluator ipse,
Quo fruamur, præstitit,
Martyrum cum membra nostro
Consecrauit oppido.
Sospitant quæ nunc colonos
Quos Hiberus alluit.

State nunc hymnistæ matres
Pro receptis paruulis.
Coniugum salute læta
Vox maritarum strepet,
Sit dies hæc festa nobis,
Sit sacratum gaudium.

HYMNVS IN HONOREM diui Laurentij cōstantissimi martyris.

Mensura Carminis huius conuenit cum hymno Matutino, Ales diei.

ANtiqua fanorum parens
Iam Roma, Christo dedita,
Laurentio uictrix duce
Ritum triumphans barbarum.
Reges superbos uiceras,
Populos frenis presseras,
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperij iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium
Domaret ut spurcum Iouem,
Non turbulentis uiribus,

Coßi, Camilli, aut Cæsaris,
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij crucris prodiga,
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
Fore hæc sacerdos dixerat,
Iam Xistus, adfixus cruci,
Laurentium flentem uidens
Crucis sub ipso stipite.
Desiste discessu meo
Fletu dolenter fundere,
Præcedo frater, tu quoq;
Post hoc sequeris triduum.
Extrema uox Episcopi
Prænunciatrix gloriæ
Nil fefellit, nam dies
Prædicta palmam præstitit,
Qua uoce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo paßionem carmine
Digne retexens concinam?
Hic primus è septem uiris,
Qui stant ad aram proximi,

Leuita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior.
Clauſtris ſacrorum præerat,
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votaſq; diſpenſans opes.
Verſat famem pecuniæ
Præfectus urbis regiæ,
Miniſter inſani ducis
Exactor haurit ſanguinis.
Qua ui latentes eruat
Nummos, operta exiſtimans
Talenta ſub ſacrarijs,
Cumuloſq; congeſtos tegi.
Laurentium ſiſti iubet,
Exquirit arcam ditibus
Maßis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis, inquit, conqueri,
Sæuire nos iuſto amplius,
Cum Chriſtiana corpora
Plus quàm cruente ſcindimus.
Abeſt atrocioribus
Cenſura feruens motibus,
Blande & quiete efflagito

Quod ſponte obire debeas.
Hunc eſſe ueſtris orgijs
Moremq́;, & artem proditũ eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent ut auro Antiſtites.
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Auroq́; nocturnis ſacris
Adſtare fixos cereos.
Tunc ſumma eſt cura fratribus,
Vt ſermo teſtatur loquax,
Offerre fundis uenditis
Seſtertiorum millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus,
Hæc occuluntur abditis
Eccleſiarum in angulis,
Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.
Deprome theſauros, malis
Suadendo quos præſtigijs
Exaggeratos obtines.
Nigrante quos claudis ſpecu.

Hoc poscit usus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium,
Vt dedita stipendijs
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma uestrum est audio,
Suum quibusq; reddito,
En Cæsar agnoscit suum
Nomisma numis inditum.
Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da, nempe iustum postulo,
Ni fallor, haud ullam tuus
Signat deus pecuniam.
Nec cum ueniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta sed uerbis dedit
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quam uos per orbem uenditis,
Numos libenter reddite,
Estote uerbis diuites.
Nil asperum Laurentius
Refert ad ista, aut turbidum,
Sed ut paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est diues, inquit, non nego,

Habetq;

Habetq́; nostra ecclesia
Opumq́;, & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem poßidens,
Cui numus omnis scribitur,
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretiosa quæ Christus tenet.
Vnum sed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficatius
Promißionis munere.
Dum tota digestim mihi
Christi supellex scribitur,
Nam calculanda primitus,
Tunc subnotanda est summula.
Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem deuorat,
Aurum uelut iam conditum
Domi maneret gestiens.
Pepigere tempus tridui,
Laudatus inde absoluitur

Laurentius

Laurentius, ſponſor ſui,
Et ſponſor ingentis lucri.
Tribus per urbem curſitat
Diebus, infirma agmina,
Omnesq́; qui poſcunt ſtipem,
Cogẽs in unum, & congregans.
Illic utriſq; obtutibus
Orbes cauatos præferens
Baculo regebat præuio,
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco ſemipes,
Breuiorúe planta ex altera,
Greſſum trahebat imparem.
Eſt ulceroſis artubus
Qui tabe corrupta fluat,
Eſt cuius arens dextera
Neruos in ulnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, aſſuetos ali
Eccleſiæ matris penu,
Quos ipſe primus nouerat.
Recenſet exin ſingulos,
Scribens uiritim nomina,
Longo & locatos ordine

Adſtare

Adstare pro templo iubet.
Præscriptus & iam fluxerat
Dies, furebat feruido
Iudex auarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
Tum martyr, aßistas uelim,
Coramq; dispostas opes
Mirere, quas noster deus
Prædiues in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere uasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi.
Ventum ad sacratam ianuam,
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta uisu examina.
Fragor rogantum tollitur,
Pr fectus horrescit stupens,
Conuersus in Laurentium,
Oculis turbatis minax.
Contrà ille quid frēdens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc aut uilia?
Num despuenda existimas?
Aurum quod ardenter sitis

* stercora Effossa gignunt * rudera,
Et de metallis squalidis
Pœnalis excudit labor.
* et Torrens * uel amnis turbidis
Voluens arenis implicat,
Quod terrulêtum, ac sordidum,
Flammis necesse est decoqui.
Pudor per aurum soluitur,
Violatur aurum integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsæ intercidunt.
Quid tu uenenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum uerius,
Lux est, & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per salutem uiscerum
Mens insolescat turgida.
* disijcit Quum membra morbus * dissecat,
Animus uiget robustior,
* Membris * Mentis uicissim fortibus
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpã calens
Minus ministrat uirium,
Si feruor

Si feruor effœtus malis
Elumbe uirus contrahat.
Si forte detur optio,
Malim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum p·ti,
Et pulcher intus uiuere.
Committe formas pestium,
Et confer alternas lues,
Carnis ne morbus fœdior
An mentis, & morum ulcera?
Nostri per artus debiles,
Intus decoris integri,
Sensum uenusti innoxium
** Laboris experti gerunt.* * Languoris
Vestros ualentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorq; mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil uidet.
*Quemuis tuorū * principum,* * diuitum
Qui ueste & ore præni.et,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorum pauperum.
Hunc qui superbit serico,
Quem currus inflatum uehit,
Hydrops aquosus lucido

Tendit

Tendit ueneno intrinsecus.
Ast hic auarus contrahit,
Manus recuruas, & uolam
Plicans aduncis unguibus
Laxare neruos non ualet.
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille feruens ambitum,
Sitimq; honoris æstuans,
Mersis ne anhelat febribus,
Atq; igne uenarum furit.
Quisquis tacēdi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & scalpit iecur,
Scabiemq; cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta, & liuida
Malignitatum uulnera?
Tu & ipse qui Romā regis
Contemptor æterni dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.

Hi quos

Hi quos ſuperbus deſpicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui ulceroſos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Quum carne corruptiſſima
Tandem ſoluti, ac liberi
Pulcherrimo uitæ ſtatu
In arce lucebunt patris.
Non ſorditati, aut debiles,
Sicut uidentur interim,
Sed purpurantibus ſtolis
Clari, & coronis aureis,
Tum ſi facultas ſuppetat,
Coram tuis obtutibus
Iſtos potentes ſeculi
Velim recenſendos dari.
Pannis uideres obſitos,
Et muculentis naribus,
Mentum ſaliuis uuidum,
Lipposq́; palpebra putri.
Peccante nil eſt tetrius,
Nil tam leproſum aut putridum,
Cruda eſt cicatrix criminum,
Oletq́; ut antrum tartari.
Animabus inuerſa uice

Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aspectus prius
In corpore oblectauerat.
En ergo nummos aureos,
Quos proxime spoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur subtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
* luminis *Gemmas corrusci * numinis,*
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis sacratas uirgines,
Mireris intactas anus,
Primiq; post damnum thori
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile ecclesiæ,
His illa gemmis comitur,
Dodata sic Christo placet,
Sic ornat altum uerticem.
Eccum talentum suscipe,
Ornabis urbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis

Per tot

Per tot figuras ludimur,
Et uiuit insanum caput.
Impune tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Te nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna uisa urbanitas
Tractare nosmet ludicris?
Egon' cachinnis uenditus
Acroma festiuum fui?
A deo'ne nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiua mors est martyri.
Est ista uobis nouimus
Persuasionis uanitas.
Sed non uolenti impertiam,
Præstetur ut mortis citæ
Compendiosus exitus,
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis

Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui
Tormenta sensim temperet,
Semiustulati corporis.
Bene est quod ipse ex omnibus
Mysteriarches incidat,
Hic solus exemplum dabit
Quid mox timere debeant.
* cōstructū Conscēde * constratū rogum,
Decumbe digno lectulo.
Tunc, si libebit, disputa
Nil esse Vulcanum meum.
Hæc fante præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgorq; circunfusus est,
Talem reuertens legifer
De monte uultum detulit.

Iudea

Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata, & decolor
Expauit, & faciem retro
Detorsit impatiens dei.
Talemq; & ille prætulit
Oris corusci gloriam,
Stephanus per imbrem saxeum
Cælos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub uelamine
Obducta, clarum non uidet.
Aegyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret Hebræis diem,
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas.
Adusta quam reddit cutis,
Diuersa utrosq; permouet,
His nidor, illis nectar est.
Idemq; sensus dispari

Variatus aura, aut adficit
Horrore nares uindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus deus
Nam Christus ignis uerus est,
Is ipse complet lumine
Iustos, & urit noxios.
Postquam uapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltro è catasta iudicem
Compellat affatu breui.
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet:
Tunc ille, coctum est, deuora,
Et experimentum cape
Sit crudum, an assum suauius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Miseratus urbem Romulam.
O Christe numen unicum
O splendor, ô uirtus patris,

O factor

O factor orbis, & poli,
Atq; autor horum mœnium.
Qui sceptra Romæ in uertice
Rerum locasti, sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere.
Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,
Linguasq;, & ingenia, & sacra,
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus,
Idem loquuntur dissoni
Ritus id ipsum sentiunt.
Hoc destinatum quo magis
Ius Christiani nominis
Quodcunq; terrarum iacet
Vno illigares uinculo.
Da Christe Romanis tuis
Sit Christiana ut ciuitas,
Per quam dedisti, ut cæteris
Mens una sacrorum foret.
Confederentur omnia
Hinc inde membra in symbolum,
Mansuescat orbis subditus,

Mansuescat & summum caput.
* adiunctas Aduertat * adiunctas plagas
Coire in unam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus,
Adhuc Catonum curiam
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules.
Ianũ bifrontẽ & Sterculum
Colit senatus, horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriël tuum,
Agnoscat ut uerum deum
Errans Iulica cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidißimos huius spei,
Hic nempe iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter uocator gentium,
Alter cathedram poßidens
* Primus * Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.

Discede

Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemq; iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipse armaueras
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
*Quandoq;, qui * seruos dei* * seruus
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat uectibus,
Valuas eburnas obstruat,
* *Ne fasta damnet limina,* * Nefanda
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
*Et finis * idem uinculi* * item
Carnalis, erupit uolens
Vocem sequutus spiritus,
Vexere corpus subdidis

Ceruicibus quidam patres.
Quos mira libertas uiri
Ambire Christum suaserat,
Repens medullas indoles
Afflarat, & coëgerat
Amore sublimis dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium,
Plebs in sacellis rarior,
Christi ad tribunal curritur,
Sic dimicans Laurentius
Non ense præcinxit latus
Hostile, sed ferrum retro
Torquens in autorem tulit.
Dum dæmon inuictum dei
Testem lacessit prælio,
Perfossus ipse concidit,
Et stratus æternum iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors uera templorum fuit,
Tunc Vesta Palladios lares
Impune sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Ornare res uanas Numæ

Christi

Christi frequentans atria,
Hymnis resultat martyrem.
Ipsa & senatus lumina
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apostolorum & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex utroq; nobiles
Offerre uotis pignora
Clarissimorum liberum.
Vittatus olim pontifex
Accitur in signum crucis,
Aedemq; Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quaterq;, & septies
Beatus Vrbis incola,
Qui te ac tuorum comminus
Sedem celebrat ossium.
Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui uota fundit murmure.
Nos Vasco Hiberos diuidit
Binis remotos alpibus
Trans Cotianorum iuga,

Trans

Trans & Pyrenas ningidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit,
Quàm diues urbanum solum
Sacris sepulchris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis uestigia
Videre coràm possumus,
Cælum intuemur eminus.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus,
Est aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps
Aeternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.
Videor uidere illustribus
Gemmis corruscantem uirum,
Quem Roma cœlestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.

Quod

Quod quisq; supplex postulat
Fert impetratum prospere,
*Poscunt, * litantur, indicant,*
Et tristis haud ullus redit.
Ceu præsto semper adsies,
Tuosq; alumnos urbicos
Lactante complexus sinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter ô Christi decus
Audi & poëtam rusticum
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et seruientem corpori,
Ablue uinclis seculi.

* iocantur

HYMNVS IN LAVDEM
Eulaliæ uirginis.

Carmen monocolon, Alcmanium, dactylicum

licum, hypercatalecticum: constans tribus Dactylis, & semipede, hoc modo.

¯ᴗᴗ ¯ᴗᴗ ¯ᴗᴗ ᴗ

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis & indole nobilior,
Emeritam sacra uirgo suam
Cuius ab ubere progenita est
Oßibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples,
Sed mage sanguine martyrij,
Virgineoq; potens titulo.
Curriculis tribus atq; nouem
Tris hyemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat prius indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata thoro
Ipsa crepundia repulerat,
Ludere nescia pusiola.

Spernere

Spernere succina, * flere rosas, * flarè
Fulua monilia respuere,
Ore seuera, modesta gradu,
Moribus & nimium teneris:
Caniciem meditata senum.
Ast ubi se furiata lues
Excitat in famulos domini,
Christicolasq; cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis,
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniiq; ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela deo
Fœmina prouocat arma uirum.
Sed pia cura parentis agit
Virgo animosa domi ut lateat,
Abdita rure & ab urbe procul,
Ne fera sanguinis in pretium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septaq; claustra fugax apperit,
Inde per inuia carpit iter.

Ingreditur

Ingreditur pedibus laceris,
Per loca ſenta ſitu, & uepribus,
Angelico comitata choro,
Et licet horrida nox ſileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroſa potens,
Nocte uiam face perſpicua
Præſtitit, intereunte Chao.
Non aliter pia uirgo uiam
Nocte ſequuta diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa prius peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum,
Mane ſuperba tribunal adit,
Faſcibus adſtat & in medijs.
** furor* *Vociferans, rogo quis * pudor eſt*
Perdere præcipites animas,
Et male prodiga corda ſui
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremq́; negare deum?

Quæritis

Quæritis ô miseranda manus
Christicolum genus? En ego sum
Dæmonicis inimica sacris,
Idola protero sub pedibus,
Pectore & ore deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola utraq;, & utraq; nihil,
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, uoueatq; suis
Numinibus caput ipse suum,
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine pascitur innocuo,
Corporibusq; pijs inhians,
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age tortor adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem facile est,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.

Talibus excitus in furias
Prætor, ait, rape præcipitem
Lictor, & obrue supplicijs,
Sentiat esse deos patrios,
Nec leue Principis imperium.
Quàm cuperem tamen, ante necem
Si potis es reuocare tuam
Torua puellula nequitiam,
Respice gaudia quanta metas
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generisq́; tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quod occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa thori,
Non pietas ueneranda senum,
Quos temeraria debilitas,
Ecce parata ministeria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriere caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterq́; ululanda tuis
In cineres resoluta flues.

Hæc, ro-

Hæc, rogo quis labor est fugere?
Si modicum salis eminulis,
Thuris & exiguum digitis
Tangere uirgo benigna uelis,
Pœna grauis procul abfuerit.
Martyr ad ista nihil, sed enim
Infremit, inq; tyranni oculos
Sputa iacit, simulachra dehinc
Dißipat, impositamq; molem
Thuribilis pede prosubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus ungula uirgineum
Pulsat utrinq;, & ad ossa secat
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi domine,
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Christi trophæa notant,
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciti.
Hæc sine fletibus & gemitu
Læta canebat, & intrepida,
Dirus abest dolor ex animo,
Membraq; picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.

Vltima carnificina dehinc
Non laceratio uulnifica
*Oretenus * Cratetenus, nec arata cutis,
Flamma sed undiq; lampadibus
In latera, stomachumq; furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusq; lateret honos,
Tegmine uerticis opposito.
Flamma crepans uolat in faciem,
Perq; comas uegetata caput
Occupat, exuperatq; apicem:
Virgo cito cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur,
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaq; celsa petit uolucer.

Vidit

Vidit & ipse satelles auem
Fœminæ ab ore meare palam,
Obstupefactus, & attonitus
Prosilit, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pauidus.
Ecce niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum,
Membra tegit simul Eulaliæ
Axe iacentia sub gelido,
Pallioli uice linteoli.
Cedat amor lachrymātum hominum
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium,
Ipsa elementa iubente deo
Exequias tibi uirgo ferunt.
Nunc locus emerita est tumulo
Clara Colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & uiridante rapax
Gurgite, mœnia pulchra lauat.
Hic ubi marmore perspicuo
*Atria luminat * alma nitor,* *alta
Et peregrinus, & indigena
Reliquias, cineresq; sacros
Seruat humus ueneranda sinu.

Tecta corusca superrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaq; cæsa solum uariant
Floribus ut rosulenta putes.
Prata rubescere multimodis.
Carpite purpureas uiolas,
Sanguineosq; crocos metite,
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus ut cumulet calathos.
Ista comantibus è folijs
Munera uirgo, puerq; date,
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen,
Sic uenerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum,
Illa dei sita sub pedibus
Prospicit hæc, populosq; suos
Carmine propitiata fouet.

HYMNVS IN LAVDEM DE*cem & octo Martyrũ Cæsaraugustanorũ.*

Ode dicolos tetrastrophos: tres uersus sunt
Saphici

Sapphici hendecasyllabi, quartus Adonius. eius modi cuius hymnus post Ieiunium, Christe seruorum.

Bis nouem noster populus sub uno
Martyrum seruat cineres sepulchro,
Cæsaraugustam uocitamus urbem,
Res cui tanta est.
Plena magnorum domus angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot sinu gestans simul offerenda
Munera Christo.
Quum deus dextrā quatiens coruscā
Nube subnixus ueniet rubente,
Gentibus iustam positurus æquo
Pondere libram.
Orbe de magno caput excitata
Obuiam Christo properanter ibit,
Ciuitas omnis pretiosa portans
Dona canistris.
Afra Carthago tua promet ossa
Ore facundo Cypriane doctor:
Corduba Aciscleum dabit, & Zoëllum,
Tresq; coronas.
Tu tribus gemmis diadema pulchrū

L 4 *Offeres*

Offeres Christo genitrix piorum
Tarraco, intexit cui fructuosus
Sutile uinclum.
Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est,
Emicant iuxta lapides gemelli,
Ardet & splendor parilis duorum
Igne corusco.
Parua Felicis decus exhibebit
Artubus sanctis locuples Gerunda,
Nostra præstabit Calagurris ambos
Quos ueneramur.
*Barcilon *Barchinon claro Cucufate freta*
Surget, & Paulo speciosa Narbo,
Teq; præpollens Arelas habebit
Sancte Genesi.
Lusitanorum caput oppidorum
Vrbs, adoratæ cineres puellæ
Obuiam Christo rapiens, ad aram
Porriget ipsam.
Sanguinem iusti cui pastor hæret.
Ferculum duplex, geminumq; donum
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.
Ingeret Tingis sua Caßianum
Festa Maßylum monumenta regum
Qui ci-

Qui cinis gentes domitas coëgit
Ad iuga Christi.
Singulis paucæ tribus aut duobus
Forsan & quinis aliquæ placebunt,
Testibus Christi prius hostiarum
Pignora functæ.
Tu decem sanctos reuehes & octo
Cæsaraugusta studiosa Christi,
Verticem flauis oleis reuincta
Pacis honore.
Sola in occursum numerosiores
Martyrum turbas domino parasti,
Sola prædiues pietate multa
Luce frueris.
ix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa uix Roma in solio locata,
Te decus nostrum superare in isto
Munere digna est.
Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis exclusit genus inuidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenbras
Vrbe piata.
Nullus umbrarũ latet intus horror,
Pulsa nam pestis populum refugit,
Christus in totis habitat plateis,

Christus ubiq; est.
Martyrum credas patriam coronis
Debitam sacris, chorus unde surgens
Tendit in cœlum niueus togatæ
Nobilitatis.
Inde uincenti tua palma nata est,
Clerus hinc tātum peperit triumphum,
Hinc sacerdotum domus infulata
Valeriorum.
Sæuus antiquis quoties procellis
Turbo, uexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.
Nec furor quisquam sine laude nostrum
Cessit, aut clari uacuus cruoris,
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine creuit.
Nónne Vincenti peregre necandus
Martyr, his terris tenui notasti
Sanguinis rore speciem futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt ciues, uelut ipsa membra
Cespes includat suus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.

Noster

Noster est, quamuis procul hinc in urbe
Passus ignota, dederit sepulchro
Gloriam uictor, prope littus altæ
Forte Sagunti.
Noster & nostra puer in palestra
Arte uirtutis, fideiq́; oliuo
Vnctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem.
Nouerat templo celebres in isto
Octies partas, deciesq́; palmas
Laureis doctus patrijs, eadem
Laude cucurrit.
Hic & Encrati recubant tuarum
Ossa uirtutum, quibus efferati
Spiritum mundi uiolenta uirgo
Dedecorasti.
Martyrum nulli remanente uita
Contigit terris habitare nostris,
Sola tu morti proprie superstes
Viuis in orbe
Viuis, ac pœnæ seriem retexis,
Carnis & cæsæ spolium retentans.
Tetra quam sulcos habeant amaros
Vulnera narras.
Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis

Sanguis impensus, lacerata membra,
Pectus abscisa patuit papilla
Corde sub ipso.
Iam minus mortis pretium peractæ est,
Quæ uenenatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
* *soporo* *Fine* * *supremo.*
Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu uenis dolor hæsit ardens,
* *tenuit* *Dum putrescentes* * *tenuat medullas*
Tabidus humor.
Inuidus quamuis obitum supremum
Persequutoris gladius negarit,
Plena te martyr tamen ut peremptam
Pœna coronat.
Vidimus partem iecoris reuulsam,
Vngulis longe iacuisse preßis,
Mors habet pellens aliquid tuorum
Te quoq; uiua.
Hunc nouum nostræ titulum fruendum
Cæsarauguſtæ dedit ipse Christus,
* *tumba* * *Iuge uiuentis domus ut dicata*
Martyris esset.
Ergo ter senis sacra candidatis
Diues optato, simul & Luperco
Perge

Perge conſcriptum tibimet ſenatum
Pangere pſalmis.
Ede Succeſſum, cane Martialem,
Mors & Vrbani tibi concinatur,
Iuliam cantus reſonet, ſimulq́;
Quintilianum.
Publium pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
*Quantus * Euenti tua bella ſanguis* *Heuuenti
Tinxerit, quantus tua Primitiue,
Quum tuos uiuax recolat triumphos
Laus Apodami.
Quatuor poſthinc ſupereſt uirorũ
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat uocatos
Priſca uetuſtas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum paruifacit, & loquendi
*Cura de ſanctis * ocioſa non eſt* * uitioſa
Nec rudis unquam.
Plenus eſt artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Chriſto,
Quas tenet cœli liber, explicandus

Tempore

Tempore iusto.
Octo tunc sanctos recolet decemque
Angelus, coram patre, filioque.
Vrbis unius regimen tenentes
Iure sepulchri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viua post pœnæ specimen puella,
Morsque Vincenti, cui sanguis hinc est
Fons & honoris.
Additis Gaio, nec enim silendi,
Teque Crementi, quibus incrementum
Ferre prouenit decus, ex secundo
Laudis agone.
Ambo confeßi dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo gustarunt leniter saporem
Martyriorum.
Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris ueniam precatur
Turba, quam seruat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absoluam retinaculorum
Vincla meorum.

Sterne

Sterne te totam generosa sanctis
Ciuitas mecum tumulis, deinde
Mox resurgentes animas, & artus
Tota sequeris.

HYMNVS IN LAVDEM
Vincentij martyris.

Mensura carminis eadem est quæ fuit hymni matutini, Ales diei.

BEate martyr prospera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi,
Corona Vincenti datur.
Hic te ex tenebris seculi
Tortore uicto & iudice,
Euexit ad cœlum dies,
Christoq; ouantem reddidit.
Nunc angelorum particeps,
Conluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Riuis cruoris laueras.
Quum te satelles idoli
Præcinctus atris legibus,

Litare

Litare diuis gentium
Ferro, & catenis cogeret.
Ac uerba primum mollia
Suadendo blande effuderat
Captator, ut uitulum lupus
Rapturus, alludit prius.
Rex, inquit, orbis maximus.
Qui sceptra gestat Romula,
Seruire sanxit omnia
Priscis deorum cultibus.
Vos Nazareni assistite,
Rudemq; ritum spernite,
Hæc saxa, quæ princeps colit,
Placate fumo, & uictima.
Exclamat hic Vincentius,
Leuita de tribu sacra,
Minister altaris dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi ista præsint numina,
Tu saxa, tu ligna colas,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis autorem patrem,
Eiusq; Christum filium.
Qui solus, ac uerus deus,

Datiane confitebimur.
Hic ille iam commotior,
Audes ne non felix, ait,
Ius hoc deorum, & principum,
Violare uerbis asperis?
Ius & sacratum, & publicum,
Cui cedit humanum genus,
Nec te iubente feruide
Instans periculum permouet.
Hoc nanq; decretum cape,
Aut ara, thure, & cespite
Precanda iam nunc est tibi,
Aut mors luenda est sanguine.
Respondit ille altrinsecus,
Age ergo quicquid uirium,
Quicquid potestatis tibi est,
Palàm reluctor, exere.
Vox nostra quæ sit, accipe,
Est Christus, & pater deus,
Serui huius & testes sumus,
Extorque si potes fidem.
Tormenta, carcer, ungulæ,
Stridensq; flammis lamina,
Atq; ipsa pœnarum ultima,
Mors Christianis ludus est.

O uestra inanis uanitas,
Scitumq́; brutum Cæsaris.
Condigna uestris sensibus
Coli iubet numina.
Excisa fabrili manu.
Cauis recocta & follibus
Quæ uoce, quæ gressu carent,
Immota, cæca, elinguia.
His sumptuosa splendido
Delubra crescunt marmore,
His colla mugientium
Percussa taurorum cadunt.
Adsint & illic spiritus,
Sunt sed magistri criminum,
Vestræ & salutis auspices
Vagi, impotentes sordidi,
Qui uos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vastare iustos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipsi, ac sentiunt
Pollere Christum, & uiuere
Eiusq́; iam iamq́; affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique

Pulsi

Pulsi è latebris corporum,
Virtute Christi & nomine,
Diuiq; & ijdem dæmones.
Is intonantem martyrem
Iudex profanus non tulit,
Conclamat, os obtrudite,
Ne plura iactet improbus:
Vocem loquentis claudite,
Raptimq; lictores date,
Illos reorum carnibus
Pastos, manuq; exercitos.
Iam faxo ius prætorium
Conuitiator sentiat,
Impunè ne nostris sibi
Dijs destruendis luserit:
Tibi ergo soli contumax
Tarpeia calcentur sacra?
Tu porrò solus obteras
Romam, senatum, Cæsarem?
Vinctum retortis brachijs,
Sursum, ac deorsum extendite.
Compago donec ossium
Diuulsa, membratim crepet.
Post hinc hiulcis ictibus
Nudate costarum abdita,

Vt per lacunas uulnerum
Iecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.
Ac iam omne robur fortium
Euiscerando cesserat,
Nisusq́; anhelos soluerat
Fessos lacertorum toros.
Ast ille tanto lætior,
Omni uacantem nubilo
Frontem serenam luminat,
Te Christe præsentem uidens.
Quis uultus iste prob pudor!
Datianus aiebat furens,
Gaudet, renidet, prouocat,
Tortor, & tortus acrior.
Nil illa uis exercita
Tot noxiorum mortibus
Agone in isto proficit,
Ars & dolorum uincitur.
Sed uos alumni carceris,
Pars semper inuictam mihi
Cohibete paulum dexteras,

Respirent

Respiret ut lassus uigor.
Præsicca rursus ulcera,
Dum se cicatrix colligit
Refrigerati sanguinis,
Manus resulcans diruet.
His contra Leuites refert,
Suam tuorum perspicis
Languere uirtutem canum,
Age ipse maior carnifex.
Ostende quo pacto queam
Imos recessus scindere,
Manus & ipse interfere,
Riuosq; feruentes bibe.
Erras cruente, si meam
Terere pœnam sumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilantinata interficis.
Est alter homo intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber, quietus integer,
Exors dolorum tristium.
Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris uiribus,
Vas est solutum, ac fictile,
Quocunq; frangendum modo.

Quinimo nunc enitere
Illum secare, ac plectere,
Qui perstat intus, qui tuam
Calcat tyranne insaniam.
Hunc lacesse, hunc discute
Inuictum, insuperabilem,
Nullis procellis subditum,
Soliq; subiectum deo.
Hæc fatur, & stridentibus
Laniatur uncis denuo,
Cui prætor ore subdolo
Anguina uerba exibilat.
Si tanta callum pectoris
Prædurat obstinatio,
Puluinar ut nostrum manu
Abominetis tangere:
Saltem latentes paginas,
Librosq; opertos detege,
Quo secta prauum seminans
Iustis crenetur ignibus.
His martyr auditis, ait:
Quem tu maligne mysticis,
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc iustius.
Romphæa nam cœlestium

Vindex erit uoluminum,
Tanti ueneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides fauillas indices
Gomorrhæorum criminum,
Sodomus nec latet cinis,
Testis perennis funeris.
Exemplar hoc serpens tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice
Imò implicabunt tartaro.
His persequutor saucius
Pallet, rubescit, æstuat,
Insana torquens lumina,
Spumasq; frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu,
Decernit extrema omnium
Igni grabato & laminis
Exerceatur quæstio.
Hæc ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsosq; pernix gaudio,
Pœnæ ministros præuenit.
Ventum ad palestram gloriæ
Spes certat, & crudelitas

Animaret altum ſpiritum.
Eſt intus imo ergaſtulo
Locus tenebris nigrior,
Quem ſaxa merſi fornicis
Anguſta clauſum ſtrangulant.
Aeterna nox illic latet
Expers diurni ſyderis
Hic carcer horrendus ſuos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum conijcit
Truculentus hoſtis martyrem,
Lignoq́; plantas inſerit
Diuaricatis cruribus.
Quin addit & pœnā nouam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fando compertam retro.
Fragmenta teſtarum iubet
Hirta impolitis angulis
Acuminata, informia,
Tergo iacenti ſternerent.
Totum cubile ſpiculis
Armant dolores anxij,
Inſomne qui ſubter latus
Mucrone pulſent obuio.

Hæc ille uersutus, uafra
Meditatus arte struxerat
Sed Belzebulis callida
Commenta Christus destruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexq; morsus stipitis
Ruptis cauernis dissilit.
Agnoscit hic Vincentius
Adesse quod sperauerat
Tanti laboris præmium,
Christum datorem luminis.
Cernite deinde fragmina
Iam testularum, mollibus
Vestire semet floribus
Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
Stant, ac loquuntur comminus,
Quorum unus ore augustior
Compellat his dictis uirum:
Exurge martyr inclyte,
Exurge securus tui,
Exurge, & almis cœtibus
Noster sodalis addere.
Decursa iam satis tibi

Pœnæ minacis munia,
Pulchroq; mortis exitu
Omnis peracta est paßio.
O miles inuictißime,
Fortißimisq; fortior,
Iam te ipsa sæua & aspera
Tormenta uictore tremunt.
Spectator hæc Christus deus
Compensat æuo intermino,
Propriæq; collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum uasculum
Compage textum terrea,
Quod dißipatum soluitur,
Et liber in cœlum ueni.
Hæc ille, sed clausas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuisq; per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hæc cum stuperet territus
Obsessor atri liminis.
Quem cura pernox manserat
Seruare feralem domum.
Psallentes audit insuper
Prædulce carmen martyris,

Cui uocis instar æmulæ
Conclaue reddit concauum
Pauens deinde introſpicit,
Admota quantum poſtibus
Acies per arctas cardinum
Intrare iuncturas poteſt.
Vernare multis floribus
Stramenta teſtarum uidet,
Ipſumq; uulſis nexibus
Obambulantem pangere
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo,
Flet uictus, & ululat gemens
Iram, dolorem, dedecus.
Exemptus inquit carcere,
Paulum benignis fotibus
Recreetur, ut paſtum nouum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda uulnera.
Ille ungularum duplices
Sulcos perrat oſculis,
Hic purpurantem corporis

Gaudet

Gaudet cruorem lambere.
Pleriq; uestem lineam
Stillante tingunt sanguine,
Tu tamen ut sacrum suis
Domi reseruent posteris.
Tunc ipse manceps carceris,
Et uinculorum ianitor,
Vt fert uetustas conscia,
Repente Christum credidit.
Hic obseratis uectibus
Densę specum caliginis
Splendore lucis aduenæ
Micuisse clausum uiderat.
At uero postquàm lectuli
Martyr quietem contigit,
Aeger morarum tędio,
Et mortis incensus siti.
Si mors habenda huiusmodi est,
Quæ corporali ergastulo
Mentem resoluit liberam,
Et reddit autori deo.
Mentem piatam sanguine,
Mortis lauacris inclytam,
Quę semet ac uitam suam
Christo immolandam præbuit.

Ergo ut

Ergo ut recline mollibus
Reiecit auleis caput,
Victor relictis artubus
Cœlum capeßit spiritus.
Cui recta celso tramite
Reseratur ad patrem uia,
Quam fratre cæsus impio
Abel beatus scanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Pariq; missus carcere
Baptista Ioannes uocat.
At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis uenena, & liuidum
Cor efferata exusserant.
Sæuire inermem crederes
Fractis draconem dentibus
Euasit exultans ait
Rebellis & palmam tulit.
Sed restat illud ultimum
Inferre pœnam mortuo
Feris cadauer tradere,
Canibusúe carpendum dare.
Iam nunc & ossa extinxero,

Ne sit

Ne sit sepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumq; figat martyris,
Sic frendit, & corpus sacrũ
Profanus, ah dirum nefas,
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum fames,
Aut bestiarum aut alitum,
Audet trophæum gloriæ
Fœdare tactu squalido.
Quin si qua clangens improbe
Circumuolaret eminus
Trucis uolucris impetu
Depulsa uertebat fugam.
Nam coruus Heliæ *datus*
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet sedulo,
Et irremotus excubat.
Hic ex frutetis proximis
Infectus alarum sono,
Oculosq; pennis uerberans
Exegit imanem lupum.
Quis perfidorum credere
Ausit, rapacem belluam

Tauris paratam congredi,
Cessisse plumis mollibus?
Ibat malignum murmurans
Leui uolatu exterritus,
Prædamq; uisam fugerat
Custodis imbellis minis.
Quis audiendi talia
Datiane tunc sensus tibi?
Quantis gementem spiculis
Figebat occultus dolor?
Quum te perempti corporis
Virtute uictum cerneres,
Ipsis & impar oßibus,
Vacuisq; iam membris minor?
Sed quis tyranne pertinax
Hunc impotentem spiritum
Determinabit exitus,
Nullúsne te franget modus?
Nullus, nec unquam desinam,
Nam si ferina immanitas
Mansuescit, & clementia
Coruos uoraces mitigat.
Mergam cadauer fluctibus.
Insana nunquam naufragis
Ignoscit unda. & spumeum

Nescit

Nescit profundum parcere.
Aut semper illic mobilis
Incerta per ludibria
Austris feretur flatibus,
Squamosa pascens agmina.
Aut sub fragosis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter recessus scrupeos
Discissa rumpent uiscera.
Et quis uirorum strenue
Cymbam peritus pellere,
Remo rudente, & carbaso,
Secare qui pontum queas?
Rapias palustri è cespite
Corpus, quod intactum iacet
Leuiq; uectum lembulo
Amplum per æquor auferas.
Sed complicatum sparteus
Claudat cadauer culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.
At tu per undas emices
Rorante pr ceeps palmula,
Donec relictum longior
Abscondat aspectus solum.

Hæc iussa quidam militum,
Eumorphio nomen fuit,
Violentus, audax, barbarus,
Furore feruens arripit.
Funale textum conserit,
Suto quod implet corpore,
Emensus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O præpotens uirtus dei,
Virtus creatrix omnium,
Quæ turgidum quondam mare
Gradiente Christo strauerat.
Vt terga calcans æquoris
Siccis mearet paßibus,
Plantas nec undis tingeret
Vasti uiator gurgitis.
Hæc ipsa uirtus iusserat
Rubrum salum dehiscere,
Patente dum profundo aridum
Secura plebs incesserit.
Nec non & ipsa nunc iubet
Seruire sancto corpori
Pontum quietis lapsibus
Ad curua pronum littora.
Saxum molaris ponderis

Vt spuma

Vt spuma candens innatat,
Tantiq; custos pignoris
Fiscella fertur fluctibus.
Cernunt stupentes nauitæ
Vectam remenso marmore,
Labi retrorsum leniter
Aestu secundo, & flamine.
Certant & ipsi concito
Pontum phaselo scindere,
Longe sed artus præuolant
Telluris ad mollem sinum.
Prius relatos denique
Humus quieta suscipit,
Quàm pulsa summis nisibus
Carina portum tangeret.
Felix amœni littoris
Recessus ille, qui sacra
Fouens harenis uiscera
Vicem sepulchri præbuit.
Dum cura sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloq; corpus creditum
Vitæ reseruat posteræ.
Sed mox subactis hostibus,
Iam pace iustis reddita,

Altar quietem debitum
Præstat beatis oßibus.
Subiecta nam sacrario,
Imamq; ad aram condita,
Cœlestis auram muneris
Perfusa subter hauriunt.
Sic corpus ast ipsum dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus,
Secto Isaiæ proximum.
Simplex sed illis contingit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus.
Quid tale sector ausus est?
Truncata nunquid corporis,
Segmenta post serram feris
Obiecit, aut uinclis dedit?
Nam Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamúe pellem uerticis
Auibus cruentis obtulit.
Tu solus obis inclyte,
Solus brauij duplicis
Palmam tulisti, tu duas

Simul

Simul parasti laureas.
In morte uictor aspera
Tum deinde post mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.
Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem
Honoris augmentum tui,
Per uincla, flammas ungulas,
Per carceralem stipitem.
Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.
Miserere nostrarum precum,
Placatus ut Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputet.
Si rite solennem diem
Veneramur ore, & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

Paulisper huc tu inlabere
Christi fauorem deferens,
Sensu grauati ut sentiant
Leuamen indulgentiæ.
Sic nulla iam restet mora
Quin excitatam nobilis
Carnem resumat spiritus,
Virtute perfuncta pari.
Vt quæ laborum particeps
Commune discrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ
Cunctis in æuum seculis.

HYMNVS BEATISSIMO*rum martyrum Fructuosi, Episcopi ecclesiæ Tarraconensis, & Augurij, & Eulogij diaconi.*

Couenit carminis genus cũ hymno post cibum, Pasti s uiscerib. hoc modo:

— — ‾ υ υ ‾ υ ‾ υ ‾ υ

F*Elix Tarraco Fructuose uestris*
Attollit caput ignibus coruscum

Leuitis

Leuitis geminis procul relucens.
Hiſpanos deus aſpicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Hiberam
Trino martyre trinitas coronat.
Ardens Augurius capeſſit æthram.
Necnon Eulogius ſimul ſupernum
Chriſti lucidus ad ſedile tendit.
Dux & præuius, & magiſter illis
Ad tantum decus, ex Epiſcopali
Clarus nomine Fructuoſus ibat.
Accitus quia præſidis repente
Iuſſu, uenerat ad ferum ſacerdos
Leuitis comitantibus duobus.
Inde ad carceream uiros catenam
Paſtus ſanguine carnifex trahebat,
Gaudet currere Fructuoſus ultro.
Ac ne quis ſocios minor feriret,
Præceptor uehemens eundo firmat,
Incenditq́; fidem calore Chriſti.
Mecum ſtate uiri, uocat cruentus
Ad pœnam coluber dei miniſtros,
Ne mors terreat, eſt parata palma.
Carcer Chriſticolis gradus coronæ eſt,
Carcer prouehit ad ſuperna cœli,
Carcer conciliat deum beatis.

 His dictis

His dictis, adeunt specum reorum,
Exercent ibi mysticum lauacrum
Et purgamina quæ stupent tenebræ.
Sex hic continuis latent diebus,
Tandem stant trucis ad tribunal hostis,
Fratres ter geminos tremunt catastæ.
Iudex Emilianus imminebat,
Atrox, turbidus, insolens, profanus,
Aras dæmonicas coli iubebat.
Tu qui doctor, ait, seris nouellum
Commenti genus, ut leues puellæ
Lucos destituant, Iouem relinquant.
Damnas si sapias anile dogma,
Iussum est Cæsaris ore Gallieni
Quod princeps colit, hoc colamus omnes.
Hæc fanti placidus refert sacerdos,
Aeternum cælo principem, dierum
Factorem, dominumq; Gallieni.
Et Christum patre prosatum perenni,
Cuius sum famulus, gregisq; pastor,
Subridens ait ille, iam fuisti.
Nec differt furor, aut refrenat iram,
Sæuis destinat ignibus cremandos,
Exultant, prohibentq; flere uulgum.
Quosdam de populo uidet sacerdos

Libandum

Libandum sibi poculum offerentes,
Ieiunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora,
Nunquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resolue
Sic Christus sitiens crucis sub hora
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare uolens, sitim peregit.
Intrant interea locum rotunda
Conclusum cauea, madens ferarum
Multo sanguine quē furor frequentat.
Quum spectacula perstrepunt cruenta,
Ac uilis gladiator ense curo
Percussus cadit, & fremit uoluptas.
Hic flammante pyra, niger minister
Ardens supplicium parare iussus,
Construxit facibus rogum supremis
Qui dum corpora cōcremanda soluit,
Feruentes animas amore lucis
Fracto carceris expediuit antro.
Certant officijs pij sodales,
Plantis calciamenta dissolutis,
Pronus detrahere studebat unus.
Sed sanctus uetat, era fructuosus
Inclinata premit, facessite, inquit,

Ne noſtram grauet obſequela mortem.
Atquin ipſe meos pedes reſoluam,
Ne ueſtigia præpedita uinclis
Tardis greßibus inruant in ignem.
Cur lamenta rigant genas madẽtes?
Cur ueſtri memor ut ſiem rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Chriſtum.
Vix hæc ædiderat, relaxat ipſe
Indumenta pedum, uelut Moyſes
Quondam fecerat ad rubum propinquans.
Non calcare ſacram cremationem,
Aut adſtare deo prius licebat,
Quàm ueſtigia pura figerentur.
Stabat calce mera, reſultat ecce
Cælo ſpiritus, & ferit loquelam
Quæ cunctos tremefecit audientes.
Non eſt credite pœna quam uidetis,
Quæ puncto tenui citata tranſit,
Nec uitam rapit illa, ſed reformat.
Felices animæ, quibus per ignem
Celſa ſcandere contigit tonantis:
Quas olim fugiet perennis ignis.
Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant paßibus, & minantur ipſis
*Flammarum * trepidantibus caminis.*

* *crepitantibus.*

Nexus

Nexus deniq;, qui manus retrorsus
In tergum reuocauerant reuinctas.
Intacta cute decidunt adusti.
Non ausa est cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem leuand s,
Soluit brachia quæ deum precentur.
Priscorum specimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes stupuit tremens tyrannus.
Illis sed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore paßionis apto,
Nec mortis decus inchoante Christo.
Hos quum desugeret uaporus ardor,
Orant, ut celer ignis aduolaret,
Et finem daret anxijs periclis.
Exorata suos obire tandem
Maiestas famulos iubet caducis
Mißis corporibus, sibiq; reddi.
Vidit Præsidis ex domo satelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Insignesq; uiros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens berili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo uiuere, quos forum peremit.
Hæc tum uirginitas palàm uidere.
Per sudum

Per sudum meruit, patente cœlo,
Vt crimen domini domus timeret.
Tum de corporibus sacris fauillæ,
Et perfusa mero leguntur ossa,
Quæ raptim sibi quisq; uindicabat.
Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.
Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum domina simul futuras,
Discretis loca diuidant sepulchris.
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui, cauoq; claudi
Mixtim marmore, puluerem sacrãdum.
O triplex honor, ô triforme culmen
Quo nostræ caput excitatur urbis,
Cunctis urbibus eminens Hiberis.
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio fouentur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circumstet chorus ex utroq; sexu,
Heros, uirgo, puer, senex, anicla,
Vestrum psallite rite Fructuosum.
Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans,

Reddamus

Reddamus paribus pares Camœnas.
Hinc aurata sonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit ruente mundo,
Quum te Tarraco Fructuosus acri
Soluet supplicio tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo,
Dulces Hendecasyllabos reuoluens.

HYMNUS QUIRINI MARtyris, & Episcopi ecclesiæ .iscianæ.

Carmen est Glyconium, constans Spondæo, Choriambo, & Pyrrhichio, seu Iambo, hoc modo:

– – – ∪ ∪ – ∪ ∪

INsignem meritis uirum
Quirinum placitum deo
Vrbis mœnia Sisciæ
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Hic sub

Hic ſub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Inluſtraſſe per exitum.
Non illum gladij rigor
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert uitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paßio martyrem,
Aeque gloria prouenit
Fluctu quolibet uuida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluuio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Deiectum placidißimo
Amnis uertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris uaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.

Spectans

Spectant eminus è solo
Doctorem pauidi greges,
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.
Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu suos
Exemplo trepidos uidet,
Nil ipse proprij memor
Inter stagna periculi.
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Ne constans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
Dicentem fluitantibus
Amnis terga uehunt uadis,
Nec substrata profunditas
Saxoq́; & laqueo, & uiro
Audet sponte dehiscere.
Sensit martyr Episcopus
Iam partam sibi præripi
Palmam mortis, & exitus,
Ascensumq́; negarier
Aeterni ad solium patris.

Iesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut noua,
Calcare fremitum maris,
Prona & flumina sistere.
Scimus discipulum Petrum
Quum uestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subiecisse salum solo.
Iordanem quoq; nouimus
Tortis uorticibus uagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugisse meatibus.
Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis domine, ut modo
Suspendar leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.
Iam plenus titulus tui est,
Et uis prodita nominis,
Qua gentilis hebet stupor,
Absoluas precor optime
Huius nunc animæ moras.

Quid

Quid posſis, probat amnicus
Qui uectat ſilicem liquor.
Hoc iam quod ſupereſt cedo,
Quo nil eſt pretioſius
Pro te Chriſte deus mori.
Orantem ſimul halitus,
Et uox deſerit, & calor,
Scandit ſpiritus ardua:
Fit pondus graue ſaxeum
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

LOCVS VBI MARTYRES paſſi ſunt, quod nunc Baptiſteriū appellatur.

Carmen eſt Elegiacum.

ELectus Chriſto locus eſt, ubi corda probata
Prouehat ad cœlum, ſanguine purget aqua.
Hic duo purpureum domini pro nomine cæſi
Martyrium pulchra morte tulere uiri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac ueteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conſcendere regnum,
Huc ueniat ſitiens, ecce parata uia eſt.
Ante coronati ſcandebant ardua teſtes,
Atria nunc lotæ celſa petunt animæ.

O Spiritus

Spiritus æterno solitus descendere lapsu,
Vt dederat palmam, sic tribuit ueniam.
Haurit terra sacros, aut fonte, aut sanguine rores,
Exundatq; suo iugiter unda Deo.
Ipse loci est dominus, laterum cui uulnere utroq;,
Hinc cruor effusus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, ut quisq; potest per uulnera Christi,
Deuectus gladijs alter, & alter aquis.

PASSIO CASSIANI *martyris in foro Corneliano.*

Carmen heroicum, cui adnexum est senarium Iambicum.

SYlla forum statuit Cornelius, hoc Itali urbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi quum peterem te rerum maxima Roma,
Spes est oborta prosperum Christum fore.
Stratus humi tumulo aduoluebar, quem sacer ornat
Martyr, dicato Cassianus corpore.
Dum lachrymans mecum reputo mea uulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina,
Erexi ad cœlum faciem, stetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris.
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,

Ruptam

Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri, miserabile uisu,
Confossa paruis membra figebant stylis.
Vnde pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur adnotantes scripserant.
Aedituus consultus ait, quod prospicis hospes
Non est inanis, aut anilis fabula.
Historiam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram uetusti temporis monstrat fidem.
Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat.
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimq; punctis dicta præpetibus sequi.
Aspera nonnunquam præcepta, & tristia uisa,
Impube uulgus mouerant, ira, & metu.
Doctor amarus enim discenti semper Ephebo,
Nec dulcis ulli disciplina infantiæ est.
Ecce fidem quatiens tempestas sæua, premebat
Plebem dicatam christianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quod aris supplicare spreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu,
Respondent, agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fictis notare uerba signis imbuens,

O Ducit

Ducite conclamat captiuum ducite, & ultro
Donetur ipsis uerberator paruulis.
Vt libet illudant, lacerent impune, manusq;
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis uolupe est ut præbeat ipse
Doctor seuerus, quos minis coërcuit.
Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stilis.
Quantum quisq; odij tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.
* fragiles *Conijciunt alij * lapides, inq; ora tabellas*
Frangunt, relisa fronte lignum dissilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetq; ab ictu curua tumens pagina.
Inde alij stimulos, & acumina ferrea uibrant,
Qua parte aratis sulcis scribitur.
Et qua secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitescens innouatur area,
Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur,
Pars uiscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere cruentæ,
Totidemq; guttæ uulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat infans
Quàm qui profunda perforata uiscera.
Ille leuis, quoniam percussor morte negata

Sæuire

*Sæuire * solis scit dolorum spiculis.* * solescit
Hic quanto interius uiscalia condita pulsat,
Plus dat medelæ dum necem prope applicat.
Este precor fortes, & uincite uiribus annos,
Quod desit æuo, suppleat crudelitas.
Sed male conatus tener, infirmusq; laborat,
Tormenta crescunt dum fatiscit carnifex.
Quid gemis, exclamat quidam, tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.
Reddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
Quæ stando, flendo, te docente excepimus.
Non potes irasci quod scribimus, ipse iubebas
Nunquam quietum dextera ut ferret stilum:
Non petimus toties te præceptore negatas
Auare doctor, iam scholarum ferias.
Pangere puncta libet, sulcisq; intexere sulcos,
Flexas catenis impedire uirgulas.
Emendes licet inspectos longo ordine uersus,
Mendosa forte siquid errauit manus.
Exerce imperium, ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.
Talia ludebant pueri per membra magistri,
Nec longa fessum pœna soluebat uirum.
Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina.

Difficilesq; meras animæ, ac retinacula uitæ
* arctas *Relaxat * artus, & latebras expedit.*
Sanguis ab interno uenarum fonte patentes,
Vias sequutus, deserit præcordia.
Totq; foraminibus penetrati corporis exit,
Fibrarum anhelans ille uitalis calor.
Hæc sunt quæ liquidus expressa coloribus hospes
Miraris, ista est Cassiani gloria.
Suggere si quod habes iustum, uel amabile uotum,
Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas.
Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,
Ratasq; reddit, quas uidet probabiles.
Pareo, complector tumulum, lachrymas quoq; fundo,
Altare tepescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris,
Tunc quod petebam, quod timebo murmuro.
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri forte nutantem boni.
Audior, urbem adeo, dextris successibus utor:
Domum reuertor, Cassianum prædico.

ROMANI MARTYRIS *supplicium.*

Carminis ratio eadem est, quæ fuit præfationis.

fationis Psychomachiæ, Senex fidelis.

ROmane Christi fortis adsertor dei,
Elinguis oris organum fauor moue,
Largire comptum carmen infantißimo,
Fac ut tuarum mira laudum concinnam.
Nam scis & ipse posse mutos eloqui.
Plectrum palati, & faucium sæuus tibi,
Tortor reuulsit, nec tamen silentium
Indixit ori, quo fatebaris deum,
Vox ueritatis testis, extingui nequit,
Nec si recisis palpitet meatibus.
ic noster hærens sermo linguæ debili
Balbutit, & modis laborat absonis:
Sed si superno rore respergas iecur,
Et spiritali lacte pectus inriges,
Vox impeditos rauca laxabit sones.
Euangelista scripsit ipsum talia
Præcepta Meßiam dedisse apostolis,
Nolite uerba, quum sacramentum meum
Erit canendum, prouidenter quærere:
Ego imparatis, quæ loquantur, suggeram.
Sum mutus ipse, sed potens facundiæ,
Mea lingua Christus luculenter disseret,
Ipse explicabit quos supremo spiritu

Dæmon tumultus dum domatur, mouerit,
Furore pestis peior in nouissimo,
Sic uulneratus anguis ictu spiculi
Ferrum remordet, & dolore sæuior,
Quassando pressis immoratur dentibus,
Hastile fixum sed manet profundius,
Nec cassa sentit morsuum pericula.
* orbis *Galerius * urbis forte Romanæ statum*
Ductor regebat, ut refert antiquitas,
Immitis, atrox, asper, implacabilis,
Edicta late mundum in omnem miserat,
Christum negaret quisq; mallet uiuere.
* regio *Hæc ille serpens ore dictat * regio,*
Qui mortuorum de sepulchris exiens
Clamat: Quid ante tempus aduentu cito
Mea regna soluis? parce fili altissimi,
Vel possidere corda porcorum iube.
Præfectus istis imminens negotijs
Asclepiades, ire mandat milites
Ecclesiatenus quæ de sacrarijs
Raptare plebem, mancipandam uinculis,
Ni disciplinam Nazarenam respuat.
Mox ipse templum cogitans inrumpere,
Et dissipare sancta sanctorum studens,
Armis profanus præparabat impijs

Altaris

Altaris aram funditus pessundare,
Foresq́; & ipsas in ruinam soluere.
Præcurrit index bis repente cognitis
Romanus, sacræ heros excellentiæ,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos pauentum pr.e struens hortatibus,
Stent ut parati, neúe cedant turbini.
Conspirat uno fœderatus spiritu
Grex Christianus, agmen imperterritum,
Matrum, uirorum,, paruulorum, uirginum,
Fixa & statuta est omnibus sententia
Fidem tueri, uel libenter emori.
Refert repulsus miles ad subsellia,
Plebis rebellis esse Romanum ducem,
Flagrare cunctos peruicaci audacia,
Iugulos retectos obstinate opponere,
Quo gloriosa morte fortes oppetant.
Præceps iubetur inde Romanus rapi,
Solusq́;, ut incitator, & fax omnium,
Pro contumaci plebe causam dicere,
It non resistens, seq́; uinciri petit,
Flexas & ultro torquet in tergum manus.
*Amor coronæ * pene pr.euenit trucem* * pone
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Costas bisulcis execandas ungulis.

Irrumpit altum limen, & præconibus
Stupore mutis, ipse tortorem trahit.
Astanti ob ora sic tyrannus incipit:
Infame monstrum, uilis, intestabilis,
Tu uentilator urbis, & uulgi leuis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne se imperita turba dedat legibus.
Populare quiddam sub colore gloriæ
Inliterata credidit frequentia,
Vt se per æuum consecrandos autument,
Si bella diuis ceu gigantes inferant,
Victiq; flammis obruantur montium.
Hoc tu parasti perdite spectaculum
Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
Quos ut profanos impiati, & seculi
Reos, necesse est te magistro interfici,
Tu causa mortis, tu malorum signifer.
Ni fallor, æquum est, ut quod autor improbus
Tolerare multos compulisti, ut carnifex
In te recurrat, proq; tantis cædibus
Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras & ipse quod ferendum suaseras.
His ille contra reddit ore libero:
Amplector ô præfecte, nec me subtraho,
Vt pro fideli plebe solus immoler,

Dignus

Dignus ſubire cuncta, ſi me conſulas,
Quæcunq; ueſtra iuſſerit crudelitas.
Intrare ſeruis idolorum, ac dæmonum,
Sanctam ſalutis non licet noſtræ domum,
Ne polluatur purus orandi locus:
Confido ſancto ſpiritu nunquam tibi
Dandum, ut beatum limen attingas pede.
Niſi forte noſter factus, in noſtrum gregem
Mercare ſumi, quod pater faxit deus.
Incenſus his Aſclepiades, iuſſerat
Euiſcerandum corpus eculeo eminus
*Pendere, & uncis, * uinculiſq; creſcere.* ** unguliſq;*
Apparitores ſed furenti ſuggerunt
Illum uetuſta nobilem proſapia,
Meritiſq; multis eſſe primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet uirum.
Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumboq; ceruix uerberata extuberet:
Perſona quæq; competenter plectitur,
Magniq; refert uilis, an ſit nobilis
Gradu reorum, forma tormentis datur.
Pulſatus ergo martyr illa grandine,
Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus inſit, abſit ut me nobilem

Sanguis

Sanguis parentum præstet, aut lex curiæ.
Generosa Christi secta nobilitat uiros.
Si prima nostris quæ sit in cunabulis
Origo, textu stemmatis recenseas:
Dei parentis esse ab ore cœpimus,
Cui quisq; seruit, ille uere est nobilis,
Patri rebellis, inuenitur degener.
Honos deinde stemmati accedit nouus,
Et splendor ingens, ut magistratus uenit,
Si confitendi nominis testem probum
Signent inusta ferri, & ignis uulnera,
Et uim dolorum mors sequatur inclyta.
*Caue benignus esse * peruerse uelis,* * peruersibilis
Nec mi remissus leniter peperceris,
Incumbe membris tortor, ut sim nobilis,
His ampliatus si fruar successibus,
Genus patris, matrisq; floccifecero.
Hæc ipsa uestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nónne cursim transeunt
Fasces, secures, sellæ, prætextæ, togæ.
Lictor, tribunal, & trecenta insignia
Quibus tumetis, moxq; detumescitis?
Quum consulatum initis, ut uernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam

Gestator

Gestator eius, ac superbit bellua
Inflatus osse, cui figura est alitis.
Iam si sub aris ad sigillorum pedes
Iaceatis, infra sectilem quercum siti,
Quid esse uobis æstimem proiectius?
Nudare plantas, ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Ideæ sacris.
Lapis nigellus euehendus essedo,
Muliebris oris clausus argento sedet,
Quem dum ad lauacrum præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis usq; peruenitis riuulum.
Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos esse monstrat, quum luperci curritis,
Quem seruulorum non rear uilissimum,
Nudus plateas si per omnes cursitans,
Pulset puellas uerbere * actas ludicro? * ictas
Miseret tuorum me sacrorum, & principum,
Morumq; Roma seculi summum caput,
Age explicemus, si placet, mysteria
Præfecte uestra, iam necesse est audias,
Nolis uelis, nequid colatis sordium.
Nec terret ista, qua tumes uesania,
Quod uultuosus, quod supinus, quod rigens,
Tormenta leti comminaris asperi:

Si me

Si me mouere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.
Iubes relictis patris, & Christi sacris,
Vt tecum adorem fœminas, ac mille mares,
Deos, deasq;, deq; sexu duplici
Natos, nepotes, adnepotes æditos,
Ac tot stuprorum sordidam prosapiam.
Nubunt puellæ, sæpe luduntur dolis,
Amasionum comprimuntur fraudibus:
Incœsta feruent, furta mœchorũ calent,
Fallit maritus, odit uxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.
Ostende quæso, quas ad aras præcipis
Veruece cæso fumet ut cespes meus:
Delphós ne pergam? sed uetat palæstrici
Corrupta ephebi fama, quem uester deus
Effœminauit Gymnadis licentia.
Mox fleuit impuratus occisum graui
Disco, & dicauit florulentum succubam.
Conductus idem pauit alienum pecus,
Furem deinde perditi passus gregis
Segnis bubulcus, tela & ipsa perdidit.
An ad Cybellis ibo lucum pineum?
Puer sed obstat Gallus ob libidinem,
Per triste uulnus, perq; sectum dedecus

Ab im-

Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
Per multa matri sacra plorandus spado.
Sed credo magni limen amplectar Iouis,
Qui si citetur legibus uesti reus,
Laqueis minacis implicatus Iuliæ,
Luat seueram uictus & cantiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.
Quid aureorum conditorem temporum
Censes colendum? quem fugacem non negas
Latuisse furtim, dum reformidat malum:
Quem si beate uiuere audit Iuppiter,
Plectat necesse est occulendi conscios.
Quid inter aras dissidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offensa uirtus, si colatur Lemnius.
Iunonis iram sentiet, quisq; ut deum
Signo, at sacello consecrarit Herculem.
Dicis licenter hæc Poëtas fingere,
Sed sunt & ipsi talibus mysteriis
Tecum dicati, quodq; describunt, colunt.
Tu cur piaclum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te uidente id plauditur?
Cycnus stuprator peccat inter pulpita.
Saltat * tonantem tauriconem Lydius, *comitem
Spectator horum pontifex summus sedes,

Ridesq;

Ridesq́ue, & ipse nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis,
Cur tu Sacrate per cachinnos solueris,
Quum se maritum fingit Alcmenæ deus?
Meretrix Adonin uulneratum scænica
Libidinoso plangit affectu palàm.
Nec te lupanar Cypridis sanctæ mouet?
Quia quod sub ipsa ueritas signis patet,
Formata in ære criminum uestigijs.
Quid uult sigillum semper adfixum Ioui
Auis ministræ? nempe uelox armiger
Leno exoletum qui tyranno pertulit.
Facem recincta ueste prætendit Ceres,
Cur si deorum nemo rapuit uirginem,
Quam nocte quærens, mater errat peruigil.
Fusos rotantem cernimus Tyrinthium?
Cur sine ære non fuit ludibrio?
Quid rusticorum monstra detestor deum?
Faunos, Priapos, fistularum præsides,
Nymphas natantes, incolasq́ue aquatiles,
Sitas sub alto more ranarum lacu,
Diuinitatis ius in algis uilibus?
Ad hæc colenda me uocas censor bone?
Potésne quicquam tale, si sanum sapis,
Sanctum putare? nónne pulmonem mouet

Derisus

Derisus istas intuens ineptias,
Quas uinolent e somnijs fingunt anus?
Aut si quid usquam est uanitatis mysticæ,
Nobis colendum est, ipse primus incipe,
** Pronusq; adora quicquid in terris sacri est,* * Promiscue.
Deos Latinos, & deos Aegyptios,
Quis Roma libat, quis Canopus supplicat.
Venerem precaris? comprecare & Simiam,
Placet sacratus aspis Aesculapij?
Crocodilus, Ibis, & Canes cur displicent?
Adpone toris religiosas arulas,
Venerare acerbum Cepe, mordax Allium.
Fuliginosi thure placantur Lares,
Et respuuntur consecrata bolusculа:
Aut unde maior esse maiestas focis,
Quàm nata in hortis sarculatis creditur,
Si numen ollis, numen & porris inest?
Sed pulchra res est forma in ære sculptilis,
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus stultos deos?
Forceps Myronis, Polycleti malleus
Natura uestrum est, atq; origo cœlitum.
Ars seminandis efficax erroribus,
Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,
Dum defluentem leniter flectens comam,

Limat capillos, & corymbos Liberi,
Et dum Mineruæ pectus hydris asperat,
Iniecit atram territis formidinem,
Vt fulmen aëris ceu tonantis horreant,
Tremant uenenum sibilantis Gorgonæ,
Putent Ephebum post triumphos Indicos
Ferire Thyrso posse, quum sit ebrius.
Tum quod Dianam molle succinctam uident,
Venantis arcum pertimescunt uirginis,
Si forte uultum tristioris Herculis,
Liquore crispo massa finxit fusilis,
Clauam minari, ni colatur, creditur.
Iam quis pauentum corda terror occupat?
Iunonis iram si polite expresserit,
Velut retortis intuens obtutibus,
Auertat ora delitantis hostia,
Lapis seuera fronte mentitur minas.
Miror quod ipsum non sacratis Mentorem,
Nec templum, & aras ipse Phidias habet
Fabri deorum, uel parentes numinum:
Qui si caminis institissent segnius,
Quum condiderunt gentibus stultis deos,
Non esset ullus Iuppiter conflatilis.
Non erubescis stulte, pago dedite,
Te tanta semper perdidisse obsonia:

Quæ dijs ineptus obtulisti talibus,
Quos trulla, peluis, cantharus, sartagines,
Fracta, & liquata contulerunt uasculas
Ignosco fatuis hæc tamen uulgaribus,
Quos lana terret discolor in stipite,
Quos sæpe falsus circulator decipit.
*Quibus omne sanctum est, quod pauendum * uanulæ* * rancidæ
Edentularum cantilenæ suaserint.
Vos eruditos miror, & doctos uiros,
Perpensa uitæ quos gubernat regula,
Nescire uel diuina, uel mortalia
Quo iure constent, quanta maiestas regat,
*Quicquid creatum est, * quæ creauit omnia* * qui
Deus perennis, res inæstimabilis,
*Non cogitando, non * uidendo clauditur.* * uiuendo
Excedit omnem mentis humanæ modum,
Nec comprehendi uisibus nostris ualet,
Extraq́; & intus implet, ac superfluit.
Intemporalis ante quàm primus dies
Esse & fuisse semper unus obtinet,
Lux ipse uera, ueri & autor luminis
Quum lumen esset, lumen effudit suum:
Ex luce fulgor natus hic est filius.
Vis una patris, uis & una est filij,
Vnusq́; ab uno lumine splendor satus,

Pleno refulsit claritatis lumine,
Natura simplex pollet unius dei,
Et quicquid usquam est, una uirtus condidit.
Cœlum, solumq; uim marini gurgitis,
Globos dierum, noctiumq; præsides,
Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
Septentriones, hesperos, æstus, niues,
Fontes, pruinas, & metalla, & flumina.
Prærupta, plana, montium conuallia,
Feras, uolucres, reptiles, natatiles,
Iumenta, pecua, subiugales belluas,
Flores, fruteta, germina, herbas, arbores.
Quæ sunt odori, quæq; uernant esui.
Hæc non labore, & arte molitus deus,
Sed iussione, quam potestas protulit,
Mandauit esse, facta sunt quæ non erant,
Verbo creauit omniformem machinam,
Virtus paterna semper in uerbo fuit.
Cognostis ipsum, nunc colendi agnoscite
Ritum, modumq;, quale sit templi genus,
Quæ dedicari sanxerit donaria,
Quæ uota poscat, quos sacerdotes uelit,
Quod mandet illic nectar immolarier.
Aedem sibi ipse mente in hominis condidit
Viuam, serenam, sensualem, flabilem,

Solui

Solui in capacem posse, nec destructilem,
Pulchram, uenustam, præminentem culmine,
Discriminatis inlitam coloribus.
Illic sacerdos stat sacrato in limine,
Foresq; primas uirgo custodit fides,
Innexa crines uinculis regalibus,
Poscit litari uictimas Christo, & patri,
Quas scit placere, candidatas, simplices,
Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis,
Dei timorem, regulam scientiæ,
Ieiuniorum parcitatem sobriam,
Spem non iacentem, semper & largam manum.
Ex his amœnus hostijs surgit uapor,
Vincens odorem balsami, thuris, croci,
Auras madentes Persicorum aromatum,
Sublatus inde, cœlum adusq; tollitur,
Et prosperatum dulce delectat deum.
Hanc disciplinam quisquis infensus uetat,
Vetat probatum uiuere, & sanctum sequi
Vetat uigorem mentis alte intendere,
Nostriq; acumen ignis ad terram uocat,
Nec excitari uim sinit prudentiæ.
O mersa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora

O spissus error, ô tenebrosum genus.
Terris amicum, deditum cadaueri,
Subiecta semper intuens, nunquã supra.
Furór ne summus, ultima & dementia est
Deos putare, qui creantur nuptijs?
Rem spiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi consecrare altaribus,
Id quod creatum est conditorem credere?
Deasciato supplicare stipiti,
Verris cruore scripta saxa spargere,
Aras offellis obsecrare bubulis,
Homines fuisse quum scias, quos consecras,
Vrnas reorum morticinas lambere?
Desiste iudex seculi, tantum nefas
Viris iubere fortibusq́; & liberis,
Nil est amore ueritatis celsius,
Dei perennis numen asserentibus,
Nihil est pauori, & mors ipsa subiacet.
Dudum coquebat differente martyre
Asclepiades intus iram subdolam,
Stomachatus alto felle dum longũ silet,
Bilemq́; tectis concipit præcordijs,
Tandem latentis uim furoris euomit,
Prô Iuppiter quid est, quo ex hoc audio?
Stat inter aras, & deorum imagines,

Et quod

Et quod fateri cogor in medio foro,
Tacente memet hic perorat perditus,
Quicquid sacrorum est ore fœdans impio.
O fas priorum, motis ô prisci status,
Inuenta regum pro saluta publica
Pompiliorum nostra carpunt secula.
Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse diuos disputent?
Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post euolutos mille demum consules
Ab urbe Roma, ne retexam Nestoras,
Quicquid nouellũ surgit, olim non fuit,
Vis summam rerum nosse? Pyrrham consule.
Vbi iste uester tunc erat summus deus,
Diuum fauore quum puer Mauertius
Fundaret arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspicato condita
Ioui Statori debet, & dijs cæteris.
*Hoc sanctum ab æuo est, hoc ab * auis traditum,* * *atauis*
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra, faustus ut secundet gloriam
Procinctus, utq; subiugatis hostibus
Ductor quietum frenet orbem legibus,
Accingere ergo quisquis es nequißime
Pro principali rite nobiscum deos

Orare uita, uel quod hostem publicum
Pati necesse est, solue pœnam sanguine.
Spreuisse templa, respuisse est principem.
Tunc ille, nunquam pro salute, & maximis,
Fortißimisq́; principis cohortibus
Aliter precabor, quàm fidele ut militent,
Christiq́; lymphis ut renascantur patri,
Capiant & ipsum cœlitus paraclitum.
Vt idolorum respuant caliginem,
Cernant & illud lumen æternæ spei,
Non succulentis influens obtutibus,
Nec corporales per fenestras emicans,
Puris sed intus quod relucet mentibus.
Pupilla carnis craßa crassum perspicit,
Et res caduca, quod resoluendum est, uidet,
Liquidis uidendis aptus est animæ liquor,
Natura feruens sola, feruentißimæ
Diuinitatis uim coruscantem capit.
Hoc opto lumen Imperator nouerit
Tuus, meusq́;, si uelit fieri meus:
Nam si resistit Christiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubenti, crede, nunquam seruiam.
Statis ministri, clamitans iudex ait,
Statis? manusq́; continetis uindices?

Non rupta

Non rupta sulcis dissecatis uiscera?
Animam nec intus abditam rimamini,
Erumpit unde uox profana in principem?
Scindunt utrunq; milites teterrimi
Mucrone biulco pensilis latus uiri,
Sulcant per artus longa tractim uulnera,
Obliqua rectis, recta transuersis secant,
Et iam retectis pectus albet ossibus.
Nitendo anhelant, diffluunt sudoribus,
Quum sit quietus heros in quem sæuiunt,
Hæc inter, addit sponte Romanus loqui:
Si quæris ô præfecte uerum noscere,
Hoc omne quicquid lancinamur, non dolet.
Dolet, quod error pectori insidet tuo,
Populos quod istos tecum trahis perditos,
Currunt frequentes undiq; ad spectaculum
Gentile uulgus, heu gemenda corpora,
*Crudumq; nostræ sortis exemplum * tremunt.* * trahunt
Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
Emitto uocem de catasta celsior,
Christus paternæ gloriæ splendor, deus
Rerum creator, noster idem particeps
Spondet salutem perpetem credentibus.
Animæ salutem, sola quæ non occidit,
Sed iuge durans, dispares casus subit,

Aut luce fulget, aut tenebris mergitur,
Christum sequuta patris intret gloriam,
Disiuncta Christo mancipatur tartaro.
Curanda mercis qualitas, quæ nam mihi
Contingat olim perpetis substantiæ,
Nam membra paruipendo quo pacto cadant,
Casura certe lege naturæ suæ,
**cadat.* *Instat ruina quod resoluendum est * ruat.*
Nec distat ignis, & fidiculæ sæuiant,
An corpus ægrum languor asper torqueat,
Quum sæpe morbos maior armet sæuitia,
Non ungularum tanta uis latus fodit
Mucrone, quanto dira pulsat pleuresis.
Nec sic inusta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle uenas exedit,
Vel summam pellis ignis obductus coquit,
Papulasq; feruor æstuosus excitat,
Credas cremari stridulis cauteribus.
Miserum putatis quod retortis pendeo
Extentus ulnis, quod reuelluntur pedes,
Compago neruis quod sonat crepantibus,
Sic eiulantes ossa clamant diuidi,
Nodosa torquet quos podagra, & arthesis.
Horretis omnes hasce carnificum manus,
Num mitiores sunt manus medentium?

Lanlena

*Laniena quando sæuit hipocratica? *Lanina.
Viuum secatur uiscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putatur ferrum triste chirugos meis
Inferre costis, quod secat salubriter,
Non est amarum quo reformatur salus,
Videntur isti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus uiuidis.
Quis nescit autem quanta corruptela sit
Contaminatæ carnis ac solubilis?
Sordet, tumescit, liquitur, fœtet, dolet,
Inflatur ira, soluitur libidine:
Plerunq; felle tincta liuores trahit.
Aurum regestum nónne carni adquiritur?
Inlusa uestis, gemma, bombix, purpura,
In carnis usum mille quæruntur dolis,
Luxus uorandi carnis aruinam fouet,
Carnis uoluptas omne per nefas ruit.
Medere quæso carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac ut resecto debilis carnis situ
Dolore ab omni mens supersit libera,
Ne gestet ultra quod tyrannus amputet.
Nec terrearis turba circunstantium,
Hoc prædo solum quod peribit omnibus

Regi.

Regi clienti, pauperiq́, & diuiti,
Sic uernularum, sic senatorum caro
Tabescit, imò cum sepulchro condita est
Iactura uilis mordet, & damnum leue,
Si quo carendum est, perdere extimescimus.
Cur quod necesse est non uoluntas occupat?
Natura cur non uertit in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus præmijs.
Sed præmiorum forma quæ sit fortibus
Videamus, illa nempe quæ nunquam perit,
Cœlo refusus subuolabit spiritus,
Dei parentis perfruetur lumine
Regnante Christo stans in arce regia.
Quandoq; cœlum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati solis in terram globus,
Sphæram ruina menstrualem destruet,
Deus superstes solus, & iusti simul
Cum sempiternis permanebunt angelis.
Contemnunt præsens utile ô prudens homo,
Quod terminandum, quod relinquendum est tibi
Omitte corpus, rem sepulchri & funeris,
Tende ad futuram gloriam, perge ad deum.
Agnosce qui sis, uince mundum & seculum.
Vix dum eloquutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interserit

Asclepia-

Asclepiades, uertat istum carnifex
In os loquentis, inq; maxillas manum,
Sulcosq; acutos, & fidiculas transferat.
Verbositatis ipse rumpatur locus,
Scaturientes perdat ut loquacitas
Sermonis auras, perforatis follibus,
Quibus sonandi nulla lex ponit modum,
Ipsa & loquentis uerba torqueri uolo.
Implet iubentis dicta lictor improbus,
Charaxat ambas ungulis scribentibus
Genas, cruentis & secat faciem rotis,
Hirsuta barbis soluitur carptim cutis,
Et mentum adusq; uultus omnis scinditur.
Martyr fluentem fatur inter sanguinem:
Grates tibi ô præfecte magnas debeo,
Quod multa pandens ora, iam Christum loquor,
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus unus, impar ad laudes dei.
Rimas patentes inuenit uox ædita,
Multisq; fusa rictibus reddit sonos
Hinc inde plures, & profatur undiq;
Christi, patrisq; sempiternam gloriam,
Tot ecce laudant ora, quot sunt uulnera.
Tali repressus cognitor constantia,
Cessare pœnam præcipit, tunc sic ait

Per So-

Per Solis ignes iuro, qui nostros dies
Reciprocatis administrat circulis,
Cuius recursu lux & annus ducitur.
Ignis parandus iam tibi tristis rogi,
Qui fine digno corpus istud deuoret,
Quod perseuerans tam resistit nequiter
Sacris ueustis, nec dolorum spiculis
Victum fatiscit, fitq; pœnis fortius.
Quis hunc rigorem pectori iniecit stupor?
Mens obstinata est, corpus omne obcalluit,
Tantus nouelli dogmatis regnat furor,
Hic nempe uester Christus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipse suffixum Cruci.
Hæc illa crux est omnium nostrum salus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio est,
Scio incapacem te sacramenti impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum, nil diurnum nox capit.
Tamen tenebris proferam claram facem,
Sanus uidebit, lippos oclos obteget,
Remouete lumen, dicet insanabilis,
Iniuriosa est nil uidenti claritas,
Audi profane quod grauatus oderis.
Regem perennem rex perennis protulit,
In se manentem, nec minorem tempore,

Quia

Quia tempus illum non tenet, nam fons retro
Exordiorum est, & dierum & temporum,
Ex patre Christus, hoc pater quod filius.
Hic se uidendum præstitit mortalibus,
Mortale corpus sumpsit immortalitas,
Vt dum caducum portat æternus deus,
Transire nostrum posset ad cœlestia,
Homo est peremptus, & resurrexit deus.
Congressa mors est membra gestanti deo
Dum nostra tentat, cessit immortalibus,
Stultum putatis hoc sophistæ seculi,
Sed stulta mundi summus eligit pater,
Vt stultus esset seculi, prudens dei.
Antiquitatem Romuli, & Mauortiam
Lupam renarras primum, & omen uulturum,
Si res nouellas respuis, nil tam recens:
Vix mille fastis implet hanc ætatulam
Cursus dierum, conditore ab augure.
Sexcenta possum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, si sit ocium,
Multo ante clara, quàm capellam Gnosiam
Suxisse fertur Iuppiter, Martis pater,
Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.
Crux ista Christi, quam nouellam dicitis,
Nascente mundo factus ut primum est homo
Expressa

Expressa signis, expedita est literis,
Aduentus eius mille per miracula
Prænunciatus ore uatum consono.
Reges, prophetæ, iudicesq́;, & principes,
Virtute, bellis, cultibus, sacris, stilo,
Non destiterunt formam pingere crucis.
Crux prænotata, crux adumbrata est prius,
Crucem uetusta combiberunt secula.
Tandem relectis uocibus propheticis,
Aetate nostra comprobata antiquitas,
Coràm refulsit ore conspicabili,
Ne fluctuaret ueritas dubia fide,
Si non pateret teste uisu comminus.
Hinc nos & ipsum non perire credimus
Corpus sepulchro quod uorandum traditur,
Quia Christus in se mortuum corpus cruci
Secum excitatum uexit ad solium patris:
Viamq́; cunctis ad resurgendum dedit.
Crux illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
Nobis peremptus Christus, & nobis deus,
Christus reuersus, ipse qui moriens homo est,
* *simplex* *Natura * duplex, moritur & mortem domat,*
Reditq́; in illud quod perire nesciat.
Dixisse pauca sit satis de mysticis
Nostræ salutis deq́; processu spei,

Iamiam

Iamiam silebo, margaritas spargere
Christi uetamur inter immundos sues,
Lutulenta sanctum ne terant animalia.
Sed quia profunda non licet luctarier
Ratione tecum, consulamus proxima,
Interrogetur ipsa naturalium
Simplex sine arte sensuum sententia,
Fuci imperitus fac ut adsit arbiter.
Da septuennem circiter puerum, aut minus,
Qui sit fauoris liber, & non oderit
Quenquam, nec ullum mentis in uitium cadat,
Periclitemur quid recens infantia
Dicat sequendum, quid nouus sapiat uigor.
Hanc ille sancti martyris uocem libens
Amplexus, unum de caterua infantium
Paruum, nec olim lacte depulsum, capi,
Captumq; adesse praecipit: quid uis roga,
Inquit, sequamur quod probarit pusio.
Romanus ardens experiri innoxiam
Lactantis oris indolem: Filiole ait,
Dic quid uidetur esse uerum, & congruens,
Vnum ne Christum colere, & in Christo patrem,
An comprecari mille formarum deos?
Arrisit infans, nec moratus retulit:
Est quicquid illud, quod ferunt homines deum,

Q *Vnum*

Vnum esse oportet, quod uni est unicum,
Quum Christus hoc sit, Christus est uerus deus,
Genera deorum multa nec pueri putant.
Stupuit tyrannus, sub pudore fluctuans,
Nec uim decebat innocenti ætatulæ
Inferre legis, nec loquenti talia
Furor sinebat efferatus parcere:
Quis autor, inquit, uocis est huius tibi?
Respondit ille, mater, & matri deus,
Illa ex parente spiritu docta imbibit,
Quo me inter ipsa pasceret cunabula.
Ego ut gemellis uberum de fontibus
Lac paruus hausi, Christum & hausi credere.
Ergo ipsa mater adsit, exclamat cedo
Asclepiades, disciplinæ & exitum
Tristem suæ magistra spectet impia,
Male eruditi torqueatur funere
Infantis orba, quemq; corrupit, fleat.
Absit ministros uilis ut muliercula
Nostros fatiget, quantulus autem dolor
Vexabat artus, mortis auxilio breuis,
Oculi parentis punientur acrius,
Quàm si cruentæ membra carpant ungulæ.
Vix hæc profatus, pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates,

Mox &

Mox & remota ueste uirgis uerberent,
Tenerumq; duris ictibus tergum secent,
Plus unde lactis, quàm cruoris defluat,
Quæ cautes illud perpeti spectaculum?
Quis ferre possit æris, aut ferri rigor?
Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine uda uimina,
Quem plaga ferat roscidis liuoribus.
Ferunt minaces uerberantium genas
Inlachrymasse, sponte dimanantibus
Guttis per ora barbarum frementia,
Scribas & ipsos, & coronam plebium,
Proceresq; siccis non fletisse uisibus.
At sola mater hisce lamentis caret,
Soli sereno frons renidet gaudio,
Stat in piorum corde pietas fortior,
Amore Christi contumax doloribus,
Firmatq; sensum mollis indulgentiæ.
Sitire sese paruus exclamauerat,
Animæ æstuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ ut haustum posceret,
Quem torua mater eminus triste intuens
Vultu, & seueris uocibus sic increpat.
Puto imbecillo nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat,

Non hanc meorum uiscerum stirpem fore
Deo spopondi, non in hanc spem gloriæ
Te procreaui, cedere ut letho scias.
Aquam bibendam postulas, quum sit tibi
Fons illa uiuus præsto, qui semper fluit,
Et cuncta solus irrigat uiuentia,
Intus, forisq; spiritum, & corpus simul,
Aeternitatem largiens potantibus
Veniens ad illud mox fluentum si modo
Animo, ac medullis solus ardor æstuet
Videre Christum, quod semel potum affatim
Sic sedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita ut beata iam sitire nesciat.
Hic hic bibendus nate nunc tibi est calix,
Mille in Bethleem quem biberunt paruuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor
Aetas amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.
Exemplum ad istud nitere, ô fortis puer,
Generosa proles matris, & potentia,
Omnes capaces esse uirtutum pater
Mandauit annos, neminem excepit diem,
Ipsis triumphos annuens uagitibus.
Scis sæpe dixi quum docenti adluderes,
Et garrulorum signa uerborum dares,

Isaac

Isaac fuisse paruulum patri unicum,
Qui quum immolandus, aram & ensem cerneret.
Vltro sacranti colla praebuerit seni?
Narraui & illud nobile, ac memorabile
Certamen, una matre quod septem aediti
Gessere pueri, sed tamen factis uiri,
Hortante eadem matre, in ancipiti exitu
Poenae & coronae, sanguini ui ne parcerent.
Videbat ipsos apparatus funerum
Praesens suorum, nec mouebatur parens,
Laetata quoties aut oliuo stridula
Sartago frixum torruisset puberem,
*Dira, aut * cremasset laminarum impreßio.* *** crepasset*
Comam, cutemq; uerticis reuulserat
A fronte tortor, nuda testa ut tegmine
Ceruicem adusq; dehonestaret caput,
*Clamabat illa: * patere, gemmis uestiet* *** pater*
Apicem corona regio ex diademate.
Linguam tyrannus amputari iusserat,
Vni ex ephebis mater aiebat: satis
Iam parta nobis gloria est, pars optima
Deo immolatus, ecce nostri corporis
Digna est fidelis lingua quae sit hostia,
Interpres animi, enunciatrix sensuum,
Cordis ministra, praeco operti pectoris.

Prima offeratur in sacramentum necis,
Et sit redemptrix prima membrorum omnium.
Ducem dicatam mox sequentur cætera.
His Maccabæos incitans stimulis parens,
Hostem subegit subiugatum septies,
Quot fœta natis, tot triumphis inclyta,
Me partus unus ut feracem gloriæ
Mea uita præstet, in tua est situm manu.
Per huius alui fida conceptacula,
Per hospitalem mense bisquino larem,
Si dulce nostri pectoris nectar tibi,
Si molle gremium grata si crepundia,
Persiste, & horum munerum autorem adsere.
Qua nam arte nobis uiuere intus cœperis,
Nihilumq; & illud, unde corpus, nescio,
Nouit animator solus, & factor tui,
Impendere, ipsi, cuius ortus munere es,
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.
Talia canente matre iam lætus puer
** uulnerũ* *Virgas strepentes, & dolores * uerberum*
Ridebat, hic tum cognitor pronunciat:
Claudatur infans carcere, & tanti mali
Romanus autor torqueatur acrius.
Illum recentes per cicatricum uias
Denuo exarabant, quaq; acutum traxerant

Paulo ante ferrum, mox recrudescentibus
Plagis apertas persequebantur notas,
Quos iam superbus uictor ignauos uocat.
O non uirile robur, ô molles manus,
Vnam labantis dißipare tandiu
*Vos non * potesse fabricam corpusculi?* * potestis
Vix iam cohæret, nec tamen penitus cadit.
Vincens lacertos dexterarum inertium.
Citius cadauer dentibus carpunt canes.
Longeq; morsus uulturum efficacior
Ad deuorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiscitis.
Gula est ferina, socors edacitas
Exarsit istis turbida ira iudicis,
Seq; in supremam concitat sententiam.
Si te morarum pœnitet, finem citum
Subeas licebit, ignibus ucrabere
Damnatus, & fauilla iam tenuis fies.
*Abiens, at ille, quum foro * abriperent uirum* * arriperent
Truces ministri, pone respectans ait:
Appello ab ista perfide ad Christum meum
Crudelitate, non metu mortis tremens,
Sed ut probetur esse nil, quod iudicas.
Quid differo, inquit ille, utrosq; perdere,
Puerum, ac Magistrum, complices sectæ impiæ?

Gladius recidat uile uix hominis caput
Infantis, istum flamma uindex concremet,
Sit his sub uno fine dispar exitus.
Peruentum ad ipsum cædis implendæ locum,
Natum gerebat mater amplexu, & sinu,
Vt primitiuum crederes fœtum geri
Deo offerendum, sancti Abelis ferculo,
Lectum ex ouili puriorem cæteris,
Puerum poposcit carnifex, mater dedit,
Nec immorata est fletibus, tantum osculum
Impreßit unum, uale ait dulcißime,
Et quum beatus regna Christi intraueris,
Memento matris iam patrone ex filio.
Dixit, deinde dum ferit ceruiculam
Percussor ense, docta mulier psallere,
Hymnum canebat carminis Dauidici:
Pretiosi sancti mors sub aspectu dei,
Tuus ille seruus, proles ancillæ tuæ.
Talia reflexens explicabat pallium,
Manusq; tendebat sub ictu, & sanguine,
Venarum ut undam profluam manantium,
Et palpitantis oris exciperet globum,
Excepit, & charo applicauit pectori.
At parte campi ex altera, immanem pyram
Texebat ustor fumidus pinu arida,

Sarmenta

Sarmenta mistim subdita, & fœni struem
Spargens, liquato rore feruentis picis,
Quo flamma pastu cresceret ferocius.
Etiam retortis brachijs furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo,
Scio, inquit ille, non futurum ut concremer,
Nec paßionis hoc genus datum est mihi,
Sed restat ingens quod fiat miraculum.
Hæc eius ossa sequitur immensus fragor
Nubis ruentis, nimbus undatim nigro
Præceps aquarum flumine ignes obruit,
Alunt oliuo semicombustas faces,
Sed uincit imber iam madentem fomitem.
Trepidare teter carnifex rebus nouis
Turbatus, & qua posset arte, insistere,
Versare torres cum fauillis humidis,
Prunas maniplis consouere stupeis,
Et semen ignis inter undas quærere.
Quod quum tumenti nunciatum est iudici,
Commouit iram fellis implacabilis,
Quousq; tandem summus hic nobis magus
Inludit, inquit, Thessalorum carmine,
Pœnam peritus uertere in ludibrium.
Fortasse ceruix, si secandam iussero,
Flecti sub ensem non patebit uulneri,

Vel amputatum plaga collum diuidens,
Rursus coibit, ac reglutinabitur,
Humerisq; uertex eminebit additus.
Tentemus igitur ante partem quampiam
Truncare ferro corporis superstitis,
Ne morte simpla criminosus multiplex
Cadat, uel una perfidus cæde oppetat,
Quot membra gesta, tot modis pereat uolo.
Libet experiri Lerna, sicut traditur,
Vtrum renatis pullulascat artubus,
Ac se imminuti corporis damnis nouum
Instauret, ipse præsto tunc erit Hercules,
Hydrina suetus ustum ire uulnera.
Iam nunc secandi doctus adsit artifex,
Qui cuncta norit uiscerum confinia,
* *dißipare* *Vel nexa neruis * disparare uincula,*
Date hunc reuulsis qui medetur oßibus,
Aut fracta nodis sarciens compaginat.
Linguam priorem detrahat radicitus,
Quæ corpore omni sola uiuit nequior,
Illa & procaci peßima in nostros deos
Inuecta motu, fas profanauit uetus,
Audax & ipsi non pepercit principi.
Aristo quidam medicus accitus uenit,
Proferre linguam præcipit, profert statim

Martyr

Martyr retectam, & pandit ima faucium,
Ille & palatum tractat, & digito exitum
Vocis pererrans, uulneri explorat locum.
Linguam deinde longe ab ore protrahens,
Scalpellum in usq; guttur insertans agit,
Illo secante fila sensim singula,
Nunquam momordit martyr, aut os dentibus
*Compreßit arctis, * nec cruorem sorbuit,* * aut
Immotus & patente rictu constitit,
Dum sanguis extra defluit scaturiens,
Perfusa pulcher menta russo stemmate
Fert, & cruenti pectoris spectat decus,
Fruiturq; & ostro uestis ut iam regiæ.
Præfectus ergo ratus elinguem uirum
Cogi ad sacrandum posse quum uerbis carens
*Nil in deorum * oblacteraret dedecus* *oblatraret
Iubet reduci iam tacentem, & debilem,
Multo loquentis turbine olim territus.
Reponit aras ad tribunal denuo,
Et thus, & ignem uiuidum in carbonibus,
Taurina & exta, uel suilla abdomina,
Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu uideret dæmonas.
* *Irridet hoc Asclepiades l.etior,* * Arridet
Addit deinde: Nunquit inclementius,

Sicut

Sicut solebas, es paratus dicere?
Effare quoduis, ac per ora edissere.
Permittto, uocem libere ut exerceas.
Romanus alto corde suspirans diu,
Gemitu querelam traxit, & sic orsus est:
Christum loquenti lingua nunquam defuit,
** quo Nec uerba quæras * quæ regantur organo,*
Quum prædicatur ipse uerborum dator.
Qui fecit ut uis uocis expressa intima
Pulmone, & oris torta sub testudine,
Nunc ex palato det repercussos sonos,
Nunc temperetur dentium de pectine,
Sitq́; his agendis lingua plectrum mobile.
Si mandet idem, faucium sic fistulas
Spirare flatu concinentes consono,
Vt uerba in ipsis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier,
Nunc pressa parce labra, nunc biantia.
Dubitas ne uerti posse naturæ statum?
Cui facta forma est, qualis esset primitus.
Hanc nempe factor uertere, ut libet, potest,
Positasq́; leges texere, ac retexere,
Linguam loquela ne ministram postule.
Vis scire nostri numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris pressit pede,

Natura

Natura fluxa, ac tenuis in solidum coit,
Qui dispar illis legibus, quis condita est,
Solet natatus ferre, fert uestigia.
Habet usitatum munus hoc diuinitas,
* Quae uera nobis colitur in Christo, & patre, * Quam
Mutis loquelam, percitum claudis gradum,
Surdis fruendam reddere audientiam,
Donare caecis lucis insuctae diem.
Haec si quis amens fabulosa existimat,
Vel ipse tute, si parum fidelia
Rebare pridem, uera cognoscas licet:
Habes loquentem, cuius amputaueras
Linguam, probatis cede iam miraculis.
Horror stupentem persequutorem subit,
Timorq́; & ira pectus in caliginem
Vertere, nescit uigilet, an ne somniet,
Miratur haerens quod sit ostenti genus.
Formido frangit, armat indignatio.
Nec uim domare mentis effrenae potest,
Nec quo furoris tela uertat, inuenit,
Postremo medicum saeuus insontem iubet
Reum citari putari, nundinatum nunc arguit
Mercede certa pactus ut colluderet.
Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Versasse frusta, seu retunsis tactibus,

Aut ex-

Aut arte quadam uulnus illatum breue,
Quod sauciata parte linguam læderet,
Neruos nec omnes usquequaq; abscinderet.
Manere saluam uocis harmoniam probæ,
Non posse inani concauo uerba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit,
Esto ut resultet spiritus uacuo specu,
**exit Echo sed * extat inde, non oratio.*
Veris refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare uel tu nunc latebras faucium,
Intraq; dentes curiosum pollicem
Circunfer, haustus uel patentes inspice,
Lateat ne quicquam quod regat spiramina.
Quanquam forassem forte si puncto leui,
Tenuiue linguam contigissem uulnere,
Titubante plectro fatus esset debilis,
Nam quum magistra uocis in uitium cadit,
Vsus necesse est & loquendi intercidat.
Fiat periclum, si placet, cuiusmodi
Aedat querelam quadrupes, lingua eruta,
Elinguis, & quem porca grunitum strepat,
Cui uox fragosa, clamo est inconditus,
Probabo mutam nil sonare stridulum.
**nec Testor salutem principis, * me simplici*
Functum secantis arte, iudex optime,

Seruisse

Seruisse iußis absq; fraude publicis,
Sciat hic quis illi uerba suggillet deus,
Ergo unde mutus sit disertus, nescio.
His se Aristo purgat. At contra impium
Nil hæc latronem Christianorum mouent,
Magis, magisq; fertur in uesaniam,
Quærit num alienus sanguis illum asperserit
Virum, suóne fluxerit de uulnere.
Respondit his Romanus: eccum præstò sum,
Meus iste sanguis uerus est, non bubulus,
Agnoscis illum, quem loquor miserrime
Pagane, uestri sanguinem sacrum bouis,
Cuius litata cæde permadescitis.
Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire infulatus, festa uittis tempora
** Nectens, corona tum repexus aurea,* * Nexus
Cinctu Gabino sericam fultus togam.
Tabulis superne strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus,
Scindunt subinde uel terebrant aream,
Crebroq; lignum perforant acumine,
Pateat minutis ut frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua, & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,

Aut im-

Aut impeditus cornibus deducitur,
Necnon & auro frons coruſcat hoſtiæ,
Setasq; fulgor bractealis inficit.
Hic ut ſtatuta eſt immolanda bellua,
Pectus ſacrato diuidunt uenabulo,
Eructat amplum uulnus undam ſanguinis
Feruentis, inq; texta pontis ſubditi
Fundit uaporum flumen, & late æſtuat.
Tum per frequentes mille rimarum uias
Illapſus imber, tabidum rorem pluit,
Defoſſus intus quem ſacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe ſubiectans caput,
Et ueſte, & omne putrefactus corpore.
Qui nos ſupinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obijcit,
Oculos & ipſos perluit liquoribus,
Nec iam palato parcit, & linguam rigat
Donec cruorem totus atrum combibat.
Poſtquam cadauer ſanguine egeſto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, uiſu horridus.
Oſtentat udum uerticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atq; amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagijs,
Tabo recentis ſordidum piaculi,

Omnes

Omnes ſalutant, atq; adorant eminus,
Vilis quod illum ſanguis, & bos mortuus
Fœdis latentem ſub cauernis lauerint.
Addamus illam, uis, Hecatonben tuam?
*Centena ferro * quum cadunt animalia,* *cui
Variaq; abundans cæde reſtagnat cruor,
Vix ut cruentis augures natatibus
Poßint meare per profundum ſanguinem.
Sed quid macellum pingue puluinarium,
Quid maximorum lancinatores gregum,
Euiſcerata carne crudos criminor?
Sunt ſacra, quando uoſmetipſi exciditis,
Votiuus & quum membra detruncat dolor.
Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectisq; Matrem brachijs placat deam,
Furere, ac rotari, ius putatur myſticum,
Parta ad ſecandum dextra fertur impia,
Cœlum meretur uulnerum crudelitas.
Aſt hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciſo mitigans ab inguine,
Offert pudendum ſemiuir donum deæ,
Illam reuulſa maſculini germinis
Vena effluenti paſcit auctam ſanguine.
Vterq; ſexus ſanctitati diſplicet,
Medium retentat inter alternum genus,

R *Mas eſſe*

Mas esse cessat ille, nec fit fœmina.
Felix deorum Mater imberbes sibi
Parat ministros leuibus nouaculis.
Quid quum sacrandus accipit sphragitidas,
Acus minutas ingerunt fornacibus,
His membra pergunt urere, ut igniuerint
Quacunq; partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc sic consecratam prædicant.
Functum deinde quum relinquit spiritus,
Et ad sepulchrum pompa fertur funeris,
Partes per ipsas imprimuntur bractæ,
Insignis auri lamina obducit cutem,
Tergitur metallo, quod perustum est ignibus.
Has ferre pœnas cogitur gentilitas,
Hac dij coërcent lege cultores suos,
Sic dæmon ipse ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
At noster iste sanguis ex uestra fluit
Crudelitate, uos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora,
Si uos sinatis, incruente uiuimus,
At si cruente puniamur, uincimus.
Sed iam silebo, finis instat debitus,
Finis malorum, paßionis gloria.
Iam non

Iam non licebit improbe, ut licuit modo,
Torquere nostra, uel secare uiscera,
Cedas necesse est uictus, & iam desinas.
Cessabit equidem tortor, & sector dehinc,
Iudex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium,
Aliter silere nescit oris garruli
Vox inquieta, quam tubam si fregero.
Dixit, foroq; protrahi iussit uirum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidit illic fune collum martyris
Lictor nefandus, sic peracta est passio,
Anima absoluta uinculis, cœlum petit.
Gesta intimasse cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem uoluminum,
Seriemq; tantæ digerens tragœdiæ,
Lætatus, omne crimen in fasces refert
Suum tyrannus, chartulis uiuacibus.
Illa sed ætas conficit diutina,
**Fuligo fuscat, puluis obducit situ,* *Vligo
Carpit senectus, aut ruinis obruit,
Inscripta Christo pagina immortalis est,
Nec obsolescit ullus in cœlis apex.
Excepit adstans angelus coram deo,
Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit,

Nec uerba solum differentis condidit,
Sed ipsa pingens uulnera expressit stilo,
Laterum, genarum, pectorisq́;, & faucium.
Omnis notata est sanguinis dimensio,
Vt quanq; plagam sulcus exarauerit,
Altam, patentem, proximam, longam, breuem,
Quæ uis doloris, quiue segmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regestis liber est cœlestibus,
Monimenta seruans laudis indelebilis,
Relegendus olim sempiterno iudici
Libramine æquo, qui malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.
Vellem sinister inter hœdorum greges
Vt sum futurus, eminus dinoscerer,
Atq; hoc precante diceret rex optimus,
Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi,
Sit dexter agnus, induatur uellere.

PASSIO HIPPOLYTI martyris ad Valerianum episcopum.

Carmen elegiacum.

INnumeros cineres sanctorum Romula in urbe
Vidimus ô Christi Valeriane sacer.
Incisos

Incisos tumulis titulos, & singula quæris,
Nomina difficile est ut replicare queam.
Tantos iustorum populos furor impius hausit,
Quum coleret patrios Troia Roma deos.
Plurima literulis signata sepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas,
Marmora quæ solum significant numerum.
Quanta uirum iaceant congestis corpora aceruis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossas mole sub una
Reliquias memini me didicisse hominum.
Quorum solus habet comperta uocabula Christus,
Utpote quos proprie iunxit amicitiæ.
Hæc dum lustro oculis, & sicubi forte latentes
Rerum apices ueterum per monumenta sequor:
Inuenio Hippolytum qui quondam schisma Nouati
Presbyter attigerat, nostra sequenda negans.
Usq; ad martyrij prouectum insigne tulisse
Lucida sanguinei præmia supplicij.
Nec mirere senem peruersi dogmatis olim
Munere ditatum catholicæ fidei.
Quum iam uesano uictor raperetur ab hoste
Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore suæ multis comitantibus ibat,

Consultus quæ nam secta foret melior,
Respondit: fugite ô miseri execranda Nouati
Schismata, catholicis reddite uos populis.
Vna fides uigeat, prisco quæ condita templo est,
Quam Paulus retinet, quamq́; cathedra Petri,
Quæ docui, docuisse piget, uenerabile martyr
Cerno quod à cultu rebar abesse dei.
His ubi detorsit leuo de tramite plebem,
Monstrauitq́; sequi quà uia dextra uocat:
Seq́; ducem recti spretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius autor erat.
Sistitur insano rectori christicolas tunc
Ostia uexati per Tyberina uiros.
Illo nanq; die Roma secesserat, ipsos
Peste suburbanos quateret populos.
Non contentus humum celsæ intra mœnia Romæ
Tingere iustorum cædibus assiduis.
Ianiculum quum iam madidum, fora, rostra, suburram
Cerneret eluuie sanguinis affluere.
Protulerat rabiem Tyrrheni ad littoris oram,
Quæq́; loca æquoreus proxima portus habet.
Inter carnifices, & constipata sedebat
Officia, extructo celsior in solio.
Discipulos fidei, detestandiq́; rebelles
Idolij, ardebat dedere perfidiæ.

Carcereo

Carcereo crinita situ stare agmina contra
Iusserat horrendis excrucianda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, uirgarum concrepitare fragor.
Vngula fixa cauis costarum cratibus altos
Pandere secessus, & lacerare iecur.
Ac iam lassatis iudex tortoribus ibat
*In furias, cassa * cognitione fremens.* * cōditione
Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
Supplicia, auderet qui uitiare animam.
*Inde furens quæsitor ait, iam tortor ab * uno* * unco
Desine, si uana est quæstio, morte agito.
Huic abscinde caput, crux istum tollat in auras,
Viuentesq́; oculos offerat alitibus.
Hos rape præcipites, & uinctos conijce in ignem,
Sit pyra quæ multos deuoret una reos.
En tibi quos properes rimosæ imponere cymbæ,
Pellere & in medij stagna profunda freti.
*Quos ubi susceptos * rapidum malesuta per æquor* * rabidum
*Vexerit, & tumidis * cessa labarit aquis.* * celsa lau-
Dissociata putrem laxent tabulata carinam. rit
Conceptumq́; bibant undiq; naufragium.
Squamea cœnoso præstabit uentre sepulchrum
Bellua consumptis cruda cadaueribus.
Hæc persultanti, celsum subito ante tribunal

Offertur senior nexibus implicitus.
Stipati circum iuuenes clamore ferebant
Ipsum Christicolis esse caput populis.
Si foret extinctum propere caput, omnia uulgi
Pectora Romanis sponte sacranda deis.
Insolitum lethi poscunt genus, & noua pœna
Inuenta, exemplo quo trepident alij.
Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereatq; feris dilaceratus equis.
Vix hæc ille, duo cogunt animalia freni
Ignara insueto subdere colla iugo.
Non stabilis, blandiue manu palpata magistri,
Imperiumq; equitis ante subacta pati.
Sed campestre uago nuper pecus è grege captum,
Quod pauor indomito corde ferinus agit.
Iamq; reluctantes sociarant uincula bigas,
Oraq; discordi fœdere nexuerant.
Temonis uice funis inest, qui terga duorum
Diuidit, & medius tangit utrunq; latus.
Deq; iugo in longum se post uestigia retro
Protendens trahitur, transit & ima pedum.
Huius ad extremum sequitur qua puluere summo
Cornipedum refugas orbita trita uias,

Crura

Crura uiri innectit laqueus, nodoq; tenaci
*Astringit plantas, * atq; rudente ligat.* * cumq;
Postquam composito satis instruxere paratu
Martyris ad pœnam, uerbera, uincla, feras
Instigant subitis clamoribus, atq; flagellis,
Iliaq; infestis perfodiunt stimulis
Vltima uox audita senis uenerabilis haec est:
Hi rapiant artus, tu rape Christe animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur
Quà sonus, atq; tremor, quà furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget,
Nec cursus uolucer mobile sentit onus.
Per syluas, per saxa ruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
Prosternunt sepes, & cuncta obstacula rumpũt,
Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
Scissa minutatim labefacta corpore frusta
Carpit spinigeris stirpibus hirtus ager.
Pars summis pendet scopulis, pars sentibus hæret,
Parte rubent frondes, parte madescit humus.
Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis uiget umbris,
Effigians tracti membra cruenta uiri.
Rorantes saxorum apices uidi optime Papa,

Purpureasq; notas uepribus impositas.
Docta manus uirides imitando effingere dumos,
Luserat & minio roseolam saniem.
Cernere erat ruptis compagibus ordine nullo
Membra per incertos sparsa iacere situs.
Addiderat charos gressu, lachrymisq; sequentes
Deuia quà fractum semita monstrat iter.
Mœrore attoniti, atq; oculis rimantibus ibant,
Implebantq; sinus uisceribus laceris.
Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
Caniciem molli confouet in gremio.
Hic humeros, truncasq; manus, & brachia, & ulnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ siccantur harenæ
** infecto* *Ne quis in * intacto puluere ros maneat.*
Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis
Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit.
Nec iam densa sacro quicquam de corpore sylua
Obtinet, aut plenis fraudat ab exequijs.
Cumq; recensitis constaret partibus ille
Corporis integri qui fuerat numerus:
Nec purgata aliquid deberent inuia toto
Ex homine, extersis frondibus & scopulis.
Metando eligitur tumulo locus, Ostia linquunt,
Roma placet, sanctos quæ tenet cineres.

Haud

Haud procul extremo culta ad pomeria uallo
*Mersa latebrosis crypta * patet foueis.* * fouet
Huius in occultum gradibus uia prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namq; fores summotenus intrat hiatu,
Illustratq; dies limina uestibuli.
Inde ubi progressu facili nigrescere uisa est
Nox obscura loci per specus ambiguum.
*Occurrunt celsis * immensa foramina tectis,* * immissa
Quae iaciunt claros antra super radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,
Arcta sub umbrosis atria porticibus.
Attamen excisi subter caua uiscera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur absentis per subterranea solis
Cernere fulgorem, luminibusq; frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis
Propter ubi apposita est ara dicata deo.
Illa sacramenti donatrix mensa, eademq;
Custos fida sui martyris apposita.
Seruat ad aeterni spem Iudicis ossa sepulchro,
Pascit item sanctis Tybricolas dapibus.
Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hic corruptelis, animiq; & corporis aeger

Orani

Oraui quoties, stratus opem merui.
Quod lætor reditũ, quod te uenerande sacerdos
Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem,
Hippolyto scio me debere, deus cui Christus
Posse dedit, quod quis postulet annuere.
Ipsa illas animæ exuuias, quæ continet intus
Aedicula argento fulgurat ex solido.
Præfixit tabulas diues manus æquore leui,
Candentes recauum quale nitet speculum.
Nec Parijs contenta aditus obducere saxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane salutatum concurritur. omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt solis adusq; obitum.
Conglobat in cuneum latios simul, ac peregrinos
Permistim populos, religionis timor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
Iam cum se renouat decursis mensibus annus,
Natalemq́; diem passio festa refert.
Quanta putas studijs certantibus agmina cogi,
Quæue celebrando uota coire deo?
Vrbs augusta suos uomit, effunditq́; Quirites,
Vna & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx umbonibus æquis
Discrimen procerum, præcipitante fide.

Nec mi-

Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus
Exultant fremitus uariarum hinc inde uiarum,
Indigena & Picens, plebs & Ethrusca uenit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, iamq; Nolanus adest.
Quisq; sua lætus cum coniuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spatijs.
Angustum tantis illud specus esse cateruis,
Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
Stat sed iuxta aliud quod tanta frequentia templum
Tunc adeat cultu nobile regifico.
Parietibus celsum sublimibus, atq; superba
Maiestate potens, muneribusq; opulens.
Ordo columnarum geminus laquearia tecti
Sustinet auratis suppositus trabibus.
Adduntur graciles tecto breuiore recessus,
Qui laterum seriem iugiter exinuent.
At medios aperit tractus uia latior alti
Culminis, exurgens editiore apice.
Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat unde deum.
Plena laborantes ægre domus accipit undas,

Arctaq;

Arctaq; confertis æstuat in foribus.
Maternum pandens gremium quo condat alumnos,
Ac foueat fœtos accumlata sinus.
Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, ut ipsa uocat.
Prisco more diem quem te quoq; sancte magister
Annua festa inter dinumerare uelim.
Crede salutigeros feret hic uenerantibus ortus.
Lucis honorat e præmia restituens.
Inter solennes Cypriani uel Chelidonij,
Eulaliæq; dies currat & iste tibi.
* credita *Sic te pro populo cuius tibi * tradita uita est,*
Orantem Christus audiat omnipotens.
Sic tibi de pleno lupus excludatur ouili,
Agna nec ulla tuum captum gregem minuat
Sic me gramineo remanentem deniq; campo
Sedulus ægrotam pastor ouem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleueris agnis,
Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

PASSIO BEATORVM *Apostolorum Petri & Pauli.*

Carmen Archilochium, cõstans tetrametro bucolico, & tribus trochæis. Alterum uero

uero Iambicum Hipponactium, constans semiquinaria Iambica; & tribus Iambis, hoc modo.

¯ υυ ¯ υυ ¯ ¯ ¯ υυ ¯ υ ¯ υ ¯ υ

¯ ¯ υ ¯ ¯ ¯ υ ¯ υ ¯ υ

PLus solito coëunt ad gaudia, dic amice quid sit,
Romam per omnem cursitant, ouantq́;.
Festus apostolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus utrunq; dies, pleno tamen innouatus anno
Vidit superba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo
Binis dicatum cespitem trophæis.
Et crucis, & gladij testis, quibus irrigans easdem
Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis,
Pendere iussum præminente ligno.
Ille tamen ueritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magistri:
Exigit ut pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quo spectet imum stipitem cerebro.

Figitur

Figitur ergo manus ſubter, ſola uerſus in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.
Nouerat ex humili cœlum citius ſolere adiri.
Deiecit hora, ſpiritum daturus.
Vt teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diemq́; eundem Sol reduxit ortus.
Euomit in iugulum Pauli Nero *feruidum furorem,*
Iubet feriri gentium magiſtrum.
Ipſe prius ſibimet finem cito dixerat futurum,
Ad Chriſtum eundum eſt, iam reſoluor, inquit.
Nec mora, protrahitur, pœnæ datur, immolatur enſe,
Non hora uatem, non dies fefellit.
Diuidit oſſa duum Tybris, *ſacer ex utraq; ripa,*
Inter ſacrata dum fluit ſepulchra.
Dextra Petrum *regio tectis tenet aureis receptum,*
Canens oliua, murmurans fluento.
Nanq; ſupercilio ſaxi liquor ortus, excitauit
* Frondem — ** Fontem perennem chriſmatis feracem.*
Nunc pretioſa ruit per marmora, lubricatq́; cliuum
Donec uirenti fluctu & Colymbo.
Interior tumuli pars eſt ubi lapſibus ſonoris
Stagnum niuali uoluitur profundo.
Omnicolor uitreas pictura ſuperne tingit undas,
Muſci relucent, & uireſcit aurum.
Cyaneusq́; latex umbram trahit imminentis oſtri,

Credas

Credas moueri fluctibus lacunar.
Pastor oues alit, ipse illic gelidi rigore fontis
Videt sitire quas fluenta Christi.
Parte alia titulum Pauli *uia seruat Ostiensis,*
Qua stringit annis cespitem sinistrum.
Regia Pompa *loci est, princeps bonus has sacrauit arces,*
Lusitq; magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus sublevit, ut omnis aurulenta
Lux esset intus, ceu iubar sub ortu.
Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.
Tum Camyros *hyalo insigni uarie cucurrit arcus,*
Sic prata uernis floribus renident.
Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
Vrbi colendas quas dedit togatæ.
Aspice, per bifidas plebs Romula *funditur plateas,*
Lux in duobus feruet una festis.
Nos ad utrunq; tamen gressu properemus incitato,
Et his & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius qua fert uia pontis Hadriani,
Leuam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius soluit sacra peruigil sacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatq; uota.
Hæc didicisse sat est Romæ *tibi, tu domum reuersus,*
*Diem * bis festum si colas memento.* *bifestum

S *Passio*

PASSIO CYPRIANI
Martyris & Episcopi Carthaginensis.

Versus est Archilochius, constans tetrametro bucolico, & tribus Trochæis, hoc modo.

¯ v v ¯ v v ¯ ¯ ¯ v v ¯ v ¯ v ¯ v

Punica terra tulit, quo splendeat omne quicquid usquam est,
Inde domum Cyprianũ sed decus orbis, & magistrum.
Est proprius patriæ martyr, sed amore, & ore noster,
Incubat in Lybia sanguis, sed ubiq; lingua pollet:
Sola superstes agit de corpore, sola obire nescit,
Dũ genus esse hominũ Christus sinet & uigere mundũ,
Dum liber ullus erit, dum scrinia sacra literarum.
Te leget omnis amans Christum, tua Cypriane discet,
Spiritus ille dei, qui fluxerat autor in prophetas
Fontibus eloquij te cœlitus actus inrigauit,
O niue candidius linguæ genus, ô nouum saporem
Vt liquor ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum,
Sedem animæ penetrat, mentẽ fouet, & pererrat artus,
Sic deus interius sentitur, & inditur medullis.
Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela.
Deerat apostolicis scriptis opulentus executor,

Eligitur

Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
Quæq; uoluminibus Pauli famulata disputaret,
Quo mage cruda hominum præcordia perpolita nescirent,
Siue timoris opus, seu mystica, uel profunda Christi,
Vnus erat iuuenum doctißimus, artibus sinistris,
Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra,
Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta.
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Christus,
Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti,
Iamq; figura alia est, quàm quæ fuit oris & nitoris,
Exuitur tenui uultus cute, transit in seueram,
Deflua cæsaries compescitur ad breues capillos,
Ipse modesta loqui, spem quærere, regulam tenere,
Viuere iustitiæ Christi, & penetrare dogma nostrum.
His igitur meritis dignißimus usq; episcopale
Prouehitur solium Doctor, capit & sedile summum.
Valerianus opum princeps erat, atq; Gallienus,
Constituere simul pœna capitis deum fatenti,
Millia terrigenum spurcißima iusserant sacrari,
Contrà animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ uirtutis honore discreparet,
Neu fidei pretium quis funere degener timeret,
Esse leuem cruciatum, si modo conferat futura,

Quæ deus ipse uiris intermina fortibus spopondit,
Merce doloris emi spem luminis, & diem perennem,
Omne malum uolucri tempore transuolare cursum,
Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat,
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris
Seq; caput gladio submittere, sanguinem dicare,
Qui sociare animam Christo uelit, ut comes sequatur.
His ubi corda uirum Christo calefacta præparauit,
Ducitur ante alios Proconsule persurente uinctus.
* altius Antra latent Tyriæ Carthaginis * abditis reposta,
Conscia tartareæ caliginis abdicata soli:
Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & catena
Nexus utraq; manu, nomen patris inuocat supremi:
* Christus deus Omnipotens genitor * Christi decus, & creator orbis,
Christe parens hominis, quem diligis, & uetas perire,
Ille ergo uipereis, quem tu bonus oblitum uenenis
Criminibus uarijs tinctum miseratus abluisti,
Iamq; tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter.
Et nouus ex ueteri, nec iam reus, aut nocens, ut ante,
Si luteum facili charismate pectus expiasti:
Vise libens tenebris ergastula cæca dissipatis,
Eripe corporeo de carcere, uinculisq; mundi
Hanc animam, liceat fuso tibi sanguine immolari.
Ne qua ferum reprimat clementia iudicem tyranni,
Neu sciat inuidia mitescere, gloriam negare.

De quoq;

Da quoq; ne quis iners sit de grege, quem tuum regebam,
Ne cadat impatiens pœnæ, titubetúe quis tuorum,
Incolumen ut numerum reddam tibi, debitumq́; soluam.
Vocibus his dominum permouerat, influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis, autor acrioris
Ingenij stimulis, ut pectora subditis calerent
Ad decus egregium discrimine sanguinis petendum,
Non trepidare docens, nec cedere, nec dolore uinci,
Laudis amore rapi, Christum sapere, & fidem tueri.
Fama refert, foueam campi in medio patere iussam,
Calce uaporifera summos prope margines refertam.
Saxa recocta uomunt ignem, niueusq́; puluis ardet,
Urere tacta potens, & mortifer ex odore flatus,
Appositam memorant aram fouea stetisse summa
Lege, sub hac salis aut micam, iecur & suis litarent
Christicolæ, aut mediæ sponte inruerent in ima fossæ.
Prosiluere alacres cursu rapido simul trecenti,
Gurgite puluereo mersos liquor aridus uorauit,
Præcipitemq́; globum fundetenus implicauit imo.
Corpora candor habet, candor uehit ad superna mentes
Candida Massa dehinc dici meruit per omne sęclum
Lætior interea iam Thascius ob diem suorum,
Sistitur indomiti proconsulis eminus furori.
Dogmatis, atq; loci iussus genus, Christianus inquit,
* Trado salutiferi mysteria consecrata Christi, * Seruo

S ʃ Ille sub

Ille sub hæc, satis est iam criminis, ipse confitetur
Thascius, ipse Iouis fulmen negat. expedite ferrum,
Carnificis gladio pœnam luat hostis idolorum.
Ille deo meritas grates agit, & canit triumphans.
Fleuit obire uirum mæsta Africa, quo docente, facta est
Cultior eloquio, cuius sibi docta gloriatur,
Mox tumulum lachrymans struxit, cineresq; cõsecrauit.
Desine flere bonum tantum, tenet ille regna cœli,
Nec minus inuelitat terris, nec ab hoc recedit orbe,
Differit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.
Nec Lybiæ populos tantum regit, exitusq; in ortum
Solis, & usq; obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos,
Præsidet Hesperiæ, Christum serit ultimis Hiberis.
Deniq; doctor humi est, idem quoq; martyr in supernis,
* illinc *Instruit hic homines, * illic pia dona dat patronus.*

PASSIO AGNETIS MARTIRIS.

Carmen Alchaicũ, cõstans Pentemimere Iambica, & duobus dactylis, hoc modo:

– – ∪ – – – ∪ ∪ – ∪ ∪

AGnes sepulchrum est Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.

Conspectu

Conspectum in ipso condita turrium
Seruat salutem uirgo quiritium:
Nec non & ipsos protegit aduenas,
Pura ac fideli pectore supplices,
Duplex corona est præstita martyri,
Intactum ab omni crimine uirginali,
Mortis deinde gloria liberæ,
Aiunt iugali uix habilem toro,
Primis in annis forte puellulam
Christo calentem, fortiter impijs
Iußis renisam, quo minus idolis
Addicta, sacram desereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi iudicis illice,
Nunc sæuientis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpusq; duris excercitatibus
Vltro offerebat, non renuens mori.
Tum trux tyrannus, si facile est, ait,
Pœnam subactis ferre doloribus,
Et uita uilis spernitur, at pudor
Charus dicatæ uirginitatis est.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum est, ad aram ni caput adplicet,
Ac de Minerua iam ueniam roget.

Quam uirgo pergit temnere uirginem,
Omnis iuuentus inruat, & nouum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud, inquit Agnes, immemor est ita
Christus suorum, perdat ut aureum
Nobis pudorem, nos quoq; deserat,
Præsto est pudicis, nec patitur sacræ
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis sanguine, si uoles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam, publicitus iubet
Flexu in plateæ sistere uirginem,
Stantem refugit mœsta frequentia,
Auersa uultus, ne petulantius
Quisquam uerēdum conspiceret locum.
Intendit unus forte procaciter
Os in puellam, nec trepidat, sacram
Expectare formam lumine lubrico.
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens, atq; oculos ferit,
Cæcus corusco lumine corruit,
Atq; in plateæ puluere palpitat,
Tollunt sodales seminecem solo,
Verbisq; deflent exequialibus.
Ibat triumphans uirgo, deum patrem

Christumq;

Christumq; sacro carmine concinens,
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar nec uiolabile
Experta uictrix uirginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudisse Christo, redderet ut reo
Lucem iacenti, tum inuenit halitum
Vitæ innouatum uisibus integris.
Primum sed Agnes hunc habuit gradũ
Cœlestis aulæ, mox alius datur
Ascensus, iram nam furor incitat
Hostis cruenti, uincor ait gemens,
Astringe ferrum miles, & exere
Præcepta summi regia principis.
Vt uidit Agnes stare trucem uirum
Mucrone nudo, lætior hæc ait:
Exulto, talis quod potius uenit
Vesanus, atrox, turbidus, armiger,
Quàm si ueniret languidus ac tener,
Mollisq; ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic hic amator iam fateor placet,
Ibo inruentis greßibus obuiam,
Nec demorabor uota calentia
Ferrum in papillas omne recepero,

 Pectus

Pectusq; ad imum uim gladij traham.
Sic nupta Christo transiliam poli
Omnes tenebras, æthere celsior.
Aeternæ rector diuide ianuas
Cœli obseratas terrigenis prius,
Ac te sequentem Christe animam uoca,
Quum uirginalem, tum patris hostiam.
Sic fata, Christum uertice cernuo
Supplex adorat, uulnus ut imminens
Ceruix subiret prona paratius.
Ast ille tantam spem peragit manu,
Vno sub ictu nam caput amputat.
Sensum doloris mors cita præuenit.
Exutus inde spiritus emicat,
Liberq; in auras exilit. Angeli
Sepsere euntem tramite candido.
Miratur orbem sub pedibus situm,
Spectat tenebras ardua subditas,
Ridetq; solis quod rota circuit.
Quod mundus omnis uoluit, & implicat,
Rerum quod atro turbine uiuitur.
Quod uana secli mobilitas rapit,
Reges, tyrannos, imperia, & gradus.
Pompasq; honorum stulta tumentium,
Argenti & auri uim rabida siti

Cunctis

Cunctis petitam per uarium nefas,
Splendore multo structa habitacula.
Illusa pictæ uestis inania,
Iram, timorem, uota, pericula.
Nunc triste longum, nunc breue gaudium.
Liuoris atri fumificas faces,
Nigrescit unde spes hominum, & decus,
Et quod malorum tetrius omnium est,
Gentilitati sordida nubila.
Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
Stans, & Draconis calce premens caput.
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit uenenis, mergit & inferis.
Nunc uirginali perdomitus solo,
Cristas cerebri deprimit ignei,
Nec uictus audet tollere uerticem.
Cingit coronis interea deus
Frontem duabus Martyris innubæ,
Vnam decemplex ædita sexies
Merces perenni lumine conficit.
Centenus extat fructus in altera.
O uirgo felix, ô noua gloria,
Cœlestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluuionibus
Vultum gemello cum diademate,

Cui posse

Cui posse soli cunctiparens dedit
Castum uel ipsum reddere fornicem.
Purgabo roris propitiabilis
Fulgore, nostrum si iecur impleas,
Nil non pudicum est, quod pia uisere
Dignaris, almo uel pede tangere.

FINIS.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS,

V. C. ἀποθέωσις, *id est, de diuinitate.*

PRAEFATIO.

Carmen est heroicum Dactylicum.

Est tria summa deus, trinum specimen, uigor unus,
Corde patris genita est Sapientia, filius ipse est.
Sanctus ab æterno subsistit spiritus ore,
Tempore nec senior pater est, nec numine maior:
Nam sapiens retro semper deus, edidit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum.

Aedere

Aedere sed uerbum patris est, at caetera Verbi
Adsumptum gestare hominem, reparare peremptum,
Conciliare patri, dextráq; in sede locare,
Spiritus ista dei complet, deus ipse fideles
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et patris, & Christi uirtutem in corpora transfert.

HYMNUS IN INFIDELES.

Carmen Epodon, constans senario Iambico, cui additus est dimeter Iambicus, qui sic se habent.

-- u- u- u- -- u-

-- u- -- u-

EST uera secta te magister consulo?
Rectámne seruamus fidem?
An uiperina non cauemus dogmata?
Et nescienter labimur?
Arctam salutis uix uiam discernere est
Inter reflexas semitas.
Tam multa surgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua qua se conferunt diuortia

Hinc inde

Hinc inde textis orbitis.
Quas si quis errans, ac uagus sectabitur
Rectum relinquens tramitem,
Scrobis latentis pronus in foueam ruent,
Quam fodit hostilis manus.
Manus latronum quae uiantes obsidet,
Iter sequentes deuium.
Quid non libido mentis humanae struat?
Quid non malorum pruriat?
Statim lacessunt omnipollentis dei
Calumniosis litibus.
Fidem minutis dissecant, ambagibus
Vt quisquis lingua nequior,
Soluunt, ligantq; quaestionum uincula
Per syllogismos plectiles.
Vae captiosis sycophantarum strophis,
Vae uersipelli astutiae.
Nodos tenaces recta rumpit regula
Infesta dissertantibus.
Idcirco mundi stulta delegit deus,
Vt concidant sophistica.
Deq; imbecillis subiugauit fortia,
Simplex ut esset credere.
Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,
Impingat in quem uanitas.

Signum

Signum cauenti, non cauenti scandalum.
Hunc sternit, illum dirigit.
Dum plura tentat cæcus incerto gradu,
Incurrit id quod obuium est.
Fax sola fidei est præferenda greßibus,
Vt recta sint uestigia.
Quis in tenebris hostis errantes tamen
Pulsat, trahitq́, & preterit.
Qui sparsa ad ipsum commeantem transitum
Frumenta sæuus deuorat.
Qui læta Christi culta fur interpolat,
Addens auenas æmulas.
Quas de ueneni lacte in herbam fertilem
Patitur colonus crescere:
Ne forte culmum fibra inanis spiceum
Simul reuulsa internecet.
Expectat ergo dum dolosa, & farrea
Feruens coquat maturitas.
Dat uentilabro lecta quæq́ ut horreis,
Vrat recrementum focis.
Refert sed ipsa nosse, quæ messem necant
Zizaniorum semina.

CONTRA HAERESEM,
quæ patrem passum affirmat.

plurim a

PLurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu
Dogmata catholicā maculēt male prodita linguā.
Ille patrem pellens solio detrudit in arctum
Corporis humani gestamen, nec pauet ipsum
Obiectare neci, duroq; adfigere ligno.
Paßibilis ne deus? cuius species, & imago
Nulli uisa unquam, nec enim comprendier illa
Maiestas facilis, sensuue, oculisue, manuue.
Ioannis magni celebris sententia præstò est:
Haud unquam testata deum potuisse uideri.
Ille pater quem nulla acies uiolenta tuendo
Eminus ardentis penetrauit acumine uisus,
Qui se formam hominis non induit, & deitatis
Immensum adsumpto non temperat ore, modoue,
Aut euangelici pietas spernenda libelli
Iam blasphema tibi est? aut nunquam uisa beati
Vis intacta patris, non admiscenda caducis,
Sed tamen & patris est specimen, quod cernere fas sit
Humanis aliquando oculis concurrere promptum,
Quod quamuis hebes intuitus speculamine glauco,
Humentiq; acie potuit nebulosus adire,
Quisq; hominum uidisse deum memoratur, ab ipso
Infusum uidit gnatum, nam filius hoc est,
Quod de patre micans se præstitit inspiciendum,
Per species quas posset homo comprendere uisu.

Nam me-

Nam mera maiestas est infinita, nec intrat
Obtutus, aliquo ni se moderamine formet.
Hoc uidit princeps generosi seminis Abram,
Iam tunc dignati terras inuisere Christi
Hospes homo in triplicem numen radiasse figuram.
Hoc conluctantis tractarunt brachia Iacob,
Ipse dator legis diuinæ accedere coràm
Iussus, amicitiæ conlato qui stetit ore
Comminus; & sacris coniunxit uerba loquelis,
Carnis in effigie Christum secernere sensit,
Sed maiora petens, animum per uota tetendit
Inconcessa homini, plusquam mortale laborans,
Ipsum quantus erat sine corpore uisere Christum.
Deniq; post multi sermonis mutua, postq;
Conspectum præsentis heri, & consertia longa,
Quæso ait, ut liceat te nunc deus optime nosse.
Respondit dominus, mea non me cernere iustis
Posteriora dabo, quid apertius absq; aliena
Quàm sumat facie uerbum non posse uideri?
Posse tamen, quum malit idem nunquam patre uiso
Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro,
Sæpe & in angelicas uel mortales memoratum est
Induci species, queat ut sub imagine cerni.
Hoc uerbum est, quod uibratum patris ore benigno
Sumpsit uirgineo fragilem de corpore formam.

Inde figuram hominis, nondum sub carne Moysi
Obiecta, effigiem nostri signuerat oris,
Quod quandoq; deus uerbi uirtute coactum
*simulabat Sumpturus corpus faciem * referebat eandem.
Sed tamen & sentum uisa est excita cremare
Flamma rubum, deus in spinis uolitabat acutis,
Vulnificasq; comas, innoxius ignis agebat,
Esset ut exemplo, deus inlapsurus in artus
Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
Et peccata malis hirsuta doloribus implent.
Inculto nam stirpe frutex uitiosus iniquis,
Luxuriem uirgis inhonesto effundere succo
Cœperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
Cernere erat steriles subito splendescere frondes,
Accensisq; citum folijs magno impete late
Conlucere deum, nec spinea lædere texta,
Lambere sanguineos fructus, & poma cruenta,
Stringere mortiferi uitalia germina ligni.
Quandoquidem tristes purgantur sanguine culpæ,
Quem contorta rubus densis cruciatibus edit.
Ergo nihil uisum, nisi quod sub carne uidendum
Lumen, imago dei, Verbum deus, & deus ignis,
Qui sentum nostri peccamen corporis implet:
Nam lucis genitor, Verbi sator, auctor, & ignis
Creditur extra oculos, ut Apostolus edocet autor,

Qui ne-

Qui negat intuitu fontem deitatis adiri
Credite, nemo deum uidit, mihi credite, nemo.
Visibilis de fonte deus, non ipse dei fons
Visibilis, cerni potis est qui nascitur. At non
Innatus cerni potis est: latet os patris illud,
Vnde deus, qui uisibilem se præstitit olim,
Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est
Paßio, quæ corpus sibi uendicat: ardua nam uis
Est impaßibilis, quoniam natura superni
Ignis ad horrificas nescit descendere pœnas,
Nec capit humanis angoribus excruciari,
Pura, serena, micans, liquido prælibera motu,
Subdita nec cuiquam, dominatrix utpote rerum.
Cui non principium de tempore, sed super omne
Tempus, & ante diem maiestas cum patre summo,
Imò animus patris, & ratio, & uia consiliorum,
Quæ non facta manu, nec uoce creata iubentis,
Protulit imperium patrio ructata profundo.
Hanc igitur non flagra secant, non sputa saliuis
Aspergunt alapis non uexat palma relisis:
Nec perfossa cruci clauorum uulnera figunt.
His affecta caro est hominis, quam fœmina prægnans
Enixa est sub lege uteri, sine lege mari i.
Ille famen patitur, fel potat. & haurit acetum,
Ille pauet mortis faciem, tremit ille dolorem.

Dicite sacrilegi doctores, qui patre summo
deum Desertum iacuisse * thronum contenditis, illo
Tempore quo fragiles deus est inlapsus in artus.
Ergo pater passus? quid non malus audeat error?
Ille puellari conceptus sanguine creuit,
Ipse uerecundæ distendit uirginis aluum,
Et iam falsiloqua est diuini pagina libri,
Quæ uerbum in carnis loquitur fluxisse figuram?
At non qui uerbi pater est caro factus habetur,
Fige gradum scriptura tuum, nil mobile, & anceps
Adfirmasse decet, pater est quem cernere nulli
Est licitum, pater est qui nunquam uisus in orbe est.
Nec mundana inter radiauit lumina coràm.
Verbum conspicuum misit, missumq; recepit
Quum uoluit, uerbo præstrinxit uiscera puræ
* munere Virginis, & uerbo struxit puerilia membra.
Ipse quidem in terris uirtute, & * numine præsens
Semper adest quocunq; loci, nec pars uacat ulla
Maiestate patris, nusquam est genitor deus absens,
Per uerbum sed semper adest, atq; inde Philippo
Christus ait: Tanto tecum iam tempore uersor,
Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me?
Est inuisibilis donum patris, ædere natum
Visibilem, per quem ualeat pater ipse uideri.
Nec solis sanctorum oculis, sed lumine cassis,
Cæcorum cæcos loquor, atra socordia quorum

Corde tenebroſo uerum perpendere neſcit,
Quem ſi perſpicuum mortalibus inficiaris,
Fare age, quem uideat Babylonis ab arce tyrannus
Innocuas inter flammas procul exſpaciantem,
Calcantem rapidos inaduſtis fratribus ignes,
Nempe ait, ô proceres tres uaſta incendia anhelis
Accepere uiros fornacibus, additus unus
Ecce uaporiferos ridens interſecat ignes,
Filius ille dei eſt, * fatcor quem uictus adoro, * fateorq;
Inriſas remouete faces, tędasq; tepentes &
Subtrahite, en friget ſuccenſi ſulphuris ardor.
Filius haud dubium eſt, agit hæc miracula rerum,
Quem uideo deus ipſe, dei certiſsima proles,
Imperat immenſis ardoribus, & domat iras,
Inſultans famulante rogo, piceosq; furores
Comprimit, & rabiem flammarum algeſcere cogit,
Barbaricos calida aura ſinus non tangere iuſſa
Præterit, & tenues ſtridens tranſcurrit amictus
Ipſe per Aſſyrias * metuit uapor ire tyaras, * uetitus
Ne coma fuſa humeris fumo obſordeſcat amaro.
Hæc ait, & uarios iubet obmuteſcere cantus,
Organa, ſambucas, citharas, calamosq;, tubasq;,
Stulta ſuperſtitio tacuit, uox feſta quieuit,
Quæ male conſpicuę celebrabat imaginis aurum.
Carmina ſanctorum reſonant iam ſola uirorum,

Concentu triplici regem laudantia cœli:
Qui mare, qui terras, qui lucida ſydera fecit,
Ignibus & medijs ſecuros texit alumnos.
Semper in auxilium ſermo patris omnipotentis
Deſcendit, ſeruando homini, mortalia ſemper
Admiſcenda ſibi proprio curauit amore,
Vt ſocianda caro, dominoq; implenda perenni,
Degenerem uitam, quam tunc animalis agebat,
Exemplo mutaret heri, ſimilesq; per artus
Cernere conſortem terreni adſueſceret oris,
Participemq; ſuum uiſu uelut obſide noſſe,
Et conſanguineo paulatim accedere Chriſto.
Ergo animalis homo quondam, nunc ſpiritus illum
Tranſtulit ad ſuperi naturam ſeminis, ipſum
Infundendo deum, mortalia uiuificantem.
Nunc noua materies ſolidata intercute flatu,
Materies ſed noſtra tamen de uirgine tracta
Exuit antiquæ corrupta exordia uitæ,
Immortale bonum proprio ſpiramine ſumens.
Filius ille hominis, ſed filius ille tonantis,
Iam ſolus uultum patris aſpicit, & uidet ipſum.
Nemo patrem nouit niſi filius, & cui monſtrat
Filius, & noſtri mediator, & omnipotentis.
Deniq; concludam breuis ut compendia ſummæ:
Non pater in carnem deſcendit, ſed patris arcem

Sumpta

Sumpta caro ascendit, natus per utrunq; cucurrit.

CONTRA VNIONITAS, id est, Sabellianos Hæreticos.

Cede profanator Christi, iam cede Sabelli,
Depositorq; patris, natiq; insane negator.
Nónne patrem uiolas, dum natum scire recusas?
Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet,
Nec uocitare patrem potis es, quem germine fraudas.
Sed fortasse uelis patriæ pietatis honore
Dispoliare deum, contentus nomine nudo
Quod deus est, adimasq; decus patris, & generis uim.
Et quis in idolio recubans, inter sacra mille,
Ridiculosq; deos uenerans sale, cespite, thure.
Non putat esse deum summum, & super omnia solum,
Quamuis Saturnis, Iunonibus, & Cythereis,
Portentisq; alijs fumantes consecret aras:
Attamen in cœlum quoties suspexit, in uno
Constituit ius omne deo, cui seruiat ingens
Virtutum ratio uarijs instructa ministris.
Quæ gens tam stolida est animis? tam barbara linguis?
Quæ tibi superstitio tam sordida? quæ caniformem,
Latrantemq; throno cœli præponat Anubim,
*Nemo Cloacinæ, aut * Tiphonæ super astra deabus* * Eponæ
*Dat solium, quamuis * solidam persoluat acerram,* * olidam

Sacrilegisq; molam manibus rimetur, & exta,
Consule barbati deliramenta Platonis,
Consule & hircosos Cynicos, quos somniat, & quos
Texit Aristoteles torta uertigine neruos,
Hos omnes quamuis anceps labyrinthus, & error
Circunflexus agat, quamuis promittere & ipsi
Gallinam soleant, aut Gallum, Clinicus ut se
Dignetur præstare deus morientibus æquum,
Cōuertūt ⁎ Quum uentum tamen ad normam rationis, & artis
Turbidulos sensus, & litigiosa fragosis
Argumenta modis concludunt numen in unum.
Cuius ad arbitrium sphæra mobilis, atq; rotunda
Voluatur, seruentq; suos uaga sydera cursus.
Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non sit, & erecto spectet cœlestia uultu,
Non recipit, neget ut regimen pollere supremum.
Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit aruspex,
Semifer & Gothus sentit cane milite peior.
Sed nos qui dominum libris, & corpore iam bis
Vidimus, ante fide, mox carne, & sanguine coràm,
Quiq; ⁎ Quinq; uoluminibus uatum Cruce teste probatis
Rimantes digitos costarum in uulnera cruda
Mersimus, & manuum uisu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognouimus Iesum.
Abiurare deo titulum, nomenq; paternum

Credimus

Credimds esse nefas, qui regem protulit ex se,
Non regem populi Parthorum, aut Romulidarum,
Sed regem summæ, & mediæ rationis, & imæ,
Atq; ideo rerum dominum, & super omnia regem,
Carnis habet medium, summum patris, & Stygis imum
Defluit his gradibus, rursusq; reuoluitur in se,
Est deus, est, & homo, & sit mortuus, & deus idē est.
Omnia percurrit naturæ munia pronæ,
Vt rursum patris in gremium replicata repetet
Mortua quæ fuerant, ipsos quoq; subuehat artus,
Hæc fore quum ueterum cecinissent organa uatum.
Nos oculis, manibus, congressu, uoce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orsa
Priscorum, & uiso patefacta oracula Christo.
Hæc est nostra salus, hinc uiuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse deum, nunquam nisi sanctus, & unus
Spiritus intersit, natumq; patremq; uocare:
Sic tamen hæc constare tria, ut ne separe ductu
Tres faciam, tribus his subsistat sed deus unus,
Nec pater ipse autem qui filius, ut quia natum
Scimus ab innato, uere pater, & sata uere
Sic soboles, nec sit genitor sibi filius ipse,
Siue pater natus fuerit, siue ipse repente

Perquam ridiculum est, & futile, natus ut ex se
Nascendi noua materies, ac se deus ultro
Addiderit, natumq; sibi se fecerit ipsum.
Nil falsum, aut mendax, diuina uocabula fingunt.
Qui pater est, gignendo pater, tum filius ex hoc
Filius, autore ut genitus quod sit patre summo,
Summus et ipse tamē, nec enim minor, aut patre dispar.
Vnde in utroq; operis forma indiscreta, nisi omnem
Vim maiestatis patri e generosus haberet
Filius, idq; deus genitor quod filius esset.
Pergunt ulterius scrutantes, quid sit id ipsum
Gignere, si fas est humanos tendere sensus
Vsq; ad secretum, quod tempora cuncta, diesq;
Præuenit antiquos, & principium super ipsum
Eminet, & quodcunq; potest homo quærere transit,
Quum sit difficilis uia nescere principiorum
Semina, cui dabitur mortali exquirere, quid nam
Vltra principium deus egerit? aut quo pacto
Addiderit uerbum, quod principio caret omni?
Hoc solum scimus, quod traditur esse deus, quem
Non genitus genitor generauerit, unus & unum,
Integer integrum, non ceptum, sed tamen ortum,
Et comperpetuum patris, retro sed patre natum.
Sed nec decisus pater est, ut pars patris esset
Filius, extendens nec se substantia tractim

Produ-

Produxit, minuitúe aliquid de numine pleno.
Dum mutata nouum procudit portio natum,
Non conuertibilis, nec demutabilis unquam,
Est deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit, atqui
Totus & ex toto deus est, de lumine lumen.
Quando autem lumen sine lumine, quando refulgens
Lux fulgore caret, quando est ut proditus ignis
Ignem deminuat, quando pater, & deus, & lux,
Non lucis deus, sed pater esto qui si pater olim
Non fuit, & serum genuit post tempora natum,
Fit nouus, inq; nouum ius proficit, absit ut unquam
Plenus proficiat, qui non eget incremento.
Et deus, & genitor, lumenq;, & gloria semper
Ille fuit, nec post sibi contulit, ut pater esset.
Si fit ut æternum credamus cum patre Christum,
Illo autore satum, cui nullus præfuit autor.
Hæc tu si dubitas nati mysteria Christi
Perdite, catholica non es de plebe, sed unus
De grege thurifero uenerator Deucalionum
Deuotus cippo, ficulni & stipitis unctor.
Quinpotius scrutare dei signacula in ipso
Fonte uetustatis, percurre scrinia primi
Scriptoris, quem non Bardus pater, aut auus Augur.
Fabula nec ueteris famæ, nec garrula nutrix,
Nec sago clangore loquax, & stridula cornix.

Rem da-

Rem docuere dei, ſed coràm proditus ipſe,
Ipſe deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio, ſeq; ac ſua ſumma retexit.
Nimirum meminit ſcriptor doctiſsimus illo
Orbis principio non ſolum, ne ſine Chriſto
Informaſſe patrem facturæ plaſma nouellæ.
Fecit, ait, condens hominem deus, & dedit olli
Ora dei, quidnam eſt aliud, quàm dicere, ſolus
Non erat? atq; deus deo adſiſtebat agenti,
Quum dominus faceret domini ſub imagine plaſma?
Chriſtus forma patris, nos Chriſti forma & imago.
Condimur in faciem domini bonitate paterna,
Venturo in noſtram faciem poſt ſecula Chriſto.
Poſſum multa ſacris exempla excerpere libris,
Ne refugis, quæ te doceant, non in patre ſolo
Vim maieſtatis poſitam, ſed cum patre Chriſtum
Eſſe deum, uelut ille ait genalogus idem,
A domino dominus flammas pluit in Sodomitas.
Quis dominus? de quo domino? ſi ſolus ab arce
Syderea ſpectat pater, aut ardeſcit in iras?
Filius armatam domini patris ignibus iram
Spargebat dominus, ſunt unum fulmen utrumq;.

ADVERSVS IVDAEOS.

Hæc ſi

Haec si Iudaicos sic intellecta rigassent
Auditus, stupidas * ut possent tangere fibras, * aut
Audissent dominum uirtutum, qui pereuntes
Venerat ut seruaret oues, sed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput & iam coctile Babal
Finxerat, auriculasq; suo spoliarat honore.
Dux populi peccantis adest de monte corusci
Luminis, alloquioq; dei, tabulasq; tremendo
Incisas digito, caeca ad tentoria defert.
Sed cadit in faciem plebs non uisura profundae
Legis in effigie scriptum per aenigmata Christum.
Infelix quae luce oculos praestricta pauentes
Texerit, & presso faciem uelarit amictu.
At nos * reiecto Christum uelamine coràm * detecto
Cernimus; atq; deum uultu speculamur aperto.
Nec sub lege graui depressa fronte iacemus,
Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.
Heu frondosa prius ramis felicibus arbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis,
Ecce tibi inserto reuirescit nunc oleastro
Truncus, & externi uestitur cortice libri.
Iam miserere tui, non * se syluestris oliui
Surculus, exultans alieno stipite iactat.
Sed monet ut generis proprij memor, unguine amaro
Contristare comas desuescas, stirpe nec imo

Inuideas

Inuideas, missis in celsa cacumina uirgis.
Blasphemas dominum gens ingratissima Christum,
Pascha tuum dic, dic cuius de saguine festum
Tam solenne tibi est? quis tandem cæditur agnus
Anniculus sacer ille tibi redeuntibus annis?
Sed sacer, in pecude stultum est sic credere sacrum
Sanguine balantis summos contigere postes,
Lasciuire choris, similaginis azimon esse,
Quum fermentati turgescant crimine mores.
Non sapis imprudens nostrum te effingere pascha?
Legis & antiquæ productis pingere sulcis,
Omne sacramentum retinet, quod passio uera,
Passio quæ nostram descendit sanguine frontem,
Corporeamq; domum signato conlinit ore.
* procellis Hanc fugit exclusis Aegypti plaga * flagellis,
Hæc regis Pharij regnum ferale resoluit,
Deq; potestatis mundanæ grandine densa
Eripit Abraham cum stirpe, & gente fideli.
Abrahæ genus est uerum, cui sanguis in ore
Creditur, inscriptusq; rubet cui uisus in orbe,
Haud dubitante fide deus est, deus ex patre uerus.
Ille deum uidit, uisum mox credidit. At tu
Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens,
Carnis opus sub lege geris, quam spiritus implet
Interior, nec enim lex cœlo carnea fluxit

Quum

Quam tu carne colis, sed Christo * fixa, meamq; * fœta
Spem paritura ut oro, quam spem nisi numinis almum
Lumen, & aduentum domini quem uiderat Abræ
Prima fides, nostrisq; pater promiserat olim
Perspiciendum oculis, & legis uoce probandum:
Nec solum legis, nam quæ iam litera Christum
Non habet, aut quæ non scriptorum armaria Christi
Laude referta, nouis celebrant miracula libris?
Hebræus pangit stilus, Attica copia pangit,
Pangit & Ausoniæ facundia tertia linguæ.
Pilatus iubet ignorans, tu scriba tripictis
Digere uersiculis, quæ sit suffixa potestas,
Fronte crucis titulus sit triplex, triplice lingua.
Agnoscat Iudæa legens, & Græcia norit,
Et uenerata deum percenseat aurea Roma.
Quicquid in ære cauo reboans tuba curua remugit,
Quicquid in arcano uomit ingens spiritus haustu
Quicquid casta chelis, quicquid testudo resultat,
Organa disparibus calamis quod consona miscent,
Aemula pastorum quod reddunt uocibus antra,
Christum concelebret, Christum sonet, omnia Christum
Muta etiam fidibus sanctis animata loquantur.
O nomen prædulce mihi, lux, & decus, & spes,
Præsidiumq; meum, requires ô certa laborum,
Blandus in ore sapor, flagrans odor, inriguus fons,

Castus

Hæc Iudæa tuas uox non peruenit ad aures?
Peruenit, mentem sed non penetrauit egenam
Lucis, & à primis foribus disclusa refugit.
Audijt aduentum domini, quem solus Hiberi
Vesper habet roseus, & quem nouus excipit ortus,
Laxauit Scythicas uerba penetrante pruinas
Vox euangelica, Hircanas quoq; feruida brumas
Soluit, ut exutus glacie iam mollior amnis
Caucasea de cote fluat Rhodopeius Hebrus,
Mansueuere Getæ, feritasq; cruenta Geloni
Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
Libatura sacros Christi de sanguine potus.
Nouit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri
Dedere crinitos ad Christi altaria reges,
Ex quo mortalem præstrinxit spiritus aluum,
Spiritus ille dei, deus & se corpore matris
Induit, atq; hominem de uirginitate creauit.
Delphica damnatis tacuerunt sortibus antra,
Non tripodas Cortyna regit, non spumat anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus edita libris.
Perdidit insanus mendax Dodona uapores,
Mortua iam mutæ lugent oracula Cumæ,
Nec responsa refert Libycis in syrtibus Ammon,
Ipsa suis Christum capitolia Romula mœrent,
Principibus lucere deum, destructaq; templa

V *Imperio*

Imperio cecidisse ducum, iam purpura supplex
Sternitur Aeneadae rectoris ad atria Christi,
Vexillumq; crucis summus dominator adorat.
Principibus tamen è cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis,
Conditor & legum, celeberrimus ore, manuq;,
Consultor patriae, sed non consultor habendae
Religionis, amans tercentum millia diuum.
Perfidus ille deo, quamuis non perfidus urbi,
Augustum caput ante pedes curuare Mineruae
Fictilis, & soleas Iunonis lambere plantis,
Herculis aduolui, genua incuruare Dianae.
Quin & apollineo frontem submittere gypso,
Aut Pollucis equum suffire ardentibus extis,
Forte litans Hecaten placabat sanguine multo,
Pontificum festis ferienda securibus illic
Agmina uaccarum steterant, uitulasq; reuincta
Fronte coronatas umbrabat torta cupressus,
Iamq; insertato reserabat uiscera cultro
Vittatus de more senex, manibusq; cruentis
Tractabat trepidas lethali frigore fibras,
Postremosq; animae pulsus in corde tepenti
Callidus interpres numeris, & fine notabat.
Quum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius rex optime maius,

Nescio

Nescio quod numen nostris interuenit aris,
Quîm sufferre queant spumantia cimbia lacte,
Cesarum sanguis pecudum, Verbena, coronæ,
Accitas uideo longe dispergier umbras.
Territa Persephone uertit uestigia retro,
Extinctis facibus tracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hostia manes.
Nónne uides ut thuribulis frigentibus ignis
Marceat? ut canis pigrescat pruna fauillis?
Ecce Palatinus pateram retinere minister
Non ualet, elisa destillant balsama dextra.
Flamen & ipse suas miratur uertice laurus
Cedere, & incertum frustràtur uictima ferrum.
Nescio quis certe subrepsit Christicolarum
Hic iuuenum, genus hoc hominũ tremit infula, & omne
Puluinar diuum, latus procul abijt, & unctus.
Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & exanguis conlabitur, ac uelut ipsum
Cerneret exerto minitantem fulmine Christum.
Ipse quoq; exanimis posito diademate princeps
Pallet, & astantes circunspicit: ecquis alumnus
*Chrismatis inscripto signaret tempora * ligno?* * signo
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros,
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum

Purpurei custos lateris deprenditur unus.
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus deiecto Antistite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita, supinas
Erigit ad coelum facies, atq; inuocat Iesum.
Iam ne piget facti? iam poenitet? en tibi Christum
Infelix Iudaea deum, qui sabbata soluens
Terrea, mortales aeterna in sabbata sumpsit.
Gentibus emicuit, praefulsit regibus, orbem
Possidet, imperij dominam sibi credere Romam
Compulit, & simulachra deum Tarpeia subegit.
Disce tuis miseranda malis, quo uindice tandem
Vana superstitio, lex & carnaliter acta
Plectatur, cuius uirtus te proterat ultrix.
Destructione iacent Salomonia saxa metallo
Aedificata manu, iacet illud nobile templum?
Cur iacet? artificis quia dextra solubilis illud
Cementum struxit resolubile, iure solutum est,
Et iacet, in nihilum quoniam redit omne politum.
Quod fieri recipit, recipit quandoq; perire.
Si nostrum contrà quod sit uis discere templum,
Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
Composuit, quod nulla abies, pinusue dolata

Texuit

Texuit, exciso quod nunquam marmore creuit.
Cuius onus nullis fultum sublime columnis
*Fornice curuato tenui super * arce pependit:* *arte
Sed uerbo factum domini, non uoce sonora,
Sed uerbo, quod semper erat, uerbum caro factum est.
Hoc templum æternum est, hoc finem non habet, hoc tu
Expugnare uolens, flagris, cruce, felle petisti,
Destructum iacuit pœnis uexantibus, esto:
Matris enim ex utero, quod destrueretur, habebat.
Sed quod morte breui materna ex parte solutum est,
Maiestate patris uiuum lux tertia reddit.
Vidisti angelicis comitatum cœtibus alte,
Ire meum cuius seruor munimine templum,
Illius æternæ suspendunt culmina portæ,
Ac per inaccessas scalarum gloria turres
Tollitur, & gradibus lucet uia candida summis.
At tua congestæ tumulant holocausta ruinæ:
Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis
Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
Terrarum, pelagiq; plagas tua membra feruntur.
Exilijs uagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus, postquam patria de sede reuulsus,
Supplicium pro cæde luit, Christiq; negati
Sanguine respersus commissa piacula soluit.
En quo priscorum uirtus defluxit auorum?

Seruit ab antiquis delapsa fidelibus hæres
Nobilitas, sed iam non nobilis, illa recentem
Suspectat captiua fidem: uis tanta nouellæ
Credulitatis inest, Christum confessa triumphat
Gens infida prius, Christi sed uicta negatrix
Subditur imperio, dominos sortita fideles.

CONTRA HOMVNTIONITAS.

SVnt qui Iudaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum rationi sequuti,
Hoc tantum, quod uerus homo est, at cœlitus illum
Adfirmant non esse deum, pietate fatentur,
Maiestate negant, morum pro laude sacratum
Concelebrant, adimunt naturæ summa supernæ,
Omne opus egregium, per quod solertia pollens
Emicat, ingenij est, ut roboris, illud acuto
Corde uiget, duris excellet uiribus istud,
Mortale est sed utrunq; homini, nam cana senescunt
Ingenia, & ualidos consumunt secla lacertos.
Hæc nos in domini uirtute, & laude perenni
Non sequimur, sequimur nullo quod semine terræ
Germinat immunudm, quo non de labe uirili
Sumit principium, tener illum seminat ignis,
Non caro, nec sanguis patrius, nec fœda uoluptas

Intactam

Intactam thalami uirtus diuina puellam
Syncero afflatu per uiscera casta maritat,
Incomperta ortus nouitas, iubet ut deus esse
Credatur Christus sic conditus, innuba uirgo
Nubit spiritui, uitium nec sentit amoris,
Pubertas signata manet, grauis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater, sed uirgo tamen, maris inscia mater.
Quid renuis? quid inane caput non credule quassas?
Angelus hoc sancto pronunciat ore, placetne
Credere? & angelicis aurem reserare loquelis?
Ipsa coruscantis monitum sacra uirgo ministri
Credidit, atq; ideo concepit credula Christum:
Credentes nam Christus adit, dubitabile pectus
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.
Virginitas & prompta fides Christum bibit aluo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.
Crede quod emissus solio patris angelus infit,
Vel si concretus liquidam de sydere uocem
Non capit auditus, mulier quid coniuge praegnans
Clamet anus credens, & tandem sobrius audi.
Mira fides, utero puer interceptus anili
Virgineum dominum materno ex ore salutat,
Primus & infantem non natus nuntiat infans,
Iam nostrum uagire sibi, nam pusio nondum

Norat, & ora deo reserabat garrula Christo.
Promite secretos fastos, date, pandite librum,
Euomuit spirante deo quem sanctus Esaias,
Percensere libet, calamiq; resoluere sulcos,
Sydereis quos illa notis manus aurea duxit.
Ite hinc, dum rutiles apices summissus adoro,
Dum lachrymans ueneror, dumq; oscula dulcia figo,
Gaudia concipiunt lachrymas, dant gaudia fletum.
Aduenit promissa dies, quam dixerat iste
Adfore uersiculus, quum uirgo puerpera teste
Haud dubie sponso, pacti cui cura pudoris
Aedidit, Emanuelq; meum me cernere fecit.
Est ne deus iam noster homo, uersatur & adstat
Nobiscum, nomenq; probat, uersumq; uetustis
Obscurum seclis praesenti inluminat ore.
Est ne deus, cuius cunas ueneratus Eous
Lancibus auratis regalia fercula supplex
Virginis ad gremium panni puerilibus offert.
Quis tam pennatus, rapidoq; simillimus Austro
Nuntius, Aurorae populos, atq; ultima Bactra
Attigit, inluxisse diem lactantibus horis,
Qua tener innupto penderet ab ubere Christus?
Vidimus hunc, aiunt, puerum per sydera ferri,
Et super antiquos signorum ardescere tractus,
Diriguit trepidans Chaldaeo in uertice pernox

Astrologus

Astrologus, cessisse Anguem, fugisse Leonem,
Contraxisse pedes lateris manco ordine Cancrum,
Cornibus infractis domitum mugire Iuuencum.
Sydus & Hircinum laceris marcescere uillis.
Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde sagittæ
Palantes Geminos fuga separat, improba uirgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi.
Quiq; alij horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere nouum. rota lurida solis
Hæret, & excidium sensit iam iamq; futurum.
Seq; die medio uelandam tegmine glauco,
Splendoremq; poli periturum nocte diurna
Orbe repentinus caput obnubente tenebris.
Hunc ego non cumulem, myrrhæq;, & thuris, & auri
Muneribus? scio quem uideam, quæ dona rependam.
Hunc ego non uenerer? qui cœlo uisus, humiq;
Inuentus rex atq; deus moderatur utrunq;,
Naturæ speciem, tumuloq; inferna refringens
Regna, resurgentes secum iubet ire sepultos,
Cœlum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
Tartara, uera fides deus est, qui totus ubiq; est.
Nunquid uana uiros, aut mens, aut lingua fefellit?
Nunquid fortuitis frustrantia dona dederunt
Casibus? aut cæco uotum sub honore dicarunt?
Quæ porrò causa, aut ratio submittere colla

Ante pedes Mariæ, puerique crepundia parui?
Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
Implebat teneros diuinis flatibus artus?
Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
Quæ uerum docuere deum, præsepia, pannos,
Matris adoratum gremium, fusce syderis ardens,
Ipsa deum uirtus factorum, & mira loquantur.
Insanos uideo subito mutescere uentos
Quum iubeat Christus, uideo luctantia magnis
Aequora turbinibus tranquillo marmore tendi
Imperio Christi, uideo calcatus eundem
Quum patitur gurges tergum solidante liquore.
Ipse super fluidas plantis nitentibus undas
Ambulat, & presso firmat uestigia fluctu,
Increpat ipse notos, & flatibus ocia mandat,
Quis iubeat seuis Aquilonibus, ite, silete,
Carceribus uestris, amploque facessite ponto,
Sit nisi cœlipotens aquilonum conditor idem?
Ninguidus agnoscit Boreas, atque imbrifer Eurus
Nimborum dominum, tempestatumque potentem,
Excitamque hyemem uerrunt ridente sereno.
Quis pelagi calcarit aquas? quis per uada glauca
Gressibus impressis spaciatus triuerit udum
Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco,
Aequoreæ nisi factor aquæ? qui spiritus olim

Ore su-

Ore superfusus patrio uolitabat in undis
Nondum discretis, nec certo littore clausis,
*Sustinuit gressum domini famulus liquor, * ac se* *axe
Mobilitate carens solidos substrinxit ad usus.
Quid diuersa dei memorem facta inclyta Christi?
Altius inspecta qua maiestate negator
Haud dubitans hominem, tute ipse fatebere numen,
Inleuit caecas oculos, & lumina limo
Reddidit, humectam sacro sputamine terram
Contrectans digitis, luteum medicamen operta
Nox habuit, tenebras obducta uligo remouit.
Insuper ostendit quo nam caligo lauacro
Expurganda foret, uarijs syloa refundit
Momentis latices, nec fluctum semper anhelat:
Sed uice distincta largos lacus accipit haustus.
Agmina languentum sitiunt spem fontis auari,
Membrorum maculas puro abluitura natatu.
Certatim interea roranti pumice raucas
Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
Hoc limum iubet impositum de fonte lauari
Christus, & infusa uultum splendescere luce.
Norat enim limo sese informasse figuram
Ante tenebrosam, proprij medicamen & oris
Adiecisse nouo, quem primum finxerat, Adae.
Nam sine diuino domini perflamine summi

Arida

Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ:
Sed postquam liquidus cœlestis spiritus ore
Virgineam respersit humum, medicabilis illa est,
Inde trahit succum, lentoq; humore salutem
Inlinit, infunditq; diem baptismate leta.
Cæcus adest oculis iam Christi ex ore retectis,
Seq; luto & nitidis lucem sumpsisse fluentis
Clamat & autorem stupefacta per oppida monstrat,
Autorem lucis, largitoremq; dierum
Non dedignatum medicæ purgamina aquai
Corpore sub proprio monstrare errantibus ægris.
Millibus ex multis paucissima quæq; retexam,
Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
Quinq; in deserto panes iubet, & duos pisces
Adponi in pastum populis, qui forte magistrum
Non reuocante fame stipabant undiq; septum,
Immemoresq; cibi, uicos, castella, macellum,
Oppida, mercatus, & conciliabula, & urbes
Respuerant, largo contenti dogmate uesci.
Multa uirum strato feruent conuiuia fœno,
Centenos simul accubitus iniere sodales,
Seq; per innumeras infundunt agmina mensas.
Pisciculis iam crede deum saturanda duobus,
Et paucis crescente cibo per fragmina crustis,
Ambesis dapibus cumulatim aggesta redundant

Fercula

Fercula, bissenos micarum molibus implent
Post cœnam cophinos, crudus conuiua resudat
Congeriem uentris, gemit & sub fasce minister,
Quis cumulare potest epulas in grandia paruas?
Quis, nisi qui corpus, pastumq; & corporis omnem
Condens ex nihilo nulla existente creauit
Mundum materia? non sicut sculptor ab æris
Rudere decoctam consuescit fingere massam.
Sed deus omnipotens orbem sine semine finxit,
Nil erat omne quod est, nil id procedere & esse,
Atq; nouum fieri, mox & grandescere iussum est.
Paruum de nihilo primum fuit, addita paruo
Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
Ergo ego quum uideam manibus sic crescere Christi
Parua alimenta hominum, possum dubitare per ipsum
Exiguas rerum species, elementaq; mundi
Ex nihilo primum modica, & mox grandia sensim
Creuisse, ex modicis quæ consummata uidemus.
Ac ne post hominum pastus calcata perirent,
Neue relicta lupis, aut uulpibus, exiguisue
Muribus in prædam nullo custode iacerent,
Bis sex appositi, cumulatim qui bona Christi
Seruarent grauidis procul ostentata canistris.
Sed quid ego hæc autem titubanti uoce retexo,
Indignus qui sancta canam? procede sepulchro

Lazare

Lazare, dic cuius uocem tellure sub ima
* abdita Audieris, quæ uis penetrauerit * intima lethi.
Quod quum te Christus penitus nigrante profundo
Immersum uocat, ut redeas, ceu proximus audis,
Nec remoratus ades, quæ tam uicina Charybdis
Regna tenebrarum tenui distantia fine
Coniungit superis, ubi? Tenera tristia uasto
In præceps deiecta Chao? latebrosus & ille
Amnis inexpletis uoluens incendia ripis.
Ante fores tumuli, quas saxa immania duro
Obice damnarant, scopulis substructa cauatis
Stat dominus nomenq; ciet frigentis amici.
Nec mora, funereus reuolutis rupibus horror
Euomit exequias gradiente cadauere uiuas.
Soluite iam lætæ redolentia uincla sorores,
Solus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
Nec de corporeo nidorem sordida tabo
Aura refert, oculos sanie stillante solutos
Pristinus in speculum decor excitat, & putrefactas
Tincta rubore genas paulatim purpura uestit.
Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
Nimirum qui membra dedit, qui fictilis uluæ
Perflauit uenam madidam, cui tabida gleba
Traxit sanguineos infecto humore colores.
O mors auritis iam mitis legibus, ô mors

Surda

*Surda prius, iam docta sequi * quaecunq; iubetur,* * quaecunq; iuoentur.
Cui tantum de te licuit? conuicta fatere
Esse deum solum qui me tibi praeripit Iesum.
Abde negatores Christi, nemo inuidet, abde,
Vtere sorte tua blasphemis nocte tenendis,
Perpetuam plebem iustorum capta resolue,
Qui norunt hominem atq; deum sic dicere Christum,
Vt uerus summusq; deus mortalia gestet.
Ipse gerit, quod struxit opus, nec ferre pudescit
Factor quod peperit, corpus loquor, atq; animae uim,
Finxerat hoc digitis, animam sufflauerat ore,
Totum hominem deus adsumit, quia totus ab ipso est,
Et totum redimit quem sumpserat, omne reducens
Quicquid homo est, istud tumulis, ast istud abysso.

DE NATVRA ANIMAE.

OCcurrit dubitans hic dissertator, & illud
Objcit, an ne fides capit, ut substantia flante
Inspirata deo cruciatum sentiat, atq;
Inferni petat ima poli, barathroq; coquatur.
Crede animam non esse deum, sed crede creatis
Maiorem cunctis, ipsam quoq; crede creatam.
Formata est nanq; ore dei, quae non erat ante,
Sed formata habitu pulcherrima, pictaq; rebus

Diuinis, & plena deo, similisq; creanti,
Non tamen ipsa deus, quoniam generatio non est,
Sed factura dei est, solus de corde parentis
Filius emicuit, uarus deus ille, sed istud
Conlatum est animæ subito, ut quæ non erat, esset.
Ille coæternus patri est, & semper in ipso est,
Nec factus, sed natus, habet quodcunq; paternum est,
Hæc similis uelut umbra dei est, sic ipse loquutus
Factor, utroq; hominem meditans de figmine iunctum
Aedificare sui similem, sed non habet umbra
Quod corpus solidum, cuius imitatio in umbra est,
Atq; aliud uerum est, aliud simulatio ueri.
*quia Est similis, scelis * quod non consumitur ullis,
Quod sapiens, iustiq; capax, reginaq; rerum
Imperat, ante uidet, perpendit, præcauet, infit,
Verborum, morumq; opifex, instructaq; mille
Artibus, & cælum sensu percurrere docta.
His animam similem sibi conditor effigiauit,
Cætera dissimilē, quippe hāc cōprehendere promptū est,
Quam modus, & species determinat, at deus ingens
Atq; superfusus trans omnia, nil habet in se
Extremum, ut claudi ualeat, sensuue teneri,
Incomprensa manet uirtus, cui linea desit
Vltima, quam spacium non mensurabile tendit.
Ergo animam factam, magno & factore minorem,

Maioremq;

Maioremq; alijs, atq; omnibus imperitantem,
Corruptela putris nascentem turbida carnis
Concipit, ac membris tabentibus interfusam
Participat de fece sua, fit mista deinde
Peccandi natura luto cum simplice flatu:
Sed fortasse animam domini, quia fluxit ab ore
Compositam, factamq; neges, uelut ipsa dei pars,
Quod dictu scelus est, terras trahat oblita culpas,
Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
Sit res illa dei non abnuo, pars tamen illa
Haudquaquam dicenda dei est, quae tempore coepit,
Nec prior, aut senior, quàm primum plasma putanda est,
Tunc etenim facta uideo, quum cordis amici
Intrauit germana domum, limiq; recentis
Hospita, & ipsa recens fraterna sedit in aula.
Illa quidem flatus domini est, sed spiritus, & uis
Non est plena dei, tanto moderamine missa,
Quanto flans uoluit flandi seruare tenorem.
Est impossibile spectare profunda sabaoth,
Sed speculum deitatis homo est, in corpore discas
Rem non corpoream solers interprete Christo,
Qui patrem proprium mortali in corpore monstrat.
Perspice quàm uarios fundamus ab ore uapores,
Spiramus quoties animae sufflabilis auras,
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat.

Rorantes nebulas udis de faucibus efflans,
Quum libet in gelidum flabrali frigore uentum
Spiritus exiſtit tenuis, & ſibilat aër.
Adde & diſtinctum quem muſica tibia flatum
Concipit, aut ille eſt preſſo modulamine parcus,
Aut tumidum largo ſublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene ſuſurrat,
Aut exile trahens ſonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum ſublidit uoce minuta.
Hæc quum te uideas mortali in corpore poſſe,
Cur non æternum potuiſſe infundere credas
Qualem animam uoluit? pr ſcriptis quam quia condens
Efflauit fuditq; modis, ſit facta neceſſe eſt.
Deniq; multa ſapit, ſed non ſapit omnia, noſtræ
Vis animæ, certum ſapere, ac prænoſcere iuſſa.
Iam cui certus ineſt modus, & cui noſſe negatum eſt
Omnia, factura eſt, nam condita, & aucta probatur.
Collige de ſimili ſit ne hæc factura, creauit
Nempe manus domini corpus mortale, lutumq;
Compoſuit digitis, nunquid manus articulatim
Eſt digeſta dei? nunquid uola? nunquid & ungues
Claudere flexibiles? patulam ſeu tendere palmam?
Iſta figura manus noſtræ eſt, quam non habet in ſe
Incircumſcriptus dominus, ſed tradita forma eſt,
Humanis quæ nota animis daret intellectum:

Vtpo

Vt per corpoream speciem plasmasse feratur
Corporis effigiem, sic est plasmata uicissim
Flatu incorporeo res flabilis, oris & esse
Fertur opus, tenuis per quod constructa refulsit
Forma animæ, atq; rudi factam se munere sensit.
Si non est factura manus caro nostra, nec oris
Est factura anima, flatu, & spiramine cœpta,
Inq; locum deducta aliquem, nanq; omne quod hora
Natalis profert, locus accipit, & locus ullus
Quod cohibere potest, modicum est, nec in omnia fusum.
Et quod tam modicum est, ut certa sede locetur,
Iam titubare potest, & quod titubauerit, intra
Naturam uitij est, uitiosum deniq; tristem
Recidit in pœnam, deus hoc mihi credite non est.
Aut si maiestas animæ est, ostendite quid sit,
Quod lapsam Christiq; inopem noua gratia * mundat. * inundat
Spiritus & sanctus baptismate iustificatam
Nobilitat, famulæq; decus quod defuit, addit.
Quod quia præstatur meritis, meritisq; negatur,
Absurde fertur deus, aut pars esse dei, quæ
Diuinum summumq; bonum de fonte perenni
Nunc bibit obsequio, nunc culpa, aut crimne perdit.
Et modo supplicium recipit, modo libera calcat.
Miraris peccare animam, quæ carne coactam
Sortita est habitare domum, quum peccet & ipse

Angelus, hospitium qui nescit adire caducum,
Cratis tabifluæ, peccat, quia factus & ipse est,
Non genitus, quocunq; modo sit factus, id unus
Scit factor dominus, factum mihi credere sat sit.
Solus labe caret peccati conditor orbis,
Ingenitus, genitusq; deus, pater, & patre natus.
Solus & exceptus tormentum admittere triste
Inuiolatus agit, nec quicquam sentit acerbi.
Exortem dic esse animam crucis, atq; doloris,
Si culpæ immunem, uacuamq; à crimine nosti.
Quæ peccare ualet, ualet & succumbere pœnæ.
Ipsa quidem syncera fuit cum conditur olim,
Quæ conlata rudem fecit uiuescere limum:
Vtpote de liquido naturæ semine primos
Accipiens habitus, superoq; expressa sereno.
Sed mox ut grauido iussa est innectier aruo,
Suauibus inlecebris nimium blandita refrixit,
Deq; uolutabris pretiosum polluit ignem,
Dum transgressa dei positum fas improba calcat.
Hæc prima est natura animæ sic condita simplex,
Decidit in uitium per sordida fœdera carnis
Exin, tincta malo peccamine principis Adæ
Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.

Vitandus

Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis
Transfundi in sobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine uena est.
Non animas animæ pariunt, sed lege latenti
Fundit opus natura suum, * quo paruula anhelent *quod
Vascula, uitalisq; adsit scintilla coactis,
Quæ quamuis infusa nouum penetret noua semper
Figmentum, uetus illa tamen de crimine auorum
Ducitur, illoto quoniam concreto ueterno est,
Inde secunda redit generatio, & inde lauatur
Naturæ inluuies, iterumq; renascimur intus
Perfusi, ut ueterem splendens anima exuat Adam.
Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
Consociata trahit, nec non simul ipsa sodali
Est incentiuum peccaminis, impleat ambas
Vindex pœna reas, peccantes mente sub una,
Peccandiq; cremat socias cruciatibus æquis.
His crucibus Christus nos liberat, incorruptæ
Matris, & innocui gestator corporis, unus
Naturam pœnæ expositam, sed non uitiorum
Naturam expositam contactibus induit Iesus.
Atq; ideo pœnæ nil debuit, intemeratus,
Fraude carens, omni culparum aspergine liber.
Quid peccatorum prosapia corpore in illo,
Quid Christi in membris peccati sæua satelles

Pœna ageret? quid mors homini ſine crimine poſſet?
Nimirum caßis conatbus, & ſine neruis
Concideret ſterilis peccati fomite nullo.
Mors alitur culpa, culpam qui non habet, ipſo
Paſtus defectu mortem conſumit inanem.
Sic mors in domini conſumpta eſt corpore Chriſti,
Sic perijt ſolitum dum non habet arida paſtum.
Suſpice quapropter ſolum inculpabile numen,
Virtutem patris, & Chriſti, & iam deſine noſtræ
Inuidiam conflare animæ, quod ſit deus, aut quod
Portio parua dei, quum Chriſto abſcidere quicquam,
Et reſecare deo partem, uel carpere tantum
Numen non liceat, plenum ſibi ſemper, & in ſe.

ADVERSVS PHANTASMATIcos, *qui Chriſtum negant uerum hominis corpus habuiſſe.*

Eſt operæpretium nebuloſi dogmatis umbram
Prodere, quam tenues atomi compage minuta
Inſtituunt, ſed caſſa cadit, uentoq́; liqueſcit
Aßimilis, fluxu nec ſe ſuſtentat inani.
Aërium Manicheus ait, ſine corpore uero
Peruolitaſſe deum, mendax phantaſma, cauamq́;
Corporis effigiem, nil contrectabile habentem,

Ac pri-

Ac primum specta an deceat quicquam simulatum
Adsignare deo, cuius mera gloria falsi
Nil recipit, membris hic se fallacibus aptans
Fingeret esse hominem uentosa subdolus arte?
Mentitus toties, quum diceret, inueteratis
Do ueniam morbis, simul & peccata remitto.
Filius est hominis, pestem qui pellere carnis,
Et scelerum nexus laxare, & soluere poßit.
Surge ualens, surge innocuus iam tolle grabatum,
Filius hoc hominis iubeo: dignus ne uidetur
Qui testis sibi sit, se ac sua carnea norit?
Quid, quum discipulos hominis quid filius esset
Passurus, fido iam præscius ore monebat?
*Nónne fatebatur secum uirtute * paterna* * superna
Esse hominem uerum? quod si non, credo fefellit.
Si natura dei quæ sit Manichee requiris,
Omne quod est, uerum est, nam si mendosus agit quid,
Nec deus est, mendum diuinus non capit usus.
Obijcis æterno domino, quod lubricus ad nos
Venerit, adsimulans aliud quam uerus habebat.
Obmutesce furor, linguam canis improbe morde
Ipse tuam, lacero consumens uerba palato.
Latranti obsistet Matthæus, rabiem refellet,
Qui notat omne genus carnalis stirpis, adusq;
Corporeum Christum, per sex septena uirorum

Nomina descendens, & uenam sanguinis alti
Ex Atauis longo texens per stemmata filo.
Septimus hebdomadæ uenit superaddere sextæ,
Hunc numerum Christus, placidum qui conficit annum
Cuncta remittentem contractibus inlaqueata
Multimodis, hominemq; homini de morte leuantem:
Imperfectus enim limus mortalis erat tunc,
Vir solus perfectus adest, atq; integer Iesus,
Cui nihil ex septem septenis defuit, ex quo
Perficeret mortale genus uirtute perenni.
Hic ille est nobis qui septima sabbata complet,
Vt caro nostra deo tandem sociata quiescat,
Quam bis terna malis uexabant sabbata noxis,
Curramus notis gradibus, regumq; sequamur
Progeniem, Christum inuenies de carne parentum
Effluxisse hominum, qui sit de semine Dauid,
Stirpe recensita numerandus sanguinis hæres.
*Quid cum sanctiloquus reuoluto * sanguine Lucas* * germine
Sursum uersus agit seriem, scandente nepotis
Corpore, perq; atauos cursum relegente uetustos
Septenos decies conscendit Christus in ortus,
Et duo: nam totidem doctores misit in orbem:
Descensos nascendo gradus redeundo retexit
Actus ad usq; apicem terreni corporis Adam.
Inde parens deitas recipit sua, nostraq; mistim,

Fitq;

Fitq; dei summi per Christum filius Adam.
Restat ut aëriam pingas ab origine gentem,
Aërios proceres, Leuin, Iudam, Simeonem,
Aërium Dauid, magnorum corpora regum
Aëria, atq; ipsam fœcundæ uirginis aluum
Aëre fallacio nebulisq; & nube tumentem.
Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquescant
Mollia, neruorum pereat textura uolantum.
Omne quod est gestum notus auferat irritus, auræ
Dispergant tenues, sit fabula quod sumus omnes,
Et quid agit Christus si me non suscipit? aut quem
Liberat infirmum, si dedignatur adire
Carnis onus, manuumq; horret monimenta suarum?
Indignum ne putat luteum consciscere corpus?
Qui non indignum quondam sibi credidit ipsum
Pertractare lutum, quum uas componeret aruo,
Nondum uisceréo, sed inertis glutine limi
Impressoq; putres sub pollice duceret artus.
Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri.
Dignatur præpinguis humi comprendere mollem
Diuinis glebam digitis, nec sordida censet
Hærentis massæ contagia, iusserat ut lux
Conficeret, facta est ut iusserat, omnia iussu
Imperitante nouas traxerunt ædita formas.
Solus homo emeruit domini formidabile dextra

Os capere, & flabro deitatis figmine nasci.
Quorsum igitur limo tanta indulgentia nostro
Contigit, ut domini manibus tractatus honora
Arte sacer fieret, tactu iam nobilis ipso?
Decrerat quoniam Christum deus incorrupto
Admiscere solo, sanctis quod fingere uellet
Dignum habuit digitis, & charum condere pignus.
Destituit natura quidem destructa coactae
Telluris formam, mortiq; obnoxia cessit,
Sed natura dei nunquam soluenda, caducam
Tellurem nostro uitiatam primitus usu
Esse suam uoluit, ne iam uitiabilis esset.
Christus nostra caro est, mihi soluitur, & mihi surgit.
Soluor morte mea, Christi uirtute resurgo,
Quum moritur Christus, quum flebiliter tumulatur,
Me uideo, è tumulo quum iam remeabilis adstat
Cerno deum, si membrorum phantasma meorum est,
Et phantasma dei est, mendax in utraq; necesse est
Sit Christus specie, si Christus fallere nouit.
Si non uerus homo est, quem mors hominem probat ipsa,
Nec uerus deus est, operis quem gloria prodit
Esse deum, uel crede mori, uel adesse refelle,
Et gemina uerum Christum ratione negato.
Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?
Et redit, illa dei uirtus memorabilis est, ut

Occisus

Occisus redeat superis, surgatq; sepultus.
Quisq; deûm Christum uult dicere, dicat eundem
Esse hominem, ne maiestas sua fortia perdat.

DE RESVRRECTIONE carnis humanæ.

Nosco meũ in Christo corpus cõsurgere, quid me
Desperare iubes? ueniam quibus ille reuenit
Calcata de morte uijs, quod credimus, hoc est,
Et totus ueniam, nec enim minor, aut alius quam
Nunc sum restituar, uultus, uigor, & color idem
Qui modo uiuit, erit, nec me uel dente, uel ungue
Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri.
Qui iubet ut redeam, non reddet debile quicquam,
Nam si debilitas redit, instauratio non est,
Quod casus rapuit, quod morbus, quod dolor hausit,
Quod truncauit edax senium populante ueterno,
Omne reuertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors uicta fidem, fraude sepulchri
Reddat curtum aliquid, quamuis iam curta uorarit
Corpora, debilitas tamen & uiolentia morbi
Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quodcunq; modo ne mortuus omnis
Non redeat, si quid pleno de corpore desit.

Pellite corde metum mea membra, & credite uosmet
Cum Christo reditura deo, nam uos gerit ille
Et secum reuocat, morbos ridetur minaces,
Inflatos casus contemnite, & atra sepulchra
Despuite, exurgens quo Christus prouocat, ite.

FINIS.

AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS.
Viri consularis, ἁμαρτιγένεια, id est, de
Origine peccatorum.

Carmen est Iambicum senarium, Acatalecticum monocolon, habens locis imparibus Spōdæum, Anapæstum, Iambum, Tribrachum, hoc modo:

υ‾ υ‾ ‾‾ υ‾ ‾υ υ‾

PRAEFATIO.

FRatres ephebi fossor & pastor duo,
Quos fœminarū prima primos procreat,
Sistunt ad aram de laborum fructibus,
Deo sacranda munerum primordia,

Hic terrulentis, ille uiuis fungitur,
Certante uoto discrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter, ast alter scrobis.
Deus minoris comprobauit hostiam.
Reiecit illam, quam parauit grandior,
Vox esse summo missa persultat throno,
Cain quiesce, nanq; si recte offeras,
*Oblata nec tu lege * recta diuidas,* * certa
Peruersa nigram uota culpam traxerint.
Armat deinde parricidalem manum
Frater, probatæ sanctitatis æmulus,
Germana curuo colla frangit sarculo,
Mundum recentem cæde tingit impia,
Sero expiandum iam senescentem sacro
Cruore Christi, quo peremptor concidit,
Mors prima cœpit innocentis uulneris,
Cessit deinde uulnerato innoxio.
Per crimen orta, dissoluta est crimine,
Abel quod ante perculit, Christum dehine.
Finita & ipsa est, finis exortem petens.
Ergo ex futuris prisca cœpit fabula,
Factoq; primo res notata est ultima,
Vt ille mortis inchoater rusticus
Insulsa terræ deferens libamina,
Deumq; rerum mortuarum deputans

Rastris

Rastris redacta digna sacris crederet.
Viuentis atrox æmulator hostiæ
Agnosco nempe, quem figura hæc denotet,
Quis parricida, quis peremptor inuidus
Praue sacrorum disciplinam diuidit,
Mactare dum se uota censet rectius
Marcion arui forma corruptissimi,
Docet duitas discrepare à spiritu
Contaminatæ dona carnis offerens,
Et segregatim numen æternum colens,
Qui si quiescat, nec monentem negligat,
Pacem quietam diligat germanitas,
Vnum atq; uiuum fassa uiuorum deum.
Hic se caduco dedicans mysterio,
Hic qui caduci rem laboris offerens
Summam profanus diuidit substantiam,
Malum bonumq; ceu duorum separans
Regnum diuorum, sceptra committit duo,
Deum esse credens quem fatetur pessimum,
Cain cruentus, unitatis inuidus,
Mundi colonus, immolator squalidus,
Cuius litamen sordet, & terram sapit,
Terram caduci corporis, uenam putrem,
Humore denso conglobatam, & puluere,
Natura cuius fraude floret fertili,

Fœcunda

Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæq; uitam labe carnis enecat,
Caro in sororem tela mentem dirigit,
*Mens * inlecebro uentilatur ebrio,* *in cerebro
Ex quo furores succulentos colligit
Madens ueneno corporis lymphatico.
Deum perennem findit in duos deos,
Audet secare numen insecabile,
** Cadet peremptor denegans unum deum,* * Cain
Cain triumphat morte fratris alitus.

ADVERSVS MARCIO *nitas, qui duos deos esse affirmant.*

Carmen Heroicum Dactylicum.

QVo te præcipitat rabies tua perfide Cain?
Diuisor blasphcme dei? tibi conditor unus
Non liquet, & bifide caligant nubila lucis.
In syncera acies duo per diuortia semper
Spargitur, in gemmis uisum frustrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, ut excors
Diuiduum regnare deum super æthera credas.
Bina boni atq; mali glomerat discrimina sordens
Hic mundus, domino sed cœlum obtemperat uni.

Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
Quod duorũ sint opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
Conijcit esse duo uariarum numina rerum,
Dum putat esse deum, qui praua effinxerit olim,
Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
Autumat esse deos natura dispare summos.
* *constare* *Quæ tandem natura potest * consistere duplex?*
biformis *Aut regnare diu? quam fons diuisus ab arce*
Separat, alternaq; apicum ditione recidit.
Aut unus deus est, rerum cui summa potestas,
* *quia* *Aut * quæ iam duo sunt, minuuntur dispare summo*
Porrò nihil summum, nisi plenis uiribus unum,
Distantes quoniam proprium dum quisq; reuulso
Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
Ius uarium non est plenum, quia non habet alter
Quicquid dispar habet, cumulum discretio carpit.
Nos plenum sine parte deum testamur, & unum,
In quo Christus inest, idem quoq; plenus, & unus,
Qui uiget, & uiguit super omnia, quiq; uigebit,
Participem nullum conlato fœdere passus,
Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
Virtutum sublime caput, fons unicus orbis,
Naturalis apex, generisq; & originis autor.
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,

Et nu

Et numerus, qui post aliquid dedit esse secundum,
Vnus enim princeps numeri est, nec dinumerari
Tantum unus potis est, sic quum pater, ac deus alter
Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
Anterior numero est, cui filius unicus uni est,
Ille deus, meritoq; deus, quia primus & unus,
In uirtute sua primus, tum primus in illo
Quem genuit, quid enim differt generatio simplex?
Vnum semper erit gignens, atq; unus ab uno
Ante Chaos genitus, numeroq; & tempore liber.
Quis dixisse duos rem maiestate sub una
Regnantem, propriamq; sibi, retroq; perennem
Ausit? & unius naturæ scindere uires?
Nunquid adoptiuum genitor sibi sumpsit, ut alter
Externi generis numerum præstare duorum
Debeat, & geminum distans inducere numen?
Forma patris ueri uerus stat filius, ac se
Vnum rite probat, dum formam seruat eandem,
Non amor adscitus sociat, nec iungit utrunq;
Coniurata fides, pietas sed certa, genusq;
Vnum, quod deus est, summam reuocatus ad unam.
Hæc tibi Marcion uia displicet, hæc tua damnat
Secta fidem, dominis cœlum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis somnus inerti
Incubat ingenio? cui per phantasmata duplex

Occurrit species, biuio dispersa superno.
Si uim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltem
Obuia terrenis oculis elementa, quibus se
Res occulta dei dignata est prodere signis.
Hanc hæresin præsaga patris prouiderat olim
Maiestas fore, quæ rectorem lucis & orbis
Scinderet in partes, geminatum segrege regno.
Idcirco specimen posuit spectabile nostris
Exemplumq́; oculis, ne quis duo numina credat
Imperitare uagas mundi per inania formas.
Vna per immensam cœli caueam resolutos
Præbet flamma dies, rexit sol unicus annum,
Triplex ille tamen nullo discrimine, trina
Subnixus ratione uiget, splendet, uolat, ardet,
Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget,
Sunt tria nempe simul, lux, & calor, & uegetamen,
Vna eademq́; tamen rota syderis indiscreti
Fungitur his, uno seruat tot munera ductu.
Et tribus una subest mistim substantia rebus,
Non conferre deo uelut æquiparabile quicquam
Ausim, nec domino famulum componere signum.
Ex minimis sed grande suum uoluit pater ipse
Coniectare homines, quibus ardua uisere non est.
Paruorum speculo non intellecta notamus,
Et datur occultum per proxima quærere uerum.

Nemo

Nemo duos soles nisi sub glaucomate uidit,
Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
Oppositus quoties radiorum specula nimbus
Igne repercusso mentitos spargit in orbes.
Sunt animis etiam sua nubila, crassus & aër,
Est glaucoma, aciem quod tegmine uelat aquoso,
Libera ne tenerum penetret meditatio cœlum,
Neúe deum rapidis comprendat sensibus unum.
*Spargitur in bifidas * malesana intentio luces,* * malefida
Et duplices geminis autoribus extruit aras.
Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
Millia? cur numero deitas contenta gemello est?
An non in populos dispersa examina diuûm
Fundere erat melius, mundumq; implere capacem
Semideis paßim nullo discrimine monstris?
Qui fera barbaries perituros mactat honores,
Dissona discretum retinent si numina cœlum.
Conuenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
Oceano, & syluis, & collibus, & speluncis,
Fluminibus, uentis, fornacibus, atq; metallis
Adsignare deos proprios, sua cuiq; iura,
Vel si gentiles sordet uenerarier umbras,
*Et placet esse * duos sceptris socialibus æquos,* * deos
Dic age quis terras ditionis sorte retentet?
Quis regat æquoreas æterna lege procellas?

Ede cohæredum distinctum ius dominorum.
Vnus ais tristi residet sublimis in arce,
Autor nequitiæ, scelerum deus, asper, iniquus,
Qui, quodcunq; malum uitioso feruet in orbe,
Seuit, & anguineo medicans noua semina succo,
Rerum principium mortis de fomite traxit.
Ipse opifex mundi, terram, mare sydera fecit,
Condidit ipse hominem, lutulenta & membra coegit,
Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
Sordeat infirmi tumulus quod tabe resoluat.
Ast alij pietatis amor, placidumq; medendi
Ingenium, recreans homines, mortalia seruans,
Testamenta duo fluxerunt principe utroq;,
Tradidit iste nouum melior, uetus illud acerbus.
Hæc tua Marcion grauis, & dialectica uox est.
Imò hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
Nouimus esse patrem scelerum, sed nouimus ipsum
Haudquaquam tamen esse deum, quin imò gehennæ
Mancipium, stygio qui sit damnandus auerno.
Marcionita deus, tristis, ferus, insidiator,
Vertice sublimis, cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput, & fumo stipatur, & igni,
Liuentes oculos subfundit felle perusto.
Inuidia impatiens iustorum gaudia ferre,
Hirsutos iuba densa, humeros errantibus hydris

Obtegit

Obtegit, & uirides allambunt ora cerastæ.
Ipse manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum reuocat, faciliq; ligamine tortas
Innectit pedicas, neruosq; in uincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Inretire plagis, retinacula deniq; cæcis
Indeprensa locis erranti opponere prædæ.
Hic ille est uenator atrox, qui cæde frequenti
Incautas animas non cessat plectere Nebroth.
Qui mundum curuis anfractibus, & syluosis
Horrentem scopulis, uersuto circuit astu.
Fraude alios, tectisq; dolis innectere adortus,
Porrò giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos late exercere triumphos.
Improba mors quid non mortalia pectora cogis?
Ipse suam (pudet heu contempto principe uitæ)
Perniciem ueneratur homo, colit ipse cruentum
Carnificem, gladijq; aciem iugulandus adorat.
In tantum miseris peccati nectare captis
Dulce mori est, tanta in tenebris de peste uoluptas.
Qui mala principio genuit, deus esse putatur,
Quiq; bona infecit uitijs &, candida nigris.
Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Consecrasse deas Febrem, Scabiemq; sacellis.
Inuentor uitij non est deus. Angelus illud

 Degener

Degener infami conceptum mente creauit.
Qui prius Augustum radiabat sydus, & ingens
Ex nihilo splendor nutrito ardebat honore:
Ex nihilo nam cuncta retro, factumq; quod usquam est.
At non ex nihilo deus, & sapientia uera,
Spiritus & sanctus; res semper uiua, nec unquam
Cœpta, sed aërios etiam molita ministros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maiestate ferox, nimijs dum uiribus auctus
Inflatur dum grande tumens sese altius effert,
Ostentatq; suos licito iactantius ignes,
Persuasit proprijs genitum se uiribus, ex se
Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esse
Inciperet, nasciq; suum sine principe cœptum.
Hinc scola sub tacitam meditatur gignere sectam,
Quæ docet è tenebris subitum micuisse tyrannum,
Qui uelut æterna latitans sub nocte retrorsum
Vixerit, & tecto semper regnauerit æuo,
Aemulus, ut memorant, opera ad diuina repente
Corrumpenda, caput caligine protulit atra.
Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet unam
Infirmare fidem, sacro quæ tradita libro est.
Nil agit absq; deo factum, sed cuncta per ipsum,
Cuncta, nec est alius quisquam ni factus ab ipso.
Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in usum

Proditus

Proditus, & primo generis de fonte serenus,
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit inuidia, stimulisq; instigat amaris:
Arsit enim scintilla odij de fomite zeli,
Et dolor ingenium subitus conflauit iniquum.
Viderat argillam, simulachrum & structile, flatu
Concaluisse dei, dominum quoq; conditioni
Qui cunctum proprio regeret moderamine mundum.
Impositum, natura soli, pelagiq;, poliq;,
Vt famulans homini locupletem fundere partum
Nosset, & effusum terreno addicere regi,
Inflauit fermento animi stomachante tumorem
Bestia, deq; acidis uim traxit acerba medullis,
Bestia * sorde carens, cui tunc sapientia longi * corde
Corporis enodem seruabat recta iuuentam,
Complicat ecce nouos sinuoso pectore nexus,
Inuoluens nitidam spiris torquentibus aluum.
Simplex lingua prius, uaria micat arte loquendi,
Et discissa dolis resonat sermone trisulco.
Hinc natale caput uitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum
Mox hominem didicit, nullo informante magistro.
Vltimus exitium subuerso præside mundus
Sortitur, mundiq; omnis labefacta supellex.
Non aliter quàm quum incautum spoliare uiantem

Forte latro adgreſſus prædæ prius immemor, ipſum
Enſe ferit dominum, pugnæ, nodumq́;, moramq́;.
Quo pereunte trahat captiuos uictor amictus,
Iam non obſtanti locuples de corpore prædo,
Sic hominis ſubiecta domus, ditiſſimus orbis
Scilicet in facilem domino peccante ruinam
Lapſus, herile malum iam tunc uitiabilis hauſit.
Tunc lolium, lappasq́; leues per adultera culta
Ferre malignus ager, glebis male pinguibus auſus
Triticeam uacuis ſegetem uiolauit auenis.
Tunc etiam innocuo uitulorum ſanguine paſci,
Iamq́; iugo edomitos rictu laniare iuuencos
Occiſo paſtore truces didicere leones
Nec non & querulis balatibus irritatus
Plenas nocte lupus ſtuduit perrumpere caulas.
Omne animal diri callens ſollertia furti
Imbuit, & tortos acuit fallacia ſenſus.
Quamuis maceries florentes ambiat hortos,
Sæpibus & denſis uallentur uitea rura,
* populator edit *Aut * populata rodit gemmantia germina bruchus,*
Aut auibus diſcerpta feris lacerabitur uua.
Quid loquar herbarum fibras, medicante ueneno
Tinctas, lethiferi fudiſſe pericula ſucci?
Noxius in teneris ſapor æſtuat ecce frutectis,
Quum prius innocuas tulerit natura cicutas,

Roſcidus

Roſcidus & uiridem qui ueſtit flos Rhododaphnen
Pabula laſciuis dederit ſyncera capellis.
Ipſa quoq; appoſitum diſtructo fœdere certo
Tranſcendunt elementa modum, rapiuntq;, ruuntq;
Omnia, legirupis quaſſantia uiribus orbem,
Frangunt umbriferos Aquilonum prælia lucos,
Et cadit immodicis ſylua extirpata procellis.
Parte alia uiolentus aquis torrentibus amnis
Tranſilit obiectæ præſcripta repagula ripæ,
Et uagus euerſis late dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem naſcentibus ipſe
Conditor inſtituit, ſed laxa licentia rerum
Turbauit placidas rupto moderamine leges,
Nec mirum ſi membra orbis concuſſa rotantur,
Si uitijs agitata ſuis mundana laborat
Machina, ſi terras lues incentiua fatigat,
Exemplum datura hominum quo cætera peccent
Vita hominum, cui quicquid agit, ueſania, * terror * & error
Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa uoluptas
Diffluat, impuro ferueſcat ut igne libido,
Sorbeat ut cumulos numorum faucibus amplis
Gurges auaritiæ, finis quam nullus habendi
Temperat, aggeſtis addentem uota talentis.
Auri nanq; fames parto fit maior ab auro,
Inde ſeges ſcelerum, radix & ſola malorum,

Dum scatebras fluuiorum omnes, & operta metalla
Eliquat ornatus soluendo leno pudoris.
Dum uenas squalentis humi scrutatur inepta
Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
Si quibus in foueis radiantes forte lapillos
Rimata inueniat, nec enim contenta decore
Ingenito, externam mentitur fœmina formam.
Ac uelut artificis domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hiacynthis
* *sutilibus* *Pingere * sculptilibus redimitæ frontis in arce.*
Colla uel ignitis syncera in cingere sertis,
Auribus aut grauidis uirides suspendere baccas,
Nectitur & nitidis concharum calculus albens
Crinibus, aureolisq; riget coma texta catenis.
Tædet sacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata dei, quæ plasmata fuco
Inficiunt, ut figmentis cutis inlita perdat
Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
Hæc sexus malefortis agit, cui pectore in arcto
Mens fragilis facili uitiorum fluctuat æstu.
Quid? quod & ipse caput muliebris corporis, & rex
Qui regit inualidam propria de carne resectam
Particulam, qui uas tenerum ditione gubernat,
Soluitur in luxum? cernas mollescere cultu
Heroas uetulos, opifex quibus aspera membra

Finxerat

Finxerat, & rigidos durauerat oßibus artus.
Sed pudet esse uiros, quærunt uanißima quæque
Quis niteant, genuina lues, ut robora soluant
Vellere non ouium, sed Eoo ex orbe petitis
Ramorum spolijs, fluitantes sumere amictus,
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus.
Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
Inludant uarias distincto * stamine formas. * famine
Vt quæque est lanugo ferè mollißima tactu
Pectitur, hunc uideas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoque uersicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Puluere fœmineas spargentem turpiter auras.
Omnia luxus habet nostræ uegetamina uitæ,
Sensibus in quinque statuens quæ condidit autor.
Auribus, atque oculis, tum naribus, atque palato
Quæritur infectus uitiosis artibus usus.
Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
Prò dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
Captiuasque trahi regnante libidine dotes.
Peruersum ius omne uiget, dum quicquid habendum
Omnipotens dederat, studia in contraria uertunt.
Idcircóne rogo speculatrix pupula molli

Subdita

Subdita palpebræ est, ut turpia semiuirorum
Membra theatrali spectet uertigine ferri,
Incestans miseros fœdo oblectamine uisus?
Aut ideo spirant, mediaq; ex arce cerebri
Demittunt geminas sociata foramina nares,
Vt bibat inlecebras male conciliata uoluptas?
Quas pigmentato meretrix iacit improba crine.
Num propter Lyricæ modulamina uana puellæ,
Neruorumq; sonos, & conuiuale calentis
Carmen, nequitiæ patulas deus addidit aures?
Perq; cauernosos iußit penetrare meatus
Vocis iter? nunquid madido sapor inditus ori
Viuit ob hanc causam, medicata ut fercula pigram
** uetitamq;* *Ingluuiem, * uegetam gulamq; ganeonis inescent?*
Per uarios gustus instructa ut prandia ducat
In noctem? lassetq; grauem sua crapula uentrem?
Quid durum, quid molle foret, quid lene, quid horrens,
Quid calidum, gelidumue, deus cognoscere nosmet
Ad tactum uoluit palpandi interprete sensu.
** palmarū* *At nos delitias * plumarum, & linea texta*
Sternimus, atq; cute fulcro attenuante polimus.
Felix qui indultis potuit mediocriter uti
Muneribus, parcumq; modum seruare fruendi.
Quem locuples mundi species, & amœna uenustas,
Et nitidis fallens circunflua copia rebus

Non

Non capit ut puerum, nec inepto addicit amori.
Qui sub adumbrata dulcedine triste uenenum
Deprendit latitare boni mendacis operto.
Sed fuit id quondam nobis sanctumq;, bonumq;
Principio rerum Christus quum conderet orbem
Vidit enim deus esse bonum, uelut ipse Moyses
Historicus mundi nascentis testificatur.
Vidit, ait, deus esse bonum quodcunq; creauit.
Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo
Inspirante deo, quod sanctus uaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Esse bonum quicquid deus, & sapientia fecit.
Conditor ergo boni pater est, & cum patre Christus,
Nam deus, atq; deus pater, est & filius unum:
Quippe unum natura facit, quæ constat utriq;
Vna uoluntatis, iuris, uirtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices, quoniam generis dissentio nulla est.
Atq; ideo nulla est operis distantia, nulla
Ingenij, peperit bona omnia conditor unus.
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Nascitur, aut primæ uiolatur origine uenæ:
Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas
Prælambit, putrefacta inter contagia sordet,
Nunquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,

Quod

In se uim sceleris quum formarentur habebant?
Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,
Sed manus est, nec equum uesania feruida circi
Autorem leuitatis habet, rapiditie fragoris,
Mens uulgi rationis inops, non cursus equorum
Perfurit, infami studio perit utile donum.
Sic Lacedæmonicas oleo maduisse palæstras
Nouimus, & placidum seruire ad crimina succum.
Inde per aërium pendens audacia funem,
Ardua securis scandit proscenia plantis.
Inde feras uolucri temeraria corpora saltu
Transiliunt, mortisq; inter discrimina ludunt,
Sanguinis humani spectacula publicus ædit
Consessus, legesq; iubent uenale parari
Supplicium, quo membra hominum discerpta cruentis
Morsibus, oblectent hilarem de funere plebem.
Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
Percensere piget, quæ ueri oblita tonantis
Humanum miseris uoluunt erroribus æuum.
Nemo animum summi memorem genitoris in altum
Excitat, ad cœlum mittit suspiria nemo:
Nec recolens apicem solij natalis ad ipsum
* sterte*re* *Respicit autorem, nec spem super aëra librat,*
*Sed mentem grauidis contentus * sternere curis*
Indigno subdit domino, perituraq; pronus

Diligi

Diligit, & curuo quærit terrestria sensu. *capit
Hoc pulchrum quod terra * parit, quod gloria confert
Lubrica, commendat quod perniciosa uoluptas,
Quod uelut excitus difflato puluere uentus
Præterit, exemplo tenuis quod transuolat umbræ.
His ægras animas morborum pestibus urget
Prædo potens, tacitis quem uiribus interfusum
Corda bibunt hominum, serit ille medullitus omnes
Nequitias spargitq; suos per membra ministros.
Nanq; illic numerosa cohors sub principe tali
Militat, horrendisq; animas circumsidet armis,
Ira, superstitio, mœror, discordia, luxus,
Sanguinis atra sitis, uini sitis, & sitis auri,
Liuor, adulterium, dolus, obtrectatio, furtum. *habituq;
Informes horrent facies, * halituq; minaces,
Ambitio uentosa tumet, doctrina superbit,
Personat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
Inde Canina foro latrat facundia toto.
Hinc gerit Herculeam uilis sapientia clauam,
Ostentatq; suos uicatim gymnosophistas.
Incerat lapides fumosos idololatrix
Relligio, & surdis pallens aduoluitur aris.
Heu quantis mortale premit genus improbus hostis
Armigeris, quanto ferrata satellite ductor
Bella gerit, quanta uictos ditione triumphat.

Surgit in auxilium Chananæus, atq; agmina denset
Caßide terribilis setarum pondera mento
Concutiens, dextramq; graui cum cuspide quaßans.
Aſt alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhei, tum millia Gergeseorum
Effundunt aciem toto uolitantia campo:
Eminus hi feriunt, confligunt comminus illi.
Ecce Gebusaicæ feruent ad prælia turmæ,
Aurea tela quibus de sanguine tincta draconis
Mortifero splendore micant, radiantq;, micantq;.
Necnon terrificas pilis armare cateruas
Te Cethæe iuuat, sed gens Ferezea sagittis
Insultat uirtute pari, sed dispare ferro.
Postremum cuneum rex præmouet Acueorum,
Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
His subnixa uiris scelerum peruersa potestas
Edomat inualidas mentes, quas implicitat.
Indociles, belliq; rudes sub fœdere falso
Tristis amicitiæ primum socia agmina credunt,
Mammoneamq; fidem pacis sub amore sequuntur.
Mox faciles ad uincla rari iuga dura uolentes
Addictis subeunt ceruicibus, & nebulonum
Spirituum iußis seruire ferocibus optant.
Ille superuacuis augens patrimonia fundis,
Finitimisq; inhians contempto limite agellis,

Duci-

Ducitur innexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus post terga reuinctus,
Nec se barbaricis addictum sentit habenis,
Hic qui uentosæ scandit fastigia famæ,
Inflaturq; cauo pompæ popularis honore,
Qui summum, solidumq; bonum putat ambitionis
Crescere successu, præconum uoce trementes
Exanimare reos, miserorum in corpore fasces
Frangere, terribiles legum exercere secures,
In laqueum iam colla dedit, iam compede dura
Nectitur, & pedibus seruilia uincula limat.
Credite captiui mortales, hostica quos iam
Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
Pœnarum uirtus non intellecta coërcet.
Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis uictoria principis Assur,
Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
Orbatam proprijs ululauit ciuibus urbem.
Nunc latet, aut dubium est animas de semine Iacob
Exilium gentile pati, quas Persica regna
Captiuas retinent, atq; in sua fœdera cogunt?
Illic natali desuescunt uiuere ritu,
Moribus & patrijs exutæ, in barbara iura
Degenerant, linguamq; nouam, uestemq; sequuntur,
Deq; profanato discunt sordescere cultu,

Nutricemq́; abolent petulanti è pectore Sion.
Iam patriæ meminisse piget, iam mystica frangunt
Organa, & externi laudant anathemata regni.
Nónne fuit melius seuum Memphitidis aulæ
Imperium tolerasse patres, penitusq́; sinistris
Adsedisse focis? positos Pharaonis iniqui
Sub pedibus, limo & paleis seruire paratos,
Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos?
Quo tantum auxilij per prodialia signa
Effudit dominus, populum dum forte rebellem
Seruat ope immerita, uinclis dum subdita colla
Soluit, & Aegyptum uirga serpente coërcet?
Quid iuuat æquor, cum pelago cedente profundum
Puluerea calcasse uia, quum conscia ponti
Saxa sub ignota patuerunt prodita cælo,
Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
Si uictor uirtute dei, mediasq́; tenebras
Luce columnari scindens exercitus olim,
Perdidit inuenti uallem botryonis opimam?
Si nescit uersare solum, cui melle perenni
Gleba fluens niueos permiscet lactea riuos?
Si domitam Hierichon lituis, atq; ære canoro
Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
* ripis Si * riuis reflui Iordanis pellitur, & iam
Deserit adscriptam dimensa in iugera sortem?

Deniq;

Deniq; si structam tantis sudoribus urbem,
Et quæ nubigenas transcendunt culmina nimbos,
Defensare nequit, si nescit, quis lapis ille est
*Hostibus obsistens, & inexpugnabile * turris* — * terris
*Præsidium, quẽ non fragor hosticus * arietis, aut quem* — * arietis ui
Vis impacta quatit, non æris machina rostro — C cutit im-
Arietat insiliens, nec ferrea uerbera quassant. — pacto aut
Angulus hic portæ in capite est, hic continet omnem — ærato mach-
Saxorum seriem, constructaq; limina firmat, — na rostro
Quem qui rite suis per propugnacula muris
Nouerit insertum, seq; ac sua mœnia uallo
Præcingat triplici, celsa stans eminus arce
Fretus amore petræ, castis & peruigil armis.
Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.
Quin si fulmineos cogens ad bella gigantes
Allophylus tua castra uelit delere tyrannus,
Tutus eris, nec te firma statione mouebit
Ipse Charon mundi, numen Marcionis ipse,
Qui regit aërio uanas sub sole tenebras.
Nam uanum quicquid sol aspicit, ex elementis
Cuncta solubilibus, fluxoq; ercamine constant.
Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus omnem
Subiectam uanis non sponte laboribus orsus,

Periuro ingemuit miserans seruire latroni:
Errat, ait, qui luctamen cum sanguine nobis,
Et carne, & uenis feruentibus, & uitioso
Felle putat, calidisq; animam peccare medullis.
Non mentem sua membra premunt, nec terrea uirtus
Oppugnat sensus liquidos, bellouc lacessit,
Sed cum spiritibus tenebrosis, nocte dieq;
Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
Et pigris densus nebulis obtemperat aër.
Scilicet hoc medium, coelum inter, & infima terræ,
Quod patet, ac uacuo nubes suspendit hiatu
Frena potestatum uariarum sustinet, ac sub
Principe Belial rectoribus horret iniquis.
His conluctamur prædonibus, ut sacra nobis
Oris apostolici testis sententia prodit.
Nemo habitum naturæ, aut inritamina peccans
Corporis accuset, facile est frenare rebelles
Affectus carnis, nimiosq; retundere pulsus
Materiæ fragilis, & uiscera uicta domare:
Quippe animus longe præstantior, utpote summo
Aethere demissus, subiectos si uelit artus
Imperio quassare graui, iussisq; seueris
Dedere, regnanti domino uis nulla resistit.
Maior inest uis illa homini, quæ flatile uirus
Ingerit, & tenuem tenui ferit aëre mentem.

Parthi,

Parthica non æque uentos transcurrit harundo,
Cuius iter nullus potis est comprendere uisus,
Præpes enim uolucris dum pennis transuolat auras,
Improuisa uenit, nec stridor nunciat ante
Aduentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
*Securam * rapiens medicato uulnere uitam.* * penetrās
Sed magis aligera est, magis & medicata sagitta
Quam iacit umbrosi dominatio lubrica mundi,
Eludens excussa oculos, calamiq; uolantis
Præpete transcursu cordis penetralia figens.
Nec segnis natura animæ est, ut tarda cauendi
Vulneris, ignitum quoniam deus indidit olli
Ingenium, purum, sapiens, subtile, serenum,
Nobile, sollicitum, uelox, agitabile, acutum. * casta
*Factorem modo * facta suum ueneretur, & ipsi*
Militet, ac uictum proculcet sobria mundum:
Nil de pestiferis opibus, aut falsificatis
Terrarum spolijs stulto oblectamine libans,
Nec sub fasce iacens alieno, & dedita regno
Non queat argutas hostis uitare sagittas.
Sed quid ego omne malũ mundiq; hominumq;, maligni
Hostis ad inuidiam detorqueo? quum mala nostra
Ex nostris concreta animis, genus, & caput, & uim
Quid sint, quid ualeant, sumant de corde parente?
Ille quidem fomes nostrorum, & causa malorum est.

Sed tantum turbare potest, aut fallere, quantum
Nos uolumus, qui decrepito suggesta Leoni
Armamenta damus, friget fera futile frendens,
Humani generis ni per suffragia gliscat.
Gignimus omne malum proprio de corpore nostro,
Vt genuit Dauid, alias pater optimus, unum
Crimen Abessalon tetrum, pater ille, sed unum
Innocuas inter soboles genuit patricidam:
Ausus in autorem generis qui stringere ferrum,
Ah pietas, signis contraria signa paternis
Egit, & unius commisit sanguinis arma.
Nostra itidem duros urente propagine natos
Pectora parturiunt, uersis qui protinus in nos
Morsibus insuescunt gignentum uiuere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viscera, & interitu genitalis stirpis aluntur.
Progeniem uerum ille suam rex utpote summus,
Atq; dei uates, pariturae & uirginis autor,
Tristibus atq; pijs uariauerat, ut Salomonis
Frater Abessalon misceret crimina iustis
Pignoribus, dulcemq; domum turbaret amaris.
Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solus Abessalon lacerans pia uiscera ferro.
Si licet ex Ethicis quicquam praesumere, uel si
De physicis exempli aliquid, sic uipera (ut aiunt)

Denti-

Dentibus emoritur fusæ per uiſcera prolis.
Mater morte ſua, non ſexu fertilis, aut de
Concubitu diſtenta uterum, ſed quum calet igni
Percita fœmineo, moriturum obſcœna maritum
Ore ſitit patulo, caput inſerit ille trilingue
Coniugis in fauces, atq; oſcula feruidus intrat,
Inſinuans oris coitu genitale uenenum.
Nupta uoluptatis ui ſaucia, mordicus hauſtum
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,
Infuſasq; bibit caro pereunte ſaliuas.
His pater inlecebris coſumitur, at genetricem
Clauſa necat ſoboles, nam poſtquam ſemine adulto
Incipiunt calidis corpuſcula parua latebris
Serpere, motatumq; uterum uibrata ferire,
Aeſtuat interno pietatis crimine mater,
Carnificemq; gemit damnati conſcia ſexus,
Progeniem ſepti rumpentem obſtacula partus.
Nam quia naſcendi nullus patet exitus, aluus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atq; uiam lacerata per ilia pandit.
Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum
Ingreſſum uite uix eluctatus, & ortum
Per ſcelus exculpens, lambunt natale cadauer
Reptantes, catuli proles dum naſcitur orba
Haud experta diem, miſeræ niſi poſthuma matri.

Non dispar nostræ conceptus mentis, ab ore
Vipereo infusum sic combibit illa uenenum
Coniuge Beliade, sic oscula deuorat haustu,
Interiusq; rapit, sic felle libidinis ardens
Impletur uitijs, perituro mista marito,
Tunc prægnans lethale genus concepta maligni
Fert opera ingenij, de semine complicis hydri,
Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est
Corruptæ pro stupro animæ, proq; orbe perempto.
Ipsam porrò animam crudelia uulnera carpunt
Mille puerperijs, soboles dum parturit, ex se
Contra naturam genitas, peccamina crebra
* pastos Scilicet, & * partos materno funere natos.
Hinc illa est domini iusta obiurgatio Christi:
Nónne pater dæmon uos increpo peccatores
Concubitu carnis semen sitientis iniquum
* perquire Vos genuit? sanctum lector * percense uolumen,
Quod loquor inuenies dominum dixisse profanis
Vera obiectantem mortalibus, ex patre nam uos
* aut Esse meo genitos, pietas * ait ipsa probaret,
Ac pietatis opus, prò cæca libido, quid hoc est?
Quod quum se thalamis desponsam mens bona iustis
* thorum Nouerit, inq; * thronum regis nuptura uocetur,
Et regis semper iuuenis, senioq; repulso
Diuinum decus æterno seruantis in ore,

Malit

*Malit adulterium, * furuo & se munere uilem* * fidus
Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
Aspernata dei fusam per uirginis artus
Progeniem, dulcesq; uocans in fornice natos?
Sentio quam contra moueat pellacia litem,
Quo dente obnitens spinosa calumnia pugnet,
Nosq; lacessito uocet ad luctamina uerbo.
Si non uult deus esse malum, cur non uetat, inquis,
Nil refert autor fuerit, factorq; malorum,
An ne opera in uitium sceleris pulcherrima uerti,
Quum possit prohibere, sinat? quod si uelit omnes
Innocuos agere omnipotens, nec sancta uoluntas
Degeneret, nec se facto manus inquinet ullo.
Condidit ergo malum dominus, quod spectat ab alto,
Et patitur, fieriq; probat, tanquam ipse crearit,
Ipse creauit enim, quod quum discludere possit,
Non abolet, longeq; sinit grassarier usu.
Damna aures pater alme meas, & claude meatus
Obrutescentis capitis, ne peruia tales
Concipiat flexura sonos, est perdere tanti
Extinctum uitæ officium de parte cerebri,
Immunem modo sese anima, expertemq; nefandi
Auditus felix, stolida conseruet ab aure.
Quis ferat hæc iniecta deo conuitia? qui se
Diuinis meminit præcellere nobilitatum

Muneribus? multa ut taceam, uel sola benignum
Res probat esse deum, ueteti quod amore peremptos
Excitat è tumulis homines, regniq́; per æuum
Participes iubet esse sui: qui si foret autor,
Seruatorq́; mali, nunquam post damna salutis,
Peccantumq́; obitus, rediuiuam ferre medelam
Vellet, & amissos opere instaurare secundo.
Labi hominis, seruare dei est: meritis perit iste,
Ille abolet pereuntis opus, meritumq́; resoluit.
Argumentum ingens, dominum, qui talia præstet,
Nolle malum, nec quod post abluit, ante probare,
Inuitóne aliquis potis est peccare tonante?
Cui facile est in corde hominis componere sensus
Quos libeat, fibrasq́; omnes animare pudicis
Pulsibus, & totum uenis infundere honestum.
Nescis stulte tuæ uim libertatis ab ipso
Formatore datam? nescisq́; ab origine quánta
Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
Et super ingenio proprio, laxeq́; soluto
* uoluntatis *Iure * potestatis, liceat cui uelle, sequiq́;*
Quod placitum, nulliq́; animum subiungere uinclo?
An quem te dominum cunctis quæcunq; crearat
Præficeret, mundumq́; tuis seruire iuberet
Imperijs, quumq́; arua polum, mare, flumina, uentos
Lederet, arbitrium de te tibi credere auarus

Nollet

Nollet? ut indigno libertatemq; negaret?
Qualе erat, electus magni rex orbis ut esset,
Non rex ipse sui, curto fœdatus honore.
Nam quis honos domini est, cuius mens libera non est,
Vna sed imposit æ seruit sententia legi?
Quæ laus porrò hominis, uel quod meritum, sine certo
Inter utranq; uiam discrimine uiuere iuste?
Non fit sponte bonus, cui non est prompta potestas
Velle aliud, flexosq; animi conuertere sensus.
Atqui nec bonus est, nec conlaudabilis ille
Qui non sponte bonus: quoniam probitate coacta
Gloria nulla uenit, sordetq; in gloria uirtus.
Nec tamen est uirtus, ni deteriora refutans
Emicet, & meliore uiam petat indole rectam.
Vade, ait ipse parens, opifexq;, & conditor Adæ,
Vade homo, & adflatu nostri prænobilis oris,
* Insubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem, * In subiecta
Et iudex mentis propriæ, mihi subdere soli
Sponte tua, quo sit subiectio, & ipsa soluto
Libera iudicio, non cogo, nec exigo per uim,
Sed moneo iniustum fugias, iustumq; sequaris.
Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniqui,
Elige rem uitæ, tua uirtus temet in æuum
Prouehat, æternum tua damnet culpa uicissim,
Præstet & alterutram permissa licentia sortem.

Hac pi-

Hac pietate uigens, & tanto munere abundans,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit, atq; uolens * magis utile dum sibi credit, * illud magis utile retur,
Quod probibente deo persuasit callidus anguis,
Persuasit certe hortatu, non impulit acri
Imperio, hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit domino, suadelis se malefabris
Illectam, suasisse uiro, uir & ipse libenter
Consensit, licuit ne hortantem spernere recti
Libertate animi? licuit, nanq; & deus ante
Suaserat, ut meliora uolens sequeretur, at ille
Spernens consilium suo plus credidit hosti.
Nunc inter uitæ dominum, mortisq; magistrum
Consistit medius, uocat hinc deus, inde tyrannus
Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.
Accipe gestarum monimenta insignia rerum,
Prælusit quibus historia spectabile signum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
Pignora chara domus properabat sede relicta
Nubibus urbicremis subducere, sulphure quum iam
Nimboso ignitus cœlum subtexeret aër,
Flagrantemq; diem crepitans incenderet imber.
Angelus hanc hospes legem præscripserat ollis
Emissus uirtute dei sub imagine dupla:
Omnis ut è portis iret domus, utq; in apertum

Dirige-

Dirigeret constans oculos, nec pone reflexo
Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremandi est,
Vt semel è muris gressum promouerit, cre
Post tergum uerso, respectet funera rerum.
Loth monitis sapiens obtemperat, at leuis vxor
Mobilitate animi, torsit muliebre retrorsus
Ingenium, Sodomisq; suis reuocabilis hæsit.
Traxerat Eua uirum diræ ad consortia culpæ.
Hæc peccans, sibi sola perit, solidata metallo
Diriguit fragili, saxumq; liquabile facta.
Stat mulier sicut steterat prius, omnia seruans
Cautc, sigillati longum salis effigiata
Et decus, & cultum, frontemq;, oculosq;, comamq;,
Et flexam in tergum faciem, paulumq; relata
Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
Liquitur illa quidem salsis sudoribus uda,
Sed nulla ex fluido plenæ dispendia formæ
Sentit deliquio, quantumq; armenta saporum
Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.
Hoc meruit titulo peccatrix fœmina sisti,
Infirmam, fluidumq; animum per lubrica soluens
Consilia, & fragilis iussa ad cœlestia, uoti
Propositum contra non commutabile seruat

Loth

Loth ingressus iter, nec mœnia respicit, alto
In cinerem conlapsa rogo, populumq; perustum,
Et mores populi, tabularia, iura, forumq;,
Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
Et circum cum plebe sua, madidasq; popinas.
Quicquid agunt homines Sodomorum, incendia iustis
Ignibus inuoluunt, & Christo iudice damnant.
Hec fugisse semel satis est, non respicit ultrà
Loth noster, fragilis sed coniunx respicit, & quæ
Fugerat inuerso mutabilis ore reuisit,
Atq; inter patrias perstat durata fauillas.
En tibi signatum libertatis documentum,
* Quo ** Quod uoluit nos scire deus,, quocunq; sequendum est,*
Sub nostra ditione situm, passimq; remissum
Alterutram calcare uiam, duo cede iussi
De Sodomis, alter se præripit, altera mussat,
Ille gradum celerat fugiens, contrà illa renutat,
Liber utriq; animus, sed dispar utriq; uoluntas,
Diuidit huc illuc rapiens sua quenq; libido.
* multa *Talem * multa sacris speciem notat orbita libris.*
Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orpham,
Illa socrum Noëmin fido comitatur amore,
Deserit hæc, atqui thalamis, & lege iugali
Exutæ, Hebræisq; thoris, sacrisq; uacantes,
Iure fruebantur proprio, sed pristinus Orphæ

Fanorum

Fanorum ritus præputia barbara suasit
Malle, & semiferi stirpam nutrire Geliæ,
Ruth dum per stipulas agrestis amburitur æstu,
Fulcra Booz meruit, castoq; adscita cubili
Christigenam fœcunda domum, & Dauidica regna
Aedidit, atq; deo mortales miscuit ortus.
Sæpe egomet memini fratres geminos ad biulcum
Peruenisse simul biuium, nutante iuuenta,
Et dubitasse diu bifido sub tramite, quod nam
Esset iter melius, quum dextrum spinea sylua
Sentibus arctaret, scopulosaq; semita longe
Duceret aërium cliuoso margine callem.
At leuum, nemus umbriferum per amœna uirecta
Ditibus ornaret pomis, & lene iacentem
Planicies daret ampla uiam, squalentibus unum
Contentum spinis reptasse per ardua saxa.
Porrò alium campo sese indulsisse sinistro,
Illum syderibus caput immiscere propinquis,
Hunc in cœnosa subito cecidisse paludes.
Omnibus una subest natura, sed exitus omnis
Non unus peragit placitorum segrege forma.
Haud secus, ac si olim per sudum lactea forte
Lapsa columbarum nubes, descendat in aruum
Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætendit, lentoq; inleuit uimina uisco,

Sparsit & insidias siliquis, uel farre doloso,
Iliciunt alias fallentia grana, gulamq;
Innectunt auidam tortæ retinacula setæ,
Molle uel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Greßibus innocuis sterili spaciantur in herba,
Suspectamq; cauent oculos couertere ad escam.
Mox ubi iam cœlo reuolandum, pars petit æthram
Libera sydeream, plaudens super aëra pennis:
Pars captiua iacet, laceris & saucia plumis
Pugnat humi, & uolucres nequicquam suspicit auras.
Sic animas cœli de fontibus unicolores
Infundit natura solo, sed suauibus istic
Deuinctæ inlecebris retinentur, & æthera paucæ
Conscendunt reduces, multas uiscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.
Præscius inde pater liuentia tartara plumbo
Incendit liquido, piceasq; bitumine fossas
Infernalis aquæ, furuo suffodit auerno,
Et Phlegethonteo sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum pœnis inolescere uermes.
Norat enim flatu ex proprio uegetamen inesse
Corporibus nostris, animamq; ex ore perenni
Formatam non posse mori, non posse uicißim
Pollutam uitijs rursum ad conuexa reuerti,

Mersam

Mersandam penitus puteo feruentis abyßi,
Vermibus, & flammis, & discruciatibus, æuum
Immortale dedit, senio ne pœna periret
Non pereunte anima, carpunt tormenta, fouentq́;
Materiem sine fine datam, mors deserit ipsa.
Aeternos gemitus, & flentes uiuere cogit.
At diuersa procul regionibus in paradisi
Præmia constituit, maiestas gnara futuri
Spriritibus puris, & ab omni labe remotis,
Quiq́; Gomorrhæas non respexere ruinas,
Auersis sed rite oculis post terga tenebras
Liquerunt miseri properanda pericula mundi,
Ac primum facili referuntur ad astra uolatu:
Vnde fluens anima structum uegetauerat Adam.
Nam quia naturam tenuem decliuia uitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes,
Concretum celeri relegens secat aëra lapsu,
Exuperatq́; polum feruens scintilla remensum,
Carcereos exosa situs, quibus hæserat exul.
Tunc postliminio redeuntem. suscipit alto
Cana fides gremio, tenerisq́; oblectat alumnam
Delitijs, multos post diuersoria carnis
Ore renarrante querulo quos passa labores,
Illic purpureo latus exporrecta cubili
Floribus æternis spirantes libat odores,

Ambrosiumq; bibit roseo de gramine rorem,
Ast aliæ quas dira lues, errorq; malignus
Immersit tenebris, uastoq; obsedit auerno,
Haud impune pijs ab semet abesse fatentur
Consilijs, meritas ferre & per secula pœnas.
Quis patris antiqui aut ægri reuerentis abysso
Exclusis, mundiq; bonis cum morte potitis
Ditibus & longo fumantibus interuallo,
Fluminaq;, & totos cœli sitientibus imbres
Implorata, negat digitum insertare palato,
Flammarumq; apices humenti extinguere tactu.
Nec mirere locis longe distantibus inter
Damnatas, iustasq; animas concurrere uisus
Conspicuos, meritasq; uices per magna notari
Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.

DE INTEGRITATE uisionis animæ.

ERrat quisq; animas nostrorum sine oculorum
Aestimat, inuoluit uitreo quos lucida palla
Obijce, quis speculum concreta coagula texunt,
Impediuntq; uagas obducto humore fenestras.
Núm ne animarum oculis denso uegetamine guttæ
Voluuntur teretes? aut palpebralibus extra

Horrescunt setis? ciliove umbrante teguntur?
Illis uiua acies, nec pupula parua, sed ignis
Traiector nebulæ, uasti & penetrator operti est.
Nil ferrugineum, solidumue tuentibus obstat,
Nocturnæ cedunt nebulæ, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantum aërios uisu transmittit hiatus
Spiritus, oppositos sed transit lumine montes,
Oceani fines, atq; ultima littora Thyles
Transadijt, uolucresq; oculos in tartara mittit.
Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
Visibus, & cæco delentur tempore formæ.
*Nunquid & * exuti membris, ac uiscere, perdunt* * exutæ
Agnitione notas rerum, uel gressibus errant?
Vna animas semper facies habet, & color unus
Aëris, ut cuiq; est meritorum summa, sinistri
Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
Conuertit uariatq; uices, longum atq; perenne est
Quicquid id est, unus uoluit sua secula cursus,
Expertos dubitas animas percurrere uisus?
Abdita corporeis oculis, cum sæpe quietis
Rore soporatis, cernat mens uiua remotos
Distantesq; locos, aciem per rura, per astra,
Per maria intendens, nec enim se segregat ipsa
Ante obitum uiuis ex artubus, aut fugit exul

Sanguinis & carnis penetralia, seq; medullis
Exuit, abductamúe abigit de pectore uitam,
Viscera sed sede manens, speculatur acutis
Omnia luminibus, & qua circuntulit acrem
Naturæ leuis intuitum, nullo obice rerum
Disclusa, ante oculos subiectum prospicit orbem,
Atq; orbis sub mole situm sordens elementum.
Obiacet interea tellus, nec uisibus obstat,
Quin si stelligerum uultus conuertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Peruigilis animæ, quamuis densata grauentur
Nubila, & opposito nigrescat uellere cœlum.
*Sic arcana uidet tacitis cooperta * futuris,* * figuris
Corporeus Ioannes adhuc, ne carne solutus,
Munere sed somni paulisper carne sequestra
* Liber ad intuitum, sensuq;, oculisq; peragrans, * liberat in tuitum
Ordine dispositos uenturis solibus annos,
Procinctum uidet angelicum, iam iamq; cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, grauium mundi sub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere septus
Secedente anima, non discedente uidebat.
Nónne magis flatus sine corpore cuncta notabit,
Corporis inuolucris tumulo frigente repostis?
Certa fides, rabidos sup tetra nocte caminos,

Qui pollutam animam per ſecula longa perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expoſitos, nec ſecius aurea dona
Iuſtorum dirimente Chao, rutilasq́; coronas
Eminus oſtendi pœnarum carcere merſis.
Hinc paradiſicolæ poſt ulcera dira beato
Proditur infelix ululans in peſte reatus
Spiritus, inq́; uicem meritorum mutua cernunt.

PERORATIO POETAE.

O Dee cunctiparens animæ dator, ô dee Chriſte,
Cuius ab ore deus ſubſtitit ſpiritus unus,
Te moderante regor, te uitam principe duco,
Iudice te pallens trepido, te iudice eodem
Spem capio, fore quicquid ago, ueniabile apud te,
Quamlibet indignum uenia faciamq́;, loquarq́;,
Confiteor, demitte libens, & parce fatenti:
Omne malum merui, ſed tu bonus arbiter aufer
Quod merui, meliora fauens largire precanti,
Dona animæ quandoq; meæ, quum corporis huius
Liquerit hoſpitium, neruis, cute, ſanguine, felle,
Oſſibus extructum, corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fouet, quum flebilis hora
Clauſerit hos orbes, & conclamata iacebit

Materies, oculisq; suis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentum aliquem de gente latronum,
Immitem, rabidum, uultuq;, & uoce minaci
Terribilem, qui me maculosum aspergine morum
In præceps ut prædo trahat, nigrisq; tuentem
Immergat specubus, cuncta exacturus adusq;
Quadrantem minimum, damnosæ debita uitæ.
Multa in Thesauris patris est habitatio Christe,
Disparibus discreta locis, non posco beata
In regione domum, sint illic casta uirorum
Agmina puluereum quæ dedignantia censum
Diuitias petiere tuas, sit flore perenni
Candida uirginitas, animum castrata recisum:
At mihi tartarei satis est si nulla ministri
Occurrat facies, auidæ nec flamma gehennæ
Deuoret hanc animam, mersam fornacibus imis,
Esto, cauernoso quia sic pro labe necesse est
Corporea, tristis me sorbeat ignis auerno,
Saltem mitificos incendia lenta uapores
Exhalent, æstuq; calor languente tepescat,
Lux immensa alios, & tempora uincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

HAMARTIGENIAE
FINIS.

IN PRVDENTII CLEMENTIS V. C. *Symmachum, Argumentum per Ioannem Sichardum.*

Inualescente Christianismo, atque ob id sensim frige scentibus gentilium sacris, è Curia, conniuentibus, opinor ad hoc Romanis principibus, electa est ara, quam ueluti consiliorum, dictorumque omnium testem, multis ab hinc annis religiosissime in senatu coluerant. Eratque in hoc iam plane res, ut sacris illis rancidis ueterum semel nuncius remitteretur. Exortus est Symmachus Praefectus urbis, uir honestissimi apud suos loci, & eloquentiæ tantæ, quanta in ista tēpora cadere potuit maxima, qui ex autoritate senatus, & quod peculiare hoc etiā munus exigeret, ad Principes legationem suscepit, agens hoc potissimū, ut & sacra tot annorū cōsensu inclita, locum quem usu ceperant tuerentur, & eorum Antistites pergerent eo uti iure, quod & de immunitate, & uictu annuo suppeditando iam pridem obtinuerant. Eam uero orationem, quum esset inter diui Ambrosij Mediolanensis episcopi opera relata, consilium fuit Prudentio inserere, non tam ob elegantia, quæ pro re suscepta, & temporum ratione, tolerabilis est, quàm ut facilius intelligātur ea quæ ex eadē relatione elegantissimus poëta sibi conuellenda desumpsit. Nominatim enim, quibus respondeat, subinde quædā suis admiscet, sed ita, ut nō satis intelligas

quid Symmachus præ se tulerit, nisi integram legeris. Quam nunc exhibemus uobis, nihil ueriti, quod quædam essent mendosa, ne solidam à uobis gratiam iniremus. Quid enim facias sine exemplari? Vnum hoc præstare uoluimus, quod consequutum me confido, ut Prudentij liber, quem uellemus scholis fieri quamfamiliarissimum, pauló inoffensius legeretur.

SYMMACHI V. CL. ET PRAEFECTI urbis, relatio ad Valentinianum, Theodosium, & Arcadium Augustos. Pro ueteri deorum cultu, aduersus Christianos.

VBi primum senatus amplissimus, semperq; uester, subiecta legibus uitia cognouit, & à principibus pijs uidit purgari famam temporum proximorum, boni seculi autoritatem sequutus, euomuit diu pressum dolorem, atq; iterum me querelarum suarum iussit esse legatum. Cui ideo diui principis denega-

denegata est ab improbis audientia: quia non erat iusti-tia defutura, domini imperatores Valentiniane, Theodo-si, & Arcadi inclyti uictores, ac triumphatores semper Augusti. Gemino igitur functus officio, & ut Præfectus uester gesta publica prosequor, & ut legatus, ciuiũ man data cõmendo. Nulla est hic dissensio uoluntatũ, quia iam homines credere desierunt, aliquorum ministri regum co-guntur se studio pr: stare si discrepent, amari, coli, dili-gi, maius imperio est. Quis ferat obfuisse reipublicæ pri uata certamina? Merito illos senatus insequitur, qui po-tentiam suam famæ principis prætulerunt. Noster aũt labor pro clemẽtia uestra ducit excubias. Cui enim magis cõmodat, quod instituta maiorum, quod patriæ iura, & fata defendimus, quàm temporum gloriæ? Quæ tum ma ior est, cum uobis contra morem parentum, intelligitis nil licere. Repetimus igitur religionum statum, qui reipubli cæ diu profuit. Certe numerentur principes utriusq; se-ctæ, utriusq; sententiæ, proximus eorum ceremonias pa-trum coluit, recentior non remouit. i exemplum non fa-cit religio ueterum, faciat dissimulatio proximorũ. Quis ita f miliaris est Barbaris, ut aram uictoriæ non requi-rat? Cauti in posterum sumus, & talium rerum ostenta uitamus. Reddatur saltem nomini honor, qui numini de-negatus est. Multa uictoriæ debet æternitas uestra, & adhuc plura debebit. Auersentur hãc potestatem, quibus

nihil profuit, uos amicū triumphis patrocinium nolite deserere. Cunctis potētia ista uoti ta est, nemo colendam neget quam profitetur optādam. Quod si huius ominis non est etiam iusta uitatio, ornamentis saltem curiæ decuit abstineri. Præstate, oro uos, ut ea quæ pueri suscepimus, senes posteris relinquamus. Consuetudinis amor magnus est. Merito diui Constantij factum diu non stetit. Omnia uobis exempla uitanda sunt, quæ mox remota didicistis. Aeternitatē curamus famæ, & nominis uestri, ne quid futura ætas inueniat corrigendū. Vbi in leges uestras, & uerba iurabimus qua religione mēs falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur? Omnia quidem ideo plena sunt, nec ullus perfidis tutus est locus: sed plurimum ualet ad metū delinquendi, etiā præsentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara fidem conuenit singulorum, neq; aliud magis autoritatem facit sententijs nostris, quàm quod omnia quasi iuratus ordo decernit. Patebit ergo sedes prophana periurijs, & hoc inclyti principes mei, probabile iudicabunt, qui sacramento publico tuti sunt? Sed diuus Constantius idem fecisse dicitur. Cætera potius illius principis æmulemur, qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non deuiasset. Corrigit enim sequentem lapsus prioris, & de reprehensione antecedentis exempli nascitur emēdatio. Fas fuit ut Parēs ille clemētiæ uestræ, in re adhuc noua nō caueret

inuidi-

inuidiā. Num poteſt etiā nobis eadē defenſio cōuenire, ſi imitemur quod meminimus improbatū? Accipiat æternitas ueſtra alia eiuſdē principis facta, quæ in uſum dignius trahat. Nil ille decerpſit ſacrarū uirginū priuilegijs, repleuit nobilibus ſacerdotia, Romanis ceremonijs non negauit impenſas, & per omnes uias æternæ Vrbis lætum ſequutus ſenatum, uidit placito ore delubra, legit inſcripta faſtigijs deū nomina, percōtatus eſt tēplorum origines, miratus eſt cōditores. Quumq; alias religiones ipſe ſequeretur, has ſeruauit imperio: Suus enim cuique mos, * ſuus cuiq; ritus eſt. Varios cuſtodes urbibus, & cultus mēs diuina diſtribuit. Vt animæ naſcētibus, ita populis fatales genij diuidūtur. Accedit utilitas, quæ maxime homini deos aſſerit. Nam quū ratio omnis in operto ſit, unde rectius quam de memoria, atq; documētis rerū ſecundarū cognitio uenit numinū? Iam ſi longa ætas autoritatem religionibus faciat, ſeruanda eſt tot ſæculis fides. & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſequuti ſunt feliciter ſuos. Romam nunc putemus aſſiſtere, atq; his uobiſcū agere ſermonibus, Optimi principes, patres patriæ, reueremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit, utar ceremonijs auitis: neq; enim me pœnitet, uiuā meo more, quia libera ſum. Hic cultus in leges meas orbem redegit, hæc ſacra Annibalē à mœnibus, à capitolio Senonas repulerūt. Ad hoc ego ſeruata ſunt, ut lōgæua repræhēdar?

* ſuum cuique ius eſt.

Videam

Videam quod instituẽdum putatur? Sera tamen, & contumeliosa est emendatio senectutis. Ergo dijs patrijs, dijs indigẽtibus pacem rogamus. Aequum est, quicquid omnes colunt, unum putari. Eadem spectamus astra, cõmune cœlum est, idem nos mundus inuoluit. Quid interest qua quisq; prudentia uerum requirat? Vno itinere non potest preueniri ad tam grande secretum. Sed hæc otiosorum disputatio est. Nũc preces, non certamina offerimus. Quanto cõmodo sacri ærarij uestri Vestalium uirginum prærogatiua detracta est? Sub largißimis imperatoribus denegatur, quod parcißimi præstiterunt. Honor solus est in illo uelut stipendio castitatis. Vt uittæ earũ capiti decus faciunt, ita insigne ducitur, sacrificij uacare muneribus. Nudum quodammodo nomen immunitatis requirunt, quoniam paupertate ac dispendio tutæ sunt. Itaque amplius laudi earum tribuunt, qui aliquid rei detrahunt: siquidem saluti publicæ dicata uirginitas, crescit merito, quum caret præmio. Absint ab ærarij uestri puritate ista compendia. Fiscus bonorum principum, non sacerdotum damnis, sed hostium spolijs augeatur. Vllum ne lucrum compensat inuidia? Et quia auaritia in mores uestros non cadit, hoc miseriores sunt, quibus subsidia uetera decerpta sunt. Etenim sub imperatoribus qui alieno abstinent, qui resistunt cupiditati, ad solam detrahitur amittentis iniuriã, quod desideriũ non mouet auferentis.

Agros

Agros etiam uirginibus & ministris, deficientium uoluntate, legatos fiscos retentat. Oro uos iustitiæ sacerdotes, ut urbis ueſtræ sacris reddatur priuata succeſsio. Dictet testamenta securi, & sciant, sub principibus non auaris stabile esse quod scripserint. Delectet uos iſta felicitas generis humani, cœpit cauſæ huius exemplum ſolicitare morientes. Ergo Romanæ religiones ſub Romana iura non pertinent? Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus caſus fecit caducas? Capiunt legata liberti, ſeruis teſtamentorum iſta cōmoda non negantur: Tantum nobiles uirgines, & fatalium ſacrorū miniſtri, excluduntur prædijs hæreditate quæſitis. Quid iuuat ſaluti publicæ, caſtum corpus dicare, & imperij æternitatem cœleſtibus fulcire præſidijs, armis ueſtris, aquilis ueſtris amicas applicare uirtutes? pro omnibus efficacia uota ſuſcipere, & ius cum omnibus non habere? Itaque melior eſt ſeruitus, quæ hominibus impenditur. Rempublicam lædimus, cui nunquam expedit ut ingrata ſit. Nemo me putet ſolam cauſam religionum tueri, ex huiuſmodi facinoribus orta ſunt cuncta Romani generis incōmoda. Honerauerat lex parētum Veſtales uirgines, ac miniſtros deorum, uictu modico, iuſtiſq; priuilegijs. Stetit muneris huius integritas uſq; ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem uilium baiulorū ſacræ caſtitatis alimenta uerterunt. Sequuta eſt hoc factū fames publica,

&

& spem prouinciarũ omnium meßis ægra decepit. Non sunt hæ: uitia terrarũ, nihil imputamus astris: nec rubigo segetibus offuit, nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit. Necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Certe si est huius mali aliquod exemplum, imputemus tantã famẽ uicibus annorũ. Grauis hanc sterilitatem aura cõstrinxit, syluestribus arbustis uita producitur, & rursus ad Dodonæas arbores glebis rusticæ inopia cõuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt, quum religionum ministros honor publicus pasceret? Quando in usum hominũ concussa quercus? quando null e sunt herbarum radices? quando alternos regionum defectus deseruit fœcunditas mutua? quum populo, & uirginibus sacris cõmunis esset annona? Commendabat enim terrarum prouentus, uictus Antistitum, & remedium magis quàm largitas erat. An dubium est semper pro copia omniũ datum, quod nunc inopia omniũ uendicauit? Dicet aliquis, sumptum publicũ denegatum alienæ religionis impendijs. Absit à bonis principibus ista sententia, ut quod olim de cõmuni quibusdam tributum est, in iure fisci esse uideatur. Nam quum respublica de singulis constet, quod ab ea proficiscitur, fit rursus proprium singulorum. Omnia regitis, sed suum cuique seruatis, plusq; apud uos iustitia, quam licentia ualet. Consulite certe munificentiam uestram, an hæc publica uelit existimari,

quæ

quæ in alios trāstulistis? Semel honori urbis delata compendia, desinunt esse tribuentium, & quod à principio beneficium fuit, usu atq; ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo uestro tentat incutere, si quis asserit conscientiam uos habere præbentium, nisi detrahentium subieritis inuidiam. Faueant clementiæ uestræ sectarum omnium arcana præsidia, & hæc maxime, quæ maiores uestros aliquando iuuerunt, uos defendant, à nobis colantur. Eum religionum statū petimus, qui diuo Parenti culminis uestri seruauit imperium, qui fortunato principi legitimos suffecit hæredes. Spectat senior ille diuus ex arce syderea lachrymas sacerdotum, & se culpatum putat more uiolato, quem libenter ipse seruabat. Præstate etiam diuo fratri uestro alieni consilij correctionem, tegite factum quod senatui displicuisse nesciuit. Siquidem constat ideo exclusam legationem, ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro æstimatione est temporum superiorum, ut non dubitetis abolere, quod probandū est principis nō fuisse.

RELATIONIS SYMMACHI, FINIS.

AVRE.

AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS
V. C. *in lib. contra Symmachum Præfectum urbis,* *Præfatio.*

Carmen eſt Aſclepiadeum, monocolon, conſtans Spondeo, duobus Choriambis & Pyrrichio, uel Iambo, hoc modo:

– –   – ∪ ∪ –   – ∪ ∪ –   ∪ ∪

PAulus præco Dei, qui fera gentium
Primus corda ſacro perdomuit ſtilo,
Chriſtum per populos ritibus aſperis
Immanes, placido dogmate ſeminans,
In manſueta ſuas ut ceremonias
Gens pagana deo ſperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hibernum pelagus iam rate debili,
Et uim naufragi pertulerat noti.
Sed cum cærulei prælia gurgitis
Iuſsiſſet domini dextra quieſcere:

Ad por

Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitq́; solo litteris uuidi
Contractos pluuio frigore remiges,
Tunc de littoreis sepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Conuectant, rapides unde focos struant,
Fascem quisq́; suum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere surculos
Et densare foci congeriem studet,
Incautam cumulis inseruit manum,
Torpebat glacie pigra ubi uipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans,
Quæ postquam intepuit fomite fumeo,
Laxauitq́; ferox colla rigentia,
Iam flecti facilis, retulit ad manum
Vibrato capite spicula dentium.
Hærentem digiti uulnere mordicus,
Pendentemq́; gerens Paulus inhorruit.
Exclamant alij, quod cute liuida
Virus mortiferum serpere crederent.
At non intrepidum terret Apostolum
Tristis tam subiti forma periculi,
Attollens oculos sydera suspicit,
Christum sub tacito pectore murmurans,

Excussumq; procul decutit aspidem.
Abiectus coluber uerberat aëra,
Atq; oris patuli soluit acumina.
Mox omnis sanies deserit, & dolor,
Ceu nullo laceram uulnere dextram,
Siccatusq; perit uipereus liquor.
Hydrum præcipitem dum rotat impetus,
Arsurum medijs intulit ignibus.
Sic nunc post hyemem, uimq; trucis freti,
Quo iactata ratis tunc sapientiæ est,
** sacrilegis Quum sub * sacricolis territa regibus,*
Vix panso poterat currere carbaso,
Afflictosq; suos turbine seculi
Vectarat, rabidis fluctibus innatans.
Morsum uulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim se prius abditum
Virus, nec grauidum protulerat caput,
Contentum inuolucris, atq; cubilibus,
Subter quo premeret clausa silentia.
Sed dum force latens impietas riget,
Dextram iustitiæ pigra momorderat
Succensi stomacho fellis inæstuans.
Heu quàm catholicam nil propè profuit
Puppim nasse sacri remigio stili.
Quem Paulus uarijs gentibus ædidit,

Vix

Vix portu placido tuta quieuerat
Victrix, edomitis mille furoribus.
Vix adstricta suis iam retinaculis
Vectores stabili condiderat solo,
Erumpit subito triste periculum.
Nam dum præcalidos igniculos sibi
Soluendis adolent, & senio, & gelu,
Dum uirgas steriles, atq; superfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Vt concreta uagis uinea crinibus
Syluosi inluuiem poneret idoli,
Palpauit nimius perniciem tepor,
Spes insueta subit, serpere flexibus,
Et uibrare sagax eloquij caput.
Sed dextra impatiens uulneris, irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenij uirus inaniter,
Summa Christicolis in cute substitit.
Saluator generis Romulei precor,
Qui cunctis ueniam das pereuntibus,
Qui nullum statuis non operis tui
Mortalem, facili quem releues manu,
Huius, si potis est, iam miserescito,
Præruptam in foueam præcipitis uiri,
Spirat sacrilegis flatibus inscius,

Erroresq; suos indocilis fouet.
Obtestor iubeas, ne citus impetus
Arsurum medijs inferat ignibus.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS

V. C. *aduersus Symmachum* Præfectum *urbis, liber prior.*

Carmen est Heroicum Dactylicum

CRedebam uitijs ægrã gentilibus urbem
Iam satis antiqui pepulisse pĩcula morbi
Nec quicq̃ restare mali, postq̃ medicina
Principis immodicos sedaret in arce dolores.
Sed quoniam renouata lues turbare salutem
Tentat Romulidum, patris imploranda medela est,
Ne sinat antiquo Romam squalere ueterno,
Neue Togas procerum, fumoq; & sanguine tingi.
Inclytus ergo parens patriæ moderator, & orbis
Nil egit, prohibendo uagos ne pristinus error
Crederet esse deum nigrante sub aëre formas,

Aut

Aut Elementorum naturam, quæ patris ars est
Omnigeni, summa pro maiestate sacraret:
Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem summa leuiter cute clausam
Duceret, & latebram tabentis uulneris alte
Impressam, penitusq; putri de pure peresam,
Iuncta superficies medico fallente scueret.
Sed studuit quo pars hominis generosior intus
Viueret, atq; animam lethali peste piatam
Nosset ab interno tutam seruare ueneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina, uidere
Qui status ante oculos præsentibus, ac perituris
Competeret rebus, nec curam adhibere futuris.
Heu male de populo meriti, male patribus ipsis
Blanditi, quos præcipites in tartara mergi
Cum Ioue sicuerunt, multa & cum plebe deorum.
Ast hic imperium protendit latius æuo
Posteriore, suis cupiens sancire salutem:
Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, uel regnarent sapientes.
Est ne ille è numero paucorum, qui diadema
Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma sophiæ?
✱ Contigit ecce hominum generi, gentiq; togatæ
Dux sapiens, felix nostræ res publica Romæ ✱ *Est operæ precium*

Iustitia regnante uiget, parete magistro
Sceptra gubernanti, monet ut deterrimus error,
Vtq; superstitio ueterum procul absit auorum,
Nec putet esse deum, nisi qui super omnia summus
Emineat, magniq; immensa creauerit orbis.

DE SATVRNO.

NVm melius Saturnus auos rexisse Latinos
Creditur? edictis qui talibus informauit
Agrestes animos, & barbara corda uirorum?
Sum deus, aduenio fugiens, præbete latebras,
Occultate senem, Nati feritate tyranni
Deiectum solio, placet hic fugitiuus, & exul
Vt lateam, genti atq; loco Latium dabo nomen,
Vitibus incuruum, si qua est cura, putandis
Procudam chalybem, necnon & mœnia uestri
Fluminis in ripa statuam Saturnia uobis.
Vos nemus, appositasq; meo sub honore sacrantes,
Sum quia nam cœlo genitus, celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
Scimus, in ære hebetes informauere minores,
Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis nanq; ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

De Ioue

DE IOVE.

MOx patre deterior syluosi habitator olympi
Iuppiter incæstas spurcauit labe Lacænas,
Nunc boue * subuectam rapiens ad crimen amatam, *subiectam
Nunc tenera pluma leuior, blandosq; susurros
In morem recinens suaue immorientis oloris,
Capta quibus uolucrem uirguncula ferret amorem.
Nunc foribus surdis, sera quas, uel pessulus arctis
Firmarat cuneis, per tectum diues amator
Imbricibus ruptis, undantis desuper auri
Infundens pluuiam, gremio excipientis amicæ.
Armigero modo sordidulam curante rapinam,
Compressu immundo miserum * cupiens catamithum, *afficiens
Pellice iam puero magis indignante sorore.
Hæc causa est, & origo mali, quod secla uetusto
Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit,
Quodq; nouo ingenio uersutus Iuppiter, astus
Multiplices uariosq; dolos texebat, ut illum,
Vertere quum uellet, pellem faciemq; putarent
Esse Bouem, prædari Aquilam, * confingere Cycnum. *cōcūbere
Et nummos * fieri, & gremium penetrare puellæ. *ferere
Nam quid rusticitas non crederet indomitorum
Stulta uirûm, pecudes, inter rictusq; ferinos?
Dedere sueta animum, diuæ rationis egenum?

In quancunq; fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

DE MERCVRIO.

SVcceßit Iouis imperio corruptior ætas,
Quæ docuit rigidos uitijs seruire colonos
Expertes furandi homines, hac imbuit arte
Mercurius Maia genitus, nunc magnus habetur
Ille deus, cuius dedit experientia fures,
Nec non Thessalicæ doctißimus ille magiæ
Traditur extinctas sumpte moderamine uirgæ
In lucem reuocasse animas, Cocytia leti
Iura resignasse, sursum reuolantibus umbris.
Ast alias damnasse neci, penitusq; latenti
Immersisse Chao, facit hoc ad utrunq; peritus
Vt fuerit, geminoq; armarit crimine uitam:
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atq; sepulchrales scite incantare fauillas,
Vita itidem spoliare alios, ars noxia nouit.
Artificem scelerum simplex mirata uetustas
Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
Aligerisq; leues pedibus transcurrere uentos.

DE PRIAPO.

ECce deûm in numero formatus & æneus adstat,
Graius homo, augustaq; Numæ præfulget in arce

Strenuus

*Strenuus exculti dominus * quondam fuit agri,* * quidam
Hortorumq; opibus memorabilis, hic tamen idem
Scortator nimius, multaq; libidine suetus
Rusticolas uexare lupas, interq; salicta,
Et densas sepes obscœna cubilia inire:
Indomitum intendens animum, semperq; paratum
Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia uenis.
*Hic deus * è patrio prænobilis Hellesponto* *&
Venit adusq; Italos sacris cum turpibus hortos,
Sinum lactis, & hæc uotorum liba quotannis
Accipit, ac ruris seruat uineta Sabini,
Turpiter adfixo pudeat quem uisere ramo.

DE HERCVLE.

HErculeus mollis pueri famosus amore
Ardor, & in transtris iactata efferbuit Argo.
Nec maris erubuit Nemeæa pelle souere
Concubitus, & Hylan pereuntem quærere cœlebs.
Nunc alijs, cantuq; domus, Pinaria templum
Collis Auentini conuexa in sede frequentat.

DE LIBERO, QVI ET BACCHVS.

THebanus iuuenis superatis fit deus Indis,
Successu dum uictor ouans lasciuit, & aurum
Captiuæ gentis reuehit, spolijs superbus

Diffluit in luxum cum semiuiro comitatu,
Atq; auidus uini, multo se proluit haustu
Gemmantis patere spumis, multoq; falerno
Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis, Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & uirides discindunt ore chelydros
Qui Bromium placare uolunt, quod & ebria iam tunc
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit,
Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
Mænadas, inflammante mero in scelus omne rotatas.
Hoc circumsaltante choro, temulentus adulter
Inuenit expositum secreti in littoris acta
Corporis egregij scortum, quod perfidus illic
Liquerat, incœsto iuuenis satiatus amore,
Hanc iubet assumptam feruens post uina Neæram,
Secum in delitijs fluitantis stare triumphi,
Regalemq; decus capitis gestare coronam.
Mox Ariadnæus stellis cœlestibus ignis
Additur hoc precium noctis persoluit honore
Liber, ut ætherium meretrix illuminet axem.
Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia uulgi,
Vt transire suis cum sordibus indeperator
Possit in æternum cœli super ardua regnum.
Regia tunc omnis uim maiestatis, & omnis

Parua

Parua licet, cœli imperium retine potestas
Credita; thure etiam ducibus, paruoq; sacello
Impertitus honos, quem dum metus, aut amor, aut spes
Accumulant, longum miseris processit in æuum
Mos patrius, cœpit falsæ pietatis imago
Ire per ignaros nebuloso errore nepotes.
Tum quia quæ uiuis ueneratio regibus ante
Contigerat, functis eadem iam munere lucis
Cessit, & ad nigras altaria transtulit urnas.
Inde puellarum ludibria, pignera, partus,
Et furtiuus amor iuuenum, & deprensa iugalis
Corruptela thori, quoniam regalibus aula
Feruere tunc uitijs solita est, nec perdita luxu
Diuorum soboles sancti meminisse pudoris.

DE MARTE, VENERE, Iunone, & Cybele.

ATq; ut Roma tuos cœlesti ex sede parentes,
Quis te semideam iactant autoribus ortam,
Perstringam breuiter, Gradiuum, uel Cithercam.
Ille sacerdotem uiolat, contrà illa marito
Succumbit Phrygio, coitus fuit impar utriq;.
Nec terrestre deam decuit mortale subire
Coniugium, nec cœlicolam descendere ephebum

Virginis

Virginis ad uitium, furtiuoq́; igne calere:
Sed Venus augusto de sanguine fœmina, uili
Priuatoq́; uiro uetitum per dedecus hæsit,
Et si Rhea sacram lasciui Martis amore
Lusa pudicitiam, fluuiali amisit in ulua:
Crediderim generosæ aliquem stirpis, sed eundem
Moribus infamem, compressa uirgine per uim
Se dixisse deum, ne stuprum numinis ullus
Obiicere auderet turpi miseræq́; puellæ.
Hæc Italos induxit auos uel fama, uel error,
Martia Romuleo celebrarent ut sacra campo,
Vtq́; Palatinis capitolia condita saxis
Signarent titulo proaui Iouis, atq; Pelasgæ
Palladis, & Libyca Iunonem ex arce uocarent.
Cognatos de Marte deos, Veneris quoq; nudum
Acciren t proceres Hericino è uertice signum.
Vtq; deûm mater Phrygia ueheretur ab Ida,
Bacchica de uiridi peterentur ut orgia Naxo,
Facta est terrigenæ domus unica maiestatis,
Et tot templa deûm Romæ, quod in urbe sepulchra
Heroum numerari licet, quos fabula manes
Nobilitat, noster populus ueneratus adorat.
Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tullus,
Talia Pergameas fugerunt numina flammas.
Sic Vesta est, sic Palladium, sic umbra penatum,

Talis

Talis & antiquum terror seruauit Asylum.

VNDE ERROR INVALVERIT.

VT semel obsedit gentilia pectora patrum
Vana superstitio, non interrupta cucurrit
Aetatum per mille gradus, tener horruit haeres,
Et coluit, quicquid sibimet uenerabile cani
Monstrarant ataui, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit, gustauerat inter
Vagitus, de farre mola saxa inlita ceris
Viderat, ungentoq; lares humescere nigros,
Formatum Fortunae habitum cum diuite cornu,
Sacratumq; domi lapidem consistere paruus
Spectarat, matremq; illic pallere precantem.
Mox humeris positus nutricis, triuit & ipse
Impressis silicem labris, puerilia uota
Fudit, opesq; sibi caeca de rupe poposcit,
Persuasumq; habuit, quid quis uellit inde petendum.
Non qui oculos, animumq; leuans rationis ad arcem
Retulit, insulsum tenuit sed credulus usum,
Priuatos celebrans agnorum sanguine diuos,
Iamq; domo egrediens, ut publica festa, diesq;,
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia uidit,
Laurigerosq; deûm templis astare ministras.
Ac Sacram resonare uiam mugitibus ante.

De simu-

DE SIMVLACHRO ROMAE.

DElubrum Romæ, colitur nã sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci ceu numen habetur,
Atq; Vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus.
Vera ratus, quęcunq; * senatu autore probentur,
Contulit ad simulachra fidem, dominosq; putauit
Aetheris, horrifico qui stant ex ordine uultu.
Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
Arcadiæ fuluo ære riget, Gemini quoq; fratres
Corrupta de matre nothi, Ledeia proles,
Nocturniq; equites, celsæ duo numina Romæ
Impendent * retinente solo, magniq; triumphi
Nuncia, suffuso figunt uestigia plumbo.
Assistunt etiam priscorum insignia regum,
Dux Italus, Ianusq; bifrons, genitorq; Sabinus,
Saturnusq; senex, maculoso & corpore Picus,
Coniugis epotum sparsus per membra uenenum.
Omnibus ante pedes posita est sua cuiq; uetusta
Arula, Iano etiam celebri de mense litatur
Auspicijs, epulisq; sacris, quas inueterato
Heu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa calendarum, sic obseruatio creuit,
Ex atauis quondam male cœpta, deinde sequutis

* fiant autore senatu. Ita legitur in uetustissimis, licet carminis ratio reclamet.

* retinentiq;

Tradita

Tradita temporibus, ferisq; nepotibus aucta,
Traxerunt longam corda inconsulta catenam,
Mosq; tenebrosus uitiosa in secula fluxit.

DE SIMVLACHRO AVGVSTI.

HVnc morem ueterum docili iam ætate sequuta
Posteritas, mēse, atq; adytis, & flamine, et aris
Augustum coluit, uitulo placauit, & agno.
Strata ad puluinar iacuit, responsa poposcit,
Testantur tituli, produnt consulta senatus,
Cæsareum Iouis ad speciem statuentia templum.

DE SIMVLACHRO Liuiæ Augustæ.

ADiecere sacrum, fieret quo Liuia Iuno,
Non minus infamis thalami sortita cubile,
Quàm quum fraterno caluit Saturnia lecto.
Nondum maternam partu uacauerat aluum,
Conceptamq; uiri sobolem paritura gerebat
Pronuba, iam grauidæ fulcrum geniale paratur,
Iam sponsus, saliente utero nubentis, amicos
Aduocat, haud sterilem certus fore iam sibi pactam,
Vitricus ante uenit tardum præferuidus ortum
Priuigni nondum geniti, mox æditum inter

Fescen-

Fescennina, nouo proles aliena marito,
Idq; deûm sortes. & Apollinis antra dederunt
Consilium, nunquam melius nam cedere tedas
Responsum est, quàm cū prægnans noua nupta iugatur.
Hanc tibi Roma deam titulis, & honore sacratam,
Perpetuo Floras inter, Veneresq; creasti,
Nec mirum, quis enim sapiens dubitauerat illas
Mortali de stirpe satas uixisse, & easdem
Laude uenustatis claras, in amoribus usq;
Ad famæ excidium formæ nituisse decore?

DE CVLTV HADRIANI & Catamiti eius.

Quid loquar Antinoum cœlesti sede locatum?
Illum delitias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte uirili?
Adrianiq; dei Ganymedem, non cyathos dis
Porgere, sed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambrosij sacrum portare Lyæum,
Cumq; suo in templis uota exaudire marito.
Ergo his auspicibus, Traianus, Nerua, Seuerus,
Et Titus, & fortes gesserunt bella Nerones:
Quos terrena uiros illustres gloria fecit,
Et uirtus fragilis prouexit in ardua famæ

Adscitos

Adſcitæ terris, ſub relligione iacentes.
Quàm pudet hoc illis perſuaſum, talibus ut ſe,
Romanasq; acies cenſerent Martis amore
Poſſe regi, dum ſe Paphiæ male blandus adulter
Venditat, Aeneadasq; ſuos ſucceßibus auget.
Felices, ſi cuncta deo ſua proſpera Chriſto
Principe diſpoſita ſciſſent, qui currere regna
Certis ducta modis, Romanorumq; triumphis
Creſcere, & impletis uoluit ſe infundere ſeclis.
Sed caligantes animas, & luce carentes,
In Iouis, Auguſtiq; adytis, templisq; duarum
Iunonum, Martisq; etiam, Venerisq; ſacellis
Mactatas, tetro leti immerſere baratro,
Supremum regimem craßis in patibus orbis
Eſſe rati, merſoq; poli conſiſtere fundo!

DE CVLTV ELEMEN*torum ſub ſpecie quorundam non deorum ſed dæmonum.*

*QVicquid humus * pelagus, cœlũ mirabile gignũt* * ulâs ſic quicquid pelagus m.r.
Id duxere deos, colles, freta, flumina, flammas,
Hæc ſibi per uarias formata elementa figuras
Conſtituere patres, hominumq; uocabula mutis
Scripſerunt ſtatuis, uel Neptunum uocitantes

Oceanum, uel Cyaneas caua flumina Nymphas,
Vel syluas Dryadas, uel deuia rura Napæas.
Ipse ignis, nostrum factus qui seruit ad usum,
* & in Vulcanus perhibetur, * qui uirtute superna
Fingitur, ac delubra deus, & nomine, & ore
Aßimilatus habet, nec non regnare caminis
Fertur, & Aeoliæ summus faber esse uel Aetnæ.

DE CVLTVRA SOLIS, quem credunt Apollinem.

Est qui conspicuis superos quæsiuit in astris,
Ausus habere deum solem, cui tramite certo
Conditio imposita est, uigilem tolerare laborem,
Visibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
Præcipitem, teretiq; globo per inane uolantem,
Et quod nemo negat, mundo, cœloq; minorem.
Area maior enim, quàm qui percurrit in illa,
Et longe campi spatium diffusius, in quo
Emicat, ac uolucri feruens rota uoluitur axe.
Quamuis nonnullis placeat, terram breuiorem
Dicere circuitu, quàm sit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immensi syderis, ultra
Telluris normam, porrecto extendere gyro
Núnne etiam cœli minor, & contractior orbis:

Cuius

Cuius planiciem longo transmittere tractu
Circinus excurrens meta interiore laborat?
Ille deus uerus, quo non est grandior ulla
Materies, qui fine caret, qui præsidet omni
Naturæ, qui cuncta simul concludit, & implet.
Solem certa tenet regio, plaga certa coërcet,
Temporibus uarijs distinguitur, aut subit ortu,
Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens,
Non torquere facem potis est ad signa Trionum,
Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
Nec solitum conuersus iter reuocare retrorsum.
Hic erit ergo deus præscriptis lege sub una
Deditus officijs? Libertas laxior ipsi
Concessa est homini, formam cui flectere uitæ,
Atq; uoluntatis licitum est, seu tramite dextro
Scandere, seu leuo malit decurrere campo,
Sumere seu requiem, seu continuare laborem,
Seu parere deo, siue in contraria uerti.
Ista ministranti regimen solenne dierum,
Haudquaquam Soli datur à factore potestas:
Sed famulus subiectus agit, quodcunq; necesse est.
Hoc sydus, currum, rapidasq; agitare quadrigas
Commenti, & radios capitis, & uerbera dextræ,
Et frenos, phalerasq;, & equorum pectora anhela
Aëris inaurati, uel marmoris, aut orichalci,

Iusserunt nitido fulgere polita metallo.
Post trabeas, & eburnam Aquilam, sellamq; curulem,
Cernuaq; ora senex barbatus, & oscula figit
Cruribus ænipedum, si fas est credere, equorum,
Immotasq; rotas, & flecti nescia lora,
Aut ornat redimita rosis, aut thure uaporat.

DE CVLTV LVNAE, quam & Dianam credunt.

HOc tamen utcunq; est tolerabile, quid? q͞d & istos
Dant tibi Roma deos, inferni gurgitis umbræ
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartarei thalamum Proserpina regis.
Et si quando suos dignatur adire Quirites,
Placatur uaccæ sterilis ceruice resecta,
Et regnare simul cæloq;, hereboq; putatur.
Nunc bigas frenare boues, nunc sæua Sororum
Agmina, uipereo superis immittere flagro.
Nunc etiam uolucres caprearum in terga sagittas
Spargere, terq; suas eadem uariare figuras.
Deniq; quum luna est, sublustri splendet amictu:
Quum succincta iacit calamos, Latonia uirgo est:
Quum subnixa sedet solio, Plutonia coniunx,
Imperitat Furijs, & dictat iura Megeræ.

Siue

Si uerum quæris, Triuiæ sub nomine dæmon
Tartareus colitur, qui te modo raptat ad æthram,
Sydereoq; deum uenerandum suadet in astro.
Per syluas modo mortiferi discurrere mundi,
Erroresq; sequi subigit, nemorumq; putare
Esse deam, quæ corda hominum pauitantia figat,
Quæq; feras perimat lethali uulnere mentes,
Depressos modo subter humum formidine sensus.
Obruit, implorent ut numina lucis egena,
Seq; potestati committant noctis opertæ.

IN SPECTACVLIS *quos sint uenerati.*

RESpice terrifici scelerata sacraria Ditis,
Cui cadit infausta fusus gladiator harena.
Heumale lustratæ Phlegetontia uictima Romæ.
Nam quid uesani sibi uult ars impia ludi?
Quid mortes iuuenum? quid sanguine pasta uoluptas?
Quid puluis caueæ semper funebris? & illa
Amphitheatralis spectacula tristia pompæ?
Nempe Charon, iugulis miserorum se duce dignas
Accipit inferias, placatu crimine sacro.
Hæ sunt deliciæ Iouis infernalis, in istis
Arbiter obscuri placidus requiescit auerni.

Nónne pudet regem, populis, sceptrisq; potentem
Talia pro patriæ censere litanda salute?
Religionis opem subternis poscere ab antris?
Euocat heu pœnis tenebrosa ex sede ministrum
Interitus, speciosa hominum cui funera soluat.
Incassum arguere iam taurica sacra solemus:
Funditur humanus latiali in munere sanguis,
Consessusq; ille spectantum soluit ad aram
Plutonis fera uota sui: quid sanctius ara,
Quæ bibit egestum per mystica tela cruorem?
An ne fides dubia est tibi, sub caligine cæca
Esse deum, quem tu tacitis rimeris in umbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
Ipsa patrum monumenta probant, dijs Manibus illic
Marmora secta lego, quæcunq; Latina uetustos
Custodit cineres, densisq; salaria bustis.

ROMAM ALLOQVITVR.

Dic quibus hūc scribis titulū? nisi qđ trucis orci
Imperium, ueræ ceu maiestatis adoras?
En quibus implicita squalebat regia summi
Imperij, tractis maiorum ab origine sacris.
Quum princeps gemini bis uictor cæde tyranni
Pulchra triumphali respexit mœnia uultu,
Nubibus obsessam nigrantibus aspicit urbem,

Noctis

Noctis obumbratæ caligine, turbidus aër
Arcebat liquidum septena ex arce serenum.
Ingemuit miserans, & sic ait, exutæ tristes
Fida parens habitus, equidem prædiuite cultu
Illustrata cluis, spolijsq; insigne superbis
Attollis caput, & multo circunfluis auro.
Sed nebulis propter uolitantibus, obsitus alti
Verticis horret apex, ipsas quoq; liuida gemmas
Lux hebetat, spissusq; dies, & fumus ob ora
Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.
Obscuras uideo tibi circunferrier umbras,
Cæruleasq; animas, & nigra idola uolare.
Censeo sublimem tollas super aëra uultum,
Sub pedibusq; tuis nimbosa elementa relinquas.
Omne quod ex mundo est, tibi subiacet, hoc deus ipse
Constituit, cuius nutu dominaris, & orbi
Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.
Non decet, ut submissa oculos Regina caducum
Contemplere solum, maiestatemq; requiras,
Circa humiles rerum partes, quibus ipsa superstas,
Non patiar, ueteres teneas ut me duce nugas,
Vt cariosorum uenereris monstra deorum.
Si lapis est, senio dissoluitur, aut crepat ictu
Percussus tenui: mollis si bractea gypsum
Texeris, infido rarescit glutine sensim.

Si formam statuæ laminis commisit ahænis
* cauato Lima terens, aut in partem caua membra * grauata
Pondere curuantur, scabra aut erugo peresam
Conficit effigiem, crebroq; foramine rumpit.
Nec tibi terra deus, cœli nec sit deus astrum.
Nec deus Oceanus, nec uis quæ subter operta est,
Infernis triste ob meritum damnata tenebris:
Sed nec uirtutes hominum deus, aut animarum,
Spirituumúe, uagæ tenui sub imagine formæ.
Absit ut umbra deus tibi sit, geniusúe, locusúe,
Aut deus aërias uolitans phantasma per auras.
Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis,
Quos penes omne sacrum est, quicquid formido tremēdū
Suaserit, horrificos quos prodigialia cogunt
Credere monstra deos, quos sanguinolentos edendi
Mos iuuat, ut pinguis luco lanietur in alto
Victima, uisceribus multa inter uina uorandis.
At te, quæ domitis leges, ac iura dedisti
Gentibus, instituens magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morumq; feros mansuescere ritus,
Indignum ac miserum est, in religione tenenda.
Id sapere, immanes populi de more ferino
Quod sapiunt, nullaq; rudes ratione sequuntur.
Seu uos procinctus maneat, seu pace quietas
Dictemus leges, seu debellata duorum

Colla

Colla tyrannorum media calcemus in urbe,
Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.

DE POTENTIA CRVCIS.

HOc signo, inuictus transmißis alpibus ultor
Seruitium soluit miserabile Constantinus.
Quum te pestifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum
Vt scis ipsa patres, aut sponsus fœdera pacta
Intercepta gemens, dircq; satellite rapta,
Immersus tenebris, dura inter uincla luebat.
Aut si nupta thorum regis conscendere iussa,
Cœperat impurum domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
Plena puellarum patrumq; ergastula sæui
Principis, abducta genitor si uirgine mussans
Tristius ingemuit, non ille impune dolorem.
*Prodidit. aut * confessa nimis suspiria traxit.* *** connexa**
Vim libertatis nimiæ, patriumq; dolorem. ***animis.***
Testis christicolæ ducis aduentantis ad urbem
Moluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
Præcipitans, qua nam uictricia uiderit arma
Maiestate regi, quod signum dextera uindex

* quali Prætulerit, * quæ tali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.
Ipſe ſenatorum meminit clariſsimus ordo,
Qui tunc concreto proceſsit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede uaſta,
Complexusq; pedes uictoris, ad inclyta flendo
Procubuit uexilla iacens. Tunc ille ſenatus
Militiæ ultricis titulum, Chriſtiq; uerendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.
Ergo caue egregium caput orbis inania poſt hæc
Prodigia, eſſe deos ſolito tibi figere cultu,
Atq; experta dei uirtutem ſpernere ueri.
Deponas iam feſta uelim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoq; indigna ſacraria regno.
Marmora tabenti reſpergine tincta lauate
O proceres, liceat ſtatuas conſiſtere puras
Artificum magnorum opera, hæc pulcherrima noſtræ.
Ornamenta cluant patriæ, nec decolor uſus
In uitium uerſæ monimenta coinquinet artis.
Talibus edictis urbs informata refugit
Errores ueteres, & turbida ab ore uieto
Nubila diſcuſsit, iam nobilitate parata
Aeternas tentare uias, Chriſtumq; uocantem

Magna

Magnanimo ductore sequi, & spem mittere in æuum.
Tunc primum senio docilis. sua secula Roma
Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
Præteritos fœdis cum relligionibus annos.
Mox ubi contiguos fossis muralibus agros
Sanguine iustorum innocuo maduisse recordans,
Inuidiosa uidet tumulorum millia circum
Tristis iudicij magis pœnitet, ac ditionis
Effrenis, nimiæq; sacris pro turpibus iræ,
Compensare cupit teterrima uulnera læsæ
Iustitiæ, sero obsequio, ueniaq; petenda,
Ne tanto imperio maneat pietate repulsa
Crimen sæuitiæ monstrata piacula quærit,
Inq; fidem Christi pleno transfertur amore.
Laurea uictoris Marij minus utilis urbi,
Quum traheret Numidam populo plaudente Iugurtham.
Nec tantum Arpinas consul tibi Roma medelæ
Contulit extincto iusta inter uincla Cethego,
Quantum præcipuus nostro sub tempore princeps
* Præscripsit, tribuitq; boni: multos Catilinas * prospexit
Ille domo pepulit, non sæua incendia tectis,
Aut sicas patribus, sed tartara nigra animabus,
Internoq; hominum statui tormenta parantes.
Errabant hostes per templa, per atria passim,
Romanumq; forum, & Capitolia celsa tenebant,

Qui

Qui coniuratas ipsa ad uitalia plebis
Moliti insidias, intus serpente ueneno
Consuerant, tacitis pestem miscere medullis.
Ergo triumphator latitante ex hoste togatus,
Clara trophæa refert sine sanguine, remq́; Quirini
Adsuescit supero pollere in secula regno.
Deniq; nec metas statuit, nec tempora ponit,
Imperium sine fine docet, ne Romula uirtus
Iam sit anus, nerit ne gloria parta senectam.

Romanorũ senatũ cõuersum ad Christum.

EXultare patres uideas, pulcherrima mundi
Lumina, conciliumq́; senum gestire Catonum
Candidiore toga, niueum pietatis amictum
Sumere, & exuuias deponere pontificales.
Iamq́; ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis
Ad syncera uirum penetralia Nazareorum,
Atq; ad apostolicos Euandria curia fontes,
* Aeneadũ ** Anniadum sobole, & pignora clara proborum.*
Fertur enim ante alios generosus Anitius, urbis
Illustrasse caput, sic se Roma inclyta iactat.
Quin & Olibriaci generisq́; & nominis hæres,
Adiectis fastis, palmata insignis ab aula
Martyris ante fores, Bruti submittere fasces
Ambit & Ausoniam Christo inclinare securim

Non

Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit
Prompta fides dare se Christo, stirpemq; superbam
Gentis patriciæ uenturo attollere seclo.
Iam quid Plebicolas percurram carmine, Gracchos
Iure potestatis fultos, & in arce senatus
*Præcipuos, simulachra deûm iussisse * reuelli?* *repelli
Cumq; suis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Christo se consecrasse regendos?
Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
Nobilium licet, ad Christi signacula uersas,
Turpis ab idolij uasto emersisse profundo,
Si persona aliqua est, aut si status urbis, in his est:
Si formam patriæ facit excellentior ordo,
Hi faciunt, iuncta est quoties sententia plebis,
Atq; unum sapiunt plures, simul ac potiores.
Respice ad illustrem, lux est ubi publica, cellam,
Vix pauca inuenies gentilibus obsita nugis
*Ingenia, * obstrictos ægre retinentia cultus,* *obritos
Et quibus exactas placeat seruare tenebras,
Splendentemq; die medio non cernere solem.

PLEBEM ROMANAM IN *Christum credidisse.*

*Post hinc ad populũ cõuerte oculos, * quis in urbe* *quota
** Qui Iouis infectã sanie nõ despuat arã? (est,* pars est
Omnis *Quæ

Omnis qui celsa scandit cœnacula uulgus,
Quiq; terit silicem uarijs discursibus atram,
Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses,
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.
Et dubitamus adhuc Romam tibi Christe dicatam
In leges transisse tuas? omniq; uolentem
Cum populo & summis cum ciuibus, ardua magni
Iam super astra poli, terrenum extendere regnum?
Nec moueor, quod pars hominum rarißima, clausos
Non apperit sub luce oculos, & greßibus errat.
Quamlibet illustres meritis, & sanguine clari,
Præmia uirtutum titulis, & honoribus aucti
Ardua retulerint, fastorumq; arce potiti
Annales proprio signarint nomine chartas,
Atq; inter ueteres cera numerentur & ære:
Attamen in paucis iam deficiente caterua,
Nec persona sita est Patri e, nec Curia constat,
Et quodcunq; fouet studij priuata uoluntas,
Ac iam rara tenet, sed publica uota reclamant,
Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic consulta Patrum subsistere conscriptorum,
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si

Ter cen

Ter centum sensisse senes legerentur in unum,
Seruemus leges patrias, infirma minoris
Vox cedat numeri, paruaq́; in parte silescat.

APOSTROPHE AD SYMMACH.

Aspice quàm pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Iouis puluinar, & omne
Idolium, longe purgata ex urbe fugandum,
Quà uocat egregij sententia principis, illuc
Libera tum pedibus, tum corde frequentia transit.
Nec locus inuidiæ est, nullum uis aspera terret,
Ante oculos sic uelle patet, cunctiq́; probatum
Non iussum, sola capti ratione sequuntur.
Deniq́; pro meritis terrestribus æqua rependens
Munera sacricolis, summos impertit honores
Dux bonus, & certare sinit cum laude suorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire uiros prohibet, quoniam cœlestia nunquam
Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.
Ipse magistratum tibi consulis, ipse tribunal
Contulit, auratumq́; togæ donauit amictum,
Cuius relligio tibi displicet, ô pereuntum
Adsertor diuûm, solus qui restituendos
Vulcani, Martisq́; dolos, Venerisq́; perorans,
Saturniq́; senis lapides, Phœbiq́; furores,

Iliacæ matris Megalesia, Bacchica Nysi,
Isidis amissum semper plangentis Osirim,
Mimica, ridendaq́; suis solennia caluis,
Et quascunq; solent Capitolia claudere laruas.
O lingua miro uerborum fonte fluentem,
Romani decus eloquij, cui cedat & ipse
Tullius, has fundit diues facundia gemmas.
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare deum, cui sordida monstra
Prætulit, & liquidam temerauit crimine uocem.
Haud aliter, quàm si rastris quis tentet eburnis
Cœnosum uersare solum, limoq́; madentes
Excolere aureolis si forte ligonibus uluas.
Splendorem dentis nitidi scrobis inquinat atra,
Et pretiosa acies, squalenti sordet in ara.
Non uereor, ne me nimium confidere quisquam
Arguat, ingenioq́; putet luctamen inire.
Sum memor ipse mei, & satis mea friuola noui,
Non ausim conferre pedem, nec spicula tantæ
Indocilis fandi conicꝫta lacessere linguæ.
Illæsus maneat liber, excellensq́; uolumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum seruare à uulnere pectus,
Oppositaq́; uolans iaculum depellere parma.
Nam si nostra fides seclo iam tuta quieto,

Viribus

Viribus infeſtis,hoſtiliq; arte petita eſt,
Cur mihi fas non ſit,lateris ſinuamine flexi
Ludere uentoſas iactu pereunte ſagittas?
Sed iam tempus,iter longi cohibere libelli,
Ne tractum ſine fine ferat faſtidia carmen.

AVRELII PRVDENTII V. C. *in poſteriorem contra Symmachum librum, Præfatio.*

Carmen Glyconium,conſtans ſpondæo, Choriambo,& Pyrrhichio,ſeu Iambo,hoc modo:

– –   – ∪ ∪ –   ∪ ∪

SImon,quem uocitant Petrum,
Summus diſcipulus dei,
Lucis forte ſub exitu,
Quum ueſper croceus rubet,
Curuam uulſerat ancoram:
Captans flamina linteis.
Et tranſnare uolens fretum,
Nox uentum mouet obuium
Fundo,qui mare miſceat,

Iactatam quatiat ratem.
Clamor nauticus æthera
Plangens, atq; ululans ferit,
Cum stridore ridentium,
Nec quicquam suberat spei,
Mergendis propè naufragis,
Quum Christum procul aspicit
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac si per solidam uiam,
Siccum littus obambulet.
Hæc miracula cæteri
Vectores pauidi stupent.
Solus non trepidus Petrus
Agnoscit dominum poli,
Terræq;, & maris inuij,
Cuius omnipotentiæ est
Plantis æquora subdere.
Tendit suppliciter manus,
Notum subsidium roget.
Ast ille placide aunuens.
Puppi ut desiliat iubet,
Iussis obsequitur Petrus,
Sed uestigia fluctibus
Summis tingere cœperat,

Et lap-

Et lapsante gradu pedes
Pessum mergere lubricos.
Mortalem deus increpat,
Qui sit non stabili fide,
Nec calcare fluentia,
Nec Christum ualeat sequi.
Tum dextra famulum leuat,
Sistitq;, & docet ingredi
Tergum per tumidum freti.
Sic me tuta silentia
Egressum dubijs loquax
Infert lingua periculis.
Non ut discipulum Petrum
Fidentem & merito, & fide,
Sed quem culpa frequens, leuem
Voluat per freta naufragum.
Sum plane temerarius,
Qui noctis mihi conscius,
Quam uitae in tenebris ago
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam uiri?
Quo nunc nemo disertior,
Exultat, fremit, intonat,
Ventisq; eloquij tumet.
Cui mersare facillimum est

Tractandæ indocilem ratis,
Ni tu Christe potens, manum
Dextro numine porrigas.
Facundi oris ut impetus
Non me fluctibus obruat,
Sed sensim gradiens, uadis
Insistam fluitantibus.

AVRELII
PRVDENTII V. C. CONtra Symmachum liber posterior.

HActenus & ueterum cunabula prima deorum,
Et causas, quibus error hebes conflatus in orbe est,
Diximus, & nostro Romam iam credere Christo.
Nunc obiecta legam, nunc dictis dicta refellam.
Vnde igitur cœpisse ferunt, aut ex quibus orsum,
Quo mage sancta ducum corda illice flecteret arte.

SYMMACHVS.

Quis

QVis familiaris est barbaris, ut aram Victoriæ non requirat? Cauti in posterum sumus, & talium rerum ostenta uitamus: reddatur saltem nomini honor, qui numini denegatus est: multa Victoriæ debet * æternitas uestra, & adhuc plura debebit. Auersentur hanc potestatem, quibus nihil profuit. Vos amicum triumphis patrocinium, nolite deserere. Cunctis potētia ista uotiua est. Nemo colendā neget, quā profitetur optādam. *dignitas

PRVDENTIVS.

ARmerū dominos, uenerātes flore iuentæ
Inter castra patris genitos, sub imagine auita
Eductos, exempla domi cōgesta * tenētes, *calentes
Orator catus instigat, ceu classica belli
Clangeret, exacuitq; animos, & talia iactat,
Si uobis uel parta uiri Victoria cordi est,
Vel pariendi dehinc, templum dea uirgo sacratum
Obtineat, uobis regnantibus, ecquis amicus
Hostibus, hanc sanctæ uestro negat esse colendam
Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.
Hæc ubi * dicta dedit, reddunt placidißima fratrum *legatus
Ora ducum: Scimus quàm sit Victoria dulcis
Fortibus, Ausoniæ uir facundißime linguæ,

Sed quibus illa modis, qua sit ratione uocanda
Nouimus, hac primum pueros pater imbuit arte,
Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro,
Non aris, non farre mole Victoria felix
Exorata uenit, labor impiger, aspera uirtus,
Vis animi, excellens ardor, uiolentia, cura,
Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
Quæ si defuerint bellantibus, aurea quamuis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
*Explices, & multis surgat formata * metallis,* (* talentis)
Non aderat, uersisq; offensa uidetur hastis.
Quid miles proprijs diffisus uiribus, optas
Irrita fœmineæ tibimet solatia formæ?
Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret quæ tela uirorum.
Vincendi quæris dominam? sua dextera cuiq; est,
Et deus omnipotens, non pexo crine uirago,
Nec nudo suspensa pede, strophioq; recincta,
*Nec tumidas * fluitante sinu uestita papillas.* (* fluitantes inuestita)
At uos pictorum docuit manus, assimilatis
*Iure poëtarum numen * compone monstris,* (* imponere)
Aut lepida ex uestro sumpsit pictura sacello
Quod uarijs imitata notis, ceraq; liquenti
Duceret in faciem, socijsq; poëmatis arte
Aucta, coloratis auderet ludere fucis.

Sic unum

† Virg. xl. et versis arcades hastis in luctu.

*Sic unum sectantur iter, sic * inania rerum* — * cassa figuris
Somnia concipiunt & Homerus, & acer Apelles,
Et Numa, cognatumq; malum pigmenta, Camœnæ.
*Idola * conflauit fallendi docta potestas.* — * conualuit
Hæc si non ita sunt, edatur, cur sacra uobis
Ex tabulis, cerisq; poëtica fabula præstet,
Cur Berecynthiacus perdit truncata sacerdos
*Inguina, quum * pulcher sese castrauerit Atys?* — * pulchrũ poësis castrauerit Atyn?
Cur etiam templo Triuiæ, lucisq; sacratis
*Cornipedes arcentur equi, quum * Phædra pudicum* — * Musa
Raptarit iuuenem uolucri per littora curru?
Idq; etiam paries tibi uersicolorus adumbret?
Desine si pudor est, gentilis ineptia, tandem
Res incorporeas simulatis fingere membris.
Desine, terga hominis plumis obducere frustra.
Fertur auis mulier, magnusq; eadem dea uultur.
Vis decorare tuum ditissima Roma Senatum?
Suspende exuuias, armis & sanguine captas.
Congere cæsorum uictrix diademata regum.
Frange repulsorum fœda ornamenta deorum.
Tunc tibi non terris tantum Victoria parta,
Sed super astra etiam media seruabitur æde.
Talia principibus dicta interfantibus, ille
Prosequitur, magnisq; tubam concentibus inflat,
Allegat morem ueterum, nil dulcius esse

Adfirmat solitis, populosq; hominesq; teneri
Lege sua: Sicut uariæ nascentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ, sic urbibus adfert
Hora, diesq; suum, quum primum mœnia surgunt,
Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnent.
Addit & arcanum rerum, ueriq; latebras
Prosperitate aliqua deprendi posse, secundi
Per documenta boni, si sint felicia, quæ quis
Experiendo probet, cessisse parentibus omne
Idolium semper feliciter, & pede dextro
Enumerat longæuum temporis, excitat ipsam
Crinibus albentem niueis, & fronte uietam
Ore reposcentem querulo sua numina Romam.
Libera sum, liceat proprio mihi uiuere more.
Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Vno omnes sub sole siti, uegetamur eodem
Aëre, communis cunctis uiuentibus aura.
Sed qui sit, qualisq; deus, diuersa sequuti
Quærimus, atq; uijs longe distantibus, unum
* Suus est mos cuiq; genti — Imus ad occultum, * proprius genti cuiq; est mos,
Per quod iter properans, eat ad tam grande profundum.
His tam magnificis, tantaq; fluentibus arte,
Respondit uel sola fides doctissima primum
Pandere uestibulum ueræ ad penetralia sectæ.
Nam quum diuinis, agimus de rebus, & illum

Qui

Qui uel principio caruit, uel fine carebit,
Quiq; Chao anterior fuerit, mundumq; crearit,
Coniectare animo contendimus, exigua est uis
Humani ingenij, tantoq; angusta laboris:
Quippe minor natura, aciem si intendere tentet
Acrius, ac penetrare dei secreta supremi,
Quis dubitet uicto fragilem lacessere uisu,
Vimq; fatigatæ mentis sub pectore paruo
Turbari, inualidisq; hebetem succumbere curis?
Sed facilis fidei uia prouocat omnipotentem
Credere, qui bona non tantum præsentia donat,
Sed uentura etiam, longisq; intermina seclis
Promittit, nec totus eam resolutus inane
In nihilum, pereamq; breuem post luminis usum
Muneris autores ipso de munere pendas.
Aeterna æternus tribuit, mortalia confert
Mortalis, diuina deus, peritura caducus.
Omnia quæ tempus peragit, quæq; exitus aufert,
Vilia sunt breuitate sui, nec digna perenni
Largitore, cui propria est opulentia, nunquam
Desinere, idq; homini dare, quod non desinet unquam.
Nam si corruptum, corrumpendumúe deus quid
Præstat, habetq; nihil quod sit preciosius istis,
Pauper, & infirmus, & summo indignus honore,
Et non omnipotens, sed inanis numinis umbra est.

Hac ratione fides sapienter conijcit, imò
Non dubitat uerum esse deum, qui quod sumus, & quod
Viuimus, illorsum semper fore, si mereamur,
Nos sperare iubet, cœlestia si placet inquit,
Scandere, terrenas animo depellite curas.
* polo Nam quantum subiecta * situ tellus iacet infra,
Diuiditurq; ab humo conuexi regia cœli,
Tantum uestra meis distant mundana futuris,
Dira bonis, scelerata pijs, tenebrosa serenis.
Quicquid obire potest fugiatis censeo, quicquid
Naturæ ratione capit uitium, atq; senescit,
Pro nihilo, in nihilum quia sunt reditura putetis.
Cuncta quidem quæ gignit humus, quæ continet, ipse
Principio institui, nitidoq; insignia mundo
Ornamenta dedi, spaciosaq; semina finxi.
Sed tamen esse modum uolui, parcisq; fruenda
Moribus indulsi, quantum moribundus & æger
Corporis, & uitæ uolucris sibi posceret usus,
Non ut captus homo studijs, & inaniter ardens,
Duceret omne bonum positum in dulcedine rerum,
Et specie tenui, quas currere tempore iussi,
Atq; æuum statui, sub quo generosa probarem
Pectora, ne torpens, & non exercita uirtus,
Robur eneruatum gereret sine laude palæstræ,
Eneruare suum corrupta per ocia robur

Posset, & in nullo luctamine pigra iaceret.
Illecebrosus enim sapor est, & pestifer horum,
Quæ dum dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas, uinctasq; tenent. Vincenda uoluptas,
Elaqueanda animi constantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa, & captiua prematur.
** Nitendum summis conatibus, inter acerba* — * Luctādū
Sectandum uirtutis iter, ne suauia fluxæ
Conditionis amet nimium, ne congeret aurum,
Nec uarios lapidum cupide spectare colores
Ambitiosa uelit, ne se popularibus auris
Ostentet, pulchroq; inflata tumescat honore.
Ne natale solum, patrij ne iugera ruris
Tendat, & externos animum diffundat in agros,
Et ne corporeis addicat sensibus omne
Quod uult, aut quod agit, ne præferat utile iusto,
Spemq; in me omnem statuat, nunquam peritura
*Quæ dedero * sunt, æternum mea dona manebunt.* — * longoq; die mea dona manebūt
Hæc igitur spondente deo, quis fortis, & acer,
Virtutisq; capax breue quiq; perennibus in se
Prætulerit? uel quis sapiens potiora putarit
Gaudia membrorum, quàm uiuæ præmia mentis?
Nónne hominem ac pecudem distantia separat una?
Quod bona quadrupedum ante oculos sita sunt, ego cōtrà
Spero, quod extra aciem longum seruatur in æuum,

Nam si

Nam si tota mihi cum corpore uita peribit,
Nec poterit superesse meum post funera quicquam,
Quis mihi regnator cœli? quis conditor orbis?
Quis deus? aut quæ iam merito metuenda potestas?
Ibo per impuros feruente libidine luxus,
Incestabo thoros, sacrum calcabo pudorem,
Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui
Depositum, tenues auidus spoliabo clientes,
Longæuam perimam magico cantamine matrem.
Tardat anus dominum dilata morte secundum.
Nec formido malum, falluntur publica iura.
Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum,
Aut si res pateat, iudex corrumpitur auro.
Rara reos iusta percellit pœna securi.
Sed quid hæc ego meditor? reuocat deus ecce seuera
Maiestate minax, negat interitura meorum
Per mortem monimenta operum, non occidit, inquit,
Interior qui spirat homo, luet ille perenne
Supplicium, quod subiectos male rexerit artus.
Nec mihi difficile est liquidam circundare flammis
Naturam, quamuis perflabilis illa feratur
More Noti, capiam tamen, & tormenta adhibebo,
Ipse incorporeus, ac spirituum sator unus.
Quin & corporibus parilis consortia pœnæ
Decernam, possum quoniam renouare fauillas

Anti

Antiquam in faciem, nec desperanda potestas,
Qui potui formare nouum, reparabo peremptum.
Non desinunt exempla meæ uirtutis, in ipsis
Seminibus natura docet reuirescere cuncta
Post obitum, siccantur enim pereunte uigore
Quo uixere prius, tunc sicca & mortua sulcis,
Aut foueis mandata, latent, & more sepulchri
Obruta, de tumulis rediuiuo germine surgunt.
Nunquid nosse potes, uel coniectare, quis istud
Tam solers opifex struat? aut quæ uis agat intus?
** Ne uos ô miseri Physicorum dogmata fallant.* * Nil
En ego gignendi dominus, ac restituendi
Quod perijt, fluxitq́; potens, siccißima quæq́;
In ueteres formas, aut flore, aut fronde reduco.
Idq́; ipsum quandoq; homini facturus, inani
Surgat ut ex cinere, structuraq́; pristina constet,
Quæ mihi pro meritis, uel per tormenta rependat
Crimina, uel summæ uirtutis in arce corruscet,
Non peritura dehinc quacunq; in sorte manebit.
Interea, dum mista uiget substantia in unum,
*Sit memor * autoris proprij, ueneretur, & oret* * artificis
** Artificem submissa suum. Non condidit alter* * autorem
Halantis animæ figmentum, & corporis alter,
Nec bona præsentis uitæ numerosa gubernant
Numina, non alius segetes, & spicea farra

Suppe-

Suppeditat deus, haud alius dat musta racemis,
Purpureumq; graui fundit de palmite succum.
Ipse ego sum, uirides oleas pinguescere baccis
Qui facio, Graia quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera sexus
Gignere amat sobolem, generisq; propagine gaudet,
Quem uos lasciuis uiolatis amoribus ignem,
Et stupra uestra deæ Veneris prætexitis umbra.
Vnus ego elementa rego, nec mole laboris
Vt miser, infirmusúe aliquis, fragilisúe fatigor.
Lux immensa mihi est, nec morte resolubilis ætas,
Sensibus & uestris haud intellecta uetustas.
Inde ministerijs ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, sociosq; requiro.
Porrò autem angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera, nosse meum est, & quæ natura creatis
Subsistat, qualesq; mihi seruentur ad usus.
Tu me præterito, meditaris numina mille,
Quæ simules parere meis uirtutibus, ut me
Per uarias partes minuas, cui nulla recidi
Pars, aut forma potest, quia sum substantia simplex,
Nec pars esse queo. Solis diuisio rebus
Compositis, factis subest: me nemo creauit,
Vt scindi ualeam, cunctorum conditor unus.

Credo

Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non est.
Quare age mortalis, soli mihi construe templum,
Meq́; unum uenerare deum, cœmenta remitto,
Et quæ saxa Paros secat, & quæ Punica rupes,
Quæ uiridis Lacedæmon habet, maculosaq́; Synna,
Natiuum nemo scopuli mihi dedicet ostrum.
Templum mentis amo, non marmoris, aurea in illo
Fundamenta manent fidei, structura niuali
Consurgit pietate nitens, tegit ardua culmen
Iustitia, interius spargit sola picta rubenti
Flore pudicitiæ pudor almus, & atria seruat.
Hæc domus apta mihi est, hæc me pulcherrima sedes
Accipit, æterno, cœlestiq́; hospite digna.
Nec nouus hic locus est, fluxit mea gloria in artus,
Vt lux uera dei, deus illustrauit alumnam
Materiem, corpusq́; parens habitabile fecit
Ipse sibi, placito ut posset requiescere templo.
Condideram perfectum hominem, spectare superna
Mandaram, totis conuersum sensibus in me
Recto habitu, celsoq́; situ, & sublime tuentem,
Sed despexit humum, seq́; inclinauit ad orbis
Diuitias, pepulitq́; meum de pectore numen.
Restituendus erat mihimet, submissus in illum
Spiritus ipse meus descendit, & ædita limo
Viscera, diuinis uirtutibus informauit.

Iamq́;

Iamq; hominem adsumptum summus deus in deitatem
Transtulit ac nostro docuit recalescere cultu.
Scire uelim præcepta patris, quibus auribus hæc tu
Accipias, Italæ censor doctißime gentis.
An ueterum tantummodo rem ratione relicta
Eligis, & dici id patitur sapientis acumen,
Ingeniumq; uiri? potior mihi pristinus est mos,
Quàm uia iustitiæ, pietas quàm prodita cœlo,
Quamq; fides ueri, rectæ quam regula sectæ.

SYMMACHVS.

* suũ cuiq; ius est

*SVus cuiq; mos, * suus cuiq; ritus est. Iam si longa ætas autoritatem religionibus faciat, seruanda est tot seculis fides, & sequendi sunt nobis parentes, qui feliciter sequuti sunt suos.*

PRVDENTIVS.

SI quicquid rudibus mundi nascentis in annis
Mos habuit, sancte colere, ac seruare necesse est,
Omne reuoluamus sua per uestigia seclum
Vsq; ad principium, placeat damnare gradatim
Quicquid posterius successor repperit usus.
Orbe nouo, nulli subigebant arua coloni,

Quid sibi tartara uolunt? quid cura superflua rastri?
Iligni melius saturatur glandibus aluus.
Primi homines cuneis scindebant fissile lignum,
Decoquat in massam feruens strictura secures
Rursus, & ad proprium restillet uena metallum.
Induuias caesae pecudes, & frigida paruas
Praebebat spelunca domos, redeamus ad antra,
Pellibus insutis hirtos sumamus amictus.
Immanes quondam populi feritate subacta
Edomiti, iam triste fremant, iterumq; ferinos
In mores redeant, atq; ad sua prisca recurrant.
Praecipitet Scythica iuuenis pietate, uietum
Votiuo de ponte patrem, sic mos fuit olim.
Caedibus infantum fument Saturnia sacra,
Flebilibusq; truces resonent uagitibus arae.
Ipsa casas fragili texat gens Romula culmo,
Sic tradunt habitasse Remum, regalia foeno
Fulcra superstern ant, aut pelle Libystidis ursae
Compositam chlamydem uillosam corpore gestent.
Talia Trincarius ductor, uel Thuscus habebat.
Roma antiqua sibi non constat, uersa per aeuum,
Et mutata sacris, ornatu, legibus, armis,
Multa colit, quae non coluit sub rege Quirino,
Instituit quaedam melius, nonnulla refugit.
Et morem uariare suum non destitit, & quae

Pridem condiderat iura, in contraria uertit.
Quid mihi tu ritus solitos Romane Senator
Obiectas? quum scita patrum, populiq; frequenter
*in tabulis * Instabilis placiti sententia flexa nouarit?*
Nunc etiam quoties solitis decedere prodest,
Præteritosq; habitus cultu damnare recenti.
Gaudemus compertum aliquid, tandemq; retectum,
Quod latuit, tardis semper processibus aucta
Crescit uita hominis, & longo proficit usu.
Sic æui mortalis habet se mobilis ordo,
Sic uariat natura uices, infantia repit,
Infirmus titubat pueri gressusq;, animusq;.
Sanguine præcalido feruet neruosa iuuenta,
Mox stabilita uenit maturi roboris ætas.
Vltima consilijs melior, sed uiribus ægra,
Corpore succumbit, mentem purgata senectus.
His genus humanum per dissona tempora fluxit
Curriculis æuum mutabile, sic hebes inter
Primitias, mersumq; solo titubauit, & instar
Quadrupedis, pueri lactantia uiscera traxit.
Mox tenerum docili ingenio, iamq; artibus aptum
Noscendis, uaria rerum nouitate politum est.
Inde tumens uitijs, calidos adoleuit in annos,
Donec decocto solidaret robore uires.
Tempus adest, ut iam sapiat diuina, serenæ

Mentis

Mentis consilio, uiuacius abdita sollers
Quaerere, & aeternae tandem inuigilare saluti.
Quanquam si * tantum studium est, & cura uetusti *tantus
Moris, & à prisco placet haud discedere ritu, amor est
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
Iam tunc diluuij sub tempore, uel prius, uni
Inseruisse deo gentem, quae prima recentes
Incoluit terras, uacuoq; habitauit in orbe.
Vnde genus ducit nostrae porrecta propago
Stirpis, & indignae pietatis iura reformat.
Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipsum
Sanguinis Hectorei populum, probo tempore longo,
Non multos coluisse deos, rarisq; sacellis
Contentum, paucas posuisse in collibus aras.
Innumeros post deinde deos uirtute subactis
Vrbibus, ex claris peperit sibi Roma triumphis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera uictoris, simulachra hostilia cepit,
Et captiua domum uenerans ceu numina uexit.
Hoc signum rapuit bimaris de strage Corinthi,
Illud ab incensis in praedam sumpsit Athenis,
Quasdam uicta dedit capitis Cleopatra canini
Effigies, quasdam domitis Ammonis harenis.
Syrtica cornutas facies habuere trophaea.
Roma triumphantis quoties ducis inclyta currum

Plausibus excepit, toties altaria diuum
Addidit, & spolijs sibimet noua numina fecit.
Numina, quæ patrijs cum mœnibus eruta, nullum
Præsidium potuere suis afferre sacellis.
Cernis ut antiqui semper uestigia moris
Greßibus incertis uarie titubasse probentur?
Asciscendo deos maioribus incompertos?
Seq; peregrina sub relligione dicasse?
Nec ritus seruasse suos? quodcunq; sacrorum est
Exulat, æternumq; inimicam uenit in urbem.
Frustra igitur solitis praua obseruatio inhæres.
Non est mos patrius quem diligis, improba, non est.
At sollers orator ait: fataliter urbem
Sortitam, quo nam Genio proprium exigat æuum.
Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut Genius, nostrarum more animarum,
Quæ sub disparili subeunt noua corpa sorte.

SYMMACHVS.

VArios custodes urbibus mens diuina distribuit. Vt animæ nascentibus, ita populis fatales Genij diuiduntur.

PRVDENTIVS.

IAm primum qui sit Genius, uel qui status illi
Competat, ignoro, & quid poßit, & unde criatur
Spiritus informis, sine corpore, formaue, an ulla
Sit species, & quid sapiat, quæ munera curet.
Contrà, animas hominum uenis uitalibus intus
Sic interfusas intelligo, sanguis ut ex his
Accipiat, motumq; leuem tenerumq; uaporem.
Vnde pererratis uegetet præcordia membris,
Frigida succendant, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis uitam sibi temperat, atq; gubernat
Viuida mens, quam tu ficto componere tentas
* Membrorum Genio, qui nusquã est, nec fuit unquam. * Muorũ
Quin & corporibus uersat mens uiua regendis
Summum consilium fida ut tutacula nudis,
Inualidisq; parct, metuenda pericula uitet.
Vtile prospiciat, uarias agitetur ad artes.
* Consulte cui se domino submittat, & orbis * Consulet
Quem putet autorem, quæ rerum summa sequatur. &
At tuus hic urbis Genius, discas uolo, quando
Cœpit adhuc paruæ primum se infundere Romæ.
Fluxit ab uberibus nemorosa in in ualle lupinis,
Infantemq; aluit dum nascitur ipse gemellos?
An cum uulturibus uolitans ignota per auras
Vmbra, repentinam traxit de nube figuram?
Culminibus summis sedet, an penetralia seruans,

 Institu-

Instituit mores, & iura forensia condit?
An castrorum etiam fossis interuenit? acres
Cogit ad arma uiros, lituis ciet, urget in hostem?
Quae quis non uideat sapientum digna cachinno?
Fingamus tamen esse aliquam, quae talia curet
Vmbram siue animam, per quam res publica fatum
Hauserit, & calidis animetur tota medullis:
Cur non haec eadem de relligione colenda
Consulerit? cur non prospectat libera caelum?
Cur sibi praescriptum non commutabile fatum
Vt captiua putat, genesis cur uincula fingit?
* Cui * *Cur iam nolle licet, quod tunc uoluisse licebat,*
Erroresq; abolere suos, ac flectere sensus?
Sic septingentis errauit circiter annis,
Lubricaq;, & semper dubitans, quae forma placeret
Imperij, & quae regnandi foret aequa potestas.
Regius exortam iam tunc habuit status urbem,
Non sine grand[i] ciuis curarum in parte locatis,
Mox proceres de stirpe senum tractasse uidemus
Clauum consilij, plebeias inde cateruas
Collatas patribus mistim ditionibus aequis,
Imperitasse diu, belloq; & pace regendis.
Consule nobilitas uiguit, plebs fisa Tribuno est.
Displicet hic subito status, & bisquina creantur
Summorum procerum fastigia, quos duodeni

Circum-

Circumstant fasces, simul & sua quenque securis.
Rursus se geminis reddit ductoribus, omnis
Publica res, & consulibus dat condere fastos.
Vltima sanguineus turbauit secla triumuir,
Fluctibus bis olim, Fatum, Geniusue, animusue
Publicus errauit, tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput Augustum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atque senatus
Rectorem, qui militiæ sit ductor, & idem
Dictator, Censorque bonus, morumque magister,
Tutor opum, uindex scelerum, largitor honorum.
Quod si tot rerum gradibus toties uariatis
Consilijs, ægre tandem peruenit ad illud
Quod probet, ac sancta reuerentia publica seruet
Fœdera, quid dubitat diuina agnoscere iura,
Ignorata prius sibimet, tandemque retecta?
Gratemur, iam non dubitat, nam subdita Christo
Seruit Roma deo, cultus excussa priores,
Romam, dico uiros, quos mentem credimus urbis
Non Genium, cuius frustra simulatur imago,
Quanquam cur Genium Romæ mihi fingitis unum?
Quum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Adsignare suos Genios? perque omnia membra
Vrbis, perque locos, Geniorum millia multa

Fingere ne propria uacet angulus ullus ab umbra.
Restat ut & fatum similis dementia cunctis
Aedibus imponat, paries ut quisq; sub astro
Fundatus, structusq; suo, qua sorte maneret,
Quando autem rueret, primis acceperit horis,
Adscribunt saxis, Lachesis male fortia fila,
Tectorumq; trabes, fusis pendere rotatis
Credunt, atq; ipsis tribuunt decreta tigillis.
Ceu dictet, cuius stellæ sit fraxinus ortu
Eruta, quæ summum conscenderet ardua culmen.
Deniq; nulla hominum res est, nulla actio mundi,
Cui non fatalem memorent incumbere sortem.
Quæ quia constituunt, dicant cur condita sit lex
Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & ineuitabile mergunt.
Quin & uelle adigunt, prauum insinuantia uotum,
Ne liceat miseris uetitum committere nolle.
Cedite si pudor est, gladiumq; retundite uestrum,
Aspera nil meritos pœnis plectentia iura,
Antrum carcereum dissoluite, corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.
Nemo nocens, si fata regunt, quod uiuitur, ac fit,
Imò nocens, quicunq; uolens, quod non licet, audet.
Alterutrum quia uelle suum est, nec fata reatum

Impo-

Imponunt homini, sed fit reus ipse * suapte * per amplum
* Arbitrio, placituq; nefas, & facta rependit
Impia supplicijs, merito non sorte peremptus. * Iunium
Quisq; fato putat esse locum, sciat omniparentem
Esse deum, nulli uetitum fatalibus astris,
Nec præscripto aliquo pellit pia uota mathesis.
Spirat enim maiora animus, seq; altius effert
Syderibus, transitq; uias, & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur
* Figere propositam natali tempore sortem, * Fingere
Huc ades omne hominū genus, huc cōcurrite & urbes,
Lux immensa uocat, factorem noscite uestrum,
Libera secta patet, nil sunt fatalia, uel si
Sunt aliqua, opposito uanescunt irrita Christo.

SYMMACHVS.

ACcedit utilitas, quæ maxime homini deos adserit. Nam quum ratio omnis in operto sit, unde rectius quàm de memoria, atq; documentis rerum secundarum, cognitio uenit numinum?

PRVDENTIVS.

SEd multi duxere dei per prospera Romam,
Quos colit ob meritum magis donata triumphis.

Ergo age bellatrix, quæ uis subiecerit æde
Europam, Lybiamq́; tibi, dic nomina diuûm?
Iuppiter ut Cretæ domineris? Pallas ut Argis,
Cynthius ut Delphis, tribuerunt omine dextro.
*Isis Nilicolas, Rhodios * Venus Alma reliquit.* * Cytherea
Venatrix Ephesum uirgo, Mars dedidit Hebrum.
Destituit Thebas Bromius, concessit & ipsa
Iuno suos Phrygijs seruire nepotibus Aphros,
Et quam subiectis dominam dea gentibus esse
Si qua fata sinant, iam tum tenditq́; fouetq́;,
Iussit Romuleis addictam uiuere frenis.
Perfidine deûm indigenum cecidere tot urbes?
Destructæq́; iacent ipsis prodentibus arcæ?
O pietas, ô sancta fides, traduxit alumnos
Maiestas infida locos, & creditur istis
Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari?
An uoluit seruare suos, luctataq́; multum
Relligio, infestas tentauit pellere turmas
Romanis obnisa globis? sed fortior illam
Virtus luctifico camporum in puluere fregit?
Immò ita est, armis & uiribus indiga ueri.
Victa superstitio est, & inanem gloria fugit.
Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti
Latiæ ad procinctus uictoria frangere inertes,
Molliaq́; omnigenum colla inclinare deorum.

Nunc

Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus asper
Samnitis, Marsusq́; leui sudore gerebat.
Tum * *Mastigophoris, oleoq́; & gymnadis arte*
Vnctis pugilibus, miles pugnabat Etruscus,
Nec petaso insignis poterat Lacedæmone capta
Mercurius seruare suas de clade palæstras.
Appenninicolam peditem, Cybeleius hostis
Congressu excipiens Asiam, defendere & Idam
Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
Idalias nisi forte rosas, laurum cytharœdi
Vatis, Syluicolæ calamos, arcumq́; puellæ
Dedere seruitio, calcataq́; sacra domare
Difficilis operis fuit, immensiq́; laboris.
Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contra.
* *Insliterant tenuis cymbæ, fragilisq́; faseli.*
Inter turritas Memphitica rostra liburnas
Nil potuit Serapis deus, & latrator Anubis.
Stirpis Iuleæ ductor, exercitus ardens
Præualuit, gelido quem miserat * *Alcidus axe.*
Non armata Venus, non tunc clypeata Mineruæ
* *Venere auxilio, non diuûm degener ordo,*
Et patria extorris, Romanis adfuit armis,
Victus & ipse prius, inimica nec agmina iuuit,
Si tamen antiquum norat retinere dolorem.

* Marrucophoris

* Inflant erant

* algidus axis

* uexere auxilium

Sed dicis legisse deos, ubi sanctior usus
Templorum cultu celebris sine fine maneret.
Aeneadumq; ultro uictricia signa uirorum
Regis amore Numae nullo cogente secutos.
Num Diomedis item tentoria, & acris Vlyxi
Castra uolens Pallas caesis custodibus ultro
*ut Legit, * ubi humenti sudaret moesta sigillo?
Aut quoties ductor Macedum fortissimus altos
* ab Indis Templorum cineres uictis cumulauit * Amyclis,
Optarunt praedis domini se numina capta
Misceri, Assyriaeq; uehi Babylonis ad arcem?
Non fero Romanum nomen, sudataq; bella,
Et titulos tanto quaesitos sanguine carpi.
Detrahis inuictis legionibus, & sua Romae
Praemia diminuit, qui quicquid fortiter actum est
Adscribit Veneri, palmam uictoribus aufert.
Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadriiugos, stantesq; duces in curribus altis
Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
Sub pedibusq; ducum captiuos poplite flexo
Ad iuga depressos, manibusq; in terga retortis,
Et suspensa graui telorum fragmina trunco:
Si Brennū, Antiochū, Persen, Pyrrhū, Mythridatem,
Flora, Matuta, Ceres, & Laurentina subegit.
His tamen auspiciis successus dextra dederunt

Omina

Omina lætificos, & felix adfuit ales.
Quid sibi uult uirtus? quid gloria? si Coruinum
Coruus Apollineus penna, uel gutture iuuit?
Sed tamen hic coruus cur defuit exitiali
Forte die, infaustas tegerent quum funera Cannas?
Oppeteretq; super congesta cadauera Consul?
Cur Cremeræ in campis, cornice uel oscine parta,
Nemo deûm monuit perituros Marte sinistro
Trecentum Fabios uix stirpe superstite in uno?
Nulláne tristificis Tritonia noctua Carris
Aduolitans, præsto esse deam prænuntia Crasso
Prodidit? aut Paphiam niueæ uexere columbæ?
Cuius inauratum tremeret gens Persica Lembum.
Sed uideo quæ te moueant exempla uetustæ
Virtutis, dices domitum terráq;, mariq;
Orbem, res lætas, & prospera quæq; retexis,
Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Ductaq; per mediam spoliorum fercula Romam.
Vis dicam quæ causa tuos Romanæ labores
In tantum extulerit? quis gloria fortibus aucta
Sic * eluat, impositis ut mundum frenet habenis? * ualet
Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna uolens sociare deus, subiungier uni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordiq; iugo retinacula mollia ferre

Conf

Constituit, quo corda hominum coniuncta teneret
Religionis amor, nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens unica gentes.
Sola deum nouit concordia, sola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidissimus illum
* Seminis   * Fœderis humani consensus prosperat orbi.
Seditione fugat, sæuis exasperat armis,
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occidualis
Oceanus, roseoq; aurora inluminat ortu,
Miscebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armarat'q; feras in uulnera mutua dextras.
Hanc frenaturus rabiem deus, undiq; gentes
Inclinare caput docuit, sub legibus bisdem,
Romanosq; omnes fieri, quos Rhenus, & Ister,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inunda Hiberus,
Corniger Hesperidum quos interlabitur, & quos
Ganges alit, tepidiq; lauant septem ostia Nili.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in uincla redegit.
Viuitur omnigenis in partibus, haud secus ac si
Ciues congenitos concludat mœnibus unis
Vrbs patria, atq; omnes lare conciliemur auito.
Distantes regione plagæ, diuisaq; ponto
Littora, conueniunt nunc per uadimonia ad unum,

Et con-

Et commune forum, nunc per commertia, & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Extremi ad ius connubij, nam sanguine misto
Texitur alternis ex gentibus una propago.
Hoc actum est tantis successibus, atq; triumphis
Romani imperij, Christo iam tunc uenienti.
Crede parata uia est, quam dudum publica nostræ
Pacis amicitia struxit moderamine Romæ.
Nam locus esse deo, quis posset in orbe feroci,
Pectoribusq; hominum discordibus, & sua iura
Dissimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
Sic incompositos humano in pectore sensus,
Disiunctasq; animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inuisit sapientia, nec deus intrat.
At si mentis apex regnandi iure potitus,
Pugnacis stomachi pulsus, fibrasq; rebelles
Frenet, & omne iecur ratione coërceat una,
Fit stabilis uitæ status, & sententia certa
Haurit corde deum, domino & subiungitur uni.
En ades omnipotens concordibus influe terris,
Iam mundus te Christe capit, quem congrege nexu
Pax, & Roma tenent, capita hæc & culmina rerum
Esse iubes, nec Roma tibi sine pace probatur.
Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
Quæ motus uarios simul & ditione coërcet,

Et terr

Et terrore premit, nec enim spoliata prioris
Robore uirtutis senuit, nec secula sensit,
Nec tremulis, quum bella uocant, capit arma lacertis,
Nec tam degeneri uenerandis supplicat ore
Principibus, quàm uult prænobilis ille Senator,
Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
Mentitumq; grauis personæ inducere pondus.
Vt Tragicus cantor ligno tegit ossa cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

SYMMACHVS.

ROmam nūc putemus adsistere, atq; his uobiscum agere sermonibus: Optimi principes, patres patriæ, reueremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit. Vtar ceremonijs auitis, neq; enim pœnitet: uiuam more meo, quia libera sum. Hic cultus in leges meas orbē redegit, hæc sacra Annibalem à mœnibus, à capitolio Senonas repulerunt.

PRVDENTIVS.

SI uocem simulare licet, nempe aptior ista
Vox Romæ est, quā nunc eius sub nomine promā,
Quæ quia turpe putat templorum flere repulsam,
Aegidaq; in dubijs pro se pugnasse periclis
Dicere, seq; grauem senio inclinante fateri,
Ductores complexa suos, sic læta profatur:

O clari

O clari ſaluete duces, generoſa propago
Principis inuicti, ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui, uidiq; meam flaueſcere rurſus
Canitiem, nam quum mortalia cuncta uetuſtas
Imminuat, mihi longa dies aliud parit æuum,
Quæ ui uendo diu didici contemnere finem.

Nunc nunc iuſta meis reuerentia competit annis
Nunc merito dicor uenerabilis, & caput orbis,
Quum galeam ſub fronde oleæ, criſtasq; rubentes
Concutio, uiridi uelans fera cingula ſerto,
Atq; armata deum ſine crimine cædis adoro.

Crimen enim piget, heu crimen perſuaſerat atrox
Iuppiter, ut ſacro iuſtorum ſanguine tincta
Aſſuetum bellis ſcelerarem funere ferrum.

Illius inſtinctu, primus Nero matre perempta
Sanguinem apoſtolicum bibit, ac me ſtrage piorum
Polluit, & proprium facinus mihi ſæuus inuſsit
Poſt hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis
Inſanam pauit rabiem, mox * hæc ſitis arſit *&.
Multorum ſimilis, per uulnera triſtia flagrans,
Extrahere inſignes animas, ac ludere pœnis,
Vndantesq; meum in gremium diffundere mortes,
Et ſub iure fori non noxia colla ſecare.

Hac me labe ream modo tempora ueſtra piarunt,
Viuo pie uobis autoribus, impia pridem

ff Arte

Arte Iouis fateor, quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite sibi, placidumue poposcit?
Qui dum præmetuit cultus insolescere Christi,
Sæuijt, ac miserum fœdauit sanguine seclum.
Et sunt, qui uobis bella exprobrare sinistra
Non dubitent, postquam templorum spreuimus aras,
Affirmentq́; Libyn collinæ à cardine portæ
Annibalem Iouis imperio, Martisq́; repulsum.
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum super excelso pugnarent numina saxo.
Qui mihi præteritam cladem, ueteresq́; dolores
Inculcant iterum, uideant me tempore uestro
Iam nil tale pati, nullus mea barbarus hostis
Cuspide claustra quatit, non armis, ueste, comisq́;
Ignotus, capta passim uagus errat in urbe,
Transalpina meam rapiens in uincula pubem.
Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio ueniens iuratus ab Istro
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrugis proceres uestire togatos.
Iamq́; ruens, Venetos turmis protriuerat agros,
Et Ligurum uastarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuscumq́; solum uicto amne premebat.
Depulit hos nimbos equitum non peruigil anser.
Proditor occulti tenebrosa nocte pericli,

Sed uis cruda uirum, perfectaq́; congredientum
Pectora, nec trepidans animus succumbere leto
Pro patria, & pulchram per uulnera quærere laudem.
Nunquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum
Virtutis pretium? dux agminis, imperijq́;
Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
Atq; parens Stilico, deus unus Christus utriq;.
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
Inscripta, cecinere tubæ, prima hasta draconis
Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famosis olim ditata rapinis
In cumulos congesta iacent, mirabere seris
Posteritas seclis inhumata cadauera late,
Quæ Pollentinos texerunt oßibus agros.
Si potui manibus Gallorum excisa leuare
De cinerum squalore caput, & redeunte Camillo
Signa renitendi fumans si fronte recepi,
Si potui miseras sertis redimire ruinas,
Et male pendentes lauro præcingere turres,
Quo te suscipiam gremio fortißime princeps?
Quos spargam flores? quibus insertabo coronis
Atria? quæ festis suspendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te stante sub armis

Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.
Scande triumphalem currum, spolijsq; receptis
Huc Christo comitante ueni, data uincula demam
Captiuis gregibus, manicas deponite longo
Tritas seruitio matrum, iuuenumq; cateruæ.
Dediscat seruire senex laris exul auiti,
Discat & ad patrium limen genitrice reuersa
Ingenuum se nosse puer, timor omnis abesto.
Vicimus, exultare libet, quid tale repulso
Pœnorum quondam duce contigit? ille petitæ
Postquam pertulerat tremefacta repagula portæ,
Baianis resolutus aquis durissima luxu
Robora destituit, ferrumq; libidine fregit.
At noster Stilico congressum comminus ipsa
Ex acie ferrata uirum dare terga coëgit.
Hic Christus nobis deus adfuit, & mera uirtus,
Illic lasciuum Campania fertilis hostem
Deliciæ uicere tuæ, non Iuppiter aerem
Protexit Fabium, sed uicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ego pro meritis quæ præmia digna rependam
Non habeo, membra statuis effingere uile est.
Virtutem nil uile decet, nam uile, quod ætas
Eripit, æra cadunt, aut fuluum defluit aurum.
Aut candor perit argenti, si defuit usus,

Et fuscata

Et fuscata situ corrumpit uena colorem.
Viua tibi princeps debetur gloria, uiuum
Virtutis precium, decus immortale sequuto,
Regnator mundi Christo sociabere in æuum,
Quo ductore meum trahis ad cœlestia regnum.
Nil te permoueat magni uox Rhetoris oro,
Qui sub legati specie, sacra mortua plorans,
Ingenij telis, & fandi uiribus audet
Heu nostram tentare fidem, nec te uidet, ac me
Deuotos Auguste deo, cui sordida templa
Clausimus, & madidas sanie deiecimus aras.
Vnus nostra regat, seruetq; palatia Christus.
Ne quis Romuleas dæmon iam nouerit arces,
Sed soli pacis domino mea seruiat aula.
Sic affata pios Roma exorauit alumnos,
Spernere Legatum non admittenda petentem,
Legatum Iouis ex adytis ab Aruspice missum,
At non à patria patriæ, nam gloria Christus.
Persistit tamen affirmans iter esse uiandi
Multifidum, uariumq;, deus cum quæritur unus,
Hinc alios, ast inde alios properare seorsim.
Quemq; per anfractus proprios, sed compita eodem
Fine coarctari, simul & concurrere in unum,
Quin etiam cœlum, atq; solum, uentos, mare, nubes
Omnibus in commune dari, uel qui colimus te

Christe, uel extá litant sculptis qui tabida saxis.

SYMMACHVS.

AEquum est, quicquid omnes colunt, unum putari. Eadem spectamus astra, cõmune cœlum est, idem nos mundus inuoluit. Qui id intersit qua quisq; prudentia uerum requirat? uno itinere non potest perueniri ad tam grande secretum.

PRVDENTIVS.

NOn nego cõmune cunctis uiuentibus ipsum
Aëris, astrorum, pelagi, telluris, & imbris.
Imò etiam iniustus pariter, iustusq; sub uno
Axe habitant, unas capit impius, & pius auras.
Castus, & incestus, meretrix, & nupta, nec alter
Ore sacerdotis, quàm Mirmillionis anhelat
Spiritus, aërio uitam qui temperat haustu.
Nubes uerna pluit Zephyro impellente, sed æque
Furis, & innocui fœcundat rura coloni.
Gurgitis æstiui sic pura fluenta uiator,
Vt latro fessus adit, sic Pyratis mare seruit
Vt mercatori, nec fluctus secius hosti
Obsequitur, quàm cum dominæ fert transtra carinæ.
Ergo capax utriusq; rei natura creandis
Se præbet populis, nec habet discernere dispar

Viuen-

Viuentum meritum,quos tantum pascere iussa est.
Seruit enim mundus,non iudicat,hoc sibi summus
Naturæ dominus præscripta in tempora seruat.
Nunc adsunt homini data munera legibus hisdem
Quis concessa semel,fons loquitur,amnis inundat,
Veliuolum ratibus mare finditur,influit imber
Aura uolat tenuis,uegetatur mobilis aër,
Et res naturæ fit publica,promptaq; cunctis,
Dum seruant elementa suum famulantia cursum.
Sic probus,atq; reus capitalis criminis hisdem
Syderibus,facilisq; poli bonitate fruuntur.
Viuere commune est,sed non commune mereri.
Deniq; Romanus,Daca, armata,Vandalus,Hunus,
Getulus,Garamas,Alemannus,Saxo,Galaulas,
Vna omnes gradiuntur humo,cœlum omnibus unum est,
Vnus & Oceanus,nostrum qui continet orbem.
Addo aliud,nostros potant animalia fontes.
Ipso rore mihi seges est,quo gramen onagris.
Sordida sus nostro amne natat,nostra intrat & ipsos
Aura canes,animatq; leui fera corpora flatu.
Sed tantum distant Romana,& barbara,quantum
Quadrupedes bipedi abiunctæ,mutæúe loquenti,
Quantum etiam qui rite dei præcepta sequuntur,
Cultibus à stolidis,& eorum erroribus absunt.
Non facit ergo pares in religione tenenda

Aëris & cœli communio, corpora tantum
Gignit, alit, reparat, recidiuaq; semina seruat.
Nec refert cuius generis, cuiusue figuræ,
Aut cuius meriti, modo sint ut corpora terra
Aedita terrenis quibus est uigor ex elementis.
Artificis quia patris opus discrimine nullo
Influit in medium, nec auaro munere currit,
Ante datum, quàm primus homo sordesceret Adam.
Nec uitio utendum restrictum deficit, aut se
Subtrahit indignis, nec fœda, & turpia uitat.
Haud aliter solis radius, quum luminat omnes
Diffuso splendore locos, ferit aurea tecta,
Sed ferit & nigro sordentia culmina fumo.
Intrat marmoribus Capitolia clara, sed intrat
Carceris & rimas, & tetra foramina clausi
Stercoris, & spurcam redolent in fornice cellam.
Sed non illud erunt obscura ergastula, quod sunt
Regia gemmato laquearia fulua metallo,
Nempe magis non illud erunt, qui numen in urnis
Quærunt, ac tumulis, & laruas sanguine placant,
Quot sunt qui summum cœli dominum uenerantur,
Iustitiamq; litant, & templum pectoris ornant.
Secretum sed grande nequit rationis opertæ
Quæri aliter, quàm si sparsis uia multiplicetur
Tramitibus, & centenos terat orbita calles

Quæst.

Quæ ītura deum uariata indage latentem.
Longe aliud uerum est, nam multa ambago uiarum,
Anfractus dubios habet, & perplexius errat,
Sola errore caret simplex uia, nescia flecti
In diuerticulum, biuijs nec pluribus anceps.
Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
Semper ite geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitant, quo nam ferat ignorantia gressum.
Altera multifida est, at simplex altera, & una.
Vna deum sequitur, diuos colit altera plures,
Et tot sunt eius diuortia, quot templorum
Signa, quot aëreis uolitant phantasmata monstris.
Aut hos Thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia festa,
Aut docet occultus quæ sacra Diespiter infans
Inter tinnitus solui sibi poscat ahænos.
Iamq; lupercales ferulæ, nudiq; petuntur
Discursus iuuenum, Megalesius hinc spado diris
Incensus furijs, cæca ad responsa uocatur.
Sunt qui quadriuijs breuioribus ire parati
Vilia Niliacis uenerantur holuscula in hortis.
Porrum & Cæpe deos imponere nubibus ausi,
Alliaq;, & Serapin cœli super astra locare.
Isis enim, & Serapis, & grandi Simia cauda.
Et Crocodilus idem, quod Iuno, Lauerna, Priapus.

Hos tu Nile deos colis, & tu Tybris adoras.
Vna superstitio est, quamuis non concolor error.
Hinc alia exoritur tenebrosis tecta frutetis
Semita, quam pecudes, & muta animalia carpunt,
Quæq; latent syluis, operitur nescia cœli
Mens hominum, sæuo uiuens captiua tyranno,
Hæc putat esse deum nullum, nanq; omnia uerti
Casibus, & nullo sub præside secla rotari.
Hoc iter haudquaquam magno discrimine distat
Hisce uijs, quas uos teritis, qui numina multa,
Et portenta deum summum numerosa putatis.
Simplicis ergo uiæ dux est deus, ille per unam
Ire iubet mortale genus, quam dirigit ipse
Sublimem dextro celsam ad fastigia cliuo.
Prima uiæ facies, inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed fine sui pulcherrima, & amplis
Prædita diuitijs, & abundans luce perenni,
Et quæ præteritos posit pensare labores.
Multiplici Dæmon sed adest, qui morte sinister
Centifidum confundit iter, trahit inde sophistas
Barbatos, trahit hinc opibus, uel honore potentes,
Illicit & uolucrum linguis, & auruspice fallit,
Instigat bacchantis anus, ambage Sibyllæ.
In magicas artes trahit, inuoluitq; mathesin,
Omine sollicitat, capit augure, territat extis.

Cernis ut una uia est multis anfractibus errans
Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
Ad dominum, sed mortis iter per deuia monstrat?
Deuia picta bonis breuibus, sed fine sub ipso
Tristia, & in subitam pr. ceps immersa charybdim.
Ite procul gentes, consortia nulla uiarum
Sunt uobis cum plebe dei, discedite longe,
Et uestrum penetrate Chaos, quo uos uocat ille
Præuius infernæ perplexa per auia noctis.
At nobis uitæ dominum quærentibus unum
Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
Spem sequimur, gradimurq; fide, fruimurq; futuris,
Ad quæ non ueniunt præsentis gaudia uitæ,
Nec currunt pariter capta, & capienda uoluptas.

SYMMACHVS.

QVanto commodo ærarij uestri Vestalium uirginum prærogatiua detracta est? Sub largißimis Imperatoribus denegatur, quod parcißimi præstiterunt. Honor solus est, in illo uelut stipendio castitatis, ut uittæ earum capiti decus faciunt, ita insigne ducitur sacerdotij uacare muneribus. Nemo me putet tueri solam causam religionum. Ex eiusmodi facinoribus orta sunt cuncta humani generis incõmodis. Honorauerat lex parentũ Vestales uirgines, ac ministros deorum uictu

modico, iustisq; priuilegijs stetit muneris huius integritas usq; ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem uilium baiulorum, sacræ castitatis salimenta uerterunt. Sequuta est hoc fames publica, & spem prouinciarũ omnium messis ægra decepit. Non sunt hæc uitia terrarum, nihil imputemus Austris, nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit: necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Quid tale proaui pertulerunt, quum religionum ministros honor publicus pasceret?

PRVDENTIVS.

Vltima legati defleta dolore querela est,
Palladijs quod farra focis, uel quod stipis ipsis
Virginibus, castisq; toris alimenta negentur.
Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes:
Hinc ait & steriles frugescere rarius agros,
Et tristem sæuire famem, totumq; per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.
Quæ tanta extiterit præsenti tempore, tamq;
Inuidiosa fames quæ Triptolemi, Cererisq;
Mouerit ira penu pro uirginis ulciscendo,
Non memini, nec tale aliquid uel fama susurrat.
Audio per Pharios Nilum discurrere campos
More suo, uiridisq; sata stagnare Canopi.

Haud

Haud ueniat sicco qui flumine nuntius affert
Ieiunam squalere siti sub puluere Memphim.
Nec Pelusiacæ limum sudare paludis.
Num fons arcano naturæ tectus operto
Aruit? & tenuem uix stillat uena liquorem?
Num refugus nostras odit perstringere ripas
Amnis, & exustos cursum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bibulus uorat alueus undam
Fluminis, & subito stagna absorbentur hiatu?
Ne sulcos operire uadis, neu'e arida poßint
Aegypti per plana trahi? glebasq; rigentes
Infusis ad pingue lutum mollire fluentis,
Vnde seges late crinitis fluctuet agris,
Densius & grauidis se uestiat æquor aristis.
Respice num Lybici desistat ruris arator
Frumentis onerare rates? & ad ostia Tybris
Mittere triticeos in pastum plebis aceruos?
Númne Leontini sulcator soluere campi
Cesset frugiferas Lilybæo ex littore cymbas?
Nec det uela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congesta uehens granaria claßis.
Ergo pyris mensas syluestribus implet arator
Pœnus, & auulsas Siculus depascitur herbas.
Iamq; Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, iam corna cibus lapidosa Quiritum.

Quis ueniens esuriens magi ad spectacula circi?
Quæ regio gradibus uacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quæ Ianiculo mola nota quiescit?
Quantos quæq; ferat fructus prouincia, quamq́;
Vbere fœcundo large fluat orbis opimus,
Inditio est annona, tuæ quæ publica plebi
Roma datur, tantæq; manus longa ocia pascit.
Sit fortasse aliquis paulò infœcundior annus,
Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores,
Perpeßi plerunq; famem, si tabidus aër
Siccauit tenues ardenti sydere nubes.
Nec uernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge noua, & uiridis si meßis adulta, priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Ieiunosq́; tulit calamos, atq; irrita uota
Agricolæ, sterilis stipularum sylua fefellit.
His (ni fallor) ager uitijs corruptus, & ante
Subiacuit quàm Palladium, quàm Vesta, Penates
Sub lare Pergameo seruarent igne reposto,
Quàm Priami genitor conductis mœnia fabris
Extrueret, quàm uirgo suas fundaret Athenas
Pallas, in his quo nam uestalis origo fauillæ
Vrbibus ut memorant primo de fomite sumpta est,
Sacraruntq́; focos, aut Phryx, aut Graius alumnos?

Anti-

Antiquis elementa labant erroribus, ac de
Legitimo discussa modo plerunq; feruntur
In casus alios, quàm lex habet, aut iter anni.
Nunc consumit edax segetem rubigo maligni
Aëris ex uitio, nunc culpam uere tepenti
Post zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambustumq; caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis, nimijsq; perit constricta pruinis,
Nec potis est tenuem telluri adfligere fibram.
Mox eiecta solo glacie sidente superstit,
Nudaq; subducto radix auellitur aruo,
Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens:
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor,
Temperies effusa minus, uel plus, agit istos
Terrarum morbos, & mundum uulnerat ægrum.
Non aliter nostri corruptus corporis usus
In uitium plerunq; cadit, nec in ordine recto
Perstat, & excessu moderaminis adficit artus:
Vnus enim status est, mundiq;, & corporis huius,
Quod gerimus, natura eadem sustentat utrunq;.
Aedita de nihilo crescunt, nihilumq; futura,
Aut titubant morbis, aut tempore uicta senescunt.
Nec natura caret uitio, cui terminus instat.
Semper crede polus uarijs prouentibus annos

Texuit, hos multa ditauit fruge fluentes,
Quosdam infelices astris damnauit iniquis,
Spe cassa, & sterili curam frustratus agrestem.
Sed si Vestalis ulciscitur ista puellas
Pestis, ab infido quae gignitur improba mundo,
Cur non christicolum tantum populatur agellos,
Per quos uirginibus uestris stata dona negantur?
Vtimur & ruris reditu, & ratione colendi.
Exercere manum non pœnitet, & lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sueuerat error
Fasceolis, uel gallinae pulmone rogare
Frangitur, & nullis uiolatur Terminus extis,
Et quae fumificas arbor uittata lucernas
Seruabat, cadit ultrici succisa bipenni.
Nec tamen idcirco minor est, aut fructus agelli,
Aut tempestatis clementia laeta serenae,
Temperat aut pluuius qui culta noualia uentus.
Sed nec magno opus est frugi uiuentibus, & quum
Maxima proueniunt, non amplo in gaudia sensu
Soluimur, inq; lucrum studio exultamus auaro.
Nam quibus aeternum spes informatur in æuum,
Omne bonum tenue est, quod praesens ingerit aetas.
O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
Qui terras, animumq; colens, impendit utrisq;
Curam peruigilem, quales quos imbuit autor

Christus

Christus, & adsumptis dedit hæc præcepta colonis:
Semina quum sulcis committitis, arua cauete
Dura lapillorum in acie, ne decidat illic,
Quod seritur primo quoniam præfertile germen
Luxuriat, succo mox deficiente sub æstu
Syderis igniferi sitiens torretur, & aret.
Neue in spinosos incurrant semina uepres:
Aspera nam segetem surgentem uincula texunt,
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne iacta uiæ spargantur in aggere grana,
Hæc auibus, quia nuda patent, paßimq; uorantur.
Immundisq; iacent fœda ad ludibria coruis.
His deus agricolam confirmat legibus, ille
Ius cœleste patris non summa intelligit aure.
Sed simul & cordis segetem disponit, & agri,
Ne minus interno niteant præcordia cultu.
Quàm cum læta suas ostentant iugera messes.
Extirpamus enim sentos de pectore uepres.
Ne uitiosa necent germen uitale flagella,
Ne frugem, segetemq; animæ, spinosa malorum
Impediat sentis scelerum peccamine crebro,
Glarea ne tenuis ieiunis siccet harenis
Marcentem sub corde fidem, ne pectoris æstus
Flagret, & affectis urat charismata uenis.
Deniq; ne iecoris detrita in parte relinquat

Vilis cura deum, ne spem qua uescimur intus
Deserat, obscœnisq; auibus permittat edendum,
Et proiecta fides hosti sit præda uolucri,
Talis nostrorum solertia centuplicatos
Agrorum redigit fructus, quibus acrius instat,
Nec metuit ne congestum populetur aceruum
Gurgulio, uel nigra cauis formica recondat.
Sunt & uirginibus pulcherrima præmia nostris,
Et pudor, & sancto tectus uelamine uultus,
Et priuatus honos, nec nota & publica forma,
Et raræ, tenuesq; epulæ, & mens sobria semper,
Lexq; pudicitiæ uitæ cum fine peracta.
Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno nonnunquam obnoxia furi.
Nam cœlum fur nullus adit, cœlestia nunquam
Fraude resignantur, fraus terris uoluitur imis.
Quæ nunc Vestalis sit uirginitatis honestas,
Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primum paruæ teneris capiuntur in annis,
Ante uoluntatis propriæ quàm libera secta
Laude pudicitiæ feruens, & amore deorum,
Iusta maritandi condemnat uincula sexus.
Captiuus pudor ingratis addicitur aris,
Nec contempta perit miseris, sed adempta uoluptas
Corporis intacti, non mens intacta tenetur.

Nec re-

Nec requies datur ulla toris, quibus innuba cæcum
Vulnus, & amissas suspirat fœmina tædas.
Tum, quia non totum spes salua interficit ignem,
Nam resides quandoq; faces adolere licebit,
Festaq; decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præscripto membra intemerata requirens,
Tandem uirgineam fastidit Vesta senectam.
Tum thalamis habilis tumuit uigor, inrita nullus
Fœcundauit amor materno uiscera partu,
Nubit anus ueterana sacro perfuncta labore,
Desertisq; focis, quibus est famulata iuuentas,
Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Discit & in gelido noua nupta tepescere lecto.
Interea dum torta uagos ligat infula crines,
Fatalesq; adolet prunas innupta sacerdos,
Fertur per medias ut publica pompa plateas,
Pilento residens molli seq; ore retecto
*Imputat attonitæ uirgo * spectabilis urbi,* * expectabilis
Inde ad consessum caueæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum uisura cruentos
Congressus, mortesq;, & uulnera uendita pastu
Spectatura sacris oculis, sed & illa uerendis
Vittarum insignis phaleris, fruiturq; lanistis.
O tenerum, mitemq; animum, consurgit ad ictus,
Et quoties uictor ferrum iugulo inserit, illa

Delitias ait esse suas, pectusq; iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
Ne lateat pars ulla animæ uitalibus imis.
Altius impresso dum palpitat ense sequutor.
Hoc illud meritum est, quod continuare feruntur
Excubias, Latij pro maiestate palatij,
Quod redimunt uitam populi, procerumq; salutem,
Perfundunt quia colla comis bene, uel bene cingunt
Tempora tæniolis, & litia crinibus addunt,
Et quia subter humum lustrales testibus umbris
In flammam iugulant pecudes, & murmura miscent,
An quoniam podij meliore in parte sedentes,
Spectat æratam faciem, quam crebra tridente
Impacta quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat harenæ?
Quum fugit, & quanto uestigia sanguine signet.
Quod genus ut sceleris iam nesciat aurea Roma,
Te precor Ausonij dux Augustißime regni.
Et tam triste sacrum, iubeas, ut cætera, tolli.
Perspice, nónne uacat meriti locus iste paterni?
Quem tibi supplendum deus, & genitoris amica
Seruauit pietas, solus ne præmia tantæ
Virtutis caperet, partem tibi nate reseruo,
Dixit, & integrum decus, intactumq; reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,

Quodq;

Quodq; patris superest, successor laudis habeto.
Ille urbem uetuit taurorum sanguine tingi,
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cuius sit pœna uoluptas,
Nec sua uirginitas oblectet cædibus ora,
Iam solis contenta feris infamis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
Et uirtute potens, & criminis inscia Roma,
Quemq; ducem belli sequitur, pietate sequatur.

POSTERIORIS LI-
bri aduersus ymmachum,
FINIS.

AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS
V. C. in ἐγχειρίδιον historiarum noui & ueteris instrumenti Præfatio.

Carmen primũ est iambicũ, trimetrum, catalecticum, hipponactiũ, cõstans quinque pedibus, & syllaba. Sunt autem pedes ferme omnes iambi, hoc modo:

υ¯ υ¯ υ¯ υ¯ υ¯

Secundum est trochaicũ, Euripidium, dimetrum, catalecticum, tribus constans pedibus, qui sunt ex magna parte trochæi, & syllaba, hoc modo:

¯υ ¯υ ¯υ

Ius, fidelis, innocens, pudicus,
Dona conscientiæ,
Quibus beata mens abundat intus,
Alter & pecuniam
Recidit, unde uictitent egeni.

Nos ci-

Nos citos Iambicos
Sacramus, & rotatiles Trochæos
Sanctitatis indigi.
Nec ad leuamen pauperum potentes,
Approbat tamen deus
Pedestre carmen, & benignus audit.
Multa diuitis domo
Sita est per omnes angulos supellex.
Fulget aureus scyphus,
Nec ære desit expolita peluis,
Est & olla fictilis,
Grauisq; & ampla argentea est parop ſis,
Sunt eburna quæpiam.
Nonnulla quercu sunt cauata, & ulmo,
Omne fas sit utile.
Quod est ad usum congruens herilem,
Instruunt enim domum.
Vt tempta magno sic parata ligno,
Me paterno in atrio,
Vt obsoletum uasculis caducis
Christus aptat usibus,
Sinit'q; parte in anguli manere
Munus ecce fictile.
Inimus intra regiam salutis
Attamen uel infimam

Deo obſequelam præſtitiſſe prodeſt.
Quicquid illud accidit,
Iuuabit ore perſonaſſe Chriſtum,
Quo regente uiuimus.

AVRELII
PRVDENTII CLEMENTIS
uiri Conſularis ἐγχειρίδιον noui & ueteris
inſtrumenti.

Carmina ſunt Dactylica Heroica.

ADAM ET EVA.

EVA columba fuit tum candida, nigra
deinde
Facta per anguinum maleſuada fraude
uenenum.
Tinxit & innocuum maculis ſordenti-
bus Adam.
Dat nudis ficulna Draco mox tegmina uictor.

ABEL ET CAIN.

Fratrum ſacra deus nutu diſtante duorum
Aeſtimat, accipiens uiua, & terrena refutans.

Ruſti.

Rusticus inuidia Pastorem sternit, in Abel
Forma animæ exprimitur, caro nostra in munere Cain.

ARCA NOE.

Nuncia diluuij iam descrescentis ad arcam
Ore columba refert ramum uiridantis oliuæ:
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Hæserat, illa dat & reuehit noua gaudia pacis.

AD ILICEM MAMBRAE.

Hospitium hoc domini est, ilex ubi frondea Mambræ
Armentale senis protexit culmen, in ista
Risit Sarra casa, sobolis sibi gaudia sera
Ferri, & decrepitum sic credere posse maritum.

MONIMENTVM SARRAE.

Abraham mercatur agrum, quo conderet ossa
Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
Iustitia, atq; fides, hoc illud millibus emptum
Speleum, sanctæ requies ubi parta fauillæ est.

SOMNIVM PHARAONIS.

Bis septem spicæ, uaccæ totidem Pharaoni
* Per somnum uisæ portendunt dispare forma, — * portendunt uisæ per somnũ dispare forma
Vberis atq; famis, * duo per septennia tempus — * dum.
Instare, hoc soluit Patriarcha interprete Christo.

IOSEPH A FRATRIB. AGNITVS

Venditus insidijs fratrum puer, ipse uicißim
Cratera in fratris sacco clàm præcipit abdi,

Vtq; reos furti Ioseph tenet, audio fallax
* ueniaq; Proditur, agnoscunt fratrem, * uaniq; pudescunt.

IGNIS IN RVBO.

Sentibus inuisitans deus igneus ore corusco
Compellat iuuenem, pecoris tunc forte magistrum.
Ille capit iussus uirgam, fit uipera uirga,
Soluit uincla pedum, properat Pharaonis ad arcem.

ITER PER MARE.

Tutus agit uir iustus iter, uel per Mare magnum,
* sensim Ecce dei famulis * scissim freta rubra dehiscunt,
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant,
Obruitur Pharao, patuit uia libera Mosi.

MOYSES ACCIPIT LEGEM.

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem uerbis saxorum pagina Mosi
Traditur, ille suos suscepta lege reuisit,
Forma sed bis uituli solus deus, & deus aurum.

MANNA ET COTVRNICES.

Panibus angelicis albent tentoria patrum,
Certa fides facti, tenet urceus aureus exin
Seruatum Manna, ingratis uenit altera nubes,
Atq; auidos carnis saturat congesta Coturnix.

SERPENS AENEVS IN EREMO.

Feruebat uia sicca Eremi serpentibus atris
Iamq; ueneniati per liuida uulnera morsus

Carpe-

Carpebant populum, ſed prudens ære politum
Dux cruce ſuſpendit, qui uirus temperet, Anguem.

LACVS MYRRHAE IN EREMO.

Aſpera guſtatu populo ſitiente lacuna
Triſtificos latices ſtagnante felle tenebat,
Moſes ſanctus ait, ligum date, gurgitem in iſtum
Conijcite, in dulces uertentur amara ſapores.

DE XII. FONTIBVS & LXX. Palmis.

Deuenere uiri Moſi duce, ſex ubi fontes,
Et ſex forte alij uitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui myſticus helim
Lucus apoſtolicum numerum libris quoq; pinxit.

XII. LAPIDES IN EREMO.

In fontem refluo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda dei populis uada ſicca relinquit,
Teſtes Biſſeni lapides, quos flumine in ipſo
*Conſtituere patres, * in formam diſcipulorum.* * ad

DOMVS RAAB MERETRICIS.

Procubuit Hiericho, ſola aſtant atria Raab,
Hoſpita ſanctorum meretrix, tanta eſt fidei uis
Incolumi ſecura domo ſpectabile coccum
Ignibus aduerſis in ſignum ſanguinis offert.

SAMSON.

Inuictum uirtute coma Leo frangere Samſon

Aggre-

Aggreditur, necat ille feram, sed ab ore Leonis
Mella fluunt, maxilla asinæ fontem uomit ultro,
Stultitia exundat lymphis, dulcedine uirtus.

DE SAMSON.

Tercentum uulpes Samson capit, ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in sata mittit
Allophylum, segetesq; cremat quæ callida uulpes
Nunc hæresis flammas uitiorum spargit in agros.

DAVID.

Dauid paruus erat, fratrum ultimus, & modo Iesse
Cura gregis, citharam formans ad ouile paternum,
Inde ad delicias regis, mox horrida bella
Conserit, & funda sternit stridente Goliam.

REGNVM DAVID.

Regia mirifici fulgent insignia Dauid,
Sceptrum, oleum, cornu, diadema, & purpura, & ara,
Omnia conueniunt Christo, chlamys, atq; corona,
Virga potestatis, cornu crucis, altar oliuum.

AEDIFICATIO TEMPLI.

Aedificat Templum sapientia per Solomonis
Obsequium, Regina Austri graue congerit aurum.
Tempus adest quo templum hominis sub pectore Christus
Aedificet, quod gazæ colant, quod barbara ditent.

FILII PROPHETARVM.

Forte prophetarum nati dum ligna recidunt

Flumi-

Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis,
Gurgite submersum est ferrum, sed mox leue lignum
Iniectum stagnis, ferrum reuocabile fecit.

CAPTIVITAS ISRAEL.

Gens Hebræorum precamine capta frequenti,
Fleuerat exilium diræ Babylonis ad amnes:
** Tum patrios cantare modos præcepta recusat,* *Dum
Organaq; in rami salicis suspendit amaræ.

DOMVS EZECHIAE REGIS.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinq; per annos
Præscriptum proferre diem, legemq; obeundi
Tendere, tot gradibus, quot uespera texerat umbra
Lumine perfusis, docuit sol uersus in ortum.

NOVVM TESTAMENtum. Aduentus domini.

Aduentante deo descendit nuncius alto
Gabriel patris ex solio, sedemq; repente
Intrat uirgineam, sanctus te spiritus, inquit,
Implebit Maria, Christum paries sacra uirgo.

CIVITAS BETHLEEM.

Sancta Bethlem caput est orbis, quæ protulit Iesum
Orbis principium, caput ipsum principiorum.
Vrbs hominem Christum genuit, qui Christus agebat
Ante deus, quàm sol fieret, quàm lucifer esset.

MAGORVM MVNERA.

Hic pre

Hic pretiosa Magi sub Virginis ubere Christo
Dona ferunt puero, myrrhæq́;, & thuris, & auri.
Miratur genitrix tot casti uentris honores,
*quoq; Seq́; deum genuisse, hominem, regemq́; *supremum.
summum

PASTORES AB ANgelis admoniti.

Peruigiles pastorum oculos uis luminis amplet
Angelici, natum celebrans ex uirgine Christum,
Inueniunt tectum pannis, præsepe iacenti
Cuna erat, exultant alacres, & numen adorant.

OCCIDVNTVR INfantes in Bethleem.

Impius innumeris infantum cædibus hostis
Perfurit Herodes, dum Christum quærit in illis.
Fumant lacteolo paruorum sanguine cunæ,
Vulneribusq́; madent calidis pia pectora matrum.

CHRISTVS IN IORdane baptizatur.

Perfundit fluuio pastus Baptista locustis,
Syluarumq́; fauis, & amictus ueste cameli,
Tinxerat & Christum, sed spiritus æthere missus
Testatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

PINNA TEMPLI.

Excidio templi ueteris stat pinna superstes,
Structus enim lapide ex illo manet angulus, usq;

In se-

Insaeclum saecli, quem spreuerunt aedificantes,
Nunc caput est templi, & lapidum compago nouorum.

VINVM EX AQVA FACTVM.

Foedera coniugii celebrabant auspice coetu
*Forte * Galil i, iam deerant uina ministris,* * Galilaeis
Christus uasa iubet properanter aquaria lymphis
Impleri, inde meri ueteris defunditur unda.

PISCINA SYLOA.

Morborum medicina latex quem spiritus horis
Eructat uariis, fusam ratione latenti,
Syloam uocitant, sputis ubi conlita caeci
Lumina, Saluator iussit de fonte lauari.

PASSIO IOANNIS.

Praemia saltatrix poscit funebria uirgo
Ioannis caput, abscisum quod lance reportat.
Incestae ad gremium matris fert regia donum
Psaltria, respersis manibus de sanguine iusto.

PER MARE AMBVLAT CHRIST.

It mare per medium dominus, fluctusq; liquentes
Calce terens, iubet instabili descendere cymba
Discipulum, sed mortalis trepidatio plantas
Mergit, at ille manum regit, & uestigia firmat.

DAEMON MI SVS IN PORCOS.

Vincla sepulchrali sub carcere ferrea daemon
Fregerat, erumpit, pedibusq; aduoluitur Iesu.

Ast ho.

Ast hominem dominus sibi uindicat, & iubet hostem
furiare *Porcorum * raptare greges, ac per freta mergi.*

QVINQVE PANES ET DVO PIS.

Quinq; deus panes fregit, pisces'q; gemellos,
His hominum large saturauit millia quinq;.
Implentur nimio micarum fragmine corbes
Bisseni, æternæ tanta est opulentia mensæ.

LAZARVS SVSCItatus à mortuis.

Conscius insignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare sede reuersum.
Apparet scissum fractis foribus monumentum,
Vnde putrescentis redierunt membra sepulti.

AGER SANGVINIS.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumulosus humandas.
Sanguinis hoc pretium est Christi, Iuda eminus arctat
Infelix collum laqueo pro crimine tanto.

DOMVS CAIPHAE.

** alta* *Impia blasphemi cecidit domus * ecce Caiphæ,*
In qua pulsata est alapis facies sacra Christi.
Hic peccatoris manet exitus, obruta quorum
Vita ruinosis tumulis sine fine iacebit.

COLVMNA AD QVAM flagellatus est Christus.

Vinctus in his dominus stetit ædibus, atq; columnis
Ad nexus tergum dedit ut seruire flagellis.
Perstat adhuc, templumq; gerit ueneranda columna,
Nosq; docet cunctis immunes uiuere flagris.

PASSIO SALVATORIS.

Traiectus per utrunq; latus, laticem atq; cruorem
Christus agit, sanguis, uictoria, lympha, lauacrum.
Tunc duo discordant crucibus hinc inde latrones
Contiguis, negat ille deum, fert iste coronam.

MONS OLIVETI.

Montis oliuiferi Christus de uertice sursum
Ad patrem rediјt, signans uestigia pacis.
Frondibus æternis pr[illegible] pinguis liquitur humor,
Qui probat infusum terris de chrismate donum.

PASSIO STEPHANI.

Primus init Stephanus mercedem, sanguinis imbri
Afflictus lapidum, Christum tamen ille cruentus
Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi
*Hostibus, ô primæ pietas * miranda coronæ.* * miserāda

PORTA SPECIOSA.

Porta manet templi, Speciosam quam uocitarunt,
Egregium Solomonis opus, sed maius in illa
Christi opus emicuit, nam claudus surgere iussus
*Ore Petri, stupuit * laxatos currere gressus.* * dānatos

VISIO PETRI.

Somniat illapſum Petrus alto ex æthere diſcum
Confertum omnigenis animalibus, ille recuſat
Mandere, ſed dominus iubet omnia munda putare.
Surgit, & immundas uoca ad myſteria gentes.

VAS ELECTIONIS.

Hic lupus ante rapax ueſtitur uellere molli,
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit uiſum, fit apoſtolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbis.

APOCALYPSIS IOANNIS.

Bis duodena ſenum ſedes, citharis paterisq;,
Totaq; coronarum fulgens inſignibus, agnum
Cæde cruentatum laudat, qui euoluere librum,
Et ſeptem potuit ſignacula pandere ſolus.

ENCHIRDII
FINIS.

IN AV

IN AVRE LII PRVDENTII CLEMEN

tis uiri consularis Psychomachiam, Scholia per Ioannem Sichardum.

NON *ab re est, quod Prudentius Clemẽs pugnas descripturus animi cõtra uitia, à fide principiũ sumit, tũ quod prima em per coitio sit asperrima, tum ut intelligamus, salui nihil esse usquam, nec praeterea opis esse quicquam reliquum, quo putem*us *defugiendum, nisi Idololatria debellata: hoste tanto, ut capitalior ne quidem fingi poßit alius. Siquidem hic non solum, quod ferè aliâs fit, poßeßione deturbat, aut fortunis exuit, sed quoties sit nobis cum eo congrediendum, toties de ipso capite, rerumque summa statuamus dimicandum, ut succumbentibus nihil faciat reliqui, nisi* uae uictis, *id quod prouerbio ueteres dixere. Ei enim cum semel cesseris, aut incauto si quãdo obrepserit, nequicquam certamen cũ libidine, auaritia, superbia, atq; reliquis id genus pestibus suscipias, quæ non tam suis uiribus fretæ, negocium nobis exhibere cõtendunt, quàm idololatriæ radicibus nixæ, quæ non secus satellitibus, per se parum sibi fidẽtibus, uires suppeditat, quã olim poëtæ illi*

Antheo Terra mater, ut quo lucteris magis, hoc minus proficias, nisi semel malorum segetem, ipsam dico Idololatriã succideris. Ne uero sine exemplo hoc certaminis genus quis existimet, Abrahamũ nobis elegãtißimus poëta ob oculos statuit, eumq; senẽ adeò, et quod ad corporis robur attinebat, uiribus iã exhaustũ, ne esset omnino quod inertiæ prætexeremus, aut statione relicta, suscepti'q; muneris difficultate deterriti, ad hostem deficeremus, dum tantis rebus homo senex non adfuerit modo, sed præfuerit etiam. Nequaquam uero placet, quod inepte quidam diligentes, septẽ illos congressus, quos describendos Prudentius susceperat, septem hominũ ætatibus student accõmodare, ita ut primũ, qui est Fidei cum Idololatria, uendicent infantiæ: Pudicitiæ & Libidinis tribuãt pueritiæ: tanquam ulla ætas esse poßit, in quam non cadat ulla superstitionis, aut idololatriæ labes: & magis sit pueris negocium cum libidine, quam adolescentibus, ipsisq; adeo senibus, qui nonnũquam ad tres illas Plautinas literas tanquam postliminio reuerti solent. Quin magis hoc crediderim Prudẽtium uoluisse, septem esse potißimum uitia, quibus præter alia uita ferè hominũ plurimum esset obnoxia, & ea eiusmodi, ut à nulla ætate essent aliena: dãdam ergo operam ut, quod in nobis sit, quam minimũ hijs loci detur. Itaq; sit omnis nostra uita instituenda, ut scuto fidei, gladio uerbo dei instructa, magno animo pugnã cõtra

hostem ineat, qui mentem nostram, ut quæ Christo est addictißima, è statu suo pristino deijcere studeat. Nam quod de septenario numero hic quidam argutantur, stultius est quàm ut repetendũ duxerim. Tametsi non iuerim inficias, esse præcipue hunc in sacris receptũ, & forte non omnino sine causa à Prudentio usurpatum. Sed quicquid hoc est rei, in medio relinquam, ad hoc nos quod suscepimus accingentes.

IN PRAEFATIONEM PSYCHOMACHIÆ, Scholia per Ioannem Sichardum.

SENILE PIGNVS QVI DICAuit uictimæ.) Isaac intelligit, quẽ quum unicũ filium, & posteritatis quodammodo obsidem Abraham unice diligeret, tanti tamen non fecit, ut eum sibi amorem paterer tur apud deum obesse. Quin magis ita se geßit, ut dum patrijs affectibus, quos in animos non nisi maximos fuisse inducimus, paulum in immolando filio abrenunciat, documentum dedit quid sacrificantes spectare debemus pesteri, nimirum quod sit cordi præcipue, idest, nosmetipsos.

DEO PLACENTEM.) Vetustiora exemplaria non placentẽ, sed parente habent, nec abludit quod sequitur, Matre Virtute æditã. Vt matrẽ Virtutẽ, & parentẽ Deum, eo modo ferè accipias, quo Cicero Laberem se suæ nobilitatis parentẽ habere subinde repetit, contra

eos, qui cũ nihil displicerent quod in tanto uiro calumniarentur, Nouitatem, *si Dis placet, ausi sunt uitio uertere.*
SI QVID TRECENTI.) *Quid sibi uelit mysterium, sic enim Prudentius appellat, trecẽtorum bis nouenorum ab Abraham armatorum, nondum à quoquam, quod modo sciam, traditum est. Suspicor autẽ concilij Niceni significationem esse, in quo autoritate* CCC. XVIII. *episcoporum, fidei nostræ sunt certa quædam, ut sic dixerim, descripta pomeria, cum antea in incerto pleraq; posita, & hæreticorum calumnijs exagitata, huc illuc pro cuiusq; libidine torquerẽtur. Vt uero in hanc sententiam eam, cum alia, cum maxime uetustissimi exemplaris, quo sumus usi, effecerunt uestigia quædam.* Non re*pugnauerim tamen, si aliò quis referat, quamuis non uideo, quid hic cuiquam in mentem uenire possit aliud.*

IN PSYCHOMACHIAM.

PRIMA PETIT CAMPVM.) *Cõmissurus ingeniosissimus poëta Fidem cũ Idololatria, utriusq; uires, atq; armaturã describit, ita ut ex primo Fidei aspectu facile tibi uictoriam pollicearis. Alacritate enim, qua uel maxime opus est in congressu, tanta fuisse dicit Fidem ut armorum oblita, ultro se hosti obiecerit, nihil uerita ne hosti omni armorum genere instructissimo succumberet. Eam uero nudam humeros, exertisq; lacertis quod fingit, huc per-*

huc pertinet, ut intelligas ad officium obeundum fide nihil esse promptius, eamq; si semel in te transtuleris, nequaquam desidem esse, aut ignauam, aut pugnam quamlibet plenam discriminis detrectantem. Expedimus enim tum maxime manus, atq; nudamus brachia, cum operi alicui magno studio intenti nihil spectamus potius, quàm ut quoq; primo momento supremam liceat manum imponere, simulq; circũspicimus necunde præter opinionẽ accidat, quod conatus nostros refringat, aut debilitet.

QVAM PATRIAS SVCCINCTA faces.) Furias finxit uetustas facibus armatas, uidelicet quod impellendorum ad quoduis flagitium hominum istas animos facere traderent. Re autem uera cõscientiæ sunt hominũ, alicuius sceleris sibi consciæ, quemq; enim sua fraus impellit, ac de sanitate mentis deturbat, ut in Pisonem Cicero dicit. Libidinem uero qui potuisset Poëta magis è dignitate sua armasse, quàm cum ei facem tribuit, nõ secus ac Furiæ cuidam, qua speret se, postquam uidet alijs armis nihil profici, depulsuram è pristino mentis statu Pudicitiam? quid enim aliud auderet elumbis Libido, stupris perdita, in ea maxime quam ob accurationem apparatum non uidebat ullis telis fore præterea obnoxiam?

CATHOLIC. IN TEMPL.) More dixit

ueterum, qui sicubi res bene processißisset foris, reuersi incolumes, arma soliti sunt suspendere in fanis deorum: uel ut essent ad uirtutem posteris documēto, uel ut grates se erga deos exhiberent, quorum beneficio rem bene cecidisse sibi persuaserant.

EGREGIO COMITATA VIRO.

Quid, quæso, accommodatius potuit fingi, quàm patientiæ, ei inquam, quæ semel sibi quicquid humanitus accidisset imperarit infracto animo perpeti, addere satellitē Iob laborum, periculorumq́; omnium tanquam fidum aliquem Achatem. Cuius tantam legimus incōmodorum omnium fuisse tolerantiam, ut quum à fortuna miris exagitaretur modis, nihilo tamen secius placeret, quàm re integra: quippe occallere didicerat animus, malorū iam subinde aliorum usu, & quodam ueluti commertio. Videbat autem hac una in re homo mire perspicax, non esse ullum uictoriæ genus plausibilius, quàm quum hostes uel desperatione, uel pœnitudine adductos, cogimus patiētia nostra sibi tādem inferre manus: quemadmodum Iram ultro tandem in telum incumbentem poëta describit.

TOTVM HOMINEM, ET CALIDOS.

Enarrans Superbia opum, uirium, fortunarumq́; genera, quibus contra hostem affatim instructa ueniat, hoc etiam nō præterit, quod ad deterrendā à cōgressu Humilitatē uel maxime ualeret. Nimirū eam se esse perhibens,

cuius

cuius non modo non sit recens inuecta autoritas, aut quæ iam nūc demum Regina esse incipiat, sed quæ à teneris, ut sic dixerim, unguiculis hominem in possessione detineat. Simul enim atq; est aliquis in lucem æditus, quædam præ se fert non obscura superbiæ argumenta, etiam tum quum ne quidem satis uagire dedidicerit.

IRA UBI TRUNCATI MUCRO *nis.)* *Prodeat Apelles aliquis, qui tam penicillo exprimat* Iracundiam, *quàm suis coloribus semel est ob oculos posita ab elegantißimo poëta. Ensis enim fractus in minutas partes, quid aliud præ se fert, quàm iratorum consilia plerunq; obesse, quum pro magna aliqua laude, aut uictoria decertent? neq; iniuriam esse creditum, in medijs quoq; armis esse animo locum placidiori: qui nisi adsit, accidere sæpenumero, ut adducti iracundia aliquo nos præcipitemus, unde re nostra integra emergere nō liceat, fallantq; nos non raro, cladisq; sunt causa, quibus confisi potißimū in harenam descendimus. Huc etiam pertinet, quod suo semet fingit telo incumbere, dum dicit:* Ipsa sibi est hostis *uesania, seq; furendo interimit.*

FIT VIRTUS SPECIE.) *Hoc est quod* Salustianus Cato *conqueritur, uera rerū uocabula interijsse, eoq; ueniri, ut uitia quædam magnificis quibusdam titulis uulgo se pro uirtutibus uenditēt: ut sordidus qui sit, frugi dici uelit, profusor uero liberalis, timidus,*

catus: denũ uix reperies scelus tam immane, quod nõ reperiat, quo se honestũ in speciẽ palliet, adeò ut nũ modo imperitis, quibus nõ ita magno negocio imponitur, sed et eruditis oculos præstringat. Recte ergo Horatius:

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,
Quos ultra, citraq; nequit consistere rectum.

SVMMA QVIES NIL VELLE SVper quam postulat usus.) Magnam tollunt sibi humanarum calamitatum partem, qui ita se instituunt, ut Naturam in omnibus tanquam ducem sequantur. Ea enim cum & alibi, tum & quærendarum diuitiarum nobis modũ præscribit, intra quem qui uixerint, eorum non admodum retulerit, an centum iugera, an arent mille, ut elegantissimus Poëta cecinit. Contempta uero natura, quum rationem ipsi uitæ ex habendi libidine inimus, necesse est semel in uitam nostram accersi quicquid potest uspiam fingi malorum. Et dum falsò nobis persuademus quæri aliquod tanquam perfugium, quo tutam speremus senectutem, facimus ut ne maximis quidem periculis uacare possimus, à quibus cum omnem ætatem, quod in nobis erat, tum maxime ingrauescentem oportebat esse immunem, quod fieret haud dubie, si quod usus postularet, consideraremus.

CATHEMERINON.

IVS CIVILE BONIS,

terrui-

terruimus reos.) Totam iuris ciuilis uim hoc carmine est complexus. Nam quum in ciuitate bene instituta certum oporteat esse respectum eorum, qui bene de republica mereantur, & ob id sint beneficio digni, necesse est his leges esse amicas. In eos autem duriores, qui scelere se aliquo nobilitant, qui non tam dedecoris sui causa, quamuis id etiam, plectuntur, quàm ut illis sublatis è medio boni in ocio uiuant. Verißime ergo Solon ille duabus maxime rebus respubl. contineri dixit, præmio & pœna.

QVEM TE FVRORIS PRAESVLE.) Vetus exemplar non præsule, sed præside habebat, quod Prudentio magis conuenit.

PERISTEPHANON.

IAM XISTVS ADFIXVS CRVCI.) Hic est Xistus, qui sextus à Petro episcopatum Romæ sortitus erat, post Alexandrum, tempore Hadriani Cæsaris, anno ab hinc M. CCCCV. ut testatur Eusebius in Chronicis.

ROMANE CHRISTI fortis.) Supplicium Romani martyris, quod Aldus Romanus seorsim tragœdiæ nomine impresserat, ex industria inseruimus Coronatis, ne quis hoc putet negligentia factum. Nam quum exemplaria, quæ uidi, omnia ita haberēt, modo quæ essent paulo uetustiora, tum etiam res ipsa cum argumento coronatorum bene conuenit. Quid autem

Aldo

Aldo in mentem uenerit, diligenti alioqui homini, sed in nouandis perfacili, ipse uiderit: mouit, opinor, id quod alicubi tragœdiam ipse appellat, sed hoc quàm conueniat ad inscriptionem, non satis uideo.

PVLSAT PVELLAS VERBERE *actas ludicro.)* *Euandrum ex Arcadia instituisse ludicrum* Titus Liuius *scribit, ut nudi iuuenes* Lycæum *Pana uenerantes, per luxum atq; lasciuiam currerent, atque obuias puellas scuticis per iocum pulsarent, quibus stulte creditum est uulgo fœcunditatem procurari.* Meminit *totius ludicri* Ouidius *in libris* Fastorum.

VT TECVM ADOREM FOEMI*nas, ac mille mares.)* *Longum est recensere stupra eorum, qui olim sint pro dijs culti.* Lactantius Firmianus *multas enumerat myriades, quibus factum fuit, ut deorum numerus antiquitus penè creuerit in immensum, fueritq; maior cœlitum, quàm hominum, id quod* Plinius *ridens testatur lib. secundo.* Veteres *enim quum urbium suarum conditores, aut generis autores, maximos uellent exteris uideri, eos in numerum deorum mox referebant: atq; ita demum accidit, ut quum uel stuprorũ, uel male consultorum col rem quærerent, ne uel putidas facerẽt origines suas, aut stultitiæ arguerẽtur, si quando res secus quàm putabant accidisset, ad deos referrent.* Ita Romulus *ex* Marte *nobis prodijt, &* Alexander Magnus *ex* Ioue

Hammo

Hammone, dum non inuenit, quo matris adulterium cælet, se genitum mentitus est.

LAQVEIS MINACIS IMPLICA*tus Iuliæ.)* *Merito Iouem, si in ius uocetur, pœnam daturum scribit legi Iuliæ, quæ in adulteros scripta fuerat. Vix enim alterius non modo dei, sed ne quidem profligatissimi nebulonis tot reperies libidinis exempla, dum nunc in Dianam, aliquando in taurum, arietem, aquilam, cycnum, Satyrũ, Amphitryonem, pastorem, serpentem, hominem, atq; demum ubi his artibus non procedit, in ignem, & aurum se transformat.*

QVID AVREORVM CONDITO*rem temporum.)* *Saturnum intelligit, qui dum Iouem filium fugit, Latio nomen indidit, eo quod isthic tutus à filij insidijs latuisset. Regnante autem Saturno, tam bene fuit actum de mortalibus, ut nullus tum sit inuentus, qui furti argui posset. Vnde & factum est, quemadmodum Macrobius testatur, ut Romani ærarium in templo Saturni esse uoluerint, tãquam à furibus, si ob nullam aliam causam, certe Saturni numine, tutum.*

AEDEM SIBIIPSE MENTE IN HO*minis condidit.)* *Hoc est nimirum, quod toties à Paulo nobis occinitur: Nescitis quia templum dei estis? Non est enim ubi magis coli uelit Christus, quã intra nosmetipsos: id cõsequimur si sanctimoniæ studuerimus, sine qua nemo placebit deo.* O fæ

O FAS PRIORVM MOTIS, O *prisci status.)* Legendum est, moris ô prisci status. POMPILIORVM NOSTRA CARpant *secula.)* Primus enim Numa Pompilius Romanos, bellis, sanguineq; gaudentes, ad humanitatem reduxit, quam ex sacrorum ritu conatus est primum suis conciliare, testis est, T. Liuius.

APOTHEOSIS.

CONSVLE ET HIRCOSOS CYNIcos.) Cynicos hircosos dixit, ob barbitiū, quod cum capris commune habebant, eo tamen tanquam insigni aliquo peculiari maximi sibi sunt uisi philosophi. Pulchre ergo ei qui in hunc modum se iactabat, Aulus Gellius respondet: Pallium uideo & barbitium, philosophum uero non uideo.

ENCHIRIDION.

EVA COLVMBA FVIT.) Inscriptionē huius libri uulgatam mutauimus, nixi exemplaribus ueteribus, quæ non habebant Dittochæum, sed Enchiridion, cui planè titulo liber cōuenit: nam Veteris & Noui testamenti summa quædam est perstricta uerius, quàm descripta. An autem hunc librum Prudentio adiudicare conueniat, nondum satis mecū cōstitui, præsertim quū uetustissima quæq; exēplaria in eo mire cōueniāt, ut Pru-

ut Prudentio aſcribant, quamuis dictio eiuſmodi ſit ut facile probet alterius fuiſſe, & forte Sedulij, niſi malis Amœnum quendam credere autorem fuiſſe, cuius nomen in uetuſto codice Argentoratenſi erat præfixum.

FINIS.

15. Jun. 67.